

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในเขตเมืองเก่าสงขลา

Cultural Tourism Activities with Community Participation in Songkhla Old Town

สวรรณพร อุดมรัตน์

Sawanporn Udomrat

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาการจัดการการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Business Administration in Tourism Management

Prince of Songkla University

2556

๑) ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เลขหมู่	DS ๕๘๘. ๘๖๖ ๕๑๔ ๒๕๕๖ ค.๒
Bib Key	๓๗๕๑๙๕

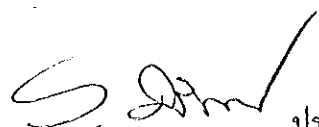
ชื่อวิทยานิพนธ์ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของ
 ชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา
 ผู้เขียน นางสาวสววรรษิพร อุดมรัตน์
 สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว

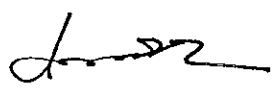
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

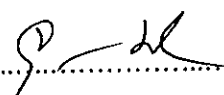
คณะกรรมการสอบ

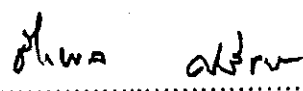
 (รองศาสตราจารย์ จุรีรัตน์ บัวแก้ว)

ประธานกรรมการ
 (ดร.แสนศักดิ์ ศิริพานิช)

กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.(หญิง)ดร.เกิดศิริ เจริญวิศาล)

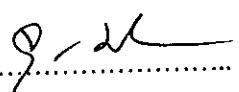

กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ จุรีรัตน์ บัวแก้ว)

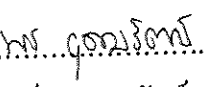
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการ
 ท่องเที่ยว

 (รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศิริชนะ)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และขอแสดงความขอบคุณ
บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ จูรีรัตน์ บัวแก้ว)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....
(นางสาวสุวรรณพร อุดมรัตน์)
นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ...*สวรสพร อุดมรัตน์*.....
(นางสาวสวรสพร อุดมรัตน์)
นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวสวรรค์พร อุดมรัตน์
สาขาวิชา	การจัดการการท่องเที่ยว
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา และกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะและนักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลคือ นำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัสและตีความ มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบันมีแปดกิจกรรมหลัก ได้แก่ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ การเยี่ยมชมศาสนสถาน การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ กิจกรรมสามล้อชมเมือง กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา งานสงขลาแต่แรกและกิจกรรมตามเทศกาล ภาพรวมของกิจกรรมยังไม่สามารถนำเสนออัตลักษณ์ได้อย่างชัดเจน ขาดความน่าดึงดูดใจและการจัดการที่ดี สำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมคือ การรับประทานอาหารและซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณและศาลหลักเมือง ทั้งสามกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่พึ่งพาอาศัยกันและเกิดขึ้นในบริเวณเดียวกันคือย่านถนนนางงาม นอกจากนี้งานเทศกาลและงานสงขลาแต่แรกเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการเช่นกัน ข้อมูลดังกล่าวทำให้ได้มาซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา สรุปได้เป็นสองรูปแบบ คือ 1) “สุขสันต์วันสบาย” เป็นการจัดการการท่องเที่ยวแบบหมาจ่าช 2) “เพื่อนกันตลอดไป” เป็นการท่องเที่ยวตามอรรถศาสตร์โดยมีกิจกรรมเกมเป็นสื่อ รูปแบบกิจกรรมทั้งสองแบบนี้ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ อีกทั้งสานความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว เพื่อนและชุมชนให้มากขึ้น

Thesis Title	Cultural Tourism Activities with Community Participation in Songkhla Old Town
Author	Miss Sawanporn Udomrat
Major Program	Business Administration Program in Tourism Management
Academic Year	2013

ABSTRACT

The purposes of this study were to investigate activities and explore tourists' needs for Cultural Tourism activities in Songkhla Old Town, and to design Cultural Tourism activities with community participation in Songkhla Old Town. The main informants of this participatory action research were: people in the private sector and people related to it, government officials and people in public organizations, and a group of tourists. The research instruments were: participatory observation forms and in-depth interview forms. The data were classified, decoded, interpreted, and tested through triangulation.

The results of the study revealed that the main eight tourism activities were: Consumption and buying of local foods, sightseeing tours to look at old buildings, visiting important religious places, visiting museums, taking a tricycle around town, Singora tram tour, Songkhla Tae Raek Fair, and festive activities. The overall image of Songkhla cultural tourism activities could not yet present clear identities; they there were not attractive and not well-managed. Activities that were most wanted by tourists were dining and shopping for local goods while enjoying the atmosphere on Thanon Nang Ngam where old buildings are still intact and paying respect to the City Pillar Shrine. These three activities are on Thanon Nang Ngam and they are mutually dependent. Furthermore, Songkhla Tae Raek Fair and festive activities are wanted tourists, too. The pattern of Cultural Tourism activities were based on two themes: "Happy holidays in Songkhla Old Town" is the package tour and "Friends together in Songkhla Old Town" is sightseeing by using the game walking around town. Both themes promote knowledge and understanding about history, relationships among family members, friends and people in the community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความกรุณาและการช่วยเหลือจากคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ จูรีรัตน์ บัวแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ทุ่มเทและอุทิศเวลาในการอบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาและกำลังใจ รวมทั้งให้แนวคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษ ตลอดจนผลักดันให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.แสนศักดิ์ ศิริพานิช ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.(หญิง) ดร.เกศศิริ เจริญวิศาล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์และผู้อำนวยการหลักสูตรฯ ที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัย สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขจนสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณ ดร.จเร สุวรรณชาติ ดร.เป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและมีส่วนร่วมในเวทีต่างๆ ขอขอบพระคุณ ดร.วิลาส-ผศ.อรทัย สัตยสันต์สกุล อาจารย์วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ อาจารย์สำราญ ศรีพจนารด ดร.ปรัชญากร ไชยคชและคุณเพรณิกา โสคติพันธุ์ ที่กรุณาให้คำชี้แนะอันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัย ขอขอบพระคุณชาวย่านเมืองเก่าสงขลาทุกท่านที่ได้สละเวลาและให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยเป็นอย่างสูงที่ได้กรุณามอบทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ในหัวข้อการแก้ไขปัญหาของชุมชน ประจำปี 2554 แก่ผู้วิจัย

สุดท้ายใคร่ขอขอบคุณพี่น้องในพระเยซูคริสต์ทุกท่านที่เป็นกำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยในหลายด้าน จนทำให้งานวิจัยสามารถสำเร็จผลเป็นอย่างดี ขอพระเจ้าโปรดประทานพรอันดีทุกประการให้บังเกิดแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ทุกท่าน

สววรรษัพร อุดมรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
รายการตาราง.....	(11)
รายการภาพประกอบ.....	(12)
บทที่ 1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
คำถามการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	22
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	35
บริบทเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา.....	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	60
เครื่องมือการวิจัย.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
การตรวจสอบข้อมูล.....	67
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
การขับเคลื่อนกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา.....	68
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา.....	70
1. การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง.....	72
2. การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ.....	83
3. การเยี่ยมชมศาสนสถาน.....	94
4. การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์.....	104
5. กิจกรรมสามล้อชมเมือง.....	115
6. กิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา.....	120
7. งานสงขลาแต่แรก.....	123
8. กิจกรรมตามเทศกาล.....	128
สรุปภาพรวมของกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน.....	142
ผลกระทบที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	149
ลักษณะนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา.....	151
ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฯ.....	159
1. สามกิจกรรมหลักในพื้นที่ถนนนางงาม.....	159
2. กิจกรรมตามเทศกาล.....	164
3. งานสงขลาแต่แรก.....	165
4. กิจกรรมรถรางชมเมือง.....	168
5. กิจกรรมสามล้อชมเมือง.....	171
6. การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์.....	173
7. การเยี่ยมชมศาสนสถาน.....	178
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	223
อภิปรายผล.....	238
ข้อเสนอแนะ.....	257

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	267
นุคสถานุกรม.....	278
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	288
ภาคผนวก ข.....	300
ประวัติผู้เขียน	302

รายการตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ร้านอาหารในเขตเมืองเก่าสงขลา.....	77
2 ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา.....	80

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาที่มีการกำหนดเขตพื้นที่	6
2	ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน	24
3	พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยว	33
4	รูปแบบเชิงระบบสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	36
5	หลักการพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยว	38
6	แผนที่ตั้งเมืองโบราณสงขลา	48
7	ผังเมืองโบราณสงขลาบ่อয়ง	49
8	รูปแบบสถาปัตยกรรมในย่านถนนนครนอก-นครใน	52
9	แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาที่มีการกำหนดเขตพื้นที่	55
10	แหล่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา	71
11	แผนผังร้านอาหารในย่านเมืองเก่าสงขลา	79
12	แผนผังร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองในย่านเมืองเก่าสงขลา	81
13	บ้านทรงจีนโบราณแบบชั้นเดียว ถนนนครใน	85
14	บ้านแบบจีนผสมไทย ถนนนางงาม	86
15	สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรปหรือ Chino European ถนนนครใน	87
16	บ้านเรือนไทยโบราณ ถนนนางงาม	88
17	อาคารสถาปัตยกรรมแบบร่วมสมัย ถนนนครนอก	89
18	อาคาร หับ โห่ หิ้น (โรงสีแดง) ถนนนครนอก	90
19	กำแพงเมืองสงขลา บริเวณถนนจะนะ	91
20	สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา	92
21	ศาลหลักเมือง สงขลา ถนนนางงาม	95
22	พระอุโบสถทรงไทย วัดมัชฌิมาวาส	98
23	ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ วัดมัชฌิมาวาส	99
24	มัสยิดอิสลาม ถนนพัทลุง	101
25	ศาสนสถานในเขตเมืองเก่าสงขลา	103
26	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา	105
27	ผังห้องจัดแสดงชั้นล่าง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา	106

รายการภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
28	ห้องจัดแสดงชั้นบน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา 107
29	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส..... 110
30	ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ท่ามระรงค์ (ซ้าย) และลำดับสกุลวงศ์ “ติณสูตานนท์” (ขวา)..... 112
31	ห้องแสดงงานศิลปกรรมร่วมสมัย a.e.y. space ถนนนางงาม..... 115
32	กิจกรรมสามล้อชมเมือง ในช่วงงานสงขลาแต่แรก..... 117
33	แผนผังเส้นทางการบินสามล้อชมเมือง ในช่วงงานสงขลาแต่แรก..... 118
34	รถรางชมเมือง (Singora Tram Tour)..... 122
35	แผนที่เส้นทางนำเที่ยวรถรางชมเมือง 123
36	บรรยากาศภายในงานสงขลาแต่แรก 126
37	กิจกรรมบนเวที “ภาพเก่าเล่าสงขลา” ในงานสงขลาแต่แรก..... 128
38	บรรยากาศงานสมโภชหลักเมืองสงขลา บริเวณหน้าศาลหลักเมืองสงขลา..... 132
39	ภาพบรรยากาศงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) บริเวณแยกถนนยะหริ่ง..... 138
40	ร้านกาแฟ “คั้ง ฮั่วค กิม” งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม)..... 141
41	ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยกลุ่มภาคเอกชนและประชาชนฯ กลุ่มที่ 1 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคเช้า) 144
42	ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยกลุ่มภาคเอกชนและประชาชนฯ กลุ่มที่ 2 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคเช้า)..... 146
43	ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยกลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 2 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคบ่าย)..... 148
44	ถ้วยเตี้ยป้ารุ่ง (ป้าเล็ก) ได้โรงจิว 161
45	ระดับความต้องการกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา..... 181
46	ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในอนาคต กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 2 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคบ่าย)..... 192
47	ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในอนาคต ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มที่ 1 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคเช้า) 209
48	ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในอนาคต กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 1 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคบ่าย)..... 211

รายการภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
49	เส้นทางกิจกรรมรูปแบบ “สุขสันต์วันสบาย” ในเขตเมืองเก่าสงขลา (ช่วงเช้าถึงเที่ยง) 216
50	เส้นทางกิจกรรมรูปแบบ “สุขสันต์วันสบาย” ในเขตเมืองเก่าสงขลา (ช่วงเที่ยงถึงเย็น) 218
51	ด้านหน้าเอกสาร สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว สำหรับกิจกรรมรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป” 220
52	ด้านหลังเอกสาร สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว สำหรับกิจกรรมรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป” 221
53	ด้านในเอกสาร สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว สำหรับกิจกรรมรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป” 222
54	ระดับความต้องการกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา..... 238

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศ เพราะการท่องเที่ยวเป็นตัวสร้างรายได้ให้กับประเทศ มีผลเกี่ยวเนื่องกับหลายธุรกิจ ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้อย่างกว้างขวางและลงลึกไปถึงระดับชุมชน การท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่นำประโยชน์อย่างมากมาสู่พื้นที่และส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม ประเทศไทยจึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2552 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) ซึ่งเป็นภารกิจที่ครอบคลุมหลายหน่วยงาน (Inter-Ministry Agenda) มีความจำเป็นต้องบริหารจัดการเชิงบูรณาการกับหน่วยงานและองค์กรภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ทั้งยังต้องขยายพื้นที่ท่องเที่ยวด้วยการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านขยายตลาดในระดับภูมิภาค (Intra Regional) และนอกภูมิภาค (Inter Regional) ผลักดันให้ประเทศไทยเป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย” (Tourism Capital of Asia) โดยมีการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ภายใต้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) จึงได้มีหลายหน่วยงานเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาล เป็นต้น ทั้งนี้รัฐบาลได้สนับสนุนให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมของประเทศ

สำหรับจังหวัดสงขลาถือได้ว่าเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในการด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวทางภาคใต้ตอนล่าง โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเข้ามาเที่ยวในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่เพราะเป็นแหล่งช้อปปิ้งขนาดใหญ่ มีความสะดวกสบายในด้านที่พัก อาหารรสเลิศ และการเดินทางที่สะดวก รวมถึงเทศกาลและกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจ อีกทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆ ยังอยู่ในเกณฑ์เหมาะสม นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากสถิติผู้มาเยี่ยมเยือนในปีพ.ศ. 2553 มีจำนวน 1,391,593 คน เป็นชาวไทย 795,684 คน และชาวต่างชาติ 595,910 คน (กระทรวง-

ท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) จังหวัดสงขลานอกจากเป็นศูนย์กลางการค้าแล้วยังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของภาคใต้ตอนล่าง สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจได้ เพราะจังหวัดสงขลาเป็นเมืองเก่าแก่ มีชุมชนโบราณ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี และการละเล่นพื้นเมือง ศิลปพื้นบ้านซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาช้านาน (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2553, น. 9) ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและคู่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้ให้แก่ลูกหลานจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

รูปแบบการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาที่ได้จัดขึ้นในปัจจุบันจัดอยู่ในประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ โดยจะเห็นได้จากงานสงขลาแต่แรก กิจกรรมนั่งสามล้อชมเมือง เยี่ยมชมวัดมณีมาวาส ศาลเจ้าหลักเมือง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเมืองเก่า และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่จัดขึ้นตามเทศกาล เช่น งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) งานสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น แต่กิจกรรมที่กล่าวข้างต้นยังไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้มากพอ ซึ่งจะเห็นได้จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาที่นั้นยังคงมีจำนวนน้อย ทั้งที่ทรัพยากรด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม มีความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ที่สูง จากการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเขตเมืองเก่าสงขลาส่วนใหญ่เข้ามาในพื้นที่บริเวณย่านถนนนางงาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับประทานอาหารเช้าและไหว้พระที่ศาลหลักเมือง จากนั้นจะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง สาเหตุที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ไม่นานนัก เนื่องจากไม่มีกิจกรรมที่น่าสนใจที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้อยู่เที่ยวต่อได้ นักท่องเที่ยวจึงเลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ประกอบกับปัญหาเรื่องพื้นที่การจอดรถที่มีจำนวนน้อยและช่องทางการจราจรคับแคบ ทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ อีกทั้งบางกิจกรรมประสบปัญหาด้านการใช้บริการ อาทิ กิจกรรมสามล้อชมเมือง เนื่องจากผู้ปั่นสามล้อส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเกรงใจและสงสาร ขาดทักษะในการนำชมหรือบรรยายระหว่างการปั่นสามล้อ และรูปแบบการใช้บริการสามล้อนักท่องเที่ยวต้องเผชิญกับแสงแดดหรือสายฝนได้โดยตรงทำให้ไม่สะดวกในการใช้บริการ นอกจากนี้บางกิจกรรมการส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นไม่มีความเด่นชัด อาทิ งานสงขลาแต่แรก เป็นงานที่เน้นการขายสินค้าเป็นหลัก มีลักษณะคล้ายตลาดเปิดท้ายทั่วไป แต่จัดในพื้นที่บริเวณ โบราณสถานคือ กำแพงเมืองสงขลาและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้มากนัก

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดีจะต้องนำอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของสงขลาบ้านบ่ออย่างมาสร้างเป็นกิจกรรมที่มีเสน่ห์และมีพลังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในแง่ที่ดีและส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ดังนั้น รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดี มีความเหมาะสม และตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว จะช่วยแก้ไขปัญหาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

นอกจากนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย อาทิ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ให้บริการสามล้อ ผู้ประกอบการร้านค้าของที่ระลึกหรือขนมพื้นเมือง ประชาชนในพื้นที่ และผู้มีหน้าที่ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ควรเข้ามามีส่วนร่วมและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง เข้าใจถึงความ เป็นเมืองเก่าสงขลาและรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องภายในเขตเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม รวมถึงกิจกรรมรูปแบบใหม่ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมและสร้าง สีสันต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และยืนอยู่บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) อันประกอบด้วย ประชาชนในชุมชน องค์กร ภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น องค์กรสาธารณะ ภาคธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ผู้เชี่ยวชาญ นักท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถ ปลอดภัยและใช้ความคิดได้อย่างเต็มที่ ร่วมแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเสรีในการมอง สถานการณ์ เป็นผู้ค้นพบปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ร่วมกันเสนอ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำเอาอัตลักษณ์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ แหล่งท่องเที่ยว ทางประวัติศาสตร์มาผนวกกับเส้นทางกรท่องเที่ยว เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำรูปแบบกิจกรรมที่ได้จากงานวิจัยไปพัฒนาให้มีคุณภาพและเกิดขึ้นจริงในพื้นที่ อีกทั้ง ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือท่องเที่ยวและรายการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวใช้เป็นแนวทาง ในการท่องเที่ยวด้วยตนเองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดรายการนำเที่ยว อันจะเป็นการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนร่วมกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 ศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา
- 2 ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา
- 3 กำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

คำถามการวิจัย

- 1 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา เป็นอย่างไร
- 2 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลาเป็นอย่างไร
- 3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลาเป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวิจัย เข้าใจปัญหาของกิจกรรมการท่องเที่ยว ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา และนำเสนอรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ในเขตเมืองเก่าสงขลา
- 2 เข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา
- 3 ได้รู้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา
- 4 นักท่องเที่ยวสามารถใช้ผลวิจัยเป็นแนวทางในการท่องเที่ยวด้วยตนเองได้
- 5 ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดรายการ นำเที่ยว หรือวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

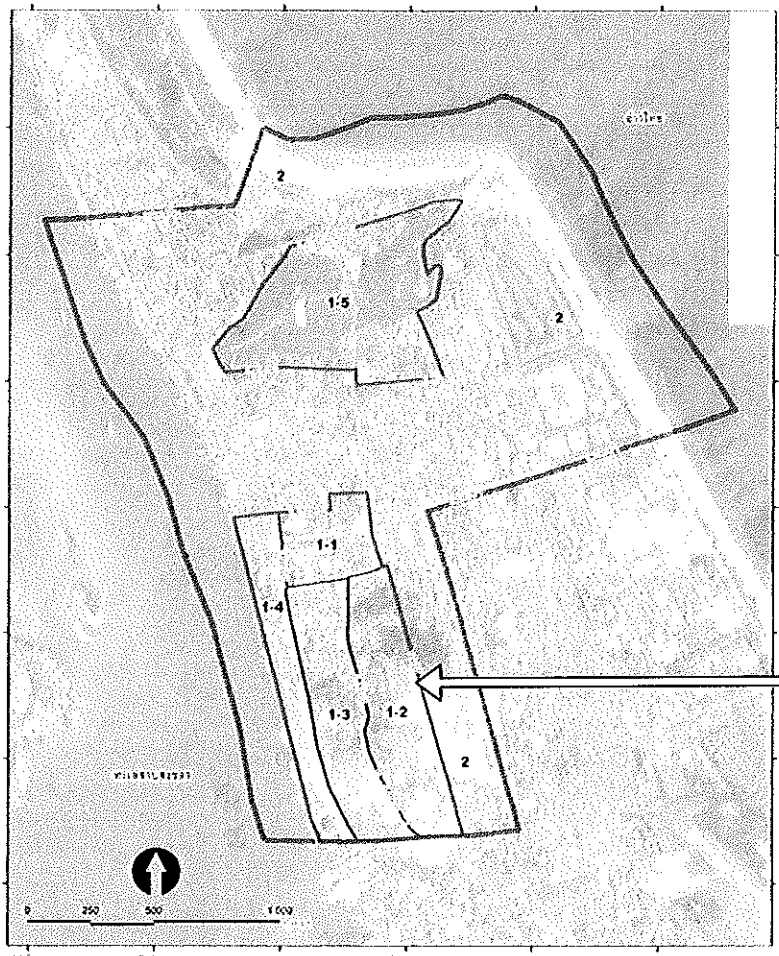
เนื้อหางานวิจัยนี้ครอบคลุมในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ปัญหาที่พบและแนวทางแก้ไข เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลหลักของงานวิจัยนี้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ และเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 คือ ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 คือ นักท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้คือ เขตเมืองเก่าสงขลา ในส่วนที่เป็นพื้นที่หลักบริเวณแรกคือบริเวณเมืองสงขลาบ้านบ่อยาง คือ พื้นที่ 1-1 ถึง 1-4 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่องการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดสงขลา เป็นย่านชุมชนที่ยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีรูปแบบการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย มีความใกล้ชิดและรู้จักกัน ชุมชนมีการสืบทอดธุรกิจการค้าจากรุ่นสู่รุ่นกว่า 100 ปี นอกจากนี้มีการผสมผสานทั้งวัฒนธรรมไทย จีน ตะวันตกและมุสลิมในพื้นที่เดียวกันได้อย่างลงตัว ซึ่งพื้นที่การวิจัยนี้ได้ครอบคลุมถนนสายหลักที่สำคัญ เช่น ถนนนางงาม ถนนนครใน ถนนนครนอก ถนนจะนะ เป็นต้น (ดูภาพประกอบ 1)

พื้นที่หลักบริเวณแรก
เมืองสงขลาบ้านป้อยาง
พื้นที่ 1-1 ถึง 1-4

เขตเทศบาลนครสงขลา		โครงการพัฒนาระบบขนส่งมวลชน
สีผังเมือง		
พื้นที่สีเขียว	1 ผังเมือง	
พื้นที่สีเทา	2 ผังเมือง	

ภาพประกอบ 1 แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาที่มีการกำหนดเขตพื้นที่
ที่มา : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554, น. 14)

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการวิจัยเป็นเวลา 18 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ถึงเดือน
มีนาคม พ.ศ. 2556

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบของกิจกรรมที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา ไม่ได้หมายรวมถึงการลงทุนด้านการเงินเพื่อปฏิบัติตามกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้จากการวิจัย ดังนั้น ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผู้ค้นพบปัญหา คิดหาคำตอบและตรวจสอบข้อสรุปที่ได้ร่วมกัน ผลสรุปที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งค้นหาคำตอบในเรื่องรูปแบบกิจกรรมเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งหาข้อสรุปในเรื่องการจัดการและแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (The patterns of cultural tourism activities) หมายถึง ลักษณะของกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติหรือเข้าร่วม เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต อันเกิดจากการได้สัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนในเขตเมืองเก่าสงขลา

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้มาเยือน (Visitor) ที่เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนจากที่อื่นที่มีโอกาสอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จัดการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองและได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

เขตเมืองเก่าสงขลา หมายถึง เขตพื้นที่หลัก บริเวณเมืองสงขลาบ้านบ่อทราย ได้แก่พื้นที่ 1-1 ถึง 1-4 หรือเรียกบริเวณนี้ว่าย่านเมืองเก่าสงขลา

ชุมชน หมายถึง ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา รวมถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนรับผิดชอบหรือมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับคนในพื้นที่ แม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในพื้นที่ องค์การสาธารณะหรือองค์กรอิสระต่างๆ เป็นต้น หรือเป็นผู้ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้าน (Host) ซึ่งเป็นได้ทั้งภาคเอกชน ประชาชน ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกันหาคำตอบ ร่วมตัดสินใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา

ความต้องการ หมายถึง แรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวต้องแสวงหาทางออก เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา และได้ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้จะนำมาซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย ดังนี้

- แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- บริบทเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีความแตกต่างจากสินค้าอื่น คือ เป็นสินค้าบริการ (Service) จึงไม่อาจจับต้องได้ (Intangibility) ผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยวต้องเดินทางมาหาสินค้าด้วยตนเอง (Inseparability) นักท่องเที่ยวไม่สามารถเก็บสินค้าไว้เป็นสมบัติของตนเองได้ (Perishability) อีกทั้งคุณภาพการบริการมีความไม่แน่นอนค่อนข้างสูง (Variability/ Heterogeneity) เนื่องจากต้องขึ้นอยู่กับพนักงานที่เป็นผู้ส่งมอบบริการ ดังนั้น สิ่งที่ผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยวจะได้รับคือความรื่นรมย์ ความพึงพอใจ ความแปลกใหม่ การประเทืองปัญญา การพักผ่อน ความสนุกสนาน หากสิ่งที่ผู้ซื้อได้รับมีความคุ้มค่า ผู้ซื้อจะรู้สึกพอใจ ประทับใจและมีการบอกเล่าถึงความประทับใจแก่ผู้อื่น เพื่อชักชวนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว (ธีรภักดิ์ นวรัตน์ ณ อยุธยา, 2552, น. 14-15; ประเสริฐ วิทยารัฐ, 2531, น. 3)

1. ความหมายการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการหลายท่านได้พยายามให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ เพื่อจะสร้างความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น โดยส่วนใหญ่ได้ให้นิยามที่คล้ายคลึงกันคือ การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางออกจากที่หนึ่ง ไปสู่สถานที่อื่นๆ และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO) ได้มีสรุปคำนิยามของการท่องเที่ยว ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ.2506 ว่าหมายถึง การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้ 1) มีการเดินทาง (Travel) ที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือมิใช่เพื่อสินจ้าง 2) มีจุดหมายปลายทาง (Destination) ที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวและจะต้องเดินทางกลับที่อยู่หรือภูมิลำเนาเดิม 3) มีความมุ่งหมาย (Purpose) ในการเดินทางที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือไปอยู่ประจำ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545; จลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2542, น. IV; วรรณ วลัยวานิช, 2539, น. 7; ชายชัย ดวงจิตต์, 2536, น. 76) และในช่วงปี พ.ศ.2548-2550 องค์การการท่องเที่ยวโลกได้มีความพยายามหาข้อสรุปที่อยู่ในกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวขึ้นใหม่ โดยคำนิยามของการท่องเที่ยวตามข้อสรุปใหม่นี้ คือ ปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ที่มีเงื่อนไขของการเคลื่อนย้ายผู้คนจากแหล่งที่อยู่ประจำไปยังประเทศอื่นหรือสถานที่อื่น ที่มีวัตถุประสงค์ส่วนตัว หรือทางธุรกิจ หรือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ผู้คนเหล่านี้ถูกเรียกว่า “ผู้มาเยือน” ซึ่งรวมถึง นักท่องเที่ยว (Tourists) นักทัศนอาจร (Excursionists) พลเมือง (Residents) และไม่ใช่พลเมือง (Non-residents) โดยมีกิจกรรม (Activity) ที่ทำให้เกิดค่าใช้จ่าย (Expenditure) ด้านการท่องเที่ยว (UNWTO, 2011)

การท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ นอกเหนือจากการดำเนินชีวิตประจำวัน และการกระทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานอื่นๆ (Basic need) เป็นกิจกรรมที่มนุษย์กระทำเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure) และจัดอยู่ในประเภทกิจกรรมนันทนาการ ทั้งนี้กิจกรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวมักมีการเดินทาง (Travel) พร้อมกันไปด้วย โดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์และสถานะหรือเกียรติคุณ (ชนิศา ครูจิราวุฒน์, 2546, น. 39; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550) การท่องเที่ยวมิได้หมายความว่าเดินทางเพียงอย่างเดียว หากพิจารณาจากกระบวนการของการท่องเที่ยวจะพบว่า การท่องเที่ยวเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซึ่งกันและกัน ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้จัดบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว (ชนกฤต สังข์เฉย, 2550)

ดังนั้น การท่องเที่ยว (Tourism) จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเดินทาง (Travel) ที่ส่งผลต่อสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์ที่นอกเหนือจากการดำเนินชีวิตประจำวัน มีการทำกิจกรรม (Activity) ในช่วงที่เดินทางและมีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจคือ ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยว (Tourism expenditure)

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวนับวันยังมีบทบาทสำคัญและมีผลอย่างกว้างขวางต่อทุกคนในสังคม เห็นได้จากคำกล่าวในศาสนาของ Taleb Rifai เลขาธิการองค์การการท่องเที่ยวโลก เนื่องในวันท่องเที่ยวโลก วันที่ 27 กันยายน ประจำปี พ.ศ.2554 (World Tourism Day 2011) โดยกล่าวถึงจำนวนนักท่องเที่ยวข้ามแดนทั่วโลกที่เพิ่มขึ้นเป็น 940 ล้านคน ในปี พ.ศ.2553 ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นการนำเอาผู้คนและวัฒนธรรมทั้งโลกมารวมกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน การท่องเที่ยวทำให้ผู้คนนับล้านมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นทุกวัน อีกทั้งยังมีบทบาทในการทำลายกำแพงด้านวัฒนธรรมและก่อให้เกิดการเปิดกว้าง การเคารพและเข้าใจกันและกัน จะทำให้เกิดสันติภาพมากขึ้นในอนาคต นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเข้าใจกันระหว่างเชื้อชาติ ความสงบสุข ความมั่งคั่งและการเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพระหว่างกัน โดยการพัฒนาและเติบโตของการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐาน 3 สิ่ง คือ ความยั่งยืน จริยธรรม และความรับผิดชอบ (UNWTO, 2011)

การท่องเที่ยวจึงนำมาซึ่งประโยชน์หลายทาง เนื่องจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้และลดปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงินของประเทศ สนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว เกิดการหมุนเวียนของเงินไปทุกระดับของสังคมอย่างทั่วถึง เป็นตัวดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เพิ่มปริมาณของกระแสเงินในระบบเศรษฐกิจ กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรวมถึงปัจจัยเสริมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา สนามบิน ท่าเรือและโทรศัพท์ เป็นต้น ทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้รับความสะดวกในการดำรงชีวิต การท่องเที่ยวยังช่วยสร้างความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น สถานที่พัก การขนส่ง การเกษตร การผลิตอาหารสำเร็จรูป ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรให้สูงขึ้น เกิดการสร้างงานอาชีพที่หลากหลายและยังส่งผลต่อการพัฒนา ระบบเทคโนโลยี ทำให้สะดวกรวดเร็ว เช่น การหาข้อมูลท่องเที่ยว การจองที่พัก ตัวเครื่องบินจองที่นั่งชมการแสดงต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ความเจริญที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ประโยชน์ของการท่องเที่ยวอีกด้านคือ การพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ การท่องเที่ยวได้มีส่วนช่วย

ฟื้นฟูและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชน กระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือในประเทศเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นหรือประเทศของตน (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2546, น. 10-15)

3. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวประกอบด้วยหลายองค์ประกอบที่สำคัญ หากพิจารณาในแง่ของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นพบว่ามีสี่องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่หนึ่งคือ นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ โดยที่วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว จะเป็นปัจจัยกำหนดกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางไปเยือน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวตามความหมายของพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2551 หมายถึง ผู้เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาหาความรู้ การบันเทิง หรือการอื่นใด

องค์ประกอบที่สอง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร การขนส่ง สินค้าที่ระลึก เป็นต้น

องค์ประกอบที่สาม คือ หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง องค์กรของรัฐบาลที่มีหน้าที่ดูแลกำกับการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลได้วางไว้ เช่น ระบบคมนาคม การเข้าออกประเทศ การรักษาความปลอดภัย ฯลฯ

องค์ประกอบสุดท้ายคือ ประชาชนในท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับนักท่องเที่ยวในการต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี อีกทั้งยังเป็นบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีกด้วย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2553, น. 2; ธนภฤต สังข์เฉย 2550; กุลวดี ละม้ายจีน, ม.ป.ป.)

หากพิจารณาองค์ประกอบการท่องเที่ยวในแง่การจัดการการท่องเที่ยวสามารถแบ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยวได้ 3 ส่วนหลัก คือ นักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว และธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (ครรชิต มาระโกชน, 2553) โดยมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

องค์ประกอบที่หนึ่ง นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เดินทาง (Travellers) และผู้มาเยือน (Visitor) ที่เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาหาความรู้ การบันเทิงหรือการอื่นใด สามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน เดินทางมาเยือนและพักอยู่ในประเทศตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป โดยใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ (Local accommodation) ซึ่งแยกตามลักษณะของ

นักท่องเที่ยว (Tourist) ได้ 2 ลักษณะคือ International tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ที่ค้างคืน เดินทางเข้ามาในประเทศและพำนักอยู่ครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง (1 คืน) และไม่มากกว่า 60 วัน และ Domestic tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน อาจเป็น คนไทยหรือคนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย เดินทางมาจากจังหวัดที่อยู่อาศัยปกติของตนไปยัง จังหวัดอื่นๆ ระยะเวลาที่พำนักอยู่ไม่เกิน 60 วัน และ Visitor อีกประเภทหนึ่งคือ Excursionists หมายถึง นักทัศนจร หรือนักท่องเที่ยวแบบไม่ค้างคืน (Day Visitor) เดินทางมาเยือนชั่วคราว อยู่ใน ประเทศน้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่ได้ใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ผู้ที่ เดินทางมาขึ้นเรือสำราญ (Cruise) โดยแยกตามลักษณะของนักท่องเที่ยวได้ในทำนองเดียวกัน คือ International excursionists หมายถึง นักทัศนจรระหว่างประเทศและ Domestic excursionists หมายถึง นักทัศนจรภายในประเทศ (จลองค์รี พิมลสมพงษ์, 2542, น. III-IV) นอกจากนี้ ยังใช้เรื่องของ รายได้เป็นตัวกำหนดประเภทของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ ประเภทหรูหรา เป็นนักท่องเที่ยวที่มีรายได้สูง มักเรียกร่องการบริการชนิดหรูหราและมีความพร้อมเรื่องค่าใช้จ่าย ประเภทระดับปานกลาง เป็นนักท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสนุกสนาน บริการทางการท่องเที่ยวไม่ ต้องหรูหรามากนัก แต่ไม่แยจจนเกินไป ประเภทระดับมวลชน เป็นนักท่องเที่ยวที่ส่วนมากมีรายได้น้อย ต้องการบริการทางการท่องเที่ยวแบบง่ายๆ ในราคาประหยัด (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 138)

องค์ประกอบที่สอง ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นและสามารถดึงดูด ความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ทรัพยากรท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ (ครรรชิต มาระโกชน์, 2553; ศรีญา วรากุลวิทย์, 2546, น. 242-243) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล ป่าไม้ ฯลฯ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นแบ่งเป็น 3 ประเภท หลักๆ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ คือ การเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตหรือ เหตุการณ์ที่สืบสานกันมาตั้งแต่อดีต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประการต่อมาคือ ทรัพยากรการ ท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคม แต่ละท้องถิ่นควรมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมที่เป็น เอกลักษณะเฉพาะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมที่แสดงออกทางด้านลักษณะความเป็นอยู่ของผู้คน ภาษา เทศกาล ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ศิลปหัตถกรรม การแต่งกาย การละเล่นและการบันเทิงต่างๆ สภาพ บ้านเรือน ฯลฯ และที่เป็นนามธรรมที่แสดงออกทางด้านความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ ภูมิปัญญา ชาวบ้าน ฯลฯ รวมทั้งอักษาศิลปะไมตรีและการต้อนรับของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะ หากนักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับการต้อนรับจากคนในท้องถิ่นแล้ว สิ่งอำนวยความสะดวก หรือทิวทัศน์ใดๆ ก็ไม่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่นั้นต่อไปหรือกลับมาเยือนซ้ำได้

และประการสุดท้ายคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านบันเทิงและความเพลิดเพลินหมายถึง สถานที่หรือกิจกรรมที่สร้างความบันเทิงและความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว อาทิ สวนสาธารณะ สวนสนุก แหล่งบันเทิง โรงละคร เป็นต้น

ทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity) องค์ประกอบทั้งสามประการนี้เป็นตัวกำหนดความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ (บุญเลิศ จิตต์งวัฒนา, 2549, น. 10-11)

องค์ประกอบที่สาม ธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยตรงเท่านั้น โดยธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 6 ธุรกิจหลัก คือ 1) ธุรกิจที่พักแรม 2) ธุรกิจนำเที่ยว 3) ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม 4) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก 5) ธุรกิจคมนาคมขนส่ง 6) ธุรกิจนันทนาการ (ปรีชา แดงโรจน์, 2544, น. 33; ครรชิต มาระโกชน, 2553)

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่สนับสนุนการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ การตลาด การท่องเที่ยว การขนส่ง ข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยว ความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกในการเข้าเมือง โครงสร้างพื้นฐาน การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545, น. 8-14; ครรชิต มาระโกชน, 2553)

4. รูปแบบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นกับเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดรูปแบบ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นรูปแบบหลักๆ (ชนกฤต สังข์เลย, 2550, น. 52-61; นิคม จารุมณี, 2544, น. 33-38; ศรีญา วรากุลวิทย์, 2546, น. 18-23; ฉันทิข วรรัตนอม, 2552, น. 149-150) ได้ดังนี้

รูปแบบที่หนึ่ง จำแนกตามภูมิศาสตร์การเดินทางและถิ่นพำนักของนักท่องเที่ยว สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International tourism) คือ การเดินทางไปยังต่างประเทศประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยว 2 รูปแบบคือ การท่องเที่ยวขาออก (Outbound tourism) และการท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound tourism) 2) การท่องเที่ยวในประเทศ (Internal tourism) คือ การเดินทางภายในอาณาเขตของแต่ละประเทศ ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่มคือ นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic tourist) และ นักท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound tourist)

รูปแบบที่สอง จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง คือ 1) การท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อน คือ การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อนอย่างแท้จริง โดยใช้เวลาว่างจากวันหยุดเดินทางไปท่องเที่ยวในลักษณะที่สบายๆ 2) การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์

ทางธุรกิจ คือ การเดินทางเพื่อให้การปรึกษาทางธุรกิจ การเดินทางเกี่ยวกับการขายสินค้า การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เป็นต้น 3) การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ สามารถจัดแบ่งได้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชมงานประเพณี การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา การศึกษา ศาสนา เป็นต้น

รูปแบบที่สาม จำแนกตามลักษณะของการจัดการเดินทาง แบ่งได้หลายลักษณะ เช่น การท่องเที่ยวระยะไกล (Long haul) กับการท่องเที่ยวระยะใกล้ (Short haul) ซึ่งใช้ระยะทางเป็นตัวกำหนด หากใช้เกณฑ์ระยะเวลาเป็นตัวกำหนดสามารถแบ่งได้เป็น การแวะเยี่ยม (Visit) ทักนเจอร์ (Excursion) และการพักเยี่ยม (Staying visit) ซึ่งในปัจจุบันนิยมทำในรูปแบบของ Home Stay และ Long Stay นอกจากนี้ยังใช้เกณฑ์ในเรื่องของวิธีการจัดการเดินทางมาเป็นตัวกำหนด คือ 1) การท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ (Group individual tourism) นักท่องเที่ยวเลือกซื้อรายการนำเที่ยว (Package Tour) จากบริษัทนำเที่ยว โดยเดินทางเป็นหมู่คณะตั้งแต่ 11 คนขึ้นไป เป็นการท่องเที่ยวแบบเหมาจ่ายเบ็ดเสร็จ (Group inclusive tour: GIT) การท่องเที่ยวลักษณะนี้เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่งมาเยือนสถานที่นั้นเป็นครั้งแรก 2) การท่องเที่ยวแบบอิสระ (Foreigner individual tourism: FIT) คือ นักท่องเที่ยวที่วางแผนจัดการเดินทางด้วยตนเอง ซึ่งอาจใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวในการอำนวยความสะดวกบางส่วน เช่น การจองที่พัก บัตรโดยสารเครื่องบิน เป็นต้น นักท่องเที่ยวจะเป็น ผู้กำหนดแหล่งท่องเที่ยว ระยะเวลา วิธีการเดินทางด้วยตนเอง การท่องเที่ยวแบบนี้นักท่องเที่ยวจะมีความเป็นส่วนตัวสูง สามารถยืดหยุ่นเวลาได้ตามต้องการ เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องการคุณภาพมากกว่าปริมาณ ต่างจากนักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ ที่มักไปเยือนสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ไม่ได้ศึกษาสถานที่นั้นอย่างละเอียด หรือขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตคนท้องถิ่น เป็นการสัมผัสที่ผิวเผิน ขณะที่การท่องเที่ยวด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวและบริบทโดยรอบ ได้อย่างลึกซึ้งตามความต้องการ

นอกจากนี้รูปแบบการท่องเที่ยวได้แบ่งตามแบบขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) โดยแบ่งย่อยเป็น 5 ประเภทคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทาง-ทะเล การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) ประกอบด้วยการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา

การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวพำนักยาว การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน โดยในปัจจุบันได้มีการพิจารณาถึงความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพิ่มเติม ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่เป็นแบบเฉพาะมากขึ้นเช่น การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวแนวสงคราม และการท่องเที่ยวแนวอาสา เป็นต้น (อ้างใน วาริชต์ มัชฌมบุรุษ, 2552, น. 30-33) อีกทั้งการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้ส่งผลโดยตรงต่อความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยวและขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย อาทิ แรงจูงใจในการเดินทาง ประเภทของการคมนาคมขนส่ง จำนวนนักท่องเที่ยวและลักษณะของค่าใช้จ่าย เป็นต้น (ศรัณญา วรากุลวิทย์, 2546, น. 15)

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่อยู่ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) โดยมุ่งเน้นทางด้านศิลปศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดและกรอบเฉพาะ โดยพิจารณาได้จากนิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่นและศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะ ศาสนาหรือการแสดงต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาด้านภูมิปัญญา ความสร้างสรรค์ เกิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ที่กว้างไกล จากการมีประสบการณ์ในแหล่งวัฒนธรรมที่คงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้ต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ (ปวีณา ขำพืด, 2553, น. 9; วิภีติเคีย สารานุกรมเสรี, 2553) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจ ความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงซึ่งหา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540, น. 1-10) พื้นฐานของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเริ่มจากการเยี่ยมชมและศึกษาสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและทางจิตใจ วัฒนธรรมทางวัตถุหมายถึงสถาปัตยกรรมหรือวัตถุที่มีคุณค่า เช่น พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น ส่วน

วัฒนธรรมด้านจิตใจเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิด ความเชื่อของคน เช่น ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต การงานอาชีพ ศิลปะแขนงต่างๆ เป็นต้น นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2552, น. 1-2; กระทรวงวัฒนธรรม, 2553)

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจในการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารศิลปหัตถกรรม และสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น (พงศธร เกษสำลี, 2543, น. 5) และได้เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมซึ่งควรเป็นผู้รับประโยชน์หลักจากการท่องเที่ยวผ่านการสร้างรายได้และการจ้างงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นต่อไป การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคล วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้น มิได้มุ่งสร้างสิ่งใหม่หรือต้องดำรงสภาพเดิม แต่ศึกษาความเป็นมาในอดีตเพื่อสร้างความเข้าใจ เพื่อที่จะรับรู้ความเป็นจริงในปัจจุบัน

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชม และเรียนรู้ สิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นย่านเมืองเก่าสงขลา เช่น ภูมิสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะ เทศกาล งานประเพณี เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์และโลกทัศน์ใหม่ๆ ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน สร้างมิตรภาพและความเข้าใจอันดี ส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น อีกทั้งต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึก

2. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ อันประกอบด้วยการเรียนรู้ การสัมผัสการชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนาจารีตประเพณีล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น ต้องรับผิดชอบต่อปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรมสี่ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ประการที่สอง เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาให้คงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ประการที่สาม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในขณะเดียวกันต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย ประการที่สี่ คือ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 284)

3. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (Traditional Tourism) และอยู่ภายใต้กรอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) โดยหลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 4 ประการหลัก (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 286) ได้แก่

ประการที่หนึ่ง เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

ประการที่สอง เป็นการท่องเที่ยวที่มีการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตน ร่วมรับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ

ประการที่สาม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ประการสุดท้ายคือ การท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเอง

นอกจากนี้ความสอดคล้องของแผนท่องเที่ยวและแผนพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาคน การศึกษา การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับผู้ประกอบการความร่วมมือระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับผู้ปฏิบัติ การทำการตลาดท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดความสมดุลและยั่งยืน (วอลเตอร์ เจ ไมสัน, 2552, น. 8-11)

4. ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบให้น้อยที่สุด และคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการ ศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย อีกทั้งจำเป็นต้องให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจทางการท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการ-

ท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้การตลาดการบริการท่องเที่ยวต้องครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้กลับมาเที่ยวซ้ำอีก โดยต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในทุกด้าน ต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ สุดท้ายต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอุ่นใจเวลาเดินทางมาเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 288-290)

5. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีลักษณะเหมือนองค์ประกอบ การท่องเที่ยวโดยทั่วไป เช่น แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว การตลาดท่องเที่ยว เป็นต้น แต่จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะมีรายละเอียดที่แตกต่าง และลึกกว่าการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 288-290)

องค์ประกอบแรก คือ แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น แบ่งได้เป็น 10 ประเภทคือ 1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏ ให้เห็น 2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ 3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและ สิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง 4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก 5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา 6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ 7) ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา 8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร 9) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่างๆ 10) ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

องค์ประกอบที่สอง คือ ชุมชนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการ ท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง

องค์ประกอบสุดท้าย คือ การสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็น การปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อ ความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิด ความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ในเรื่ององค์ประกอบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2550) ได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทนี้ไว้สองประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง ประเภทประวัติศาสตร์ เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอายุนับร้อยปี มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมและความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่น โดยแบ่งย่อยเป็น 2 ประเภท คือ 1) โบราณสถาน เช่น ศาสนสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเมือง คูเมือง พระราชวัง พระตำหนัก บ้านโบราณ เมืองโบราณอนุสาวรีย์ เป็นต้น 2) โบราณวัตถุ เช่น ภาพเขียนโบราณ วัตถุโบราณ เครื่องใช้โบราณ เป็นต้น

ประเภทที่สอง ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม คือ รูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไป ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยยึดหลักปฏิบัติสืบต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของสังคมที่มีผลต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน แยกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชน หมู่บ้าน เรือนแพ ตลาด ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง ไร่สวน เหมือง วิถีชีวิต อักษรศาสตร์ของประชาชน เป็นต้น 2) ประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ เทศกาลกินเจ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น 3) กิจกรรม เช่น แข่งขันกีฬา สวนสาธารณะเฉพาะทาง เป็นต้น

ดังนั้น องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย แหล่งทรัพยากรชุมชนท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งมีการเสื่อมสลายได้ตามกาลเวลา สภาพดินฟ้าอากาศ การทำลายของมนุษย์ การขาดการดูแลเอาใจใส่

6. รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตามแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 292-293) ได้แบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่หนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

รูปแบบที่สอง การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านใน

ท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ และศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและ วัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

รูปแบบที่สาม การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural tourism/Village tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่นเพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ภูมิปัญญา และภูมิปัญญาพื้นบ้าน

รูปแบบที่สี่ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่เล่นกีฬาหรือแข่งขันการกีฬา โดยมีการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

รูปแบบที่ห้า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural health tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมข้างต้น ได้สอดคล้องกับการแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ซึ่งประกอบด้วย 3 รูปแบบหลัก คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (อ้างใน วาริชต์ มัชฌมบุรุษ, 2552, น. 31)

นอกจากนี้ รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถเป็นได้ทั้งการท่องเที่ยวแบบในเมือง (Urban areas) และแบบชนบท (Rural areas) การท่องเที่ยวแบบในเมือง จะเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ของเมือง อาคารหรือสถานที่ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงละคร เป็นต้น โดยมากเป็นรูปแบบเที่ยวภายในหนึ่งวัน (One-day trip) (G.J. Ashworth and J.E. Tunbridge, 1990, p. 21) ส่วนการท่องเที่ยวแบบในชนบท เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ประเพณีขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของคนในชนบท เช่น งานเทศกาล การประกอบพิธีต่างๆ รวมถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชนบท (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 328; วิกีพีเดียสารานุกรมเสรี, 2553)

จากการศึกษาของวิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรืองและคณะ (2547, น. 23-24) เรื่องเส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ ได้แบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ตามความนิยมของนักท่องเที่ยว ออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวงานเทศกาลและประเพณี เช่น งานสงกรานต์ เทศกาลยี่เป็งหรือลองกระทง เป็นต้น 2) การเที่ยวชมสถาปัตยกรรม

และโบราณสถานเมืองเชียงใหม่ เช่น วัดเจดีย์หลวง เป็นต้น 3) การเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ 4) การเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกพื้นเมือง เช่น ไหม้แกะสลัก ผ้าไหม เป็นต้น ทั้งนี้เมืองเชียงใหม่และเมืองสงขลามีความใกล้เคียงกันในแง่ของความเป็นเมืองเก่าที่ยังคงมีชีวิตอยู่ และเป็นหนึ่งในสิบเมืองเก่าที่สำคัญที่ถูกบรรจุอยู่ในแผนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าประเทศไทย (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554, น. 1) อีกทั้งมีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบในเมืองที่เป็นเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

7. นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตามแนวคิดของ Cohen (1972) ได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็นสี่แบบตามลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยว คือ แบบ Drifter แบบ Explorer แบบ Individual mass tourist และแบบ Organized mass tourist แต่แบบที่ถือได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรวมอยู่ด้วยนั้นมี 2 แบบ คือ Drifter และ Explorer โดยนักท่องเที่ยวแบบ Drifter จะชอบเดินทางไปในที่ที่แตกต่างจากบ้านของตนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ต่างจากนักท่องเที่ยวส่วนมาก เนื่องจากชอบใช้ชีวิตในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าการเป็นคนต่างถิ่นในพื้นที่ มักทำตัวกลมกลืนกับสังคมและวัฒนธรรมต่างถิ่นได้เป็นอย่างดี ส่วนแบบ Explorer มักจัดการเดินทางด้วยตนเอง และค้นหาประสบการณ์ที่แท้จริงที่มิได้จัดไว้แก่นักท่องเที่ยวเท่านั้น อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวประเภทนี้ยังต้องการบริการที่เหมาะสมไว้ใจได้ และสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคยเป็นครั้งคราว (อ้างใน ศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2553, น. 27-28)

นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพ เนื่องจากเป็นกลุ่มนักเดินทางที่สนใจใฝ่รู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตชุมชน มีความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม บริษัทมรดกโลกจำกัด ได้กล่าวถึงนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า ตั้งแต่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นกลไกที่แยกนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกจากนักท่องเที่ยวทั่วไปอย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ โลกทัศน์ ทัศนคติ และความสนใจก่อนไปทางการศึกษา มีความใฝ่รู้ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปรียบเทียบกับบ้านเมืองของตน สะท้อนถึงความเป็นนักคิด นักแสวงหาประสบการณ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตมากกว่าจะสนุกเพียงอย่างเดียว นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะคำนึงถึงผลกระทบทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนเข้าไปเยี่ยมชม นอกจากนี้ยังเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในเรื่องค่าใช้จ่าย สามารถซื้อสินค้าและบริการต่างๆ ในอัตราที่สูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป (บุญเลิศ จิตตั้ง-วัฒนา, 2548, น. 291) ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เข้าไปท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา จึงหมายถึงผู้มาเยือนจากต่างถิ่นที่ไม่ได้มีแหล่งพำนักอยู่ในอำเภอเมือง และถือได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป็นผู้มีความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งรักษา ส่งเสริม อนุรักษ์ ทรัพยากรท้องถิ่น สร้างรายได้ต่อคนในชุมชนแบบยั่งยืน คำนึงในเรื่องผลกระทบเชิงลบที่เกิดจากการท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีทิศทางชัดเจน กลุ่มนักท่องเที่ยวมีคุณภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อคนในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) เป็นเรื่องที่สังคมให้ความสำคัญและเกิดการตื่นตัวกันมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงประชาชนในสังคมได้มองเห็นปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นไม่ว่าความขัดแย้งหรือไม่เห็นด้วยในการบริหารองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงความขัดแย้งในด้านความต้องการที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดต่อทรัพยากรอันจำกัด สาเหตุของความขัดแย้งได้เกิดมาจากหลายสาเหตุ แต่ท้ายที่สุดได้ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับหมู่บ้าน จนกระทั่งลงลึกไปถึงระดับครัวเรือน จึงเป็นเหตุให้มีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาพัฒนา บริหาร จัดการ แก้ไขและหาทางออกของปัญหาและความต้องการร่วมกัน ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 หมวด 5 มาตรา 87 ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ ส่วนหมวด 3 มาตรา 66 ได้มีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน และหมวด 14 มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นร่วมด้วย (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550)

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

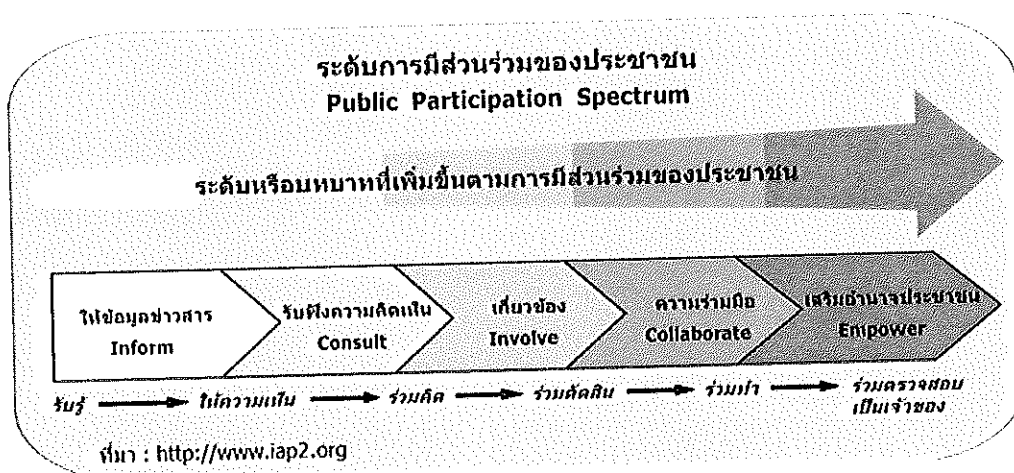
การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การพัฒนา ตั้งแต่จุดเริ่มต้นกล่าวคือ ตั้งแต่การริเริ่มสร้างแนวความคิดไปจนถึงสิ้นสุด การทำกิจกรรมการพัฒนามาร่วมกัน (สถาบันวิจัยสังคม, ม.ป.ป.) โดยบุคคลในแต่ละระดับการปฏิบัติ มีส่วนในกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และควบคุมการปฏิบัติในแต่ละส่วนๆ อย่างเต็มความสามารถ (วันชัย โกลละสุด, 2549) ทั้งนี้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมคือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในชุมชน (Stakeholder) การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนจึงเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินโครงการต่างๆ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ สนับสนุนและติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรชุมชน (Organization) และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาหนทางในการแก้ไขปัญหาและบรรลุความต้องการร่วมกันได้ (รัตน์สุดา ทองเจิม, 2549, น. 63; ยูพาพร รูปงาม , 2545, น. 5; นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546, น. 4)

สำหรับงานวิจัยนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ นำมาซึ่งข้อตกลงและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนในเขตเมืองเก่าสงขลา รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายร่วมกัน ดังนั้นคำว่า “ชุมชน” ในงานวิจัยนี้ จึงไม่ได้หมายความเฉพาะคนที่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลาเท่านั้น แต่หมายรวมถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนรับผิดชอบ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับคนในพื้นที่แม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบ ในพื้นที่ องค์กรสาธารณะหรือองค์กรอิสระต่างๆ เป็นต้น หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้าน (Host) ซึ่งเป็นไปได้ทั้งภาคเอกชน ประชาชน ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ

2. หลักการการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่นานาประเทศรวมถึงประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและความสนใจ ตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิด โอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความ โปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน (Core values for the practice of public participation) จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการ ซึ่งสามารถ

อธิบายได้ 6 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การยืนอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าคนที่ถูกผลกระทบจากการตัดสินใจมีสิทธิเข้าอยู่ในกระบวนการตัดสินใจได้ ประการที่สอง การนำเอาข้อตกลงที่เกิดจากประชาชนมีส่วนร่วมไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ประการที่สาม การสนับสนุนให้มีการตัดสินใจอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการรับรองร่วมกัน สื่อสารถึงความต้องการและผลประโยชน์ของผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดรวมถึงผู้ที่ทำการตัดสินใจ ประการที่สี่ การมีความเจาะจงและง่ายแก่การเข้าร่วมคือผู้เข้าร่วมจะต้องเป็นผู้ที่สามารถมีผลหรือร่วมรับผลอันเกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ประการที่ห้า การเริ่มต้นจากผู้ที่มีส่วนร่วมช่วยกันออกแบบว่าพวกเขาควรจะทำอย่างไร นอก จากนี้ยังทำหน้าที่เตรียมข้อมูลที่เป็นในภาคปฏิบัติแก่ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ปฏิบัติ ประการสุดท้ายคือ การสื่อสาร ไปยังผู้มีส่วนรวมว่าพวกเขามีผลต่อการตัดสินใจอย่างไร (International association for public participation, 2011) ทั้งนี้ International association for public participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ภาพประกอบ 2 ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่มา: <http://www.pcd.go.th/>

ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มจาก ประการที่หนึ่ง การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น ประการที่สอง การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจ

ความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น ประการที่สาม การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน จะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น ประการที่สี่ ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น ประการที่ห้า การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553)

การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว เป็นการนำเอาการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการตัดสินใจทางการท่องเที่ยว อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและได้รับการยกระดับคุณภาพชีวิต มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่นและสาธารณประโยชน์ของชุมชน รวมทั้งต้องมีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น และก่อให้เกิดการเรียนรู้และการเคารพระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่าง ดังนั้น การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าว มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว และเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2554)

3. รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกได้สามประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วม คือ ประการที่หนึ่ง ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน ประการที่สอง ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน ประการที่สาม การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527, น. 67)

Cohen and Uphoff (1977) ได้อธิบายถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้สี่รูปแบบ คือ ประการที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่ม การตัดสินใจในช่วงกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ในรูปของการเข้าร่วม มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ ประการที่สาม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) ทั้งทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนรวม ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

4. วิธีการมีส่วนร่วม

วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ ประการที่หนึ่ง การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน ประการที่สอง การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ทราบถึงผลดีและผลเสียในกรณีต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ประการที่สาม การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนเข้าเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการบริหารโครงการ เพื่อร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจและร่วมวางแผน ประการที่สี่ การสำรวจ ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง ประการที่ห้า การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร ประการที่หก การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ประการที่เจ็ด การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำรวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น ประการที่แปด การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดง ความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม ประการที่เก้า การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม ประการที่สิบ การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่ (โกวิท พวงงาม, 2545, น. 11) วิธีการดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับการท่องเที่ยวได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้เสนอแนวทางภาคปฏิบัติของการมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้หกวิธีดังนี้ วิธีที่หนึ่ง การร่วมประชุม ถกปัญหาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น วิธีที่สอง การให้คำปรึกษา เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าเป็นคณะกรรมการในการบริหาร โครงการท่องเที่ยว วิธีที่สาม การสำรวจความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว วิธีที่สี่ การประสานความร่วมมือ คือ ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่ม เพื่อไปบริหารหรือจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายประชาชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว วิธีที่ห้า การได้ส่วนสาธารณะ เป็นวิธีการได้ส่วนข้อมูลจากชุมชนท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ก่อนที่รัฐจะตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว วิธีที่หก การออกเสียงประชามติโดยตรง เป็นการให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจแทนภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, น. 176-177) วิธีการทั้งหมดเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยว แทนที่เป็นหน้าที่ของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว นำมาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตรงกับความเป็นจริง ทำให้ทุกฝ่ายได้รับการกระตุ้นและทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการด้านการท่องเที่ยว

มนุษย์เป็นผู้ที่มีความต้องการ และความต้องการของมนุษย์นั้นไม่สิ้นสุด สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีปัจจัยหรือสิ่งกระตุ้นเข้ามากระทบ เช่น ภัยพิบัติ การศึกษา รายได้ การรับภาระ ภาระทางครอบครัว ข้อมูลข่าวสาร ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ เป็นต้น ความต้องการ (Need) มักถูกใช้คู่กับแรงผลักดัน (Drive) หรือภาวะภายในตัวบุคคลที่ก่อให้เกิดแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นให้ทำบางสิ่ง (Torkildsen, 2005) และยังมีความเชื่อมโยงกับแรงจูงใจ (Motivation) กล่าวคือ ความต้องการเป็นภาวะกดดันภายในของแต่ละบุคคลหรือภาวะที่ยังขาดแคลน ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาความพึงพอใจ (Satisfaction) หรืออีกนัยหนึ่งเป็นความไม่สมบูรณ์ทางจิตวิทยา (ความรู้สึกลึก) อันนำไปสู่การขับเคลื่อนเพื่อก่อให้เกิดความสมบูรณ์ (IFER/DART, 1976, p. 46 อ้างใน Torkildsen, 2005) ดังนั้น การศึกษาเรื่องความต้องการทางการท่องเที่ยวจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องแรงจูงใจควบคู่ไปด้วย เพื่อทราบถึงแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดความต้องการของนักท่องเที่ยว

ดังนั้น สำหรับงานวิจัยนี้ ความต้องการ หมายถึง แรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่ทำให้ นักท่องเที่ยวต้องแสวงหาทางออก เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

1. ประเภทความต้องการการท่องเที่ยว

ตามแนวคิดของ Mathieson and Wall ได้แบ่งความต้องการการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทคือ ความต้องการปัจจุบัน ความต้องการที่มีแนวโน้ม และความต้องการที่อาจเกิดขึ้นได้ (Mathieson and Wall, 1996, p. 16-17; อ้างในฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2542, น. 16) โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

ประการที่หนึ่ง ความต้องการปัจจุบัน (Actual demand) หมายถึง ความต้องการเดินทางท่องเที่ยว มีความพร้อมและเต็มใจที่จะจ่ายค่าสินค้าและบริการที่กำหนดไว้ในขณะนั้น นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการประเภทนี้พร้อมที่จะซื้อสินค้าและบริการ และเดินทางทันที

ประการที่สอง ความต้องการที่มีแนวโน้ม (Potential demand) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มที่จะเดินทางเพราะมีความต้องการอยู่แล้ว แต่ขาดองค์ประกอบอื่น เช่น เงิน เวลา และการจัดการเพื่อการเดินทาง ซึ่งความต้องการแบบนี้สามารถโน้มน้าวให้เป็นความต้องการปัจจุบันได้โดยอาศัยการพัฒนาการให้บริการและระบบตลาดของธุรกิจนำเที่ยว

ประการที่สาม ความต้องการที่อาจเกิดขึ้น (Deferred demand) ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวอยู่ในส่วนลึกของจิตใจทุกคน แต่ไม่มีความรู้ หรือไม่มีข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่น่าสนใจ ความต้องการแบบนี้อาจชักจูงให้เกิดขึ้นได้ โดยอาศัยการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เทคนิคการขาย การอำนวยความสะดวกในการติดต่อต่างๆ ตลอดจนพัฒนาระบบข้อมูล กระตุ้นให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวได้โดยไม่ยากนัก

2. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดความต้องการเดินทางท่องเที่ยว

การประกอบอาชีพของมนุษย์ในแต่ละวันก่อให้เกิดความเครียด ทำให้ต้องมีนันทนาการเพื่อผ่อนคลายความเครียดในยามว่าง (Leisure time) การท่องเที่ยวเป็นนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่นิยมกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์มีสัญชาตญาณอยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกใหม่ และต้องการหาความรู้และประสบการณ์ จึงมีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการเหล่านี้ โดยมีแรงกระตุ้นที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ประการที่หนึ่ง แรงกระตุ้นทางด้านกายภาพ (Physical motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการพักผ่อนทางร่างกายและจิตใจให้เกิดความสดชื่น รักษาบำรุงสุขภาพ เช่น อาบน้ำแร่ การร่วมกิจกรรมกีฬา เป็นต้น ประการที่สอง แรงกระตุ้นด้านวัฒนธรรม (Culture motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความอยากรู้อัจฉริยะวัฒนธรรมของประเทศหรือเมืองที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน รวมทั้งการดำเนินชีวิต ศิลปะ สถานที่ประวัติศาสตร์ เทศกาลต่างๆ เป็นต้น ประการที่สาม แรงกระตุ้นส่วนตัว (Personal motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจาก

ความต้องการส่วนตัว เช่น ต้องการผจญภัย ค้นพบสิ่งใหม่ๆ เดินทางไปเยี่ยมญาติมิตร การจาริกแสวงบุญ เป็นต้น ประการที่สี่ แรงกระตุ้นด้านสถานภาพและชื่อเสียง (Prestige and status motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการพัฒนาเพื่อยกระดับตนเองให้สูงขึ้นและสร้างชื่อเสียง เช่น การเข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมแข่งขันกีฬา การศึกษาต่อต่างประเทศ เป็นต้น สิ่งกระตุ้นเหล่านี้เป็นสิ่งที่กระตุ้นภายในของนักท่องเที่ยวอันเกิดจากจิตใจร่างกาย ทัศนคติ ความรู้สึก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งกระตุ้นจากภายนอก เช่น การให้บริการทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 2-3; ฉันทิช วรรณถนอม, 2552, น. 131)

Dann (1981) ได้เป็นคนหนึ่งที่น่าเอาทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow (Maslow's general theory of human & motivation) มาใช้อธิบายเรื่องความต้องการการท่องเที่ยว โดยกำหนดลักษณะสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประการคือ 1) การท่องเที่ยวเป็นสิ่งทดแทนความต้องการที่ขาดหาย 2) สถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้เกิดแรงกระตุ้นในการท่องเที่ยว 3) ภาพลักษณ์ในทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งกระตุ้นการท่องเที่ยว 4) ข้อมูลข่าวสาร สื่อประเภทต่างๆ เป็นสิ่งกระตุ้นการท่องเที่ยว 5) วัตถุประสงค์ในการเดินทางเป็นสิ่งกระตุ้นทางการท่องเที่ยว 6) ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว 7) สิ่งกระตุ้นเป็นสิ่งที่มีความหมายและกำหนดรูปแบบด้วยตัวของมันเอง (Dann, 1981 อ้างใน ฉันทิช วรรณถนอม, 2552, น. 130-131)

นอกจากนี้ Mill (1990) เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้นำเอาทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow มาใช้อธิบายเรื่องความต้องการด้านการท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็น 5 ระดับความต้องการ คือ ประการแรก ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) อาทิ สมัยก่อนมนุษย์ต้องเดินทางเพื่อออกหาอาหาร ส่วนในปัจจุบันเป็นการต้องการที่จะฟื้นฟูร่างกายที่อ่อนเพลียจากการทำงานมาตลอดทั้งปี ประการที่สอง ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เช่น มนุษย์ในสมัยก่อนต้องการสถานที่ปลอดภัยเพื่อหลบภัยจากสัตว์ร้ายและภัยธรรมชาติ แสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อบำบัดการเจ็บป่วย ในปัจจุบันจึงเป็นที่มาของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสันทนาการ โดยแพทย์แนะนำให้คนไข้ไปพักผ่อนเพื่อรับอากาศบริสุทธิ์และแสงอาทิตย์ ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อรักษาสุขภาพ ประการที่สาม ความต้องการด้านสังคม (Social needs) หรือความต้องการความรักและการยอมรับ (Love and Belongingness needs) เป็นความต้องการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีเพื่อนและมีครอบครัวจึงเป็นแรงผลักดันให้คนออกเดินทางท่องเที่ยวในหลายลักษณะ เช่น การเดินทางไปเยี่ยมญาติมิตร การเดินทางไปเยี่ยมแผ่นดินเกิดหรือสถานที่ที่เคยพักอาศัยที่เคยศึกษาในวัยเยาว์ เป็นต้น ประการที่สี่ ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) ต้องการเป็นจุดเด่น เป็นผู้นำกลุ่ม เช่น การเดินทางเพื่อ

การศึกษาอบรม ประชุม สัมมนา เป็นต้น ประการสุดท้าย ความต้องการความสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิด (Self-actualization needs) เช่น การเดินทางไปแข่งขันกีฬาระดับโลก เดินทางไปแสดงผลงานหรือรับรางวัลสำคัญของนักเขียน ศิลปิน หรือนักออกแบบ เป็นต้น บางคนได้ใช้การเดินทางเป็นตัวกำหนดความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต เช่น การเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลก หรือในสถานที่ที่คนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปได้ เป็นต้น ทำให้รู้สึกว่าเป็นบุคคลพิเศษที่ไม่เหมือนใคร (Mill 1990, p. 42) และ Mill ยังได้เสนอเพิ่มเติมถึงความต้องการของมนุษย์ในการเดินทางท่องเที่ยวว่า มนุษย์ต้องการมีความรู้ความเข้าใจ การเดินทางทำให้เกิดประสบการณ์ได้เรียนรู้และได้ชื่นชมในความงดงามของสรรพสิ่ง (Mill, 1990, p. 43)

ส่วนแนวคิดของ Swarbrooke และ Horner (1999) ได้สรุปประเภทแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความ ต้องการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ ประการแรก แรงจูงใจส่วนตัว เช่น ต้องการเยี่ยมเพื่อนญาติหาเพื่อนใหม่ เอาใจคนอื่น ประการที่สอง แรงจูงใจด้านอารมณ์ เช่น ความต้องการที่จะมีความรู้สึกโรแมนติก ตื่นเต้น ทำทาย สนุก ซาบซึ้ง เป็นต้น ประการที่สาม แรงจูงใจด้านวัฒนธรรม เช่น ต้องการหาประสบการณ์จากวัฒนธรรมใหม่ การรับรู้วัฒนธรรมต่างๆ ประการที่สี่ แรงจูงใจเพื่อพัฒนาตนเอง เช่น หากความรู้ เพิ่มทักษะความสามารถ ประการที่ห้า แรงจูงใจด้านสถานภาพ เช่น สมัยนิยม ความเด่น ประการที่หก แรงจูงใจด้านกายภาพ เช่น เพื่อพักผ่อน สุขภาพ เพศ เป็นต้น

3. สาเหตุที่ทำให้คนไม่ยอมเดินทางท่องเที่ยว

แม้มนุษย์โดยส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว แต่จากการศึกษาพบว่ายังมีบางคนที่ไม่มีความคิดหรือความต้องการที่จะออกไปเดินทางท่องเที่ยว โดยสามารถสรุปเป็นมูลเหตุหรือสาเหตุที่ทำให้คนไม่ยอมเดินทางท่องเที่ยวได้ 6 ประการดังนี้ 1) เสียค่าใช้จ่าย เนื่องจากการเดินทางท่องเที่ยวต้องมีค่าใช้จ่ายสูง จึงรู้สึกเสียค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียไป หลายคนคิดว่าเก็บเงินไว้ใช้อย่างอื่นที่จำเป็นดีกว่า 2) ไม่มีเวลา มีคนจำนวนมากที่ไม่มีเวลาไปท่องเที่ยว เนื่องจากไม่สามารถทำงานหรือธุรกิจที่รับผิดชอบอยู่ได้ 3) ความรับผิดชอบทางครอบครัว คนที่มีบุตรเล็กๆ มักจะไม่ได้ไปท่องเที่ยวเพราะไม่มีใครช่วยเลี้ยงดู แม้ว่าจะสามารถนำบุตรร่วมเดินทางไปด้วยได้ แต่ก็เกิดความไม่สะดวกหลายประการ และบางคนที่ไม่มีบุตรเดินทางไปด้วย ก็จะห่วงกังวลถึงบุตรทำให้ไม่มีความสุขในการเดินทางท่องเที่ยว 4) ข้อจำกัดทางร่างกาย บางคนอาจมีสุขภาพไม่แข็งแรงหรือมีความพิการส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทาง นอกจากนี้ความชราภาพก็เป็นอุปสรรคในการเดินทางด้วยเช่นกัน 5) ไม่สนใจในการเดินทางท่องเที่ยว คือ ไม่คิดและไม่สนใจที่จะหาความสนุกสนานจากการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมความงามทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม 6) เกิดความกลัวไม่ปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว

บางคนกลัวในสิ่งที่ยังไม่รู้ไม่เห็นในต่างแดน เช่น กลัวอุบัติเหตุ กลัวถูกหลอกหลวง เป็นต้น หรือบางประเทศมีปัญหาทางการเมืองเกิดขึ้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุมาจากการขาดแคลนทุนทรัพย์ ราคาน้ำมันสูง ขาดข้อมูลในการตัดสินใจ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553, น. 8; ฌลองศรีพิมพ์สมพงศ์, 2542, น. 24; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 141-142)

4. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการเดินทางท่องเที่ยว

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการเดินทางท่องเที่ยว ทำให้ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป พอสรุปได้ดังนี้ 1) ความเจริญทางเศรษฐกิจ ในช่วงที่เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรือง การเดินทางท่องเที่ยวจะมีมาก 2) ลักษณะพื้นฐานทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ วัย ระดับการศึกษา ระดับรายได้ สถานภาพสมรส และถิ่นพำนัก เป็นต้น เพศและวัยที่ต่างกันส่งผลกระทบต่อความต้องการการท่องเที่ยวที่ต่างกัน เช่น คนหนุ่มสาวปรารถนาที่จะท่องเที่ยวแนวผจญภัย ตื่นเต้น ท้าทาย ชอบเที่ยวสนุกกับเพื่อนวัยเดียวกัน แต่เมื่ออายุมากขึ้นความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวก็จะเปลี่ยนเป็นแนวครอบครัว ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมากขึ้น นอกจากนี้หากประชาชนมีรายได้มากขึ้นมีเงินเหลือเก็บพอจะสามารถท่องเที่ยวได้ ส่วนในเรื่องของการกระจายตัวของประชากรทางภูมิศาสตร์ ท้องถิ่นใดมีญาติมิตรกระจายตัวไปยังที่ต่างๆ มาก ย่อมมีการเดินทางไปมาหาสู่กันและเกิดการขยายตัวของการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งการขยายตัวของการศึกษาและโครงสร้างทางสังคมช่วยให้คนมีการศึกษาสูงขึ้น ได้เรียนรู้เรื่องราวของสังคมอื่นทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นจึงออกเดินทางท่องเที่ยว 3) ค่าใช้จ่ายการเดินทางท่องเที่ยว หากท้องถิ่นใดมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวสูงก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปน้อย 4) ทัศนียภาพของประชาชนท้องถิ่นใดที่ประชาชนมีทัศนียภาพชอบการเดินทางท่องเที่ยวก็จะทำให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมาก 5) ทัศนียภาพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการท่องเที่ยว เมื่อคนในท้องถิ่นใดมีการเดินทางท่องเที่ยวก็จะทำให้เกิดทัศนียภาพหรือการชักจูงกัน 6) เวลาว่าง คนที่มีเวลาว่างมากจะยังมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้มาก 7) การพัฒนาหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยให้มีการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นด้วย 8) ฤดูกาล การเปลี่ยนฤดูกาลในแต่ละประเทศทำให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อหนีฤดูกาลที่ไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ฤดูกาลยังมีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะสิ่งดึงดูดใจให้เดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวด้วย 9) สื่อมวลชน การพัฒนาทางเทคโนโลยี ช่วยให้การโฆษณาเผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยวของสื่อมวลชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น 10) การตลาดท่องเที่ยว ประสิทธิภาพระบบการตลาดท่องเที่ยวที่

ก็จะช่วยให้การจัดจำหน่ายบริการท่องเที่ยวถึงมือลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น และกิจกรรมทางการตลาดยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความต้องการท่องเที่ยว คือ กลไกที่เปลี่ยนความต้องการภายใน (Suppressed demand) ให้เกิดเป็นความต้องการที่แท้จริง (Actual demand) 11) การเมืองและกฎหมาย นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล มีความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมาก นอกจากนี้ปัจจัยดังกล่าวแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวเช่นกัน อาทิ การคมนาคม การขนส่ง สถานที่พัก ร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว ความปลอดภัย การเข้าออกเมือง อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา กิจกรรมระหว่างการท่องเที่ยว การต้อนรับของเจ้าบ้าน การจัดบริการอื่นๆ อาทิ การจัดประชุมนานาชาติ เป็นต้น (ครรชิต มาระโกษณ์, 2553; จลองศรี นิมลสมพงษ์, 2542, น. 21-25; ฉันทิช วรรณณอม, 2552, น. 128-129; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, น. 112; สุภลักษณ์ อัครางกูร, 2553, น. 59; ศรีญา วรากุลวิทย์, 2546, น. 136-138)

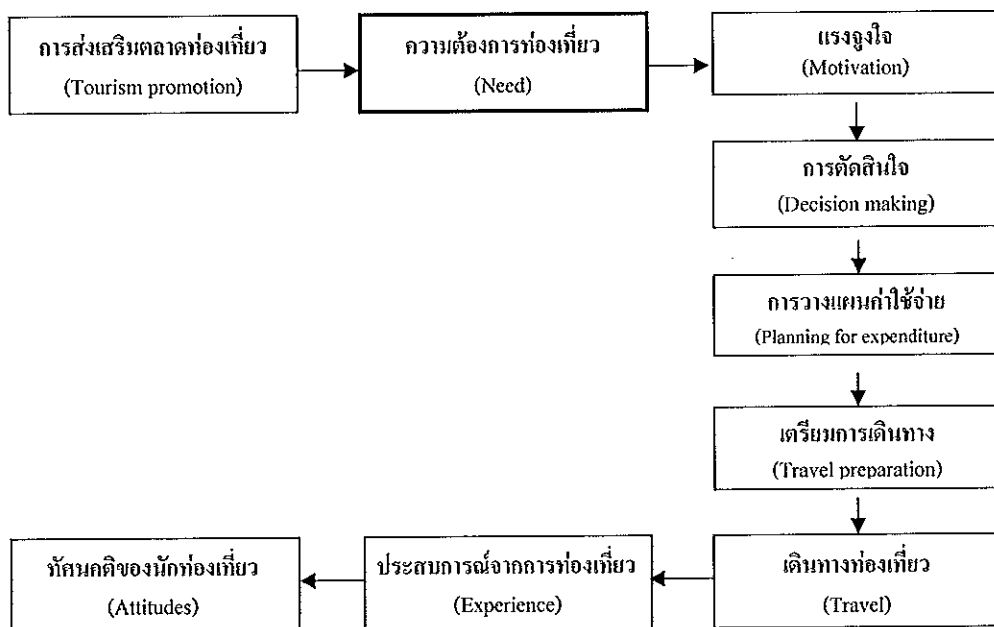
ปัจจัยข้างต้นได้ส่งผลต่อความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว หากปัจจัยดังกล่าวมีมากเพียงพอ จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวจริงในภาคปฏิบัติ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกันแม้จะเป็นนักท่องเที่ยวในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งแต่ละคนมีปัจจัยเฉพาะของตน ดังนั้น การท่องเที่ยวเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะจะต้องมีปัจจัยที่ตรงกันในบางส่วนและต้องยอมลดความต้องการของตนเองในบางเรื่อง เพื่อความสะดวกในการเดินทาง

5. ความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

หลายปัจจัยได้ส่งผลโดยตรงต่อความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ภาวะแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปัจจัยภายในของนักท่องเที่ยวเอง จากการวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการของตลาดท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการอยู่ 3 ประการ คือ 1) นักท่องเที่ยวต้องการไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าครองชีพถูก แต่มีบริการได้มาตรฐาน 2) นักท่องเที่ยวต้องการความสะดวก โดยเริ่มจากสนามบิน ควรให้ความสะดวกในพิธีการเข้าออกประเทศ การผ่อนปรนเรื่องระบบภาษีและการอำนวยความสะดวกอื่นๆ 3) นักท่องเที่ยวต้องการความปลอดภัย สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จะต้องมีการป้องกันและรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ควรมีการประกาศเตือนให้ระวังเมื่อเดินทางเข้าไปในพื้นที่บางแห่งที่อาจไม่ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 96-98) ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยพบว่านักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) นักท่องเที่ยวที่เคยชอบไปท่องเที่ยวตามลำพัง หรือเฉพาะในกลุ่มครอบครัว จะเปลี่ยนไปชอบการเดินทางท่องเที่ยวกับกลุ่มอื่นแทน 2) นักท่องเที่ยวที่เคยชอบใช้บริการมัคคุเทศก์ จะเปลี่ยนไปชอบใช้หนังสือแนะนำการ

เดินทางท่องเที่ยวแทน 3) นักท่องเที่ยวที่เคยได้รับการจูงใจในการท่องเที่ยวจากคำบอกเล่าของญาติมิตร จะเปลี่ยนไปเป็นได้รับการจูงใจจากการอ่านบทความที่เล่าถึงการท่องเที่ยว หรือภาพยนตร์สารคดีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแทน 4) นักท่องเที่ยวที่เคยเน้นการกินอยู่ที่หรูหราเป็นจุดสำคัญในการท่องเที่ยว เปลี่ยนเป็นกินอยู่อย่างธรรมดา แต่เน้นการหาความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินให้ได้มากที่สุดแทน นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 ได้ระบุถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว 5 ประการ คือ 1) นักท่องเที่ยวใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าเงินมากขึ้น 2) นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้ 3) นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ 4) กระแสความสนใจในด้านสุขภาพและกีฬา 5) กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

นอกจากนี้ความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (Tourist need) ได้มีส่วนสัมพันธ์กับตลาดท่องเที่ยว สามารถสรุปเป็นพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยวได้ดังภาพด้านล่างนี้ (ดูภาพประกอบ 3)

ภาพประกอบ 3 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยว
ที่มา : บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 146)

จากภาพด้านบน (ภาพประกอบ 3) ตลาดท่องเที่ยว ได้เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละคน (Tourist need) สร้างแรงจูงใจ (Motivation) อันนำไปสู่การตัดสินใจ (Decision making) การวางแผนค่าใช้จ่าย (Planning for expenditure) เตรียมการเดินทาง (Travel preparation) และการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Travel) ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ (Experience) ซึ่งนำไปสู่ทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยว (Attitudes) (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 142-146) ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจะทำการประเมินผลและสรุปออกมาได้ใน 2 ทางคือ รู้สึกพอใจและไม่พอใจ ก่อให้เกิดเป็นทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ถ้านักท่องเที่ยวพอใจ ทัศนคติที่ได้จะเป็นบวก และจะมีความต้องการอยากกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง (Revisit) หรือบอกเล่าให้บุคคลอื่นมาท่องเที่ยว (Word of mouth) หากเป็นเชิงลบ นักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ อาจทำให้ไม่อยากจะกลับมาท่องเที่ยวอีกแห่งท่องเที่ยววันนี้อีก และบอกเล่าบุคคลอื่นด้วย (ศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2553, น. 43) สอดคล้องกับทัศนะของ Gumm (1994) ที่มองว่าบ่อยครั้งที่การวัดค่าทางการท่องเที่ยวจะวัดจากระดับของสิ่งเร้า (Optimal arousal) ที่มีผลต่อจิตใจ อันเกิดจากการได้ปฏิบัติ การเรียนรู้และจากความรู้สึก ดังนั้น ประสบการณ์ที่ผ่านการวัดค่าจากนักท่องเที่ยวจะเป็นตัวบอกถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป และทราบถึงความต้องการด้านต่างๆ ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม หรือการบริการในพื้นที่ท่องเที่ยววันนั้น

ความต้องการและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของนักท่องเที่ยว ส่งผลโดยตรงต่อการท่องเที่ยว อันเป็นที่เราต้องทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปให้ทันช่วงที่เพื่อที่จะตอบสนองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง นำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปแล้วได้ อีกทั้งต้องสอดคล้องและมีความเป็นไปได้จริงในเชิงปฏิบัติ

6. ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

Pearce (1998) ได้นำทฤษฎีความต้องการของ Maslow มาคิดเป็นทฤษฎี Travel career ladder ซึ่งเปรียบเทียบความต้องการท่องเที่ยวกับความต้องการความก้าวหน้าในอาชีพ โดยแต่ละคนเริ่มที่ความต้องการในระดับที่แตกต่างกันไป และเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิต ความต้องการเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจาก เงิน สุขภาพหรือคนอื่น ทฤษฎี Travel career ladder นี้จะเน้นอธิบายแรงจูงใจในภาพรวมมากกว่ามุ่งไปที่ความต้องการเพียงตัวเดียว เช่น นักท่องเที่ยวที่ต้องการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ยังคงต้องการความปลอดภัย แต่อาจไม่สนใจชื่อเสียงหรือการพัฒนาตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้มนุษย์มีแรงจูงใจหลายแบบในการค้นหาประสบการณ์

การท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวชาวออสเตรเลียที่เดินทางท่องเที่ยวฮ่องกง มีแรงจูงใจคือความตื่นตาของแสงสีในเมืองฮ่องกง อาหารจีนและวัฒนธรรมจีน โดยลำดับชั้นความต้องการมากกว่า 1 ชั้น อย่างไรก็ตามแรงจูงใจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในเวลาและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น การเดินทางไปเที่ยวบาทหลวงของนักท่องเที่ยวชาวออสเตรเลียคนเดิม มีแรงจูงใจที่อยากกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือพักผ่อนมากกว่าอาหารรสเลิศ หรือความตื่นตาตื่นใจ

ตามทฤษฎีของ Peace มองว่าแหล่งท่องเที่ยวเปรียบเสมือนฉากที่มีประสบการณ์หลากหลาย ดังนั้น แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งที่มียุทธศิลป์ในการค้นหาสิ่งที่ต้องการจากแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวต่างมีความหลากหลาย ทำให้ได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน (อ้างใน ศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2553, น. 47-50)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถสร้างความแตกต่างให้กับการท่องเที่ยวในแต่ละที่ได้ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเรื่องการพัฒนาบนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ของ อรุณสวัสดิ์พัชร ภูริทัตพงษ์ (2551) ผลการศึกษา พบว่า อำเภอเชียงคานมีคุณค่าทางวัฒนธรรม 5 ด้าน คือ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านสุนทรียศาสตร์และด้านเศรษฐกิจ โดยสิ่งที่น่าสนใจเห็นว่า เป็นจุดเด่นของเชียงคาน คือ ความเงียบและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของพื้นที่ และต้องการให้สภาวะดังกล่าวคงอยู่สืบไป รวมถึงสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้ได้แก่บ้านเรือนไม้เก่าริมแม่น้ำโขงและแหล่งโบราณสถาน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นคั้งเครื่องหมายประจำถิ่น และยังเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีคุณค่า เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเมืองเก่าอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ของอิศรัฎฐ์ รินโรสง, จิตภา สุวรรณฤกษ์, กานตนา สุวรรณ, กิตติยา ชนะกิจ, พัชรพล ณ พัทลุง, และสถาวิทย์ จันจุฬา (2552, น. 126-135) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรมี 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่หนึ่ง การท่องเที่ยวแบบถนนคนเดิน ที่จัดขึ้นโดยเฉพาะในวันเสาร์-วันอาทิตย์ ขายสินค้าพื้นเมือง และสินค้าขึ้นชื่อเมืองสงขลา โดยจัดเป็นโครงการนำร่อง เปิดถนนนางงามในช่วงเทศกาลประเพณีสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันตรุษจีน วันสงกรานต์ และงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น สนับสนุนสินค้า OTOP จากทุกตำบลในจังหวัดสงขลา จัดทำป้ายโฆษณาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ข้อมูลสถานที่สำคัญๆ เช่น ป้ายประวัติความเป็นมาของศาลเจ้า เป็นต้น

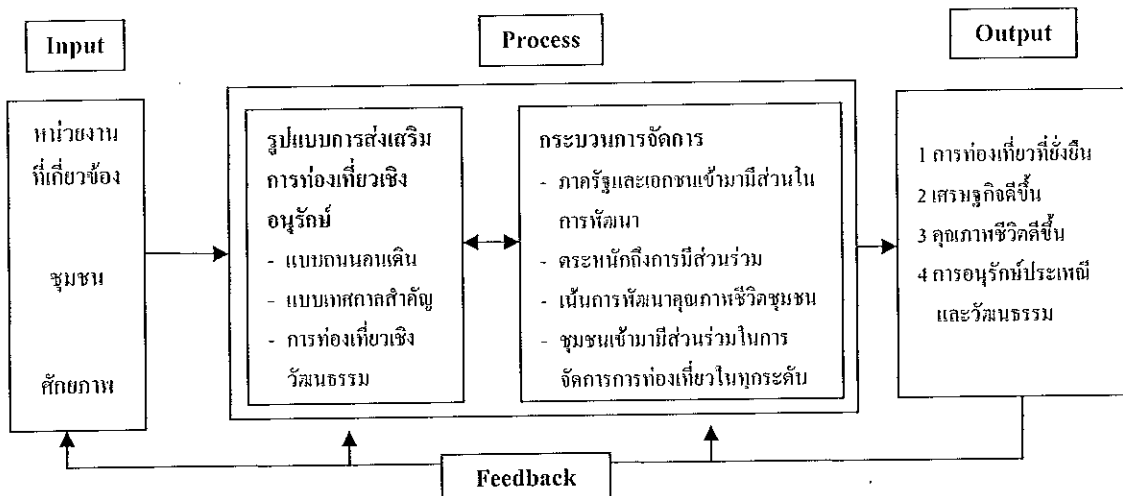
รูปแบบที่สอง การท่องเที่ยวตามเทศกาลสำคัญ โดยจัดทำเป็นปฏิทินการท่องเที่ยว โดยสามารถสรุปทำเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประจำปีได้ดังนี้

เดือนมกราคม	* เทศกาลปีใหม่
เดือนกุมภาพันธ์	เทศกาลตรุษจีน และเทศกาลหยวนเจียว
เดือนมีนาคม	เทศกาลเซ็งเม้ง
เดือนเมษายน	* เทศกาลสงกรานต์
เดือนพฤษภาคม	เทศกาลสารทขนมจ้าง
เดือนมิถุนายน	* เทศกาลอาหารสองทะเล
เดือนกรกฎาคม	เทศกาลไหว้เจ้าประจำปี
เดือนสิงหาคม	เทศกาลสารทจีน
เดือนกันยายน	เทศกาลไหว้พระจันทร์
เดือนตุลาคม	
เดือนพฤศจิกายน	เทศกาลกินเจ
เดือนธันวาคม	* เทศกาลส่งท้ายปี

* หมายเหตุ เทศกาลเหล่านี้ไม่ได้จัดอยู่ในบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา

รูปแบบที่สาม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิญชวนคู่วิถีชีวิต มุ่งเน้นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีการส่งเสริมการเดินทางโดยใช้รถถีบสามล้อ เพื่อเยี่ยมชม โบราณสถาน โดยแบ่งเป็นประเภทวัด 5 วัด ได้แก่ วัดยางทอง วัดเลียบ วัดคอนแยม วัดมัจฉิมาวาส วัดโพธิ์ปฐมวาส และ 2 ศาลเจ้า คือ ศาลเจ้าหลักเมืองและศาลเจ้ากวนอู

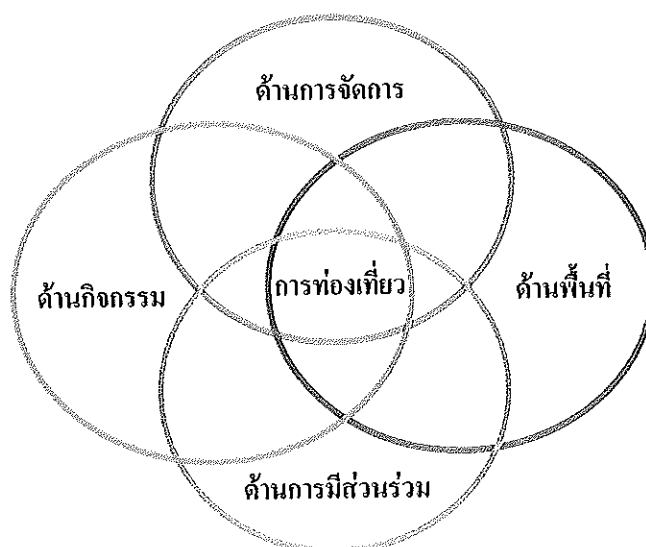
รูปแบบที่สี่ คือ รูปแบบเชิงระบบสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ ตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process) ผลลัพธ์ (Output) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) โดยมีรูปแบบดังนี้ (ดูภาพประกอบ 4)

ภาพประกอบ 4 รูปแบบเชิงระบบสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ที่มา : อิศริฎฐ์ ริน ไชสงและคณะ (2552, น. 136)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในเขตเมืองเก่าสงขลา เรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเมืองเก่าสงขลาของ ฉัตรชนันท์ อนันตพรค (2554) โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอุปทานของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ในมุมมองของกลุ่มผู้ประกอบการ พบว่า ความพร้อมของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความพร้อมในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ส่วนมุมมองของหน่วยงาน/องค์กร พบว่า มีความพร้อมของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากและความพร้อมในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ผู้ประกอบการมองว่าศักยภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากทุกด้าน ศักยภาพในการเตรียมความพร้อมทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีศักยภาพมากในด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว รองลงมาคือ การให้บริการท่องเที่ยว การจัดหาที่พักท่องเที่ยวและความพร้อมของชุมชนในท้องถิ่น ความเห็นของหน่วยงาน/องค์กร พบว่า ศักยภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและการเตรียมความพร้อมทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีศักยภาพมากที่สุดคือ สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวและความพร้อมของชุมชนในท้องถิ่นและควรสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่ชุมชนในย่านเมืองเก่าสงขลา สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกด้าน และส่งเสริมการรับรู้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยหลายองค์ประกอบ เป็นตัวช่วยในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการศึกษาโครงการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระยองวัฒนธรรม (กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์) ของ วศิน ปัญญาวุฒระกุล (2550, น. 25) ได้สรุปออกมาเป็นหลักการพื้นฐานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ พื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการและการมีส่วนร่วม (ดูภาพประกอบ 5)

ภาพประกอบ 5 หลักการพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยว
ที่มา : วศิน ปัญญาวุฒระกุล (2550, น. 25)

จากหลักการพื้นฐาน 4 ข้างต้น (ภาพประกอบ 5) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นหลัก มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ส่วนองค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร และองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นส่วนที่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจที่จะนำไปสู่การสร้างความรักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการ องค์ประกอบประการสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ

ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงการนำไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อนำกลับมาบำรุงรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพ

แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเริ่มเป็นที่นิยม แต่ก็ยังประสบกับปัญหาบางประการ อาทิ นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย ขาดทักษะในการสื่อสาร ขาดมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ได้ระบุไว้ในงานวิจัยเรื่อง โครงการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในพื้นที่ระยองวัฒนธรรม (กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์) พบว่าในเขต การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่างประสบกับปัญหาใน 2 มิติ คือ มิติที่หนึ่งคือ มิติของผู้มาเยือนมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ และลักษณะของการท่องเที่ยว ในภูมิภาคนี้มีลักษณะกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวอยู่ในเมืองหลัก ประกอบกับลักษณะของผู้มาเยือน เยือนชาวไทยและชาวต่างประเทศมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่อาจนำรูปแบบหนึ่งรูปแบบใด มาใช้ได้ ในกิจกรรมท่องเที่ยวได้ มิติที่สองคือ มิติของสภาพแหล่งทรัพยากรถึงแม้ว่าจะมีลักษณะ พิเศษและโดดเด่นในระดับนานาชาติ แต่ปรากฏว่าการสื่อสารที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประสบกับปัญหาเรื่องภาษาและการขาดมาตรฐานของแหล่ง ท่องเที่ยว ทำให้ในปัจจุบันเริ่มมีการวางแผนเพื่อทบทวนรูปแบบและวิธีการจัดการการท่องเที่ยว แบบเดิม และพัฒนากิจกรรมที่จะปลูกเร้าให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ๆ ดังนั้น การศึกษา และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงเครือข่าย (Network area) จะเป็น ช่องทางการท่องเที่ยวในรูปแบบผสมผสานภายใต้แนวความคิดของการจัดการเชิงระบบ (Systems management) เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่าง ยั่งยืนต่อไป (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, 2550, น. ก)

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีความต่อเนื่องของแต่ละกิจกรรม มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนและวัฒนธรรม นอกจากนี้การจัดการนำเที่ยวต้องดีและมีระบบ เป็นผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ รัชดา จึงพัฒนามติ (2553) เพื่อการ-พัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีในพื้นที่

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องรูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็ม ไชยา ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของโสภณ บุญล้ำและจุฑามาศ กระจำศรี (2551) พบว่า กิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวที่ดี ควรนำแต่ละกิจกรรมมาจัดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน นำเสนอถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ พร้อมกับจัดให้มีรูปแบบกิจกรรมที่ดี เช่น ผู้นำเที่ยวมีความรู้ในแหล่งท่องเที่ยว มีศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยว มีการสาธิตแสดงวิธีการผลิตสินค้าภายในท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ชม กิจกรรมพักค้างแรมและร่วมวิถีชีวิตกับชุมชน เป็นต้น

ส่วนงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ มิสรา สามารถ (2543, น. 16) ได้นำเสนอรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ในงานวิจัย โดยแบ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไว้ 5 ประเภท ดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม					
กิจกรรม	วัตถุประสงค์	พื้นที่	ขนาด	รูปแบบ	ผลกระทบที่อาจมี
1) ชมความงาม/ความเก่าแก่ มีลักษณะเฉพาะตัว	- พักผ่อน - รู้จักเรียนรู้ - สัมผัสองค์ประกอบ	- โบราณสถาน วัด วัง เมือง โบราณ - มรดกโลก	- เอกเทศ - กลุ่มเล็ก - กลุ่มใหญ่	- ไม่พักค้างแรม - มีมัคคุเทศก์	- ขยะมูลฝอย - ความแออัดในชุมชน - เสี่ยงจากยานพาหนะ
2) ศึกษาประวัติความเป็นมาของแหล่ง	- ศึกษาหาความรู้ - สัมผัสองค์ประกอบ	- ชุมชน วัด - โบราณสถาน - มรดกโลก	- เอกเทศ - กลุ่มเล็ก - กลุ่มใหญ่	- ไม่พักค้างแรม - มีมัคคุเทศก์	- ขยะมูลฝอย - ความแออัด - เสี่ยงจากยานพาหนะ
3) ชมงานศิลปวัฒนธรรม	- ชื่นชม - เรียนรู้	- แหล่งศิลปะต่างๆ (วัด วัง ชุมชน)	- เอกเทศ - กลุ่มเล็ก - กลุ่มใหญ่	- ไม่พักค้างแรม - มีมัคคุเทศก์	- ขยะมูลฝอย - ความแออัด - เสี่ยงจากยานพาหนะ - ชีตเขียน จับต้อง
4) ร่วมกิจกรรม เรียนรู้พฤติกรรม	- พักผ่อน - แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดประสบการณ์	- เทศกาลงานประเพณี - บ้านหัตถกรรมและศิลปกรรม	- เอกเทศ - กลุ่มเล็ก - กลุ่มใหญ่	- พักค้างแรม - ไม่พักค้างแรม	- การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม - การแลกเปลี่ยนที่ไม่ครบถ้วน
5) ศึกษาเรียนรู้ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง	- เรียนรู้ - คอบสนองความต้องการ - ชื้อของ	- บ้านหัตถกรรมและศิลปกรรม - ตลาด	- เอกเทศ - กลุ่มเล็ก - กลุ่มใหญ่	- ไม่พักค้างแรม - มีมัคคุเทศก์	- ความแออัด - เสี่ยงจากยานพาหนะ - การเอารัดเอาเปรียบ หลอกลวง

นอกจากนี้กิจกรรมสามารถนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาดได้อีกทางหนึ่ง จากงานวิจัยเรื่องกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนของที่พักแบบสัมพัทธ์วัฒนธรรมชนบท เขตอีสานใต้ของ ฤทธิณี ศรีวงศ์ตระกูลและคณะ (2550, น. 33) พบว่ากิจกรรมสามารถช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ โดยมีการนำเสนอกิจกรรมสำหรับการท่องเที่ยว แบบโฮมสเตย์ไว้ดังนี้ 1) กิจกรรมท่องเที่ยวตามสภาพชุมชน 2) กิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน (ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น) เช่น ฝึกหัดทอผ้า การจักสาน เป็นต้น 3) กิจกรรมต้อนรับ ตามประเพณีท้องถิ่น เช่น การบายศรี สู่ขวัญ การต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น 4) กิจกรรมด้านบันเทิง หรือนันทนาการในยามว่าง เช่น การเล่นดนตรีพื้นเมือง การเต้น/รำ การแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น 5) กิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 6) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน อีกทั้งพบว่า จุดแข็งของ โฮมสเตย์อีสานแท้จริงแล้ว อยู่ที่ “คน” ในชุมชน ซึ่งเห็นว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนเป็นเสมือนญาติหรือเพื่อนที่ดั่งใจให้ การต้อนรับเป็นอย่างดี (ฤทธิณี ศรีวงศ์ตระกูลและคณะ, 2550, น. 80) นับเป็นเสน่ห์และความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

ในขณะที่เดียวกันกิจกรรมยังถูกใช้เพื่อการส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เรื่องการใช้เทศกาลดนตรีพัทยา เพื่อการสร้างภาพลักษณ์เมืองพัทยาของ ดารามาส มณฑลวิทย์ (2549) พบว่า ได้สร้างภาพลักษณ์เมืองพัทยาในด้านต่างๆ ดังนี้ ภาพลักษณ์เมืองแห่งเสียงเพลง ไร่พรมแดน ภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวแบบครอบครัว เหมาะกับทุกเพศ ทุกวัยและทุกอาชีพ ภาพลักษณ์เมืองที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวในทุกๆ ด้าน และภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวที่ปลอดภัย

“กิจกรรม” เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามายังพื้นที่ งานวิจัยหลายเรื่องได้มีการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ แต่ทั้งนี้ยังต้องขึ้นอยู่กับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความนิยมหรือความต้องการทั้งของนักท่องเที่ยวและชุมชน ตัวอย่างเช่น เมืองพัทยาได้ใช้กิจกรรมเทศกาลวันไหล (สงกรานต์) ช่วยส่งเสริมและสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไปในตัว อีกทั้งช่วยสร้างความรักและความเข้าใจอันดีในสถาบันครอบครัว ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวมาจากงานวิจัยเรื่องการศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมนันทนาการ ณ เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรีของ ภาณุพงศ์ ภัทรเชาว์ (2549) นอกจากนี้ลักษณะของกิจกรรมที่ทำระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นควรเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ จากการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนากิจกรรมนันทนาการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการของ สุพร บุญปก (2551) พบว่า สิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวคือ บรรยากาศที่ร่มรื่น โดยมีกิจกรรมนันทนาการ 10 กิจกรรมคือ โฮมสเตย์ ล่องเรือชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ไหว้พระ 9 วัด เวทีดนตรีในสวน นั่งรถม้าชม

ธรรมชาติ นวดเพื่อสุขภาพ ชมวิถีของชาวบ้านบริเวณตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พายเรือชมธรรมชาติ กิจกรรมที่จักรยานศึกษาธรรมชาติ มุมศิลปะในสวน โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุดคือ ชมวิถีชีวิตของชาวบ้านบริเวณตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ผลการวิจัยพบว่าระดับความพึงพอใจกิจกรรม นันทนาการทั้ง 10 กิจกรรมอยู่ในระดับมาก ชุมชนได้มีการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ยังมีข้อเสนอแนะคือให้เพิ่มโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรม โดยจัดเป็นแพ็คเกจมากขึ้น ควรมีแผ่นพับแนะนำกิจกรรม และควรมีแผนที่ให้นักท่องเที่ยวรู้แหล่งจัดกิจกรรมเพื่อที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้

ในมุมมองของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมวิถีชีวิตแบบไทยมากที่สุด ซึ่งเห็นได้จากการศึกษาเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกรุงเทพมหานครของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่พักบริเวณถนนข้าวสารของศราวุฒิ วัชรปณดี (2552) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เป็นเพศหญิงมีความสนใจในแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตไทย หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์มากกว่าเพศชาย นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเห็นด้วยในระดับมากกว่าได้รู้จักอาหารไทยมากยิ่งขึ้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนรู้วัฒนธรรมไทยมาก่อน ส่วนเรื่องสถานที่และกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต่างชาติได้ท่องเที่ยวหรือมีส่วนร่วมมากที่สุดคือวิถีชีวิตไทย การเดินทางไปศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เข้าร่วมกิจกรรมนวดแผนไทยและสปา ตามลำดับ

อนึ่งบางหน่วยงานได้นำกิจกรรมที่จักรยานมาผนวกร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้เส้นทางรอบเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งเห็นได้จากการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการกิจกรรมจักรยานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตกรุงเทพมหานครของธนพล แก้ววงษ์ (2552) พบว่า ผู้ใช้จักรยานนิยมใช้เส้นทางรอบเกาะรัตนโกสินทร์มากที่สุด อย่างไรก็ตามมีความคิดเห็นว่าการแข่งขันข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวควรจัดอบรมเรื่องผู้นำเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวทางจักรยานในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้การวิจัยในเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา เรื่องรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาของ อิศริฎฐ์ รินโรสงและคณะ (2552, น. 124-127) พบว่า พื้นที่เขตชุมชนเมืองเก่าสงขลา มีศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการเนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่เป็นคน ไทยเชื้อสายจีน มีชนบประเพณีแบบจีน จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ เป็นประเพณีความเชื่อแบบจีนแท้ และเป็นแบบผสมผสานระหว่างไทย จีน ฝรั่งเศส โดยได้กำหนดออกมาเป็นปฏิทินการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลสำคัญๆ

หากมีการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้ามาชมวัฒนธรรมและแหล่งสถาปัตยกรรมพร้อมทั้งได้ทำกิจกรรมช่วงเทศกาล

ดังนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลายรูปแบบ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยชุมชนควรให้ความยินยอมหรือเห็นด้วยกับกิจกรรมที่นำเสนอต่อนักท่องเที่ยวต้องแสดงถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วม

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจหลักที่สำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรม สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ รัชดา จิงพัฒนานาวดี (2553) พบว่าปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวคือ ชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญมาก ผู้นำชุมชนต้องมีความเข้มแข็งเชื่อมโยงต่อองค์กรที่สนับสนุน ต้องกระจายรายได้ต่อชุมชนอย่างเป็นธรรม 2) ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเข้าถึงบรรยากาศของพื้นที่นั้นๆ ในแต่ละกิจกรรม 3) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสถาปัตยกรรมโดยชุมชนนั้น ชุมชนต้องเป็นหลักในการจัดการต่างๆ โดยมีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องในการให้ความรู้ อันเป็นกุญแจสำคัญต่อฝ่ายต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดนี้ คือ งานวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ของ มนัส ศุภลักษณ์ (2544) พบว่า ชาวบ้านโป่งมีความพึงพอใจมากต่อผลที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในด้านเศรษฐกิจชาวบ้านมีโอกาสสร้างรายได้มากขึ้น ด้านสังคมเกิดความพึงพอใจที่ได้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ๆ และสร้างมิตรภาพกับนักท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ชุมชนดีขึ้น มีความภูมิใจในคุณค่าและวัฒนธรรมของตนมากขึ้น ในด้านสิ่งแวดล้อมชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและธรรมชาติมากขึ้น เกิดความสะอาดในชุมชน ชาวบ้านยอมรับว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง สามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

นอกจากนี้งานวิจัยเรื่องกระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนาของ กิ่งแก้ว บัวเพชร (2549) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีหลักการอยู่ 4 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง พื้นฐานของการเข้าร่วม คือ ลักษณะที่เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน มาจากแรงจูงใจภายในของประชาชนเอง หรือเกิดจากแรงดันจากภายนอก เช่น แรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ แม้จะ

สามารถกระทำสำเร็จได้แต่ไม่มีผลผูกพันทางใจ ความยั่งยืน ความต่อเนื่องของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ มีแนวโน้มลดลง ประการที่สอง รูปแบบของการเข้าร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเข้าร่วมโดยผ่านองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งด้วยตนเอง ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับของประชาชนเป็นหลัก หรือการเข้าร่วมกิจกรรมโดยผ่านตัวแทนกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนอยู่ในลักษณะผู้ให้การสนับสนุนหรือให้ความร่วมมือ ประการที่สาม ขอบเขตของการมีส่วนร่วม เป็นช่วงเวลาการมีส่วนร่วม การใช้เวลาเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ มากน้อยต่างกัน ความถี่ห่าง จำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอ ฤดูกาลที่เหมาะสม ช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง ประการสุดท้าย คือ ผลของการเข้าร่วม ลักษณะ การเข้าร่วมส่งผลอย่างไร เช่น ทำให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพ เป็นตัวของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีในหมู่สมาชิกของตน

ดังนั้น ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมขึ้นกับเงื่อนไข 5 ประการคือ 1) ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วม 2) ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปจนเกินกว่าผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ 3) ประชาชนต้องมีความสนใจที่จะสัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น 4) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทุกฝ่าย 5) ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม นอกจากนี้การพัฒนาชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ข้อสรุปดังกล่าวพบได้จากงานวิจัยเรื่องกระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนาของ ปารีชาติ วัลย์เสถียร (2543)

อนึ่ง จากการศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งศึกษาพื้นที่บ้านฝางท่า หมู่ 5 ตำบลวังก้าง อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ของ อภิวัฒน์ ภูริศวารักษ์ (2551) พบว่าชมรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการอนุรักษ์บ้านฝางท่า ซึ่งพัฒนามาจากกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน เกิดจากความคิดเห็นและการรวมกลุ่มกันเองของชาวบ้าน โดยการดำเนินงานมีลักษณะเรียบง่าย ไม่มีโครงสร้างซับซ้อน เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและโปร่งใส อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชมรม ในด้านการบริหารจัดการ แบ่งตามกิจกรรมได้แก่ กิจกรรมเรือนำเที่ยวล่องแม่น้ำปราณ ที่หักโฮมสเตย์และอุทยานวังมัจฉา มีการระดมทุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จากชาวบ้านเอง และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกบ้าง การรับผลตอบแทนจะได้รับในลักษณะต่างๆ กันตามการมีส่วนร่วม เช่น ถ้าเป็นเจ้าของเรือนำเที่ยวจะได้รับค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยวโดยตรง แล้วหักเป็นเงินกองทุนของชมรม ส่วนกิจกรรม Home stay และกิจกรรมอุทยานวังมัจฉา จะได้รับค่าตอบแทนจากเงินปันผลที่ได้ลงหุ้นเอาไว้ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวของชุมชน ก่อให้เกิดผลกระทบในมิติต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ คือ มีอาชีพเสริมสร้างงาน และเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดการ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการประชุมปรึกษาหารือกันภายในชุมชน สร้างความภาคภูมิใจ และเกิดความสามัคคีภายในชุมชน มิติด้านสิ่งแวดล้อมเกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากคนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม จากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหาของชุมชนเอง รวมถึงร่วมกันพิจารณาวิธีแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

4. ความต้องการด้านการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการเดินทาง ทั้งนี้จากงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของนักท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ของ ชูย กำลังงามและคณะ (2550, น. 8-11) พบว่า นักท่องเที่ยวมีความสนใจแหล่งท่องเที่ยวด้าน โบราณสถานอันเก่าแก่มากกว่างานวัฒนธรรม และประเพณี โดยมีวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเพื่อต้องการศึกษาหาประสบการณ์และอนุรักษ์สืบสานคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย ส่วนใหญ่จัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองไม่ผ่านบริการนำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว และยังพบว่าการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านนั้นมีอุปสรรคหลายด้าน เช่น เรื่องเส้นทางคมนาคม กฎระเบียบการเข้าออก ระหว่างประเทศ หากสามารถแก้ไขได้จะสร้างความเป็นหุ้นส่วนของกันและกัน

จากการวิจัยเพื่อสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ.2552 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสำนักสถิติแห่งชาติของท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2553) พบว่า วัตถุประสงค์หลัก 5 อันดับแรกของนักท่องเที่ยวที่เป็นเหตุจูงใจให้เกิดความต้องการในการเดินทาง คือ เยี่ยมญาติ/เพื่อน (37.5%) ต้องการพักผ่อน/เปลี่ยนบรรยากาศ (32.6%) เยี่ยมครอบครัว (19.5%) ซื้ของ/ช้อปปิ้ง (19.1%) ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม (18.7%) นอกจากนี้ยังมีเหตุจูงใจอื่นๆ เช่น การชอบเดินทางท่องเที่ยว รับประทานอาหาร ดูงาน เข้าร่วมประชุม/สัมมนา ติดตามธุรกิจ/ปฏิบัติราชการ รักษาตัว เล่น/ดูกีฬา และการเบื่องาน ตามลำดับ

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเมืองเก่าสงขลาของ จักรชนันท์ อนันตพรต (2554, น. 57-64) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ลงลึกมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา ซึ่งการวิจัยนี้ได้ทำการสอบถามนักท่องเที่ยว 100 คน พบว่านักท่องเที่ยวมีลักษณะดังนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (63%) อายุของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21-30 ปี (42%) 31-40 ปี (33%) การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (54%) อาชีพส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัท/ลูกจ้าง (27%) และกลุ่ม

นักเรียน/นักศึกษา (26%) มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท (41%) และเป็นผู้ที่พักอาศัยในจังหวัดสงขลา (72%) ส่วนด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา พบว่า วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวคือ การท่องเที่ยว/พักผ่อน (81%) รองลงมาคือ เยี่ยมญาติ/เพื่อน (15%) ในด้านลักษณะการเดินทาง ส่วนใหญ่เดินทางกับครอบครัว (51%) รองลงมาคือ เดินทางไปกับเพื่อน (42%) พาหนะที่ใช้คือ รถยนต์ส่วนตัว (81%) ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะต่ำกว่า 5,000 บาท (59%) ความถี่ในการท่องเที่ยวอยู่ที่ 3-4 ครั้งต่อปี (34%) โดยใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวอยู่ที่ 1-2 วัน (74%) วันที่เดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นวันหยุด (เสาร์-อาทิตย์) (80%) และวันหยุดเทศกาล/นักขัตฤกษ์ (12%) ส่วนใหญ่เลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ใกล้เคียง (72%) และไม่พักค้างคืน (70%) นักท่องเที่ยวให้เหตุผลที่เลือกมาท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาเพราะอยู่ใกล้ภูมิปัญญา (59%) และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (31%) การศึกษาอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ย่านเมืองเก่าสงขลา กำแพงเมืองสงขลา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์พธำมรงค์ และวัดมณีมาวาสนักท่องเที่ยวมีอุปสงค์น้อยสุด อุปสงค์ของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชื่นชอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 พบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบเรียงจากมากไปหาน้อย คือ กิจกรรมรับประทานอาหารพื้นเมืองท้องถิ่น เยี่ยมชมศึกษาเกี่ยวกับโบราณสถาน/โบราณวัตถุ ท่องเที่ยวและสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามศาสนสถาน กิจกรรมเยี่ยมชมศิลปะและวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น กิจกรรมท่องเที่ยวแหล่งจำหน่ายของฝาก/ของที่ระลึกพื้นเมือง ส่วนความต้องการที่มีต่อแหล่งพบว่า มีความต้องการเรื่องถนน/เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.12) รองลงมาคือความต้องการด้านสถานที่คือต้องการสถานที่นั่งพักผ่อน ที่จอดรถและห้องสุขา (ค่าเฉลี่ย 4.06) ประการต่อมาคือ ต้องการให้มีแสงสว่างในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.05) ความต้องการด้านความปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.00) ความต้องการร้านค้าร้านอาหาร ห้องสุขาสาธารณะ ศาลาพัก (ค่าเฉลี่ย 3.94) ความต้องการแผนที่/แผ่นพับ/เอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.84) ความต้องการที่พักแรมในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.84) ความต้องการมีคฤหาสน์ท้องถิ่นนำชมสถานที่ (ค่าเฉลี่ย 3.77) ความต้องการศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.79) ความต้องการเข้าร่วมชมกิจกรรมการแสดง ประเพณีของท้องถิ่นเมืองเก่าสงขลา (ค่าเฉลี่ย 3.74) และการรับรู้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลจากการบอกกล่าวจากเพื่อน (ค่าเฉลี่ย 4.01) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ค่าเฉลี่ย 3.32) วารสาร/นิตยสารท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.31) และอินเทอร์เน็ต (ค่าเฉลี่ย 3.25) ตามลำดับ

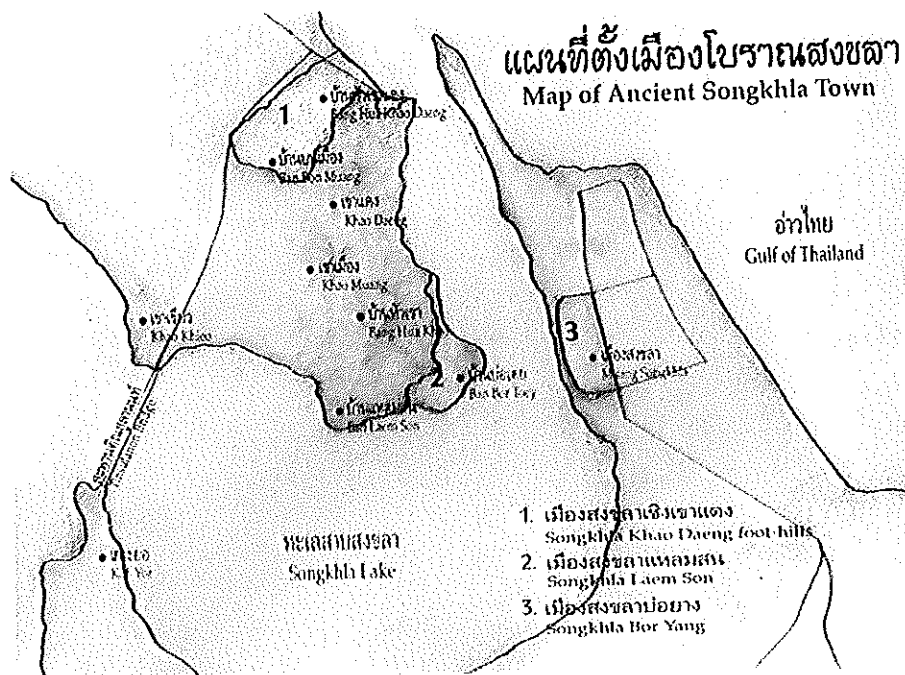
จากงานวิจัยข้างต้นทำให้เข้าใจถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะสามารถนำมาต่อยอดให้กับงานวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลาได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและชุมชนให้มีความยั่งยืน อีกทั้งเป็นการทราบถึงโอกาสที่อาจเกิดขึ้น สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทันต่อเวลาที่

บริบทเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

1. พลวัตเมืองเก่าสงขลาด้านประวัติศาสตร์

เมืองสงขลาเป็นเมืองที่มีผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ทั้ง ไทยพุทธ ไทยมุสลิมและไทยเชื้อสายจีน ได้อยู่อาศัยร่วมกัน ด้วยเป็นเมืองที่มีชัยภูมิติดกับทะเลและมีลักษณะเป็นคาบสมุทร สามารถช่วยป้องกันเรือจากพายุได้เป็นอย่างดี เหมาะที่จะใช้เป็นจุดแวะพักการเดินทางระหว่างจีนกับอินเดีย ทำให้เกิดการหลั่งไหลทางวัฒนธรรมจากจีน อินเดีย และอาหรับ เข้ามายังหัวเมืองสงขลา เมืองสงขลาถูกเริ่มแรกกระบุไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ว่าเป็นเมืองหนึ่งในเมืองพระยาประเทศราช 16 เมืองขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พ.ศ.1893-1912 หรือสมัยพระเจ้าอู่ทอง) (สมเด็จพระพนรัตน์, 2515, น. 1) และจากบันทึกของพ่อค้าตะวันตกว่า SINGORA บ้าง SINGOR บ้าง น่าจะมีชื่อเมืองว่าเมืองสิงขระ ซึ่งเป็นชื่อเมืองที่ปรากฏในจดหมายเหตุของอาหรับเปอร์เซีย ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 21 (ระหว่างปี พ.ศ. 1993-2093) ในนามของเมือง "ซิงกูร์" (SINGUR) หรือ "ซิงกอร่า" (SINGORA) (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 54; ศรีสมร ศรีเบญจพลาตกุล, 2544, น. 50) เมืองนี้ตั้งอยู่ริมเขาแดง เจ้าเมืองเป็นมุสลิม ชื่อเจ้าเมืองสงขลาที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนเป็น ชื่อแรกคือ "อะ โด๊ะ โมกอลต์" เมืองสงขลาฝั่งเขาแดงมีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในช่วงประมาณ พ.ศ.2162-2223 คือมีความเจริญด้านการค้าขายกับต่างประเทศ โดยเฉพาะคู่ค้ากลุ่มใหม่ที่เป็นชาวตะวันตก อาทิ พ่อค้าชาวดัชต์ พ่อค้าชาวอังกฤษ พ่อค้าชาวฝรั่งเศส (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 55) ในช่วงปี พ.ศ.2185-2223 เจ้าเมืองสงขลาถูก ไม้ยอมขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา จึงถูกสมเด็จพระนารายณ์มหาราชปราบปรามจนราบคาบ บ้านเมืองถูกปล่อยให้ทรุดโทรมจนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของเมืองพัทลุง เมื่อปี พ.ศ.2242-2319 เมืองสงขลาได้ย้ายไปตั้งที่บริเวณบ้านแหลมสน เรียกว่า เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 58-60) ในปี พ.ศ.2318 พระเจ้ากรุงธนบุรีได้แต่งตั้งให้ชาวจีนคือ นาย เขี้ยว แซ่เฮ่า ซึ่งเป็นนาย-

อากรรังกให้เป็นเจ้าเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนและได้รับราชทินนามเป็น “หลวงสุวรรณคีรีสมบัติ” (ต้นตระกูล ณ สงขลา) (วิเชียรคีรี (ชม), 2515, น. 4-5) นับเป็นจุดเริ่มต้นของเมืองสงขลาที่มีเจ้าเมืองเป็นชาวจีน โดยสันนิษฐานว่าชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสงขลานั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย อันเนื่องมาจากความอดอยากและปัญหาการเมืองภายในประเทศ (สงขม ส่งเมือง, 2523, น. 185) ชาวจีนที่อพยพเข้ามายังสงขลาได้ผสมรวมกับชาวไทยดั้งเดิมทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อน ทำให้เมืองสงขลาเป็นแหล่งหลอมรวมผู้คนและวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน (ดูภาพประกอบ 6)

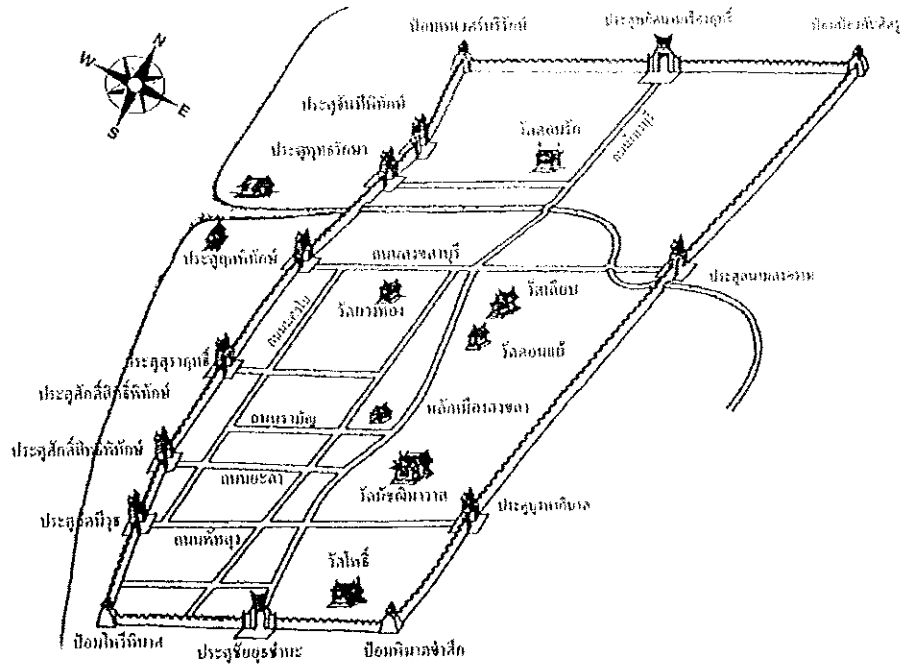

ภาพประกอบ 6 แผนที่ตั้งเมืองโบราณสงขลา

ที่มา : <http://www.selatanstory.com/941>

ในปลายสมัยพุทธศตวรรษที่ 24 พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) เป็นเจ้าเมือง เมืองสงขลาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้น พื้นที่ฝั่งแหลมสนจึงคับแคบ ไม่เหมาะในการพัฒนาและการขยายเมืองให้ใหญ่โตเนื่องจากมีภูเขาถ้ำกัน พื้นที่ราบน้อย ซึ่งต่างจากฝั่งตรงข้ามคือฝั่งบ่อยาง ที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ไปตั้งเมืองใหม่ที่ตำบลบ่อยางตั้งแต่ปี พ.ศ.2379 พร้อมทั้งพระราชทานเงินภาษีอากรเมืองสงขลาให้ 100 ชั่ง เพื่อใช้ก่อสร้างกำแพงเมืองสงขลา (ดูภาพประกอบ 7) เมื่อสร้างกำแพงแล้วเสร็จจึงทำพิธีฝังหลักเมืองในวันศุกร์ที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2385

(วิเชียรคีรี (ชม), 2515, น. 54-55; คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 64) เมืองสงขลาฝั่งบ่ออย่างที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ได้พัฒนาบทบาทมากขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและการปกครอง เป็นเมืองท่าและศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญในแถบนี้

ภาพประกอบ 7 ฝั่งเมืองโบราณสงขลาบ่ออย่าง

ที่มา : คัดแปลงจากฝั่งเมืองโบราณสงขลาบ่ออย่าง เทศบาลนครสงขลา (2555)

ในปี พ.ศ.2439 เมืองสงขลาได้กลายเป็นที่ตั้งของมณฑลนครศรีธรรมราช ปกครองเมืองนครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุงและหัวเมืองมลายู 7 หัวเมือง เมืองสงขลาจึงเป็นศูนย์กลางการปกครองและการพาณิชย์ที่สำคัญของภาคใต้ และเป็นถิ่นอาศัยของคนหลายเชื้อชาติที่ต่างได้เข้ามาติดต่อค้าขายกัน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 64-66) ส่งผลให้เมืองสงขลาที่มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับการค้าภายใต้การอุปถัมภ์ของเจ้าเมืองเชื้อสายจีนทำให้เมืองสงขลาได้รับการพัฒนาทางด้านการค้าอย่างกว้างขวาง มีการค้าขายติดต่อทั้งภายในและภายนอกประเทศ การค้ากับต่างประเทศในสมัยนั้นติดต่อกับจีน สิงคโปร์ และปีนัง (สงบ ส่องเมือง, 2523, น. 187) โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามามีบทบาทหลักในด้านการค้า เนื่องจากมีความรู้ในด้านระบบการค้าและภาษี ทำให้มีความชำนาญในด้านการค้ามากกว่าชาวพื้นเมือง (สงบ ส่องเมือง, 2523, น. 191) ศูนย์กลางความเจริญในยุคแรกของเมืองสงขลาฝั่งบ่ออย่างอยู่บริเวณถนนนครใน ซึ่งเป็นตลาดการค้าที่สำคัญ เป็นแหล่งรวบรวมและกระจายสินค้า โดยอาศัยการคมนาคมทางน้ำด้านฝั่งทะเลสาบสงขลา

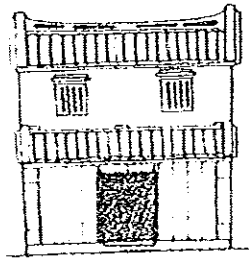
กระทั่งสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484-2488) ทหารญี่ปุ่นได้บุกยึดเมืองสงขลา ทำให้ผู้คนต้องอพยพหนีสงครามไปตามที่ต่างๆ ร้านค้าต่างๆ ในเมืองสงขลาได้ปิดดำเนินการเป็นการชั่วคราว หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เมืองสงขลาได้กลับมาฟื้นตัวอีกครั้ง เนื่องจากยังคงมีบทบาทในการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ อีกทั้งยังเป็นเมืองท่า เป็นแหล่งรวมสินค้านานาชาติ เป็นตลาดค้าส่งและค้าปลีกที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ (อรทัย สัตยสิทธิ์สกุล, 2544, น. 8) สำหรับความสัมพันธ์ของผู้คนในท้องถิ่นบ่งบออย่างยังคงเป็นไปอย่างสมานฉันท์ แม้จะมีความแตกต่างในด้านเชื้อชาติ ความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต หลักฐานที่ปรากฏให้เห็นในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาโดยเฉพาะพื้นที่เขตเมืองเก่าชั้นใน (พื้นที่วิจัย) คือ มีทั้งศาลเจ้าอยู่ใจกลางเมือง วัด 6 วัด และมีสถูป กลุ่มคนที่แตกต่างกันแต่ได้สืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมของตนและรับเอาวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นมาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตน ทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีน เกิดเป็นความสมักระหว่างกลมเกลียว ดังคำกล่าวที่ว่า “สามหลักผสมเกลียวเป็นหนึ่งในเดียวในบ่ออย่าง” สะท้อนภาพความสัมพันธ์ของสามชาติพันธุ์หลักที่ก่อร่างกันขึ้นในเมืองสงขลา

เมืองสงขลาได้ผ่านความเจริญ ภัยสงคราม และการปรับเปลี่ยนหลายอย่าง ท้ายสุดเมืองสงขลาได้ปรับตัวสู่ความเจริญสงบ โดยมีสาเหตุหลักมาจากความเจริญด้าน การคมนาคมและเศรษฐกิจของอำเภอหาดใหญ่ และได้กลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกและการค้าที่สำคัญแทนที่เมืองสงขลา การพัฒนาของอำเภอหาดใหญ่มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีการสร้างทางรถไฟและชุมทางรถไฟหาดใหญ่ในปี พ.ศ.2460 เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับจังหวัดต่างๆ ในภาคใต้และประเทศมาเลเซีย อีกทั้งยังมีการสร้างทางหลวง และระบบไปรษณีย์โทรเลขต่างๆ อำเภอหาดใหญ่จึงเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 66) ส่งผลให้เมืองสงขลาถูกลดบทบาททางการคมนาคมและการค้าลง แม้กระทั่งการเดินรถไฟสายหาดใหญ่-สงขลา ที่ตกอยู่ในภาวะขาดทุนหลายปีก่อนมีการประกาศยกเลิกการเดินรถไฟสายดังกล่าวในปี พ.ศ.2521 ได้สะท้อนถึงบทบาทที่ลดลงในด้านการคมนาคมทางบกของเมืองสงขลา ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายผู้คน ไปสู่พื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสร้างโอกาสในการทำงานได้มากกว่า เช่น กรุงเทพมหานคร และอำเภอหาดใหญ่ เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ.2529 มีการเปิดใช้สะพานติณสูลานนท์ เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอเมืองสงขลา กับอำเภอสิงหนคร โดยมีเกาะยอเป็นจุดเชื่อมระหว่างทาง การเปิดใช้เส้นทางนี้ทำให้ผู้คนจากต่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงไม่ต้องเดินทางเข้ามายังตัวเมืองสงขลาเพื่อใช้บริการแพขนานยนต์ เมืองสงขลาจึงกลายเป็นเมืองปิด บังคับให้เมืองสงขลาปรับตัวสู่ความเจริญลงอย่างเห็นได้ชัด ผู้คนดั้งเดิมบางส่วนได้เสียชีวิตและบางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานไปอาศัยกับลูกหลานตามที่ต่างๆ การค้าขาย การติดต่อธุรกิจเริ่มลดน้อยลงไม่คึกคักเหมือนก่อน

เขตเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบันจึงเต็มไปด้วยร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ หลักฐานสำคัญที่สามารถบอกเล่าถึงเรื่องราวในอดีตได้เป็นอย่างดีคือ สถาปัตยกรรมบ้านเรือน ตึกแถวโบราณในรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบต่างๆ ที่ยังคงปรากฏให้เห็นในย่านเมืองเก่าสงขลา โดยเฉพาะบริเวณถนนนครใน ถนนนครนอกและถนนนางงาม และในย่านนี้ยังมีทั้งศาลเจ้า วัด มัสยิด อันเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนทั้ง 3 กลุ่ม ที่ได้อาศัยอยู่ร่วมกันกว่า 170 ปี นอกจากนี้ วิถีชีวิตดั้งเดิม อาหารการกินที่ได้ถ่ายทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน เป็นหลักฐานสำคัญที่ บ่งบอกถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ สิ่งเหล่านี้นับเป็นมรดกเมือง อันทรงคุณค่า นำไปสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ สภาพทางกายภาพที่เห็นจึงเปรียบเหมือนฉากละครขนาดใหญ่ที่ยังคงมีตัวละครปรากฏ โดดเด่นอยู่ เมืองเก่าสงขลาจึงเป็นเมืองหนึ่งที่สามารถสร้างเสน่ห์แก่นักท่องเที่ยวให้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้ ทั้งนี้รูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณที่สำคัญในเขตเมืองเก่าสงขลาที่ผู้วิจัยศึกษาได้นำมาสรุปไว้ในหัวข้อถัดไป

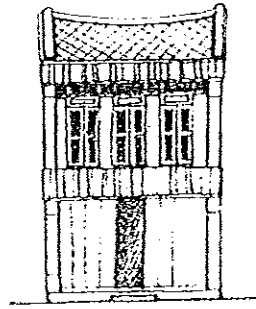
2. รูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา

อาคารโบราณย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นอาคารบ้านเรือนที่เกิดขึ้นในช่วงยุคสมัยที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในพื้นที่สงขลา ฝั่งย่อย จากการศึกษาเอกสารพบว่า ได้มีผู้นำเสนอเรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาไว้หลายคน อาทิ Suwannachart Jaray (2009, p. 40) ได้นำเสนอรูปแบบสถาปัตยกรรมในย่านถนนนครนอก-นครในไว้ 4 แบบ ดังนี้ (ดูภาพประกอบ 8)

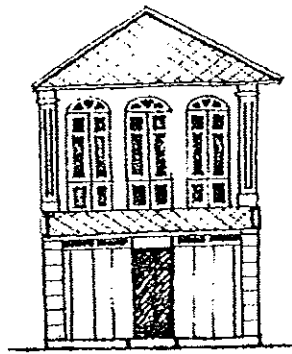
1. ตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม พ.ศ.2379

Traditional Chinese Shophouses 1836 A.D.

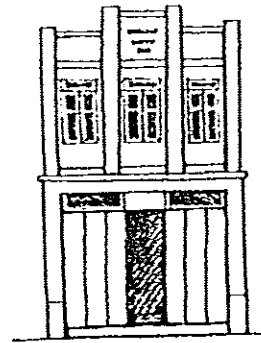
2. ตึกแถวแบบจีนพาณิชย์ พ.ศ.2420

Commercial Chinese Shophouses 1877 A.D.

3. ตึกแถวแบบสงขลาตั้งเดิม พ.ศ.2439

Chino European 1896 A.D.

4. ตึกแถวแบบจีนสมัยใหม่ พ.ศ.2470

Modern Chinese Shophouses 1927 A.D.

ภาพประกอบ 8 รูปแบบสถาปัตยกรรมในย่านถนนนครนอก-นครใน
ที่มา : คัดแปลจาก Suwannachart Jaray (2009, p. 40)

แบบที่ 1 ตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม (Traditional Chinese shophouses) สร้างในช่วงปี พ.ศ.2379 ซึ่งเป็นช่วงแรกของการตั้งเมืองสงขลาเป็นต้นมา มีจำนวน 92 หลัง รูปแบบทางสถาปัตยกรรมจะมีส่วนหน้าไว้สำหรับค้าขาย ด้านบนใช้เก็บของมีช่องส่งของเล็กๆ และมีความยาวตามที่ดินประมาณ 30-40 เมตร ผู้ออกแบบจึงได้ออกแบบให้มีช่องเปิดโล่งกลางบ้าน (Court) ส่วนอาคารด้านหลังมักเป็นที่พักอาศัย

แบบที่ 2 ตึกแถวแบบจีนพาณิชย์ (Commercial Chinese shophouses) สร้างในช่วงปี พ.ศ.2420 เป็นต้นมา มีจำนวน 89 หลัง ลักษณะเป็นอาคารถัดมาจากรูปแบบจีนดั้งเดิม อาคารกลุ่มนี้อายุประมาณ 70 ปีขึ้นไป รูปแบบจะคล้ายแบบจีนดั้งเดิม แต่ประยุกต์ให้ทันสมัยขึ้น เน้นการตอบสนองทางการค้า องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมค่อนข้างเรียบง่าย

แบบที่ 3 ตึกแถวแบบสงขลาตั้งเดิม (Chino European) สร้างในช่วงปี พ.ศ.2439 มีจำนวน 43 หลัง โดยจะมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ประดับตกแต่งด้วยลวดลายแบบจีนและยุโรปผสมกัน คล้ายกับรูปแบบชิโนโปรตุกีส ซึ่งพบมากที่ภูเก็ต แต่บ้านแบบนี้ในสงขลาจะไม่มีทางเดินใต้อาคารที่เรียกว่า หงอากี้ อาคารจะมีช่องเปิดกลางอาคาร (Court) ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ่อน้ำ

แบบที่ 4 ตึกแถวแบบจีนสมัยใหม่ (Modern Chinese shophouses) สร้างในช่วงปี พ.ศ.2470 ตึกแถวแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก มีจำนวน 63 หลัง อาคารอยู่ในช่วง 30 ปีขึ้นไป มีแผงกันปกปิดหลังคา บางหลังมีหลังคาจั่วหรือปั้นหยาซ้อนอยู่ ส่วนใหญ่มักมีตั้งแต่ 2-4 ชั้น (Suwannachart Jaray, 2009, p. 40)

นอกจากนี้จากการศึกษาของอรทัย สัตยสิทธิ์สกุล (2544, น. 54-59, 95-97, 138-139) เรื่องลักษณะการค้าขายของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในช่วงสงขลาโลกครั้งที่ 2 ถึงก่อนใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2488-2503) ได้นำเสนอรูปแบบของสถานประกอบการทั้งค้าส่งและค้าปลีกในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา โดยสรุปรูปแบบอาคารของสถานประกอบการได้เป็น 5 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เรือนห้องแถวแบบจีน ลักษณะเป็นตึกชั้นเดียว ชั้นครึ่งและสองชั้น มีความลึกมากกว่าความกว้าง หลังคามุงกระเบื้องแบบจีน ประตูบ้านจะเป็นฝาเฟี้ยม ด้านบนประตูจะมีช่องระบายอากาศ

แบบที่ 2 เรือนห้องแถวแบบไทยผสมจีน ลักษณะเป็นตึกชั้นเดียวและสองชั้น หลังคาทรงจั่ว มุงกระเบื้องดินเผา ประตูชั้นล่างเป็นบานฝาเฟี้ยมแบบจีน บนประตูมีช่องระบายอากาศ หากเป็นตึกสองชั้น ชั้นบนด้านหน้าทำด้วยไม้ดีเป็นฝาเกล็ด

แบบที่ 3 เรือนห้องแถวสังกะสี ลักษณะอาคารเป็นบ้านชั้นเดียว ฝากันด้วยสังกะสี หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ประตูเป็นบานฝาเฟี้ยมแบบจีน มีช่องระบายอากาศ

แบบที่ 4 เรือนห้องแถวแบบชิโนโปรตุเกส ลักษณะเป็นอาคารเป็นตึกสองชั้น มีความลึกมากกว่าความกว้าง ประตูเป็นบานฝาเฟี้ยม ส่วนบนเหนือประตูมีช่องระบายอากาศ ชั้นบนและหลังคาเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก หน้าต่างทำเป็นวงโค้งกรูกระจกกรรมดาหรือกระจกสี่ หน้าต่างทำเป็นบานเกล็ด ตกแต่งเสาและเชิงเสาแบบยุโรป มีลวดลายปูนปั้นเหนือขอบหน้าต่าง

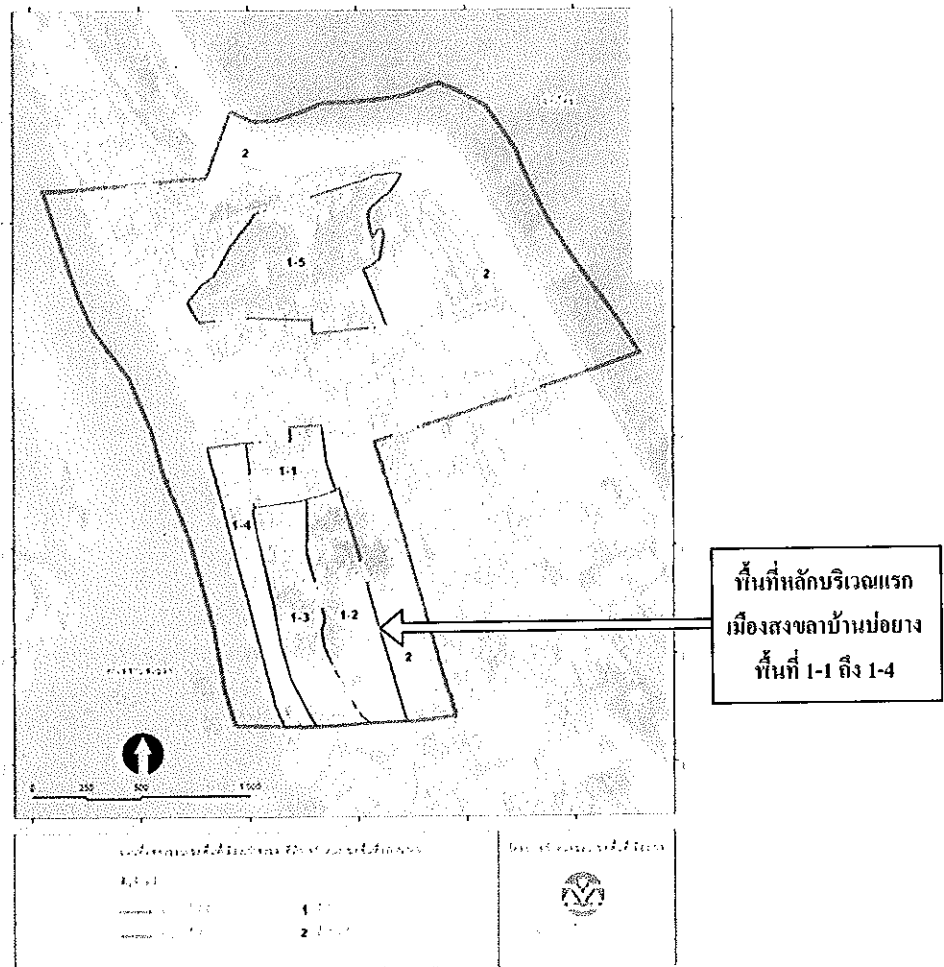
แบบที่ 5 อาคารสำนักงาน อาคารสถานประกอบการที่มีลักษณะอาคารแบบไบหน้าปีศาจ สร้างตามคติความเชื่อของชาวจีนที่เชื่อว่าการสร้างอาคารแบบนี้สามารถป้องกันสิ่งอัปมงคลได้ โดยสร้างประตูบานใหญ่ตรงกลางเปรียบเสมือนปากและสร้างหน้าต่างขนานประตูข้างละบานเปรียบเสมือนตา อาคารแบบนี้สามารถพบได้มากแถวย่านชุมชนชาวจีนแถวจังหวัดภูเก็ต และระนอง ส่วนในย่านเมืองเก่าสงขลาตัวอย่างอาคารแบบนี้คือ อาคารเลขที่ 223 ถนนนครใน ซึ่งเป็นที่ตั้งของบริษัทประธาณวานิช จำกัด เป็นต้น

3. การอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย ได้มีการเริ่มต้นในพื้นที่บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นเมืองเก่าของกรุงเทพมหานคร ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.2546 ให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ทำหน้าที่วางนโยบาย กำหนดพื้นที่ จัดทำแผนแม่บท แนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการต่างๆ โดยสงขลาได้เป็นหนึ่งในสิบของเมืองเก่ากลุ่มที่ 1 อันได้แก่ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าน่าน เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าพิษณุโลก เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าพิจิตร เมืองเก่านครศรีธรรมราช และเมืองเก่าสงขลา

“เมืองเก่า” หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อนหรือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางศิลปะ โบราณคดีหรือประวัติศาสตร์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติ การรักษาคุณค่าและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าไว้เพื่อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของประเทศ สิ่งก่อสร้างและองค์ประกอบเมืองที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเก่า มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าภาคภูมิใจของชุมชน สามารถเสริมสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดและประเทศ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพและสังคมวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ประกอบกับเมืองเก่าเป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดใหญ่ มีการพัฒนาเมืองในรูปแบบต่างๆ จึงทำให้เกิดการบุกรุกทำลายและทำให้เมืองเก่าเสื่อมคุณค่า คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า จึงเห็นชอบให้เมืองเก่าดังกล่าวดำเนินการเร่งรัดประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าและจัดทำแผนบริหารจัดการเมืองเก่า เพื่อให้เมืองเก่าได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเป็นการดำเนินงานขั้นตอนแรกในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พิจารณาตามสภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่เดิมบนฐานข้อมูลตามหลักฐานที่อ้างอิงและค้นคว้าได้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เมื่อมีขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าที่ชัดเจน จังหวัดและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดหรือพัฒนากลไกและกระบวนการบริหาร จัดการเมืองเก่าแบบบูรณาการ โดยการจัดทำแผน มาตรการ แนวทางการบริหารจัดการที่เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าโดยประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การเสริมสร้างเส้นทางสัญจรขนาดเบา การปรับปรุงภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของเมือง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ระบบนิเวศเมืองและเศรษฐกิจชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบรรยากาศของเมืองเก่า

ในปี พ.ศ.2552 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา คณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลา ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อเมืองเก่าสงขลา เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2552 ดังนี้ พื้นที่เมืองเก่าสงขลาแบ่งได้เป็นพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง พื้นที่หลักคือพื้นที่ภายในแนวกำแพงเมือง มีถนนไทรบุรีเป็นแกนหลักกลางในแนวเหนือ-ใต้ และมีถนนสายสั้นๆ ขนานกับถนนไทรบุรีที่สำคัญอีก 3 สาย ได้แก่ ถนนนางงาม ถนนนครในและถนนนครนอก โดยมีถนนตัดขวางตลอดแนวตะวันออก-ตะวันตกหลายสาย เช่น ถนนสงขลาบุรี ถนนพัทลุง เป็นต้น บริเวณพื้นที่หลักมีอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบต่างๆ ของเมืองเก่า อาทิ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นตึกแบบจีนและแบบชิโนยูโรเปียน รวมทั้งบ้านแบบไทยและมุสลิมผสมผสานกันอยู่ในบริเวณเดียวกัน เนื้อที่รวมทั้งหมดประมาณ 4,335 ตารางกิโลเมตรและมีอาณาเขตดังนี้ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554) (ดูภาพประกอบ 9)

ภาพประกอบ 9 แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาที่มีการกำหนดเขตพื้นที่
ที่มา : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2554, น. 14)

เขตพื้นที่ (Zoning) ภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางเป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่คาบสมุทรที่มีน้ำล้อมรอบ ด้านตะวันออกและด้านเหนือเปิดออกสู่ทะเลอ่าวไทย ด้านตะวันตกคือ ทะเลสาบสงขลา โดยสามารถข้ามช่องแคบปากน้ำห้วยเขาแดงมายังเมืองโบราณบริเวณฝั่งห้วยเขาแดง ภายในขอบเขตเมืองเก่าสงขลา มีการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ (Zoning) (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554, น. 13) ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่หลัก ประกอบด้วยพื้นที่หลัก 2 บริเวณ มีเนื้อที่รวมกันทั้งหมดประมาณ 1,173 ตารางกิโลเมตร โดยแยกเป็นพื้นที่บริเวณแรก คือบริเวณเมืองสงขลาบ้านบ่อยาง มีเนื้อที่รวมประมาณ 0.749 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 4 พื้นที่คือ พื้นที่ 1-1 อยู่เหนือแนวถนนเพชรศรีขึ้นไปถึงถนนจะนะ แยกตัดกับถนนไทรบุรีมาถึงถนนนครใน และข้ามฟากถนนจะนะไปครอบคลุมจนเข้าเมืองเก่า เนื้อที่ประมาณ 0.112 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ 1-2 บริเวณแยกถนนรามวิถีและถนนปละท่า ได้แนวถนนเพชรศรีจากฟากตะวันตกของถนนรามวิถีมาจดถนนไทรบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 0.245 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ 1-3 ที่ตั้งของศาลหลักเมือง และมีอาคารเก่าสโตนีจิ้นและสโตนีชิโน-ยูโรเปียน บริเวณถนนนางงามและถนนนครใน เนื้อที่ประมาณ 0.226 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ 1-4 เป็นพื้นที่ถัดจากถนนนครในออกไปทางตะวันตกถึงระยะห่างจากแนวชายฝั่งทะเลออกไป 20 เมตร เนื้อที่ประมาณ 0.166 ตารางกิโลเมตร และบริเวณที่ 2 คือ พื้นที่ 1-5 บริเวณเขาดังกวน ซึ่งบนยอดเขาเป็นที่ตั้งโบราณสถานพระเจดีย์และพลับพลาที่ประทับของรัชกาลที่ 4 และบริเวณเขาน้อยซึ่งมีพระตำหนักเขาน้อยตั้งอยู่เชิงเขา ด้านทิศใต้ฟากเหนือของถนนสะเดา เนื้อที่ประมาณ 0.424 ตารางกิโลเมตร

2) พื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ พื้นที่บริเวณภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาทั้งหมด นอกเหนือจากพื้นที่หลักทั้ง 2 บริเวณ มีเนื้อที่รวมประมาณ 3.162 ตารางกิโลเมตร

3. อีโคโมส (ICOMOS)

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลาได้มีหลายหน่วยงานช่วยกันผลักดันเมืองเก่าสงขลาสู่การเป็นเมืองมรดกโลกเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) โดยสมาคมอโคโมสไทย (ICOMOS Thailand Association) ได้จัดให้มีการประชุมวิชาการนานาชาติของอโคโมสไทย ประจำปี พ.ศ. 2552-2553 (ICOMOS Thailand and International Conference 2009-2010) ขึ้นในวันที่ 15-17 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ณ โรงแรมราชมิ่งคลาพาว์เลียณบิซ และเมืองเก่าสงขลา หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก คือ สมาคมอโคโมสไทย เทศบาลนครสงขลา และองค์กรภาคีต่างๆ เพื่อเป็นการงานรับบทบาทของอโคโมสในฐานะองค์กรวิชาการที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลก ในเรื่อง

เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณค่า ความเหมาะสมของการจัดการและปกป้องคุ้มครองแหล่งมรดก รวมทั้งกระบวนการในการนำเสนอเข้าสู่บัญชีมรดกโลก เพื่อให้กลไกของการทำบัญชีมรดกโลกนี้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ในฐานะมรดกร่วมกันของคนทั้งโลก ภายใต้ความเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมที่หลากหลายไว้ เพื่อส่งผ่าน ไปยังคนในรุ่นต่อไป ในขณะที่บทบาทสิทธิและหน้าที่ในการอนุรักษ์ ได้มีการถ่ายโอนมาให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันคิด ตัดสินใจ จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นที่จะหยิบยกเรื่องนี้มาเสวนาในมิติต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก ตั้งแต่ประเมินนำเสนอไปจนถึงการอนุรักษ์และการจัดการ อันเป็นที่มาของการประชุมวิชาการในครั้งนี้ (สมาคมอิโค โมสไทย, 2553) ภายใต้ชื่อหัวข้อ มรดกโลก มรดกร่วม: การนำเสนอคุณค่า และการจัดการ

วัตถุประสงค์ของการนำเสนอเรื่องคุณค่าและการจัดการ ในครั้งนี้มี 6 ประการคือ

- 1) เพื่อเป็นการดำเนินการในเรื่องของการอนุรักษ์มรดกโลกวัฒนธรรม ตามบทบาทของอิโค โมส และอิโค โมสไทย ในฐานะองค์กรที่ปรึกษาทางวิชาการทางด้านอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในทุกระดับ
- 2) เพื่อเป็นการเผยแพร่แนวคิดในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์และพัฒนาทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน โดยทั่วไป เพื่อร่วมกันอนุรักษ์มรดกที่เป็นวัฒนธรรมของชาติ
- 3) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเครือข่ายการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ของกลุ่มประเทศในภูมิภาคและประเทศสมาชิก
- 4) เพื่อนำแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมมาตรฐานสากลมาประยุกต์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับคนไทยและวัฒนธรรมของไทย รวมทั้งเป็นตัวอย่างอันดีที่จะประยุกต์ใช้ได้ในกลุ่มประเทศในภูมิภาคเกี่ยวกับการจัดการปูชนียสถาน
- 5) เพื่อสร้างแนวทางอันเป็นที่ยอมรับที่จะสามารถใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติให้กับหน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่น องค์กรต่างๆ ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไป ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องับมรดกวัฒนธรรมนั้นๆ ในการจัดการมรดกวัฒนธรรมของตนในการจัดการมรดกวัฒนธรรมของตน
- 6) เพื่อเป็นเวทีในระดับชาติและนานาชาติในการพบปะเจรจา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมของสมาชิกอิโค โมสไทยและเครือข่ายขององค์กร นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจทางด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาแนวทาง การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติในลำดับต่อไป (สมาคม อิโค โมสไทย, 2554)

นอกจากนี้ได้มีปฏิญญาเมืองสงขลา เนื้อความว่า ในฐานะที่สงขลาเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมซึ่งสืบทอดมาอย่างยาวนาน และยังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนมาจนถึงปัจจุบัน เราชาวสงขลาตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าที่บรรพบุรุษเราได้ส่งสมมาจนถึงปัจจุบัน เราช่วยกันปลูกคนสงขลาให้ตื่นรู้ รู้เท่าทัน และร่วมกันสร้างเอกลักษณ์ ทำให้สงขลาอยู่ เป็นเมืองที่มีความสุขในชีวิตประจำวัน เกิดความภูมิใจในความเป็นคนสงขลา อนึ่ง การที่เจตนารมณ์นี้จะบรรลุผลได้ จำเป็นต้องอาศัยความเคารพต่อคุณค่านี้จากทุกฝ่าย และความร่วมมือจากมวลมิตร ทั้งภาคส่วนราชการ เอกชน และประชาชนทั่วไป เราหวังว่า การประกาศเจตนารมณ์นี้ จะนำพาไปสู่ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่าของวิถีวัฒนธรรม ซึ่งจะเกิดจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์เมืองของเราอย่างยั่งยืน (สมาคมอิโคโมสไทย, 2554)

การประชุมวิชาการฯ ดังกล่าวของอิโคโมส ทำให้ภาพของการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลาที่มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้คุณค่าและการจัดการที่ได้นำเสนอเป็นแนวคิดการจัดทำมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ต้องคำนึงถึงความซับซ้อนและหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ นำไปสู่การวิเคราะห์คุณค่าของพื้นที่อนุรักษ์ ตามกฎบัตรเบอร์รา (Burra charter) ซึ่งได้กำหนดให้การประเมินคุณค่าพื้นที่อนุรักษ์ออกเป็น 4 หมวดหมู่คือ การประเมินคุณค่าด้านความงาม การประเมินคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ การประเมินคุณค่าด้านภูมิปัญญาและการประเมินคุณค่าด้านสังคม โดยคุณค่าด้านความงามของเมืองสงขลาได้พิจารณาจากรูปแบบ สัดส่วน สี รูปแบบ และวัสดุของมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การที่สงขลาเป็นเมืองท่าที่ติดชายทะเลซึ่งมีชายฝั่งทอดยาวอันงดงาม เป็นเมืองสองทะเล สามน้ำ มีภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงาม เป็นต้น ส่วนคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ เมืองสงขลาเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีความโดดเด่น น่าสนใจที่สืบทอดมาจวบจนปัจจุบัน และในอดีตสงขลาเป็นเมืองท่าที่สำคัญ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น ชาวมุสลิม ชาวไทยพื้นถิ่น และชาวจีน และเป็นเมืองสำคัญระดับนานาชาติ คุณค่าด้านภูมิปัญญา เมืองสงขลาได้วางผังเมืองโดยชาวจีน รวมถึงภูมิปัญญา นวัตกรรมด้านการออกแบบและก่อสร้าง อาคารในย่านเมืองเก่าจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างชาวจีนและชาวตะวันตก มีลักษณะที่มีความแท้และดั้งเดิมสูง เช่น การตกแต่งอาคารด้วยปูนปั้นลวดลายต่างๆบนอาคารรูปแบบตะวันตก ซึ่งได้รับการเรียกขานว่า “อาคารรูปแบบชิโนยูโรเปียน” และคุณค่าด้านสังคม สงขลาที่มีลักษณะสังคมแบบพหุวัฒนธรรม เนื่องจากความหลากหลายของชาติพันธุ์ เช่น ชาวไทย ชาวจีน และชาวมุสลิม อย่างไรก็ตามผู้คนได้อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2554, น. 23, 29-30)

ส่วนการนำเสนอด้านการจัดการ ครอบคลุมในเรื่องของการบริหารจัดการการสื่อ
 ความหมาย การจัดการอบรมชุมชน แผนการจัดการการอนุรักษ์พื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา การ
 กำหนดพื้นที่ : พื้นที่แกนกลาง (Core zone) พื้นที่กันชน (Buffer zone) การบูรณาการระหว่าง
 ระเบียบของกฎหมาย ข้อบังคับของกรมศิลปากร กฎหมายท้องถิ่นและข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อใช้ใน
 การควบคุมพื้นที่ อาคารและการจัดการผังเมืองอย่างชัดเจน (สมาคมอิโคโมสไทย, 2553)

จากข้อมูลเมืองเก่าสงขลาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่
 วิจัยได้ดังนี้ คือ เขตพื้นที่เมืองเก่าที่เป็นพื้นที่หลักคือ พื้นที่ 1-1 ถึง 1-4 เนื่องจากเป็นพื้นที่หลักที่
 สำคัญ และมีคุณค่าตามกฎบัตรเบอร์ธา (Burra charter) ทรงคุณค่าด้านความงาม คุณค่าด้าน
 ประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านภูมิปัญญาและคุณค่าด้านสังคม ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต
 (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2554, น. 23) อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นชุมชน
 ดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่น มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม รูปแบบการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย มี
 ความใกล้ชิดและรู้จักกัน ชุมชนมีการสืบทอดธุรกิจการค้าจากรุ่นสู่รุ่นกว่า 100 ปี นอกจากนี้มีการ
 ผสมผสานทั้งวัฒนธรรมไทย จีน ตะวันตกและมุสลิมในพื้นที่เดียวกันได้อย่างลงตัว

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการศึกษาเริ่มต้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่วิจัย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม (เวทีชุมชน - Community forums) และเวทีสาธารณะ (Public hearing) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริงเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น คิด วิเคราะห์ พัฒนาให้เกิดเป็นรูปแบบกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวร่วมกันได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลักของงานวิจัยนี้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ โดยเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ให้ข้อมูลเรื่องลักษณะกิจกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยว และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 2 และ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา และเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนรับผิดชอบ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับคนในพื้นที่ แม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 จึงได้แก่

1) ผู้ประกอบการด้านอาหาร/ ของที่ระลึกพื้นเมือง	17	คน
2) ผู้ประกอบการด้านที่พัก	3	คน
3) ผู้ให้บริการรับส่งสาธารณะ	2	คน
4) ผู้ให้บริการนำเที่ยว	2	คน
5) ประชาชนทั่วไป	6	คน
รวม	30	คน

2. ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ เป็นผู้ให้ข้อมูลเรื่อง ลักษณะกิจกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยว และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 2 และ 3

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนรับผิดชอบ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับคนในพื้นที่ แม้ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เป็นได้ทั้งผู้ที่อยู่ในหน่วยงานภาครัฐ หรือผู้ที่ไม่อยู่ในภาครัฐที่เป็นองค์กรสาธารณะซึ่งไม่หวังผลกำไร

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 จึง ได้แก่

1) ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา	1	คน
2) นายกองจัดการบริหารส่วนจังหวัดสงขลา	1	คน
3) ประชาสัมพันธ์ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด	1	คน
4) นายกเทศมนตรี เทศบาลนครสงขลา	1	คน
5) เจ้าหน้าที่งานท่องเที่ยวเทศบาลนครสงขลา	1	คน
6) เจ้าหน้าที่งานท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	1	คน
7) เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา	1	คน
8) เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (มัสยิดมิมาวาส)	1	คน
9) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	1	คน
10) ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา	1	คน
11) ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา	1	คน
12) อุปนายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา	1	คน
13) ประธานกรรมการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา	1	คน
14) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย	2	คน
15) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	1	คน
16) ตัวแทนภาคีคนรักเมืองสงขลา	3	คน
17) ประธานมูลนิธิสงขลาวิทยามูลนิธิ	1	คน
18) นักจัดรายการวิทยุท้องถิ่น	1	คน
19) กรรมการสมาคมสหกรณ์ อำเภอเมืองสงขลา	1	คน
20) เจ้าหน้าที่ศาลหลักเมืองสงขลา	1	คน
รวม	23	คน

3. ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยว จำนวน 35 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้านความต้องการที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่วิจัยได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้มาเยือน (Visitor) ที่มีได้มีแหล่งทำนกออยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ได้จัดการเดินทางด้วยตนเอง และได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในเขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้สามารถสรุปได้ ดังตาราง

ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน (คน)
กลุ่มที่ 1 ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง	30
กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ	23
กลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยว	35
รวมทั้งสิ้น	88

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ที่เน้นให้ชุมชน (Community) และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) (สถาบันวิจัยสังคม ม.ป.ป.) โดยมีรูปแบบเครื่องมือการวิจัยดังนี้

1. แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเชิงลึกรายบุคคล

แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเชิงลึกรายบุคคล แบบที่ 1 ใช้สำหรับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 20 คน (โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 จำนวน 30 คน แบ่ง 20 คนเพื่อการสัมภาษณ์ และอีก 10 คนเข้าร่วมเวทีแบบมีส่วนร่วม) ตามรายละเอียดดังนี้

1) ผู้ประกอบการด้านอาหาร/ ของที่ระลึกพื้นเมือง	12	คน
2) ผู้ประกอบการด้านที่พัก	1	คน
3) ผู้ให้บริการรับส่งสาธารณะ	2	คน
4) ผู้ให้บริการนำเที่ยว	1	คน
5) ประชาชนทั่วไป	4	คน
รวม	20	คน

แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเชิงลึกรายบุคคล แบบที่ 2 ใช้สำหรับ ผู้ให้
ข้อมูลกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ จำนวน 16 คน โดยมีรายการผู้ให้
สัมภาษณ์ดังนี้

1) ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา	1	คน
2) นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา	1	คน
3) นายเทศมนตรีนครสงขลา	1	คน
4) เจ้าหน้าที่งานท่องเที่ยวของค้การบริหารส่วนจังหวัด	1	คน
5) เจ้าหน้าที่งานท่องเที่ยวพิพิธภัณฑท์พฒัมารงค์	1	คน
6) เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑท์สถานแห่งชาติจังหวัดสงขลา	1	คน
7) เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑท์สถานแห่งชาติ (มัทมิมาวาส)	1	คน
8) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประทศไทย	1	คน
9) ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา	1	คน
10) ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา	1	คน
11) อุปนายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา	1	คน
12) ประธานกรรมการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา	1	คน
13) ประธานมูลนิธิสงขลาวิทยามูลนิธิ	1	คน
14) ผู้จัดการเจ้าหลักเมือง	1	คน
15) ตัวแทนภาคีคนรักเมืองสงขลา	1	คน
16) นักวิชาการ	1	คน
รวม	16	คน

โดยแนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเชิงลึกรายบุคคลแบบที่ 1 และ 2 นี้จะ
ใช้เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 2 และ 3 คือ

1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
เป็นอย่างไร

2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ใน
เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

3) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ใน
เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเชิงลึกรายบุคคล แบบที่ 3 ใช้สำหรับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 คือ นักท่องเที่ยว จำนวน 35 คน โดยต้องไม่เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา เป็นผู้มาเยือน (Visitor) ที่จัดการเดินทางด้วยตนเอง และเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

โดยแนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเชิงลึกรายบุคคลแบบที่ 3 นี้ จะใช้เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 คือ ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

คำถามส่วนใหญ่ในแนวทางการสัมภาษณ์ทั้ง 3 แบบนี้ เป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งก่อนที่ผู้วิจัยจะนำแนวทางการสัมภาษณ์ไปใช้ ได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พิจารณาข้อคำถามในแนวทางการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสม ตรงตามโครงสร้างและภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล (สมคิดพรจักษ์, 2538, น. 34) และผู้วิจัยจะนำแนวทางการสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบแล้วไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมาย ในส่วนของความเชื่อมั่นนั้นจะใช้การทดสอบด้วยวิธีสัมภาษณ์ซ้ำ

2. แนวคำถามสำหรับการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม

แนวคำถามสำหรับการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมนี้ ใช้เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 2 และ 3 ผู้เข้าร่วมเวทีนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 20 คน โดยแบ่งย่อยการจัดเวทีออกเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 (จำนวน 10 คน) ที่ไม่ซ้ำกับ 20 คนที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ว่าตรงกันหรือไม่ และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 (จำนวน 10 คน) ซึ่งมีรายนามผู้เข้าร่วมเวทีแบบมีส่วนร่วมดังนี้

1) เจ้าหน้าที่งานท่องเที่ยวเทศบาลนครสงขลา	1	คน
2) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	1	คน
3) อุปนายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา	1	คน
4) กรรมการสมาคมชกเกียน อำเภอเมืองสงขลา	1	คน
5) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย	2	คน
6) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	1	คน
7) ตัวแทนภาคีคนรักเมืองสงขลา	2	คน
8) นักจัดรายการวิทยุท้องถิ่น	1	คน

รวม 10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research)

ศึกษาข้อมูลเอกสาร บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือหรือเอกสารราชการ บทความข่าว อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. สัมภาษณ์ที่เป้าหมาย (Survey)

ผู้วิจัยสำรวจสภาพพื้นที่ทางกายภาพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ พบปะพูดคุยกับคนในพื้นที่ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน และเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นมาทำแนวทางในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

3. การสังเกต (Observation)

ผู้วิจัยเข้าสังเกตเพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไปของชุมชน ศึกษาปัจจัยและลักษณะของนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน ลักษณะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์งานวิจัย

4. การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In-depth interview) เป็นการซักถามแบบเจาะลึก เพื่อให้ได้คำตอบอย่างละเอียดครบถ้วน เพื่อทราบถึงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต กิจกรรมที่ชุมชนประสงค์ หรือต้องการที่จะให้เกิดขึ้น แนวความคิดแผนงานร่วมกันของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในพื้นที่เขตเมืองเก่า เช่น เทศบาลนครสงขลา สำนักงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ภาศึคนรักเมืองสงขลา เป็นต้น และทำการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อทราบถึงความต้องการที่นักท่องเที่ยวมีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

5. การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม (Community forums)

การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมหรือเวทีชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 15 คน และกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ จำนวน 10 คน เพื่อให้ทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความคิดเป็นอิสระต่อกัน แต่ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มนี้ยังคงมุ่งไปสู่คำตอบเดียวกันคือ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

6. การจัดเวทีสาธารณะ (Public hearing)

การจัดเวทีสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชน คนนอกชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้สนใจและประชาชนทั่วไป ได้มีโอกาสเข้ามารับทราบเกี่ยวกับแนวคิด ผลสรุปที่ได้จากการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้กับผู้เข้าร่วมรับฟัง แสดงความคิดเห็น หรือคัดค้านผลวิจัย เพื่อหาข้อสรุปงานวิจัยที่ชัดเจน ถูกต้อง และมีความเที่ยงตรงให้มากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัย ได้ดังนี้

- 1) ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2) สำรวจพื้นที่เป้าหมาย
- 3) สร้างแนวทางการสัมภาษณ์
- 4) นำแนวทางการสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- 5) ปรับแก้แนวทางการสัมภาษณ์
- 6) สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย
- 7) นัดหมายกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม
- 8) ดำเนินการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม
- 9) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม มาตรวจสอบ จัดแยก และวิเคราะห์เนื้อหา
- 10) นำไปเรียบเรียงเป็น “รายงานฉบับร่างสมบูรณ์”
- 11) นำเสนอในเวทีสาธารณะ
- 12) ปรับแก้และเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มามีความถูกต้อง และการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกัน ว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร (พิชญ์สินี ชมภูคำ และพิมพ์ทอง สังสุทธิพงศ์, 2552)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมมาจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คัดกรองข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความ แล้วนำมาหาข้อสรุป อธิบายเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการตอบ โจทย์ร่วมกันในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่และที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบกิจกรรมที่มีคุณภาพ มีความน่าสนใจ สะท้อนอัตลักษณ์คนสงขลาบ่ออย่าง ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคม อีกทั้งเป็นการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาและสรุปผลการวิจัยออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

การขับเคลื่อนกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา

ความเป็นไปในอดีตของเมืองสงขลาได้ทำให้พื้นที่บริเวณเมืองเก่าสงขลา กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ อาทิ ศาลหลักเมือง พิพิธภัณฑสถานและวัดต่างๆ ประกอบกับบรรยากาศของเมืองที่สงบ เรียบง่าย อาคารโบราณที่ปรากฏแก่สายตาทำให้ผู้พบเห็นต่างนึกถึงภาพเก่าในอดีต นอกจากนี้ความมีชื่อเสียงด้านอาหารทำให้เมืองเก่าสงขลาจึงเป็นที่รู้จักของผู้มาเยือน ธุรกิจด้านอาหารได้กลายเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญและหล่อเลี้ยงผู้คนในย่านเมืองเก่าแห่งนี้ โดยเฉพาะบริเวณถนนนางงาม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นและถือว่าเป็นไปโดยธรรมชาติ สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในย่านนี้ ไม่ได้มีกิจกรรมพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวโดยตรง การกระตุ้นทางการตลาดหรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีไม่มากนัก

ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาได้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญ เริ่มจากการจัดงานเกี่ยวกับเมืองเก่าขึ้น ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ภายได้แรงสนับสนุนที่สำคัญจากกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา และเทศบาลนครสงขลา ภายในงานได้มีการแสดงผลงานทางวิชาการเมืองเก่า การแสดงสาธิต การทำอาหาร การจำหน่ายอาหารของเมืองบ่ออย่าง การเล่าเรื่องเมืองเก่าสงขลา กิจกรรมดังกล่าวได้มีการจัดอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ ในขณะที่ย่านเมืองเก่าบริเวณถนนนางงาม (เก่าห้อง) ได้เริ่มมีการจัดกิจกรรมเช่นกัน คือ งานถนนคนเดิน ณ ถนนนางงาม ในปี พ.ศ.2549 โดยจัดร่วมกับงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี ลักษณะเป็นงานถนนคนเดิน ในช่วงปีแรกของการจัดงานเป็นไปอย่างเรียบง่าย งานมีขนาดเล็ก แคนนำหลักในการจัดงานคือประชาชนในพื้นที่ จนกระทั่งปี พ.ศ.2551 หลายฝ่ายได้เข้ามาสนับสนุน พัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น เกิดเป็นงานถนน

คนเดิน (ถนนนางงาม) ที่สำเร็จผลเป็นอย่างดี นับเป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่จุดประกายให้เกิดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ขึ้นในเขตเมืองเก่าสงขลาโดยเฉพาะแถวย่านถนนนางงาม จะเห็นได้จากการจัดงานทั้งสองแห่งคือที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและที่ถนนนางงาม ส่งผลให้เกิดเป็นงาน “สงขลาแต่แรก” ในเวลาต่อมา งานนี้ได้จัดขึ้นทุกเย็นวันศุกร์และวันเสาร์ บริเวณถนนจะนะและบริเวณ โคยรอบ พร้อมกันนี้ภายในงานได้ให้บริการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พธำมรงค์และให้บริการสามล้อชมเมือง (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; ฉัตรชัย แซ่อึ้ง, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555; นวลอำไพ เชิญสวัสดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555; ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555; ภาศิคนรักเมืองสงขลา, 2553, น. 2; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554)

ความเคลื่อนไหวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่อีกประการหนึ่งคือ กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเก่าเรื่องสงขลา (Singora Tram Tour) ให้บริการชมเมืองสงขลาโดยรอบทั้งย่านเมืองเก่าและบริเวณชายหาด โดยไม่คิดค่าบริการ โครงการนี้เริ่มขึ้นช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ.2555 เป็นกิจกรรมที่สร้างความตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวให้กับคนในพื้นที่มากขึ้น (เทศบาลนครสงขลา 2555; พิระ ดันติเศรณี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนภาคประชาชนและนักวิชาการที่เห็นความสำคัญและคุณค่าของเมืองเก่าสงขลา ได้รวมตัวกันเกิดเป็นกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลาขึ้น กลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลานี้ได้ทำหน้าที่เคลื่อนไหวรณรงค์ให้คนสงขลาได้เห็นคุณค่าการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ น่าเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวนโยบายการพัฒนาเมืองของเทศบาลนครสงขลา ที่เห็นคุณค่าการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลาไปสู่ความยั่งยืนและการเป็นเมืองแห่งความสุข จะเห็นได้ว่าการทำงานของกลุ่มภาคีฯ นี้ส่งผลให้เกิดการร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรสาธารณะมากขึ้น และเป็นตัวเชื่อมที่ดีไปสู่ภาคประชาชน (เทศบาลนครสงขลา, 2555; ภาคีคนรักเมืองสงขลา, 2553)

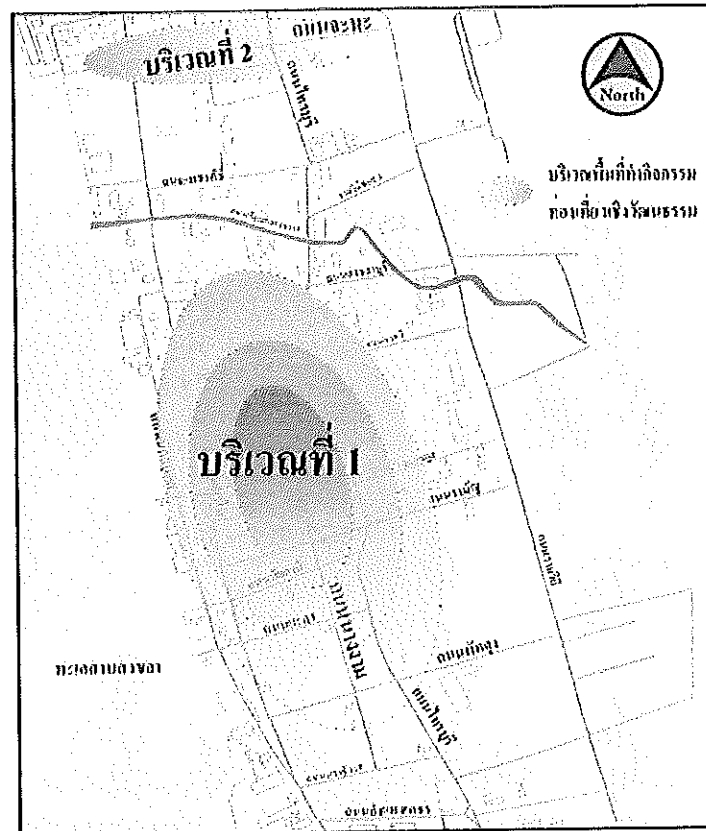
ความเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาที่เกิดขึ้นทำให้บรรยากาศการท่องเที่ยวโดยรวมของเมืองเก่าสงขลาเริ่มมีสีสัน และเกิดความตื่นตัวมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นหลายกิจกรรมยังกระจายอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน หลายกิจกรรมยังไม่ได้พัฒนาส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปตามนโยบายของแต่ละหน่วยงาน ทั้งนี้ในประเด็นถัดไปของงานวิจัยนี้จึงเป็นการอธิบายถึงลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสภาพปัจจุบัน ภายในเขตเมืองเก่าสงขลา เพื่อให้เห็นภาพรวมของกิจกรรมและเข้าใจในรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมมากขึ้น

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

การศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ในเขตเมืองเก่าสงขลา พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา กระจายอยู่ตามจุดต่างๆ ที่สำคัญ 2 จุดหลัก คือ บริเวณช่วงกลางของถนนนางงามเชื่อมโยงต่อไปยังถนนต่างๆ ในย่านนั้น และบริเวณถนนจนะ ในพื้นที่หลักดังกล่าวประกอบด้วยกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 8 กิจกรรมหลัก คือ

1. การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง
2. การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ
3. การเยี่ยมชมศาสนสถาน ได้แก่ ศาลหลักเมืองสงขลา วัดมัชฌิมาวาส วัดยางทอง มัสยิดอุสานอิสลาม เป็นต้น
4. การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติสงขลา พิพิธภัณฑ์แห่งชาติมัชฌิมาวาส พิพิธภัณฑ์พระบรมวงศ์ และห้องแสดงงานศิลปกรรมร่วมสมัย “a.e.y. space”
5. กิจกรรมสามล้อชมเมือง
6. กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา (Singora Tram Tour)
7. งานสงขลาแต่แรก
8. กิจกรรมตามเทศกาล ได้แก่ งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม)

ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาที่กล่าวมาข้างต้น นำมาสรุปเชื่อมโยงกับพื้นที่ได้ดังภาพด้านล่าง (ดูภาพประกอบ 10)

** ดัดแปลงจากแผนที่ชุมชนที่ชุมชนเป้าหมายของบางกอกบางเวลา

ภาพประกอบ 10 แหล่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

พื้นที่บริเวณที่ 1 ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ การเยี่ยมชมศาสนสถาน (ศาลหลักเมือง วัดมัชฌิมาวาส วัดยางทอง มัสยิดอุสานอิสลาม) และกิจกรรมตามเทศกาล (งานสมโภชหลักเมือง และงานถนนคนเดิน) ศูนย์กลางของพื้นที่อยู่ที่บริเวณถนนนางงาม ใกล้กับศาลหลักเมืองขยายเชื่อมต่อไปยังพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ส่วนพื้นที่บริเวณที่ 2 ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ กิจกรรมสามล้อชมเมือง กิจกรรมนั่งรถชมเมือง และงานสงขลาแต่แรก จะเห็นได้ว่าบางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างสองพื้นที่ อาทิ กิจกรรมสามล้อชมเมืองและกิจกรรมนั่งรถชมเมือง จุดเริ่มต้นของกิจกรรมทั้งสองอยู่ในพื้นที่บริเวณที่ 2 เชื่อมเส้นทางเข้าสู่พื้นที่บริเวณที่ 1 กิจกรรมบางอย่างกระจายอยู่ในทั้งสองพื้นที่ อาทิ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ การเยี่ยมชมศาสนสถาน การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ โดยกิจกรรมทั้งแปดกิจกรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง

กิจกรรมด้านการบริโภคของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา เป็นกิจกรรมที่สำคัญและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการในพื้นที่ สิ่งที่ทำให้กิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองกลายเป็นจุดขาย (Selling point) ของการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา คือ รสชาติและความต่างของสินค้า (Taste and different) อันเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น (Unique) ของสินค้า ทั้งนี้เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdoms) ที่ได้จากการเรียนรู้ การฝึกฝนจนเกิดทักษะ ความสามารถ ที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งของคน 3 กลุ่มหลัก คือ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ร่วมกันมากกว่า 170 ปี จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ด้านอาหารของคนสงขลาบ่ออย่าง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสำรวจและการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ในประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็น 3 ประเด็น คือ ปัจจัยส่งเสริมกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง ร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองภายในเขตเมืองเก่าสงขลา และข้อจำกัดของกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง

1.1 ปัจจัยส่งเสริมกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง

อาหารที่ผ่านการคัดสรรจากกระบวนการทางสังคมมากกว่า 100 ปี นำไปสู่การเป็นสินค้าสำหรับจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว โดยอาศัยกลไกการค้าเงินธุรกิจของผู้ประกอบการร้านอาหารที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำอาหารเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนไปสู่การผลิตเพื่อจำหน่าย โดยร้านอาหารและร้านค้าส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณช่วงกลางของถนนนางงาม ภายในเขตเมืองเก่าสงขลา เป็นกลุ่มการค้าที่อาศัยและพึ่งพิงกันและกัน จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่งเสริมกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองในย่านเมืองเก่าสงขลา ได้แก่ อัตลักษณ์และความหลากหลายของสินค้าพื้นเมืองสงขลา (Product identity and variety) ประวัติความเป็นมาของร้าน (History) รูปแบบและการตกแต่งร้าน (Style and decoration) การให้บริการโดยคนท้องถิ่น (Local service) และความสะอาดเรียบร้อย (Tidiness and neatness) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองสามารถดำเนินกิจการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และมีชื่อเสียงในย่านเมืองเก่าสงขลา โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1.1.1 อัตลักษณ์และความหลากหลายของสินค้าพื้นเมืองสงขลา อาหารพื้นเมืองสงขลา มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นและมีความหลากหลาย ทำให้สร้างความรู้สึกแตกต่าง ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองสามารถคงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ตัวอย่างอาหารว่างที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของสงขลา ได้แก่ ทองเอก เทียนสด ข้าวฟ่างกวน ข้าวเหนียวคำกวน ส้มป็นี่ ดัมใส่ไส้ ขนมบอก ไอศกรีมโบราณ เมี่ยงลาว ขนมค้างคาว คำนอาหารคาว อาทิ ข้าวหมูสด ก๋วยเตี๋ยวโบราณ ผัดพริกขิง ปลากระบอกต้มส้ม กุ้งทอดเครื่อง แป้งแดงหมู-ปลา ปลาบั้งเครื่อง ปลาหม้อของผัดหวาน เป็นต้น ลักษณะเด่นด้านรสชาติของอาหารพื้นเมืองสงขลา คือ มีรสอ่อน ไม่เผ็ดจัด อาหารบางอย่างมีรสหวานนำ อาหารที่ใส่กะปิจะใส่ในปริมาณไม่มาก โดยเกิดจากการผสมผสานเรียนรู้การบริโภคระหว่างกันจึงเกิดเป็นรสชาติเฉพาะถิ่น (อรทัย สัตยสิทธิ์สกุล, สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555) อัตลักษณ์ของอาหารพื้นเมืองสงขลาจึงเกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมด้านอาหารมาผสมผสานระหว่างกันเกิดเป็นอาหารที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น สอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมในภาคบ่าย อันประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐและองค์กรสาธารณะ จำนวน 10 คน ได้ให้ข้อคิดเห็นเรื่องความเป็นอัตลักษณ์ของอาหารพื้นเมืองสงขลาไว้ ดังนี้

“จากความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีวัด มัสยิด ศาลเจ้า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของ 3 กลุ่ม ความเป็นมิตร ไมตรีและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ทำให้เมืองเก่าสงขลามีทุนทางสังคมที่ดี เชื่อมโยงไปสู่ด้านอาหารการกิน เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมด้านการบริโภคอาหารที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น ตัวอย่างเช่น หมูห้อยแกงไก่ห้อย ได้ใช้ “เครื่องห้อย” ซึ่งเป็นเครื่องสมุนไพรสูตรเฉพาะของสงขลา สามารถรับประทานได้กับข้าวสวยหรือโรตีสี่”

(อมรินทร์ สันตินิยมภักดี (ตัวแทนกลุ่ม), เวทีแบบมีส่วนร่วม
กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

นอกจากนี้ยังมีสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นสินค้าพื้นเมืองอย่างหนึ่งของสงขลาที่สะท้อนถึงการดำเนินชีวิตของคนสงขลาในสมัยก่อน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในชีวิตประจำวันของคนในอดีตเป็นเครื่องบ่งบอกถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนสงขลาได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านสงขลา ได้แก่ กระจาด กระบุง ชะลอม พัด โม่บาย หมาดักน้ำ กระจ่าขูดมะพร้าว หมุกทรงลูกมัจจูด และเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น เดิมย่านเมืองเก่าสงขลามีร้านสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านอยู่หลายร้าน แต่ได้ทยอยกันปิดตัวลง เนื่องจากความเจริญของเทคโนโลยี

และอุปกรณ์ที่ทันสมัยได้เข้ามาแทนที่สินค้าหัตถกรรมเหล่านี้ ปัจจุบันสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านที่เหลืออยู่ในย่านเมืองเก่าสงขลา ได้ผันตัวเองต้อนรับนักท่องเที่ยว สินค้าหัตถกรรมเหล่านี้ได้เปลี่ยนหน้าที่จากการใช้งานในครัวเรือนไปสู่การเป็นของประดับตกแต่งบ้าน ของที่ระลึกหรือของฝากแก่ญาติมิตร นับเป็นอีกหนึ่งลมหายใจที่เหลืออยู่ของสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านสงขลา (ราตรี วรรณวิไล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2555)

1.1.2 ประวัติความเป็นมาของร้าน ร้านค้าหลายร้านที่อยู่เคียงคู่มากับประวัติศาสตร์เมืองสงขลา ได้สร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวและส่งผลกระทบต่อความมีชื่อเสียงของร้าน จะเห็นได้ว่าร้านอาหารหลายร้านในเขตเมืองเก่าสงขลา มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน อาทิ ร้านจิ้น กั่ว หยวน หรือร้านไอศกรีมยิว ซึ่งก่อตั้งโดยนายยิว แซ่เอ๋อ ชาวจีนที่ได้อพยพมาจากมณฑลกว่างตุ้ง ในปี พ.ศ.2476 จึงเป็นร้านไอศกรีมเก่าแก่ที่อยู่คู่กับเมืองมาร่วม 80 ปี ส่วนร้านเกาะไทย ก่อตั้งโดยบิดาของนายก๊กเฮง แซ่กู่ ซึ่งเป็นชาวจีนไหหลำ เดินทางมาจากมณฑลกว่างตุ้ง ประเทศจีน ตั้งรกรากที่ถนนนางงาม โดยเริ่มขายอาหารตามสั่งและ โจ๊กทุกเช้า รวมระยะเวลาทั้งหมดที่ร้านเกาะไทยได้เปิดมากกว่า 100 ปี เห็นได้จากคำสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวสงขลาหลายครั้งแล้วยังคงมีความชื่นชอบในร้านเกาะไทย ดังนี้

“ร้านเกาะไทย มีชื่อเสียงมานานแล้ว มาสงขลาครั้งใดชอบมานั่งรับประทาน โจ๊กที่ร้านนี้”

(อมรพันธ์ ศิริสวัสดิ์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

“ร้านอาหารแถวย่านนี้เปิดมานานแล้ว ทำกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ย่า สืบทอดกันมาจนถึงรุ่นลูกหลาน”

(ขวัญใจ สำอางค์ศรี, สัมภาษณ์วันที่ 20 เมษายน 2555)

กิจการเหล่านี้ได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้อยู่รอดมาจนถึงปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาของแต่ละร้านล้วนเป็นเรื่องราวที่สำคัญและเป็นประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งของเมืองสงขลา เห็นถึงการสืบสานวัฒนธรรมด้านอาหารของคนสงขลาเป็นอย่างดีที่มีมาอย่างยาวนาน

1.1.3 รูปแบบและการตกแต่งร้าน ร้านค้าหลายร้านในย่านเมืองเก่าสงขลา ได้มีเอกลักษณ์ในด้านรูปแบบและการตกแต่งร้าน บางร้านตั้งอยู่ในอาคารสถาปัตยกรรมโบราณ ทำให้บรรยากาศระหว่างการรับประทานอาหารหรือเลือกซื้อสินค้ามีความน่าสนใจ เกิดความรื่นรมย์

นำสัมผัส จะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกร้านส่งผลต่อความรู้สึกและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ร้านกาแฟ อ่อง เฮียบ ฮวด เป็นร้านที่สวยงามแปลกตาดี ภายในร้าน มีของเก่าเยอะมาก”

(พิชาน วงศ์ธนพรเลิศ, สัมภาษณ์วันที่ 7 พฤษภาคม 2555)

“การได้นั่งรับประทานอาหารท่ามกลางบรรยากาศเก่าๆ ได้ๆ เก้าอี้แบบโบราณ จะสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว”

(วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

ร้านอาหารหลายร้านในย่านเมืองเก่าที่มีลักษณะและรูปแบบของตนเอง ตัวอย่างเช่น ร้านแต่ ร้านเกียดฟิง ร้านก้วยเตี้ยวเสียงดวง ร้านก้วยเตี้ยวใต้โรงจิว ร้านคิปลี ร้านอ่อง เฮียบ ฮวด ร้านตั้ง ฮวด กิม เป็นต้น การออกแบบตกแต่งร้านที่ดี สามารถสื่อถึงความเป็นเมืองเก่าสงขลาให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และมีประสบการณ์ร่วม สัมผัสถึงการใช้ชีวิตภายในอาคารบ้านเรือนโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา จากหลังของภาพที่นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปกลับไปเป็นที่ระลึก จะเป็นภาพแห่งความประทับใจและสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว

1.1.4 การให้บริการโดยคนท้องถิ่น การที่นักท่องเที่ยวได้รับบริการโดยคนท้องถิ่นจะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของคนย่านเมืองเก่าสงขลาในด้านต่างๆ เช่น ภาษากาย แต่งกาย อุปนิสัย ทัศนคติ เป็นต้น ในด้านภาษาคนในย่านเมืองเก่าสงขลาใช้สื่อสารกันมีหลายภาษา ได้แก่ ภาษาไทยภาคกลาง ภาษาไทยภาคใต้ ภาษาจีน โดยแบ่งตามลักษณะคนไทยเชื้อสายจีนที่มีอยู่ คือ ฮกเกี้ยน แต่จิ๋ว ฮากา (แคะ) ไหหลำ และกวางตุ้ง ส่วนภาษาจีนกลาง (Mandarin) เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีภาษามลายูกลางและภาษามลายูท้องถิ่นที่ชาวไทยมุสลิมใช้ในการสื่อสาร ในด้านการแต่งกาย นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นวัฒนธรรมการแต่งกายแบบมุสลิมไทย จีน ได้ในพื้นที่เดียวกัน แม้เรื่องการแต่งกายของคนในย่านเมืองเก่าสงขลาจะไม่ โดดเด่นหรือแตกต่างจากสังคมอื่นมากนัก แต่นักท่องเที่ยวจะได้กลิ่นอายของการอยู่ร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การแต่งกายของเจ้าของร้านฮับเซ่ง ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีน นิยมใส่เสื้อลายลูกไม้แบบไทยและนุ่งผ้าปะเต๊ะ เป็นต้น (วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555) ดังนั้น นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนในย่านเมืองเก่าสงขลาผ่านการปฏิสัมพันธ์กับผู้ค้า นอกจากนี้ การให้บริการโดยคนท้องถิ่นโดยเฉพาะผู้ที่เป็นเจ้าของกิจกรรมเป็นการสร้าง ความไว้วางใจและ

เชื่อมั่นต่อกิจการแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งเจ้าของกิจการมักเป็นผู้มีใจบริการ (Service Mind) มากกว่าพนักงาน เห็นได้จากคำสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ต่อไปนี้

“คุณยายเจ้าของร้านเกาะไทยเป็นคนน่ารักและอัธยาศัยดี และบรรยากาศของร้านยังคงเป็นแบบเดิม”

(อมรพันธ์ ศิริสวัสดิ์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

“หลังจากที่ซื้อสินค้าเสร็จได้ขอถุงพลาสติกเพิ่ม 1-2 ใบ พนักงานในร้านได้กล่าวปฏิเสธ จึงรู้สึกไม่ประทับใจกับการบริการดังกล่าว”

(สุมาลี สุกันทา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 21 เมษายน 2555)

ความเข้าใจในเรื่องการบริการของผู้ให้บริการนับเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นจุดอ่อนไหวของการบริการ นักท่องเที่ยวบางคนได้มีทัศนคติต่อการบริการที่สอดคล้องกันคือการให้บริการของคนภาคใต้ต่างจากคนภาคเหนือ โดยคนภาคเหนือจะให้บริการอ่อนสุภาพและมีอัธยาศัยไมตรีมากกว่า

1.1.5 ความสะอาดเรียบร้อย ถือได้ว่าเป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญในการตัดสินใจเลือกร้านนั่งรับประทานอาหารของนักท่องเที่ยว เพราะบางครั้งนักท่องเที่ยวไม่รู้จักร้านมาก่อนแต่ได้ทำ การประเมินเบื้องต้นเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร้าน ร้านอาหารหลายร้านจึงเลือกที่จะประกอบอาหารอยู่บริเวณหน้าร้านเพื่อให้ลูกค้าได้เห็นอาหารก่อนที่จะนำไปบริการแก่ลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจ ในด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร้าน ร้านอาหารส่วนใหญ่ในย่านเมืองเก่ามีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดี แต่มีบางร้านเมื่อมองแล้วรู้สึกไม่สะอาดตาบ้างเนื่องจากสิ่งของเครื่องใช้ภายในร้านมีจำนวนมากและจัดวางไม่เป็นระเบียบ ร้านอาหารบางแห่งนำโต๊ะมาวางไว้บนถนน ที่เป็นพื้นที่สัญจร ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวที่มานั่งรับประทานอาหารได้ จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ ได้ให้ข้อคิดเห็นดังนี้

“นักท่องเที่ยวต้องการแค่เรื่องความสะอาด เท่านั้นเขาก็พอใจแล้ว และถ้ามีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดให้ด้วยยิ่งดี”

(จ้าวรณ คุณธรรม (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2555)

ดังนั้น ปัจจัยส่งเสริมกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองที่อธิบายในข้างต้น คือ อัตลักษณ์และความหลากหลายของสินค้าพื้นเมืองสงขลา ประวัติความเป็นมาของร้าน รูปแบบและการตกแต่งร้าน การให้บริการโดยคนท้องถิ่นและความสะอาดเรียบร้อย เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกิจกรรมด้านการบริโภคสินค้าพื้นเมืองในย่านเมืองเก่าสงขลา พื้นที่ดังกล่าวมีร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองที่มีมิติด้านการท่องเที่ยวอยู่หลายร้าน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและนำมาสรุปไว้ในประเด็นถัดไป

1.2 ร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา

ร้านอาหารหรือร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองที่มีความสอดคล้องกับ 5 ปัจจัยข้างต้น เป็นร้านที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและมีทำเลที่ตั้งภายในเขตเมืองเก่าสงขลา มีจำนวนหลายร้าน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกมานำเสนอเพื่อเป็นตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็นร้านอาหารในเขตเมืองเก่าสงขลา และร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา ดังนี้ (ดังตารางที่ 1)

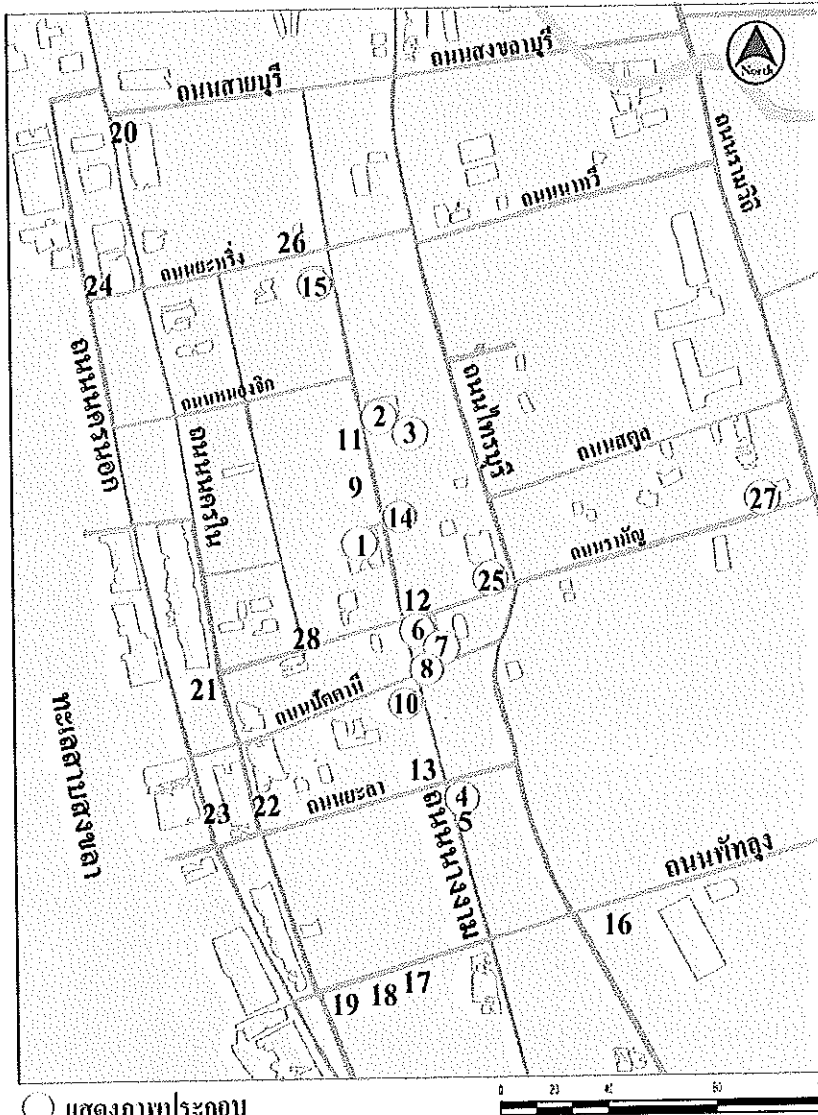
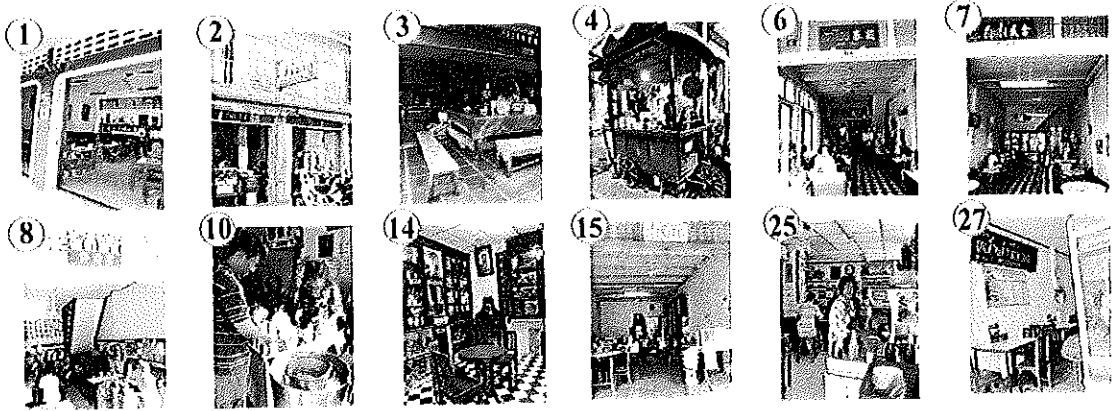
1.2.1 ร้านอาหารในเขตเมืองเก่าสงขลา

	ชื่อร้าน	ถนน	อาหารที่จำหน่าย
1	แต่เฮียงอิว	นางงาม	อาหารจีน อาหารปักษ์ใต้
2	เกียด ฟัง	นางงาม	ข้าวสตู ซาลาเปาลูกใหญ่
3	ก้วยเตี่ยวใต้โรงจิว (ป่าเล็ก)	นางงาม	ก้วยเตี่ยวลูกชิ้นหมู กระดุกหมู
4	ก้วยเตี่ยวเสียงควง (โกคู่น)	นางงาม	ก้วยเตี่ยวคั๊ด โบราณ
5	เด้าทิ้งโบราณ	นางงาม	เด้าทิ้งโบราณ น้ำลำไย
6	เกาะไทย	นางงาม	โจ๊กหมู
7	ฮับเซ่ง	นางงาม	น้ำชา กาแฟ สังขยาสูตรโบราณ
8	จิ้น กิว หยวน (ไอศกรีมยิว)	นางงาม	ไอศกรีมวนิลา ใสไข่แดง
9	ไอศกรีมโอ่ง	นางงาม	ไอศกรีมวนิลา ทรงเครื่อง ใสไข่แดง
10	ไอศกรีมจิว	นางงาม	ไอศกรีมวนิลา ใสข้าวเหนียว ใสไข่แดง
11	บันหลีเฮง	นางงาม	ไอศกรีมกะทิ ไอศกรีมวนิลา ใสถั่วเขียว
12	E.P's	นางงาม	เค้ก ไอศกรีม กาแฟสด เครื่องดื่ม
13	โพยมแต่เตียม	นางงาม	แต่เตียม ขนมจีบ ซาลาเปา น้ำชา กาแฟ
14	ตั้ง ฮั่วด กิม	นางงาม	น้ำชา กาแฟ ขนมจีบ ซาลาเปา

	ชื่อร้าน	ถนน	อาหารที่จำหน่าย
15	น้ำหลิ	นางงาม	น้ำชา กาแฟ
16	เจ้โบ๊ว	พัทลุง	ก๋วยเตี๋ยวโบราณ
17	กะพะซ	พัทลุง	แกงพะละ ซุปตีนวัว
18	คาหวัน	พัทลุง	ซูปเนื้อ มัสมั่น
19	โรตีสอมา	พัทลุง	โรตีสอเตยกรอบ โรตีสอไข่ดาว
20	J Glass	นครใน	อาหารตามสั่ง เครื่องดื่ม
21	ดีปดี	นครใน	อาหารอีสาน ไก่ย่าง ยำต่างๆ
22	อ่อง เฮียบ ฮวด	นครใน	กาแฟสด เครื่องดื่ม ขนมพื้นเมือง โรตีสอ
23	ก๋วยเตี๋ยวโกยว	นครนอก	ก๋วยเตี๋ยวโบราณ
24	ปี่เต	นครนอก	อาหารเช้า อาหารตามสั่ง เครื่องดื่ม
25	ก๋วยเตี๋ยวโกเบน	ไทรบุรี	ก๋วยเตี๋ยวโบราณ
26	เต้าคั่วป่าจวบ	ยะหริ่ง	เต้าคั่ว ก๋วยเตี๋ยวหมู-ไก่
27	หน้าเต่า	รามัญ	ข้าวหมูแดง ไส้กรอก
28	Secret Garden	รามัญ	เค้ก เบเกอรี่ กาแฟสด เครื่องดื่ม

ตารางที่ 1 ร้านอาหารในเขตเมืองเก่าสงขลา รวบรวม ณ วันที่ 20 เมษายน 2555

ร้านอาหารที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นเป็นร้านที่มีสถานที่นั่งรับประทานอาหารหรือของว่าง โดยแต่ละร้านมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน ร้านที่มีลักษณะเด่นด้านอัตลักษณ์ของอาหาร อาทิ ร้านเต๋เฮียงอิว ร้านเกียดฟิ่ง บางร้านมีลักษณะเด่นด้านสถาปัตยกรรมและการตกแต่งร้าน อาทิ ร้านดีปดี ร้าน E.P's ร้าน J Glass ร้านปี่เต บางร้านมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน อาทิ ร้านก๋วยเตี๋ยวโกยว ร้านเกาะไทย ร้านฮับเซ่ง ร้านก๋วยเตี๋ยวเสียงดวง โดยส่วนใหญ่ร้านอาหารในย่านเมืองเก่าสงขลาเจ้าของกิจการจะเป็นผู้ดูแลร้านด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจในรสชาติอาหาร การบริการและความสะอาดปลอดภัย ร้านอาหารที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นสามารถนำมาสรุปในแผนผังได้ดังภาพด้านล่าง (ดูภาพประกอบ 11)

- (1) หัตถ์ เชียง อึ้ง
- (2) เกียด พั้ง
- (3) ก๋วยเตี๋ยวโตโรงจิ้ง
- (4) ก๋วยเตี๋ยวลิ้มดวง
- 5 เต้าหู้โบราณ
- (6) เกะไทย
- (7) ฮับเซ่ง
- (8) จีน กั้ว หยวน
- 9 ไอศกรีมโอ่ง
- (10) ไอศกรีมจิ๋ว
- 11 บั๊นหลิวฮง
- 12 E.P.'s
- 13 โทยมเต๋เตี้ยม
- (14) ตั้ง ชั่วต กิม
- (15) น้ำเหลื
- 16 เจ็บว
- 17 กะพะซ
- 18 คาหวัน
- 19 โรตืออบ่า
- 20 J Glass
- 21 ดีปี้
- 22 อ่อง เชียง ฮวด
- 23 ก๋วยเตี๋ยวโกยว
- 24 บี้เต
- (25) ก๋วยเตี๋ยวโกแมน
- 26 เต้ากั้วป่าจวบ
- (27) หม่าเต้า
- 28 Secret Garden

○ แสดงภาพประกอบ
 ** แผนผังตัดแปลงมาจากแผนที่ชุมชนในเขตเทศบาลนครสงขลา

ภาพประกอบ 11 แผนผังร้านอาหารในย่านเมืองเก่าสงขลา รวบรวม ณ วันที่ 20 เมษายน 2555

ร้านอาหารในย่านเมืองเก่าสงขลาส่วนใหญ่มีความหนาแน่นอยู่ในบริเวณถนนนางงามตั้งแต่แยกถนนปัดตานีไปจนถึงแยกถนนหนองจิก จะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณนี้ในอดีตเคยเป็นแหล่งที่ตั้งของชุมชนเก่าแก่ คือ ชุมชนเก่าห้อง (จักรกฤกษ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554)

1.2.2 ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา ส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทอาหาร ได้แก่ อาหารและขนมพื้นเมืองที่เป็นทั้งของหวานและของหวาน ส่วนร้านที่เป็นสินค้าหัตถกรรมมีจำนวน 1 ร้าน ตั้งอยู่บริเวณถนนนางงาม (ดูตารางที่ 2)

	ชื่อร้าน	ถนน	สินค้าที่จำหน่าย
1	ขนมบอก	นางงาม	ขนมบอก
2	ขนมลูกโดน	นางงาม	ขนมลูกโดน ขนมป้าจี
3	ไคมอนด์	นางงาม	ข้าวเกรียบกุ้งสงขลา คุกกี้กุ้งแห้ง
4	ราตรี	นางงาม	สินค้าหัตถกรรม
5	ขนมไทยโบราณเจ้ตุ๊กตา	นางงาม	คงทิม บูลู หม้อฉี่ เมี่ยงลาว การอจี ชีมอด
6	ขนมไทยแม่จวี	นางงาม	ต้มใส่ใส้ เทียนสด ทองเอก สัมปันนี
7	กุลประคอง	นางงาม	ทองเอก สัมปันนี ชีมอด
8	สอง-แสน	นางงาม	ทองเอก สัมปันนี ชีมอด ช่อนลูก ต้มใส่ใส้
9	การอจี	นางงาม	การอจี เมี่ยงลาว ชีมอด เต้าฮวยน้ำจิง
10	ข้าวฟ่างกวนคุณยาย	นางงาม	ข้าวฟ่างกวน ข้าวเหนียวคากวน
11	เต้าฮวยเสวย	นางงาม	เต้าฮวยเสวย
12	ฟ็อค	นางงาม	ขนมค้างคาว ขนมหวัก ขนมจู้จุ่น
13	จงดี	หนองจิก	ทองเอก สัมปันนี ชีมอด
14	ยีนดีสงขลา	นครใน	ข้าวเกรียบกุ้ง-ปลา ลูกหยีฉาบ บูลูหวาน-เค็ม
15	สิน อุดยพันธ์	นครใน	ข้าวเกรียบกุ้ง-ปลา มังคุดกวน ซิวหวาน
16	กล้วยปิ้ง	นครใน	กล้วยปิ้ง มันปิ้ง
17	เลิศเบเกอร์รี่	พัทลุง	ขนมไข่ เล็ก เบเกอร์รี่

ตารางที่ 2 ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา รวบรวม ณ วันที่ 20 เมษายน 2555

ร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลาข้างต้น เป็นร้านที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ร้านค้าส่วนใหญ่อยู่บริเวณ ถนนนางงาม และบริเวณใกล้เคียง เช่น ถนนนครใน ถนนนครนอก เป็นต้น

1.3 ข้อจำกัดของกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง

กิจการส่วนใหญ่ในเขตเมืองเก่าสงขลา เป็นกิจการส่วนตัว การบริหารหรือดำเนินการจะขึ้นกับเจ้าของกิจการเป็นหลัก ทำให้นักท่องเที่ยวพบอุปสรรคในการเข้ามาในเขตเมืองเก่าสงขลาเพื่อรับประทานอาหารหรือเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองบ้าง โดยข้อจำกัดของกิจกรรมนี้ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก คือ ผู้ผลิต เวลาซื้อขาย สถานที่ และจำนวนสินค้า

ผู้ผลิต อาหารพื้นบ้านโบราณหลายอย่างหารับประทานได้ยาก เพราะขาดผู้สืบทอด เช่น ขนมกรอก¹ ขนมกุหลิบ² ขนมหม้อฉี่³ เป็นต้น (อรทัย สัตยสัตย์สกุล, และสำราญ ศรีพจนารด, 2553, น. 5-6) ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ไม่รู้จักอาหารพื้นบ้านดังกล่าว ผู้สืบทอดที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำอาหารจำหน่ายบ้างในบางโอกาส จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบางราย พบว่าไม่มีผู้สืบทอดกิจการของครอบครัว จึงคาดว่าน่าจะทำได้อีกไม่เกิน 10 ปี เนื่องจากปัจจุบันเจ้าของกิจการอายุกว่า 70 ปีแล้ว (ไพโรจน์ พงษ์สุขเจริญกุล, สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555)

เวลาซื้อขาย ร้านอาหารหลายร้านในย่านเมืองเก่ามีลักษณะการขายเป็นช่วงเวลา เช่น 11:30-14:00 น.และไปเปิดอีกครั้งหนึ่งในช่วงเย็น เวลา 17:00-20:00 น. และบางร้านมีชั่วโมงขายที่สั้นมาก เช่น ซื้อขายเฉพาะในช่วง 6:00-8:00 น. บางร้านเปิดบริการเวลา 18:30-21:00 น. เป็นต้น ดังนั้น หากนักท่องเที่ยวมานอกเหนือจากเวลาขายประจำจะไม่สามารถซื้อรับประทานได้ อีกทั้งจากการสังเกตพบว่า หลายร้านมีการเปิด-ปิดร้านที่ไม่แน่นอน เช่น ไม่มี การแจ้งวันหยุดประจำสัปดาห์ให้ลูกค้าทราบ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการติดป้ายไว้หน้าร้าน “หยุด 1 วัน” หรือแจ้งวันที่จะเปิดให้บริการไว้ บางร้านเจ้าของกิจการเป็นผู้สูงอายุ จะปิดร้านช่วงบ่ายเพื่อกลับบ้านไปพักผ่อน

¹ ขนมกรอก เป็นอาหารว่าง นิยมรับประทานยามบ่าย มีส่วนประกอบ คือ แป้งข้าวเจ้า กะทิ เกลือ ผสมทำเป็นแป้งคล้ายแป้งเปียก เยื่อ นำกุ้งสด ถั่วงอก เต้าหู้ กระจงต้มคั่วเป็นไส้ น้ำตาล น้ำปลา พริกสด น้ำส้มสายชู ใช้ทาน้ำจิ้ม

² ขนมกุหลิบ เป็นขนมที่นิยมรับประทานในตอนเช้าหรือบ่าย มีส่วนประกอบ คือ แป้งข้าวเหนียว น้ำตาล โคนด มะพร้าว เกลือ งาขาว

³ ขนมหม้อฉี่ เป็นขนมที่นิยมรับประทานในตอนบ่าย สันนิษฐานว่าคิดแปลงมาจากขนม “การอจี่” ทำจากแป้งข้าวเหนียวคั่วให้สุก ห่อไส้ไว้ข้างในแล้วคลุกด้วยแป้งนวล ส่วนประกอบที่สำคัญคือ แป้งข้าวเหนียว ถั่วลิสง งาขาว น้ำตาล (ที่มา : อรทัย สัตยสัตย์สกุล, และสำราญ ศรีพจนารด, อาหารพื้นบ้านโบราณของชาวตำบลบ่อยาง, 2553, น. 5-6)

และจะมาเปิดบริการอีกครั้งในช่วงเย็น ซึ่งไม่สามารถระบุเวลาที่แน่นอนได้ เนื่องจากความจำกัดด้านสุขภาพ ดังนั้น เวลาซื้อขายที่ขึ้นกับความสะดวกของเจ้าของกิจการเป็นหลักทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถใช้บริการตามที่คาดหวังได้

สถานที่ ร้านค้าบางร้าน ไม่ได้จัดที่นั่งไว้ให้บริการแก่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวให้บริการในรูปแบบชื้อกลับบ้านเท่านั้น นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องหาสถานที่รับประทานอาหารด้วยตนเอง ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวก บางร้านมีจำนวนที่นั่งจำกัดและมีสภาพคับแคบ ร้านอาหารบางร้านตั้งโต๊ะและเก้าอี้บนพื้นที่ถนนซึ่งเป็นพื้นที่สัญจร จึงอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวที่มานั่งรับประทานได้

ปริมาณสินค้า ร้านค้าส่วนใหญ่ในย่านเมืองเก่าสงขลาจะผลิตสินค้าขาย วันต่อวัน จึงเป็นสินค้าที่เก็บไว้ข้ามวันไม่ได้ เช่น เทียนสด คัมใส่ใ้ ขนมห้างขาว เป็นต้น สินค้าบางอย่างเก็บไว้ข้ามวันได้แต่รสชาติไม่อร่อยเท่ากับวันแรก ดังนั้น ร้านค้าจึงผลิตในจำนวนจำกัดเพื่อสามารถขายได้หมดภายในหนึ่งวัน ทำให้ปริมาณสินค้าในบางช่วงจึงไม่เพียงพอต่อ ความต้องการของนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ในมุมมองของนักท่องเที่ยวเห็นว่าราคาอาหารและสินค้าที่จำหน่ายอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูงไป แต่ทั้งนี้ยังไม่ถือว่าเป็นข้อจำกัดของกิจกรรม (ปรารณา สังข์แก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

ภาพรวมของกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง ยังคงมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัจจัยส่งเสริมทั้งห้าด้านที่สนับสนุนกิจกรรมฯ ยังมีความโดดเด่น จำนวนร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองที่มีปริมาณเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ยังคงพบข้อจำกัดของกิจกรรมอยู่บ้าง หากสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อจำกัดต่างๆ ได้ จะเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

กิจกรรมต่อมาคือ การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา อาคารที่ทรงคุณค่าหลายหลังได้กลับมาสู่การต้อนรับ ผู้มาเยี่ยมชมอีกครั้ง บางหลังได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นร้านค้าหรือห้องแสดงงานศิลปะ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและรายละเอียดดังกล่าวไว้ในประเด็นถัดไป

2. การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ

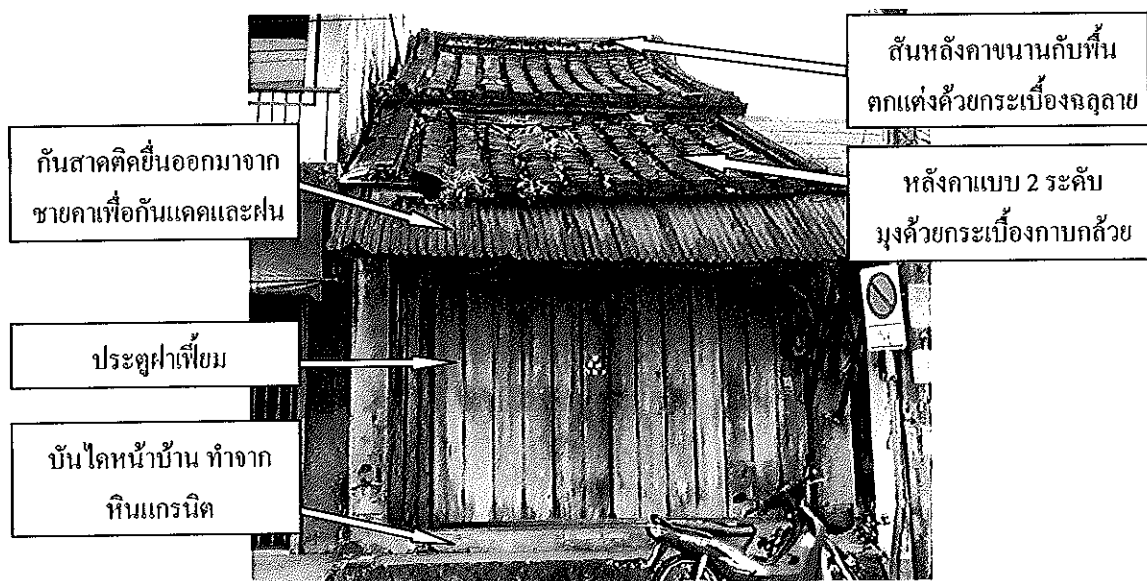
กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ทำระหว่างเดินเยี่ยมชมบ้านในย่านเมืองเก่า ส่วนใหญ่คือการถ่ายภาพร่วมกับอาคารบ้านเรือน โบราณต่างๆ เป็นความรื่นรมย์ที่ได้จากการสัมผัสถึงบรรยากาศ

เก่าๆ การเปลี่ยนแปลงไปกับความงามและความแตกต่างของสถาปัตยกรรมในรูปแบบต่างๆ บางคนได้เลือกใช้สถานที่แถวย่านเมืองเก่านี้เป็นที่ถ่ายภาพคู่บ่าวสาว (นวลอำไพ เจริญสวัสดิ์, สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555) ในปัจจุบันถนนที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเดินตัวมากที่สุดคือ ถนนนางงาม อันเนื่องจากเป็นที่ตั้งของศาสนสถานที่สำคัญของสงขลา คือ ศาลหลักเมือง อีกทั้งเป็นแหล่งรวมอาหารที่ขึ้นชื่อของสงขลา และเป็นสถานที่จัดงานถนนคนเดินมาหลายครั้ง ทำให้นางงามเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากกว่าถนนเส้นอื่น จึงมีคำพูดเปรียบเปรยว่าถนนนางงามตื่นแล้ว แต่ถนนนครนอก ถนนนครในยังหลับอยู่ (ปกรณ์ รุจิวิไล, สัมภาษณ์วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555; สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 16 มกราคม 2555) ทั้งนี้จากการที่ย่านเมืองเก่าสงขลาอุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมโบราณที่ทรงคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ สิ่งปลูกสร้างเหล่านี้สะท้อนถึงการผสมผสานการรับเอาวัฒนธรรมระหว่างกันก่อให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมในรูปแบบต่างๆ โดยจากการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรม การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณย่านเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็น 3 ประเด็น คือ รูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา สถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา และข้อจำกัดของกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ

2.1 รูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา

การย้ายเมืองครั้งที่สามของเมืองสงขลามาดั้งที่บ้านบ่อข่างนั้น ได้เริ่มจากการสร้างป้อมกำแพงเมืองตั้งแต่ พ.ศ.2379 แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2385 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (วิเชียรคีรี (ชม), 2515, น. 54-56) ซึ่งในสมัยนั้นเจ้าเมืองสงขลาเป็นชาวจีน ทำให้วัฒนธรรมจีนได้เข้ามาอิทธิพลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น สถาปัตยกรรมแบบจีนและแบบไทยได้เข้ามาผสมผสานร่วมกัน มีทั้งเรือนชั้นเดียวแบบยกพื้น ตึกชั้นเดียวและสองชั้น หลังคามุงกระเบื้องสงขลา ใช้วิธีการก่อสร้างแบบจีนและแบบไทย เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทั้งใน ด้านวัสดุและกรรมวิธีในการก่อสร้าง ทำให้สถาปัตยกรรมมีลักษณะเฉพาะ (ภาณุพันธุ์วงษ์วรเดช, 2427, น. 53-54) นอกจากนี้การที่เมืองสงขลาเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางการค้าสำคัญทำให้เมืองมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในหลายด้าน อาทิ ด้าน อาหาร การแต่งกาย ประเพณีและวัฒนธรรม รวมไปถึงการสร้างที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรมจากหลายแหล่งเข้ามาอิทธิพล รวมถึงสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกได้เข้ามาผสมผสานในอาคารพาณิชย์แบบจีนหรือเรียกว่าตึกแถวแบบสงขลาดั้งเดิม (Chino European) จากการศึกษาเอกสาร การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์นักวิชาการและประชาชนท้องถิ่น รวมไปถึงการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้ข้อมูลเรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา (พื้นที่วิจัย) สามารถแบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ ข้อมูลโดยสรุปมีดังนี้

แบบที่ 1 สถาปัตยกรรมแบบจีนดั้งเดิม ลักษณะพิเศษของห้องแถวแบบนี้คือ เป็นห้องแถวที่มีหน้าแคบแต่ลึก โครงสร้างคานไม้พาดกำแพงรับน้ำหนัก ผนังก่ออิฐก้อนใหญ่ ฉาบปูน พื้นปูกระเบื้องดินเผาแผ่นใหญ่ โครงหลังคาเป็นไม้ท่อนใหญ่มุงด้วยกระเบื้องดินเผาโค้งนูนแบบจีน มุงด้วยกระเบื้องกาบกล้วยคว่ำและหงาย (ดูภาพประกอบ 13) (ปกรณ์ เนมิตรมานสุข, สัมภาษณ์ วันที่ 2 เมษายน 2555; สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2529, น. 1874-1875; อรรถ สัตยสิทธิ์สกุล, 2544, น. 55; Suwannachart Jaray, 2009, p. 41)

ภาพประกอบ 13 บ้านทรงจีนโบราณแบบชั้นเดียว ถนนนครใน
ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

บ้านเลขที่ 168 ถนนนครใน (ภาพด้านบน) ลักษณะหลังคาสองชั้น หน้าจั่วยอดโค้ง มุงด้วยกระเบื้องแบบจีน ประตูไม้เป็นบานพับหรือเรียกว่าบานฝาเหี่ยม ผู้อาศัยเดิมเล่าว่าภายในเป็นห้องโล่ง มีกำแพงกั้นระหว่างหน้าบ้านกับหลังบ้าน มีลานโล่งกับบ่อน้ำกลางบ้าน ภายในไม่ได้มีการยกพื้น (สมสุข วิทยวัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 1 เมษายน 2555)

แบบที่ 2 สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมไทย ลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว หรือสองชั้น หลังคาทรงจั่วหรือทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา ประตูด้านหน้าเป็นบานฝาเหี่ยมแบบจีน ส่วนบนของประตูบ้านมีช่องระบายอากาศ หากเป็นตึกสองชั้นด้านหน้าทำด้วยไม้ตีฝาเกล็ด (ดูภาพประกอบ 14) (อรรถ สัตยสิทธิ์สกุล, 2544, น. 55)

ภาพประกอบ 14 บ้านแบบจีนผสมไทย ถนนนางงาม
ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

บ้านเลขที่ 169 ถนนนางงาม (ภาพประกอบ 14) เป็นบ้านที่มีรูปแบบการก่อสร้างแบบผสมผสานทั้งไทยและจีน สภาพบ้านค่อนข้างทรุดโทรม บริเวณหน้าบ้านเป็นลานกว้าง อาคารหลังนี้ปลูกอยู่หลังห้องแถวบริเวณแยกถนนนางงามกับถนนพหลุณ ผู้ที่สัญจรผ่านถนนนางงามไม่สามารถมองเห็นอาคารหลังนี้ได้โดยตรง

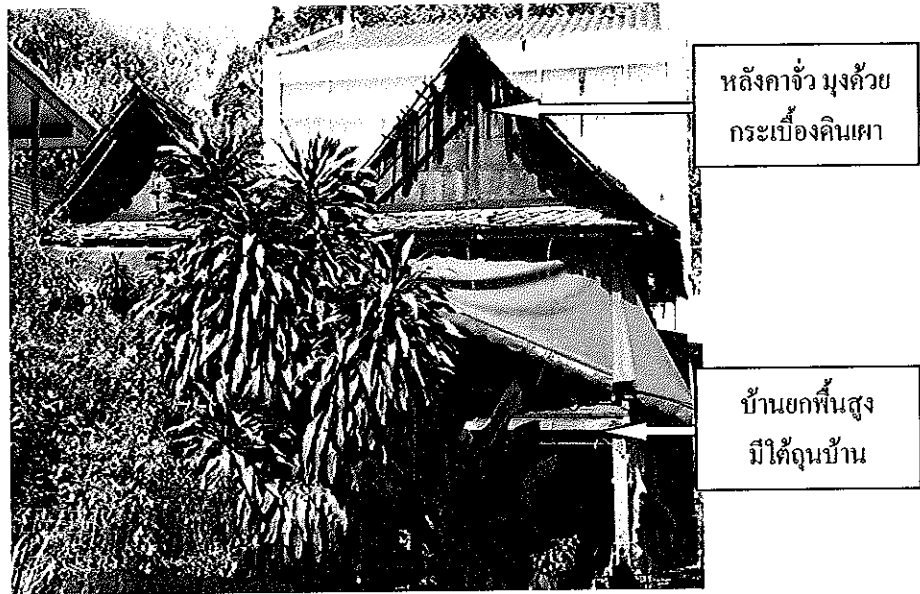
แบบที่ 3 สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรปหรือ Chino European โดยมีร่องรอยของศิลปะแนว Art Deco และ Art Nouveau เข้ามาเป็นส่วนผสม เป็นอาคารกึ่งร้านค้า กึ่งที่อยู่อาศัย (ดูภาพประกอบ 15)

ภาพประกอบ 15 สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรปหรือ Chino European ถนนนครใน ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

ลักษณะอาคารแบบนี้จะสูงโปร่ง มีหน้าต่างโค้งและตัวโค้ง (Arch) วางบนเสา โถงกลางบ้านจะเป็นลานโล่ง ประตูบ้านเป็นลักษณะบานเฟี้ยมและมีช่องระบายอากาศ (ดูภาพประกอบ 15) แต่จะไม่มีทางเดินหน้าอาคารที่เรียกว่าหองคากี่ บนหลังคามีคาน้ำสำหรับนั่งรับลมทะเล (คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา, 2554, น. 28-29; จเร สุวรรณชาติ, สัมภาษณ์ วันที่ 14 มกราคม 2555; ปกรณ์ เนมิตรมานสุข, สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2555)

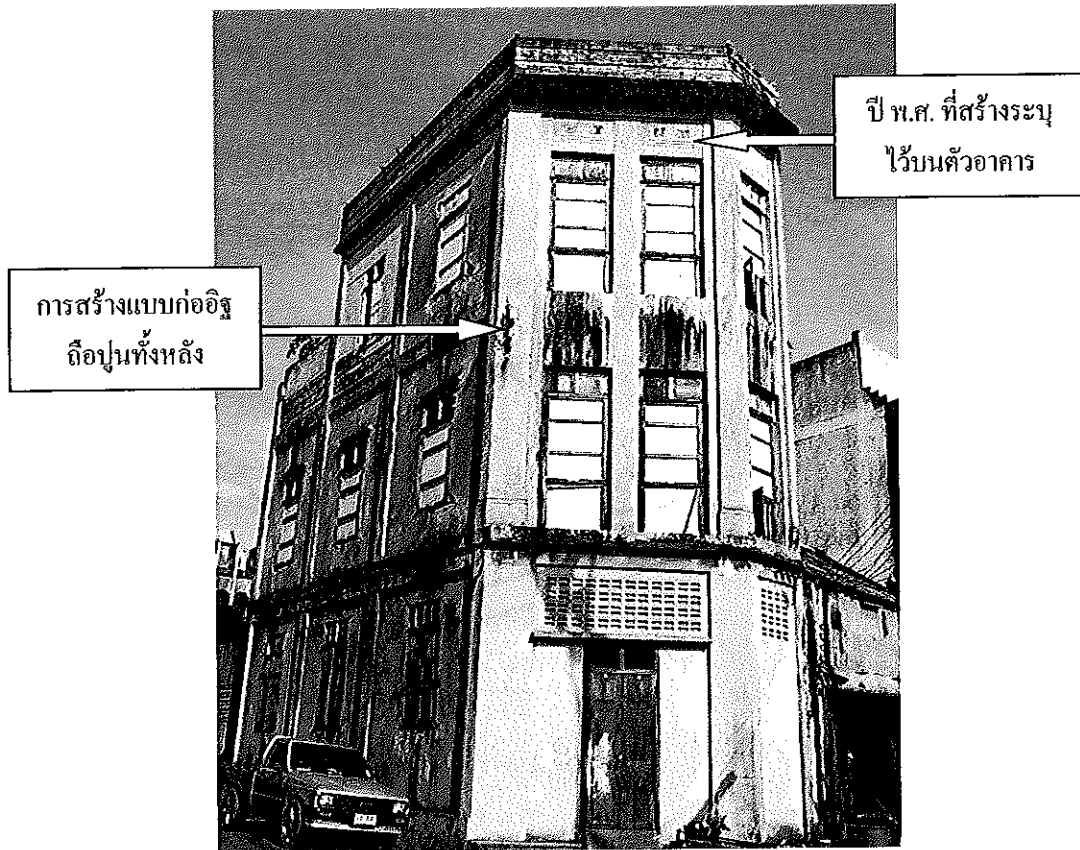
แบบที่ 4 สถาปัตยกรรมแบบไทยพื้นถิ่นดั้งเดิม ลักษณะบ้านจะเป็นบ้าน มีบริเวณตัวบ้านทำจากไม้ ยกสูงจากพื้นดิน มีใต้ถุนบ้าน หลังคาแบบทรงจั่วและทรงปั้นหยาผนังกระเบื้องดินเผา พบเห็นได้มากในพื้นที่แถวรอบบริเวณวัด (ดูภาพประกอบ 16) (ศุภชัย ชูศรี, สัมภาษณ์วันที่ 28 มกราคม 2555)

ภาพประกอบ 16 บ้านเรือนไทยโบราณ ถนนนางงาม
ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

ลักษณะของเรือนไทยโบราณจะมีหลังคาเตี้ยลาดชัน ยกพื้นสูง และไม่ฝังเสาลงดิน แต่จะวางอยู่บนดินเผาที่เป็นก้อนหิน ไม้เนื้อแข็งหรือแท่งซีเมนต์หล่อ เนื่องจากฝนตกชุก ทำให้ดินอ่อนตัว โอกาสที่เสาจะทรุดตัวมีมาก นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันปลวกและเชื้อรา (ดูภาพประกอบ 16)

แบบที่ 5 สถาปัตยกรรมแบบร่วมสมัย มีลักษณะเด่นคือจะมีความสูงตั้งแต่สองชั้นถึงสี่ชั้น ส่วนใหญ่เป็นการสร้างแบบก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง พื้นจะนิยมทำเป็นหินขัดสีสไต (ดูภาพประกอบ 17) (คณะกรรมการแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา, 2554, น. 33)

การสร้างแบบก่ออิฐ
ถือปูนทั้งหลัง

ปี พ.ศ. ที่สร้างระบ
ไว้บนตัวอาคาร

ภาพประกอบ 17 อาคารสถาปัตยกรรมแบบร่วมสมัย ถนนนครนอก
อาคารนี้เคยถูกใช้เป็นฐานบัญชาการกองทัพอากาศ
ถ่ายเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2554

อาคารสถาปัตยกรรมแบบนี้จะมีคาเฟ่สำหรับชมเส้นขอบฟ้าและทะเลสาบที่อยู่
ด้านทิศตะวันตก มีการใช้กระจกเจดสีและกระจกพิมพ์ลาย (คณะทำงานแผนพัฒนาและอนุรักษ์
เมืองเก่าสงขลา, 2554, น. 33)

แบบที่ 6 สถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ อาทิ อาคาร หับ ให้ หิ้น (โรงสีแดง) (ดู
ภาพประกอบ 18) กำแพงเมือง โรงภาพยนตร์สหภาพยนต์ เป็นต้น

ด้านหลังติดกับ
ทะเลสาบสงขลา
ใช้เป็นท่าเรือ

ปล่องไฟ ผลิตจากอิฐ
ทนไฟเนื้อละเอียด

อาคารสร้างขึ้นตาม
ลักษณะของเครื่องจักร

ภาพประกอบ 18 อาคาร หับ โห้ หิ้น (โรงสีแดง) ถนนนครนอก
ถ่ายเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2555

อาคาร หับ โห้ หิ้น หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่าโรงสีแดง ก่อตั้งโดย “ขุนราชกิจจากรี” (ขุนเตียง เสาวพถกษ) ตั้งแต่ พ.ศ.2457 เดิมเป็นโรงสีข้าว อาคารนี้ออกแบบโดยคุณสุชาติ รัตนปรากร เพื่อให้สามารถครอบเครื่องจักรไอน้ำขนาดใหญ่ได้ นอกจากนี้โรงสีแห่งนี้ยังเคยถูกใช้เป็นโรงเก็บขางพารา โรงผลิตน้ำแข็ง โรง “น้ำมะเน็ด” (คล้ายกับน้ำอัดลมในปัจจุบัน) ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ถูกทหารญี่ปุ่นบุกยึดเพื่อใช้เป็นสถานพยาบาล ปัจจุบันอาคารนี้ได้กลายเป็นท่าเรือให้เอกชนเช่าขนถ่ายสินค้า (ดูภาพประกอบ 18) (รังษิ รัตนปรากร, สัมภาษณ์วันที่ 21 ธันวาคม 2554)

นอกจากอาคารบ้านเรือนโบราณที่กล่าวไปในข้างต้น “กำแพงเมืองสงขลา” เป็นสถาปัตยกรรมโบราณชิ้นเอกอีกชิ้นหนึ่งของเมืองเก่าสงขลา เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและทรงคุณค่า กำแพงเมืองสงขลาเริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ.2379 จนแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ.2385 ตัวกำแพงประกอบด้วย 10 ประตู 8 ป้อม 10 ประตูช่องกุญ ความยาวกำแพง 1,200 เมตร กว้าง 400 เมตร (ดูภาพประกอบ 19) (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 64; ภาณุพันธุ์วงษ์วรเดช, 2427, น. 52-53; วิเชียรศิริ (ชม), 2515, น. 41-42)

กำแพงเมืองสงขลา
ฝั่งบ่อয়ง

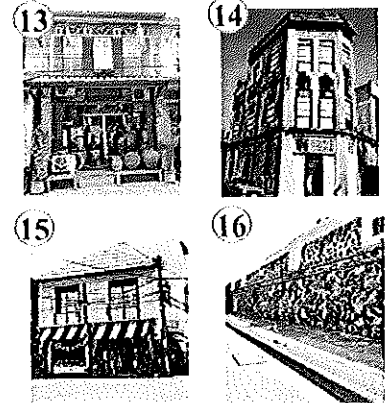
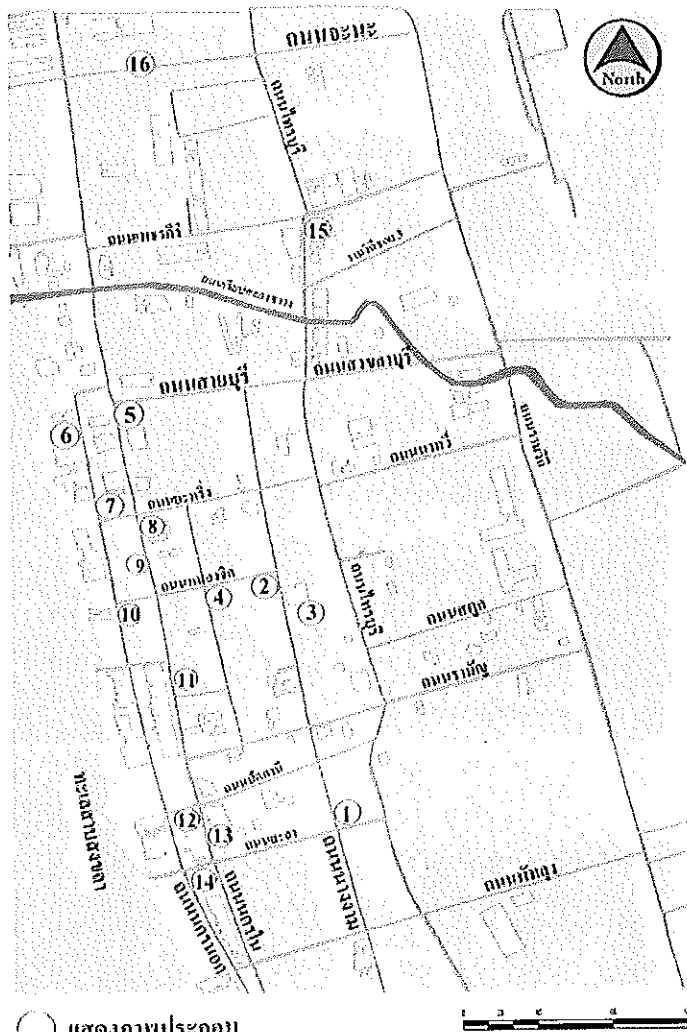
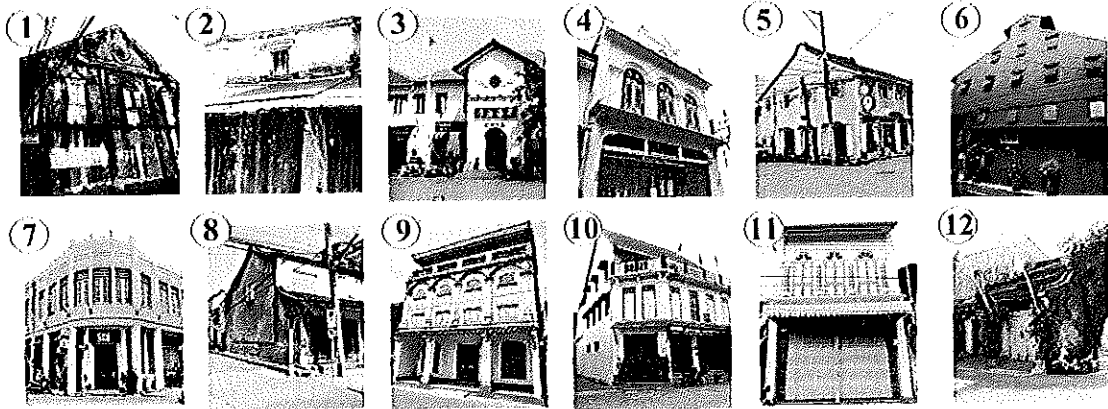
ภาพประกอบ 19 กำแพงเมืองสงขลา บริเวณถนนจะนะ เริ่มสร้าง พ.ศ.2379
สร้างเสร็จ พ.ศ.2385 ถ่ายเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2554

ปัจจุบันกำแพงเมืองได้เหลืออยู่ 2 จุด คือ บริเวณด้านถนนจะนะ (ดูภาพประกอบ 19) และบริเวณถนนนครนอก (ด้านหลังธนาคารกสิกรไทย) ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะรู้จักเฉพาะกำแพงเมืองบริเวณถนนจะนะ (วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

ดังนั้น รูปแบบสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่พบในย่านเมืองเก่า ทั้งอาคารบ้านเรือนและโบราณสถานต่างๆ ได้คงความงาม (Aesthetic) และความแท้ (Authenticity) ด้านสถาปัตยกรรมไว้ เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญของท้องถิ่น ก่อให้เกิดศูนย์รวมแก่ผู้ที่ได้สัมผัส สร้างความภาคภูมิใจแก่คนในท้องถิ่น เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหนและอยากปกป้องดูแลมรดกล้ำค่าเหล่านี้ ที่ผ่านมามาภาครัฐและภาคประชาชน ต่างตื่นตัวมากขึ้นในการอนุรักษ์ โดยต่างมุ่งหวังให้สถาปัตยกรรมโบราณเหล่านี้อยู่เคียงคู่กับ เมืองสงขลาและเป็นมรดกแก่ลูกหลานสืบไป

2.2 สถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา

จากการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลาที่ไม่นับรวมศาสนสถานและพิพิธภัณฑสถานมีอยู่หลายจุด ผู้วิจัยได้เลือกนำเสนอรูปสถาปัตยกรรม กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรม โบราณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์บางหลังเพื่อเป็นตัวอย่างและสื่อถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา โดยสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้ (ดูภาพประกอบ 20)

- (1) บ้านคึกคัก (พ.ศ.2463)
- (2) เก้าห้อง (พ.ศ.2379)
- (3) โรงเรียนจีน
- (4) หอพัก ศ.สงขลา
- (5) ร้าน J Glass
- (6) โรงสีมแดง
- (7) บ้านหม้ออำเภอ (ร้านปิ้งเต๋)
- (8) บ้านปั้นตระกูลบุตรภักดิ์
- (9) บ้านหลวงประจักษ์ราชมานุการ
- (10) โรงแรมสวัสดิ์
- (11) บ้านศรีใหญ่
- (12) บ้านทรงจีนดั้งเดิม
- (13) ร้านอ่องฮียบฮวด
- (14) ฐานบัญชาการทหารญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง
- (15) บ้านสายลับญี่ปุ่น (ภาษาไออะ เกโซ)
- (16) กำแพงเมืองสงขลา (พ.ศ.2379-2385)

○ แสดงภาพประกอบ

** แผนผังตัดแปลงมาจากแผนที่ชุมชนในเขตเทศบาลนครสงขลา

ภาพประกอบ 20 สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา
รวบรวม ณ วันที่ 24 เมษายน 2555

อาคารโบราณเก่าแก่ที่เต็มไปด้วยเรื่องราวของผู้คนหลายยุคหลายสมัย รูปลักษณะที่แปลกและสวยสะกดตา จึงเป็นเครื่องเตือนใจให้นักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ที่ระลึกถึงความเจริญในครั้งอดีต นับเป็นเสน่ห์ให้กับเมืองเก่าสงขลาได้เป็นอย่างดี (ศรีสว่าง อัคร โกศล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 17 มีนาคม 2555)

2.3 ข้อจำกัดของกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ

กาลเวลาได้นำเอาความเปลี่ยนแปลงมาเยือนอาคารบ้านเรือนแถวย่านเมืองเก่าสงขลา ทำให้สภาพอาคารบ้านเรือนหลายหลังเกิดการทรุดโทรมและการถูกทิ้งร้าง เนื่องจากผู้คนที่ดั้งเดิมบางส่วนได้ย้ายไปอยู่ที่อื่น บ้านจึงถูกแปรสภาพเป็นบ้านเช่า ขายต่อ และปรับเป็นธุรกิจเลี้ยงนกนางแอ่น บ้านหลายหลังทรุดโทรม ขาดการดูแลบูรณะ สภาพบ้านบางหลังจึงดูไม่สวยงาม ส่งผลต่อทัศนียภาพของเมือง อีกทั้งยังมีความน่าเป็นห่วงในเรื่องการพังทลายของบ้านเก่าที่ทรงคุณค่าหลายหลัง (ปกรณ เนมิตรมานสุข, สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2555; ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; พีระ ตันติเศรษฐี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม พบว่า ภาคประชาชนเห็นว่าองค์ความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาของคนในชุมชนเมืองเก่านั้น มีน้อย เห็นได้จากทัศนคติที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วม ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

“คนในเมืองเก่าส่วนใหญ่เห็นอาคารบ้านเรือนโบราณต่างๆ แต่ไม่ทราบอาคารเหล่านี้ เดิมเคยเป็นอย่างไรบ้าง ไม่ทราบประวัติความเป็นมาและความสำคัญของอาคารสำคัญต่างๆ จึงไม่สามารถที่จะบอกเล่าแก่นักท่องเที่ยวได้”

(เจริญ รัตนะวิจิตต์, ไพลีน ธรรมภักดิ์, ศิริวรรณ จินต โกศล, และ
สุนทร พัฒนายุทธ ฐานิตย์ แก่งกระจ่าง, เวทีแบบมีส่วนร่วม
กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนยังแยกส่วนกัน เนื่องจากองค์ความรู้เรื่องเมืองเก่าสงขลาของคนในชุมชนยังมีไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถสื่อสารพูดคุยกับนักท่องเที่ยวได้

ปัญหาที่กระทบต่อกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณย่านเมืองเก่าสงขลาอีกประเด็นหนึ่ง คือ นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ เนื่องจากการประชาสัมพันธ์มีไม่มาก ขาดคู่มือนักท่องเที่ยวหรือแผนที่เส้นทางการเดินเที่ยวชม และในบางกรณีจำเป็นต้องอาศัย

มัลลเทศก์ท้องถิ่น เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมโบราณย่านเมืองเก่าสงขลาให้ กระชับและรวดเร็วมากขึ้น ทั้งยังสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (คริส เฮอร์มัน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555; จักรกฤกษ์ ภัทรนิตย์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554)

ภาพรวมของกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ ในเขตเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวได้เลือกเดินชมอาคารสถาปัตยกรรมโบราณตามอัธยาศัย ไม่ได้รับการเรียนรู้เรื่อง สถาปัตยกรรมเมืองเก่าสงขลา การปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ในเรื่องนี้ยังไม่มี ทั้งนี้เกิดจากคนในชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้อาคาร บางหลังอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมจำเป็นต้องรับการดูแลเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม

กิจกรรมต่อมา คือ การเยี่ยมชมศาสนสถาน ในเขตเมืองเก่าสงขลาที่ทั้งวัด ศาลเจ้า และมัสยิด เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสัมผัสได้ถึงความต่างที่สามารถอยู่ร่วมกันได้

3. การเยี่ยมชมศาสนสถาน

เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีอายุกว่า 170 ปี จึงมีการสั่งสมทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ศาสนสถานต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ภายในเขตเมืองเก่าจึงกลายเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังได้เห็นและศึกษาถึงการดำเนินชีวิตร่วมกันของคน 3 กลุ่ม คือ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม ศาสนสถานปรากฏในเขตพื้นที่ เมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วย วัด 6 แห่ง คือ วัดคอนรัก วัดเลียบ วัดคอนแแม่ วัดมัจฉิมาวาส (วัดกลาง) และวัดโพธิ์ปฐมาวาส (วัดโพธิ์) ศาลเจ้า 5 แห่ง คือ ศาลเจ้าหลักเมือง ศาลเจ้ากวนเต๋กุ้น (ศาลเจ้ากวนอู) ศาลเจ้าที่เมืองสงขลา (ปุ่นเต้ากง) ศาลเจ้า ไโปอันเตียน (ไถ่เซ่งอ้อง) ศาลเจ้าตั้งเซ่ง-อ้อง และมัสยิด 1 แห่ง คือ มัสยิดอุสานอิสลาม โดยศาสนสถานที่สำคัญที่นำเสนอในงานวิจัยนี้คือ ศาลเจ้าหลักเมือง วัดมัจฉิมาวาส มัสยิดอุสานอิสลาม เนื่องจากศาลหลักเมืองเป็นจุดฝังเสาหลักเมือง นับตั้งแต่มีการย้ายเมืองมาตั้งที่ฝั่งบ่ออย่างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2385 ส่วนวัดมัจฉิมาวาสเป็นวัดหลวงที่สร้าง มาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ใช้ประกอบพิธีสำคัญของทางสงฆ์และทางราชการ และมัสยิด-อุสานอิสลาม ถือเป็นมัสยิดเก่าแก่แห่งเดียวในย่านเมืองเก่าสงขลา และสร้างขึ้นมาตั้งแต่ช่วง การตั้งเมืองในช่วงแรก ดังนั้น ศาลหลักเมือง วัดมัจฉิมาวาส และมัสยิดอุสานอิสลาม จึงเป็น สัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันของคน 3 กลุ่ม โดยศาสนสถานแต่ละแห่งมีรายละเอียด ด้านประวัติความเป็นมา ความสำคัญและรูปแบบกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวดังนี้

3.1 ศาลหลักเมือง

ศาลหลักเมืองสงขลา หรือศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ตั้งอยู่ที่เลขที่ 104 ถนนนางงาม เป็นโบราณสถานสมัยรัตนโกสินทร์ ลักษณะเป็นอาคารไม้ลักษณะหลังคาแบบเก๋งจีน สร้างสมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง ณ สงขลา) เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา ในปี พ.ศ. 2385 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานไม้ชัยพฤกษ์หลักชัยคันหนึ่งกับเทียนชัยเล่มหนึ่ง ให้พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) จัดการฝังหลักชัยเมืองสงขลา ตรงกับวันศุกร์ที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2385 ภายหลังการฝังหลักเมืองเสร็จตามพิธีแล้ว พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) จัดการสมโภชหลักเมืองเป็นการเอิกเกริกอีก 5 วัน 5 คืน ในงานมีทั้งละครหรือโขนร้อง 1 โรง หุ่น 1 โรง จั้ว 1 โรง ละครชาตรี (โนรา) 4 โรง พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) ได้ถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระสงฆ์ 22 รูป จากนั้นพระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) ได้ให้ช่างก่อตึกคร่อมหลักเมืองไว้สามหลังเป็นตึกจีน กับศาลเจ้าเสื้อเมืองไว้หลังหนึ่งด้วย เสาหลักเมืองนี้จึงอยู่คู่มืองสงขลา และเป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองสงขลา ตราบจนทุกวันนี้ (ดูภาพประกอบ 21) (วิเชียรคีรี (ชม) 2515, 54-56)

ภาพประกอบ 21 ศาลหลักเมือง สงขลา ถนนนางงาม
ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

กิจกรรมเยี่ยมชมศาลหลักเมืองนี้ เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยวผู้มีความศรัทธาต่างมาด้วยความตั้งใจที่จะมากราบสักการะเจ้าพ่อหลักเมือง เสาหลักเมืองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัว ส่วนใหญ่จะพาครอบครัวมาไหว้เพื่อขอพรทุกปีใหม่ ตรุษจีนและช่วงงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง (ขนิษฐา แก้วมัน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3

มกราคม 2555; รัตนา มณีรัตน์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555; มงคล หนูชุม, สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555)

หลักปฏิบัติในการไหว้ คือ 1) ไหว้ฟ้าดิน 2) ไหว้เสาหลักเมือง 3) ไหว้เจ้าพ่อหลักเมือง 4) ไหว้พระเสื้อเมือง 5) ไหว้เจ้าแม่ทับทิม 6) ไหว้พระครุหมอบ 7) ไหว้พระทรงเมืองและเจ้าพ่อเสือ 8) ไหว้เจ้าแม่กวนอิม 9) ไหว้เจ้าพระประตู่ 10) เติมน้ำมัน 11) เผากระดาษ 12) ตีกลอง 13) เคาะระฆัง ส่วนกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติม อาทิ การเช่าพระหรือธง การทำปายสะเดาะเคราะห์ การเซียมซีและการโยนปี่วะปวย เป็นต้น โดยศาลเจ้าหลักเมืองจะมีชุดรูปเทียน กระดาษ จำหน่ายชุดละ 30 บาท (มงคล หนูชุม, สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555; ยงยุทธ คิชู์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555; สยามคมสกเถียนอำเภอเมืองสงขลา, 2554, น. 22)

สยามคมสกเถียนอำเภอเมืองสงขลาได้เป็นผู้รับผิดชอบในด้านการบริหารและดำเนินงานภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา รวมถึงศาลเจ้าอีก 3 แห่ง คือ ศาลเจ้าสำเล้งเตียน (กวนเค็กุ้น) ตั้งอยู่เลขที่ 88 ถนนนางงาม ศาลเจ้าที่เมืองสงขลา (ปุ่นเถ้ากง) ตั้งอยู่ที่ ถนนหนองจิก และศาลเจ้าไป๋อันเตียน (โก้ยเซ่งอ้อง) ตั้งอยู่ที่ถนนยะลา (สยามคมสกเถียนอำเภอเมืองสงขลา, 2554, น. 17) นอกจากนี้ในเมืองสงขลายังมีศาลเจ้าของคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มต่างๆ รวมอยู่ด้วย เช่น ศาลเจ้าไหหลำ ศาลเจ้าเต้จิว เป็นต้น (มงคล หนูชุม, สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555; ยงยุทธ คิชู์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555)

ในมุมมองของภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ที่มองว่าศาลหลักเมืองเป็นสถานที่สำคัญคู่เมืองสงขลาอย่างยาวนาน เป็นที่เคารพสักการะของคนในพื้นที่และคนทั่วไป ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“บางคนเดินทางมาจากที่ไกลๆ เพื่อมาไหว้ อยากเห็นธุรกิจการงานรุ่งเรือง หรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่ย้ายเข้ามารับตำแหน่งที่นี้ก็มาไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองเช่นกัน จะทำให้น้ำที่การงานราบรื่น ไม่มีอุปสรรค”

(กาญจนา สิริโสภา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

อย่างไรก็ตามศาลหลักเมืองควรเป็นสถานที่สะอาดปลอดภัย ไม่ควรปล่อยให้ดูไม่สะอาดตา โดยเฉพาะสวนด้านหลังของศาลหลักเมือง และควรรักษาความสะอาดของห้องน้ำอยู่เสมอและมีจำนวนห้องน้ำเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ในศาลเจ้าควรเป็นคนที่สามารถสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาจีน เพื่อจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักที่เดินทางมาไหว้พระที่ศาลหลักเมืองได้ คือ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และคนต่างชาติเชื้อสายจีน นอกจากนี้

เจ้าหน้าที่ควรเป็นผู้ที่มีทักษะในการต้อนรับแขกผู้มาเยือน เพื่อสร้างความเป็นกันเองและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ควรมีความรู้เกี่ยวกับศาลหลักเมืองเป็นอย่างดี เพื่ออธิบายประวัติความเป็นมา รวมถึงข้อมูลต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งควรมีความเข้าใจการประกอบพิธีแบบจีนให้ลึกซึ้ง เพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง และไม่ต้องการให้กิจกรรมใดๆ ในศาลหลักเมืองเน้นเรื่องเชิงพาณิชย์มากกว่าเรื่องของความศรัทธา (นพวรรณ เหมือนคล้าย (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; ขงยุท ดิษฐ์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555; สุภชัย อนุรักษ์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555)

ทักษะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาครัฐและองค์กรสาธารณะที่มีต่อกิจกรรมเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา คือ ต้องการให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของสถานที่สำคัญทางศาสนาของสงขลา ซึ่งเป็นสถานที่ที่อยู่คู่บ้านคู่มืองมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ที่ได้มีการสร้างเมืองสงขลาขึ้นที่ฝั่งบ่อทราย นอกจากนี้ยังเคยเป็นสถานที่รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งเสด็จประพาสเมืองสงขลา ในปี พ.ศ. 2433 นักท่องเที่ยวจึงสามารถรับรู้คุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ได้จากการที่ได้เข้ามากราบสักการะหรือเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา (ทรงชัย พัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

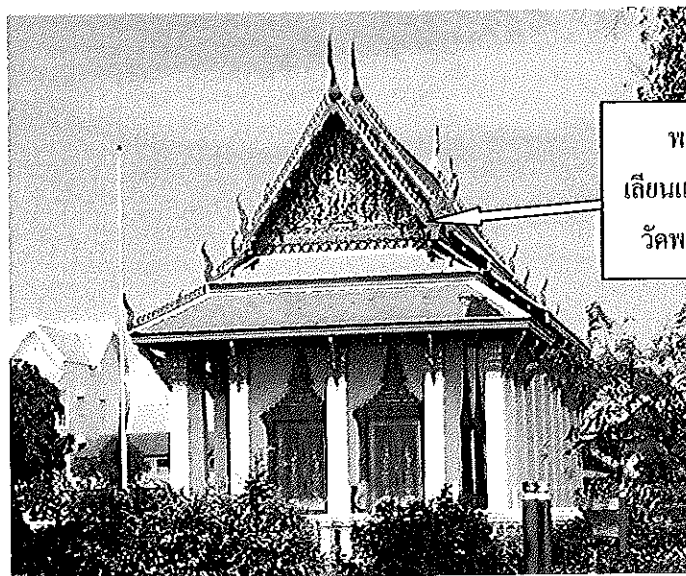
การเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่อยู่บนเส้นทางแห่งศรัทธาของผู้มาเยือน นักท่องเที่ยวจากหลายที่หลายแห่งได้เห็นความสำคัญของศาลหลักเมืองและเลือกให้ศาลหลักเมืองเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทาง การเพิ่มคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์และพัฒนาางานด้านการบริการให้มากขึ้น จะเป็นการเพิ่มมูลค่าทางใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศาสนสถานแห่งนี้ให้มากยิ่งขึ้น

3.2 วัดมัชฌิมาวาส

วัดมัชฌิมาวาส ตั้งอยู่เลขที่ 222 ถนนไทรบุรี เป็นวัดเก่าแก่โบราณสร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย เดิมเรียกว่าวัดยายศรีจันทร์ ภายหลังมีการสร้างวัดเลียบขึ้นทางทิศเหนือและวัดโพธิ์ขึ้นทางทิศใต้ ชาวบ้านจึงเรียกว่า “วัดกลาง” (กรมศิลปากร, 2525, น. 9; คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 180; พระครูปลัดวัชรพล ชนชม โม, จำรัส ทองป็อง, เตือน พรหมเมศ, กฤตวิทย์ ดวงสร้อยทอง, เอื้อนจิตร สัมมา, และอรุณวรรณ พรหมเมศ, 2546, น. 6-7; ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2544, น. 134) ในปี พ.ศ.2431 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้เสด็จฯ มาเยือนสงขลาทรงเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดมัชฌิมาวาส” ปี พ.ศ.2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี มีชื่อทางราชการว่า “วัดมัชฌิมาวาสวรวิหาร” วัดมัชฌิมาวาสมีความสำคัญยิ่งในจังหวัดสงขลา ฐานะที่เคยใช้

เป็นสถานที่ที่ได้นำพระพิพัฒน์สัตยาประจำปี เป็นสถานที่แรกตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกของจังหวัดสงขลา คือโรงเรียนมหาวชิราวุธ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 106-107; ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2544, น. 134-135)

วัดมณีมาวาสมีความสำคัญในด้านโบราณสถานและศิลปกรรมของจังหวัดสงขลา อันได้แก่ พระอุโบสถทรงไทย พระอุโบสถวัดมณีมาวาสหลังนี้เป็นพระอุโบสถหลังใหม่สร้างโดยเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์) ระหว่างปี พ.ศ.2390-2408 เป็นทรงไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่ก่อสร้างเลียนแบบมาจากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เป็นฝีมือช่างหลวงในกรมช่างสิบหมู่จากกรุงเทพมหานครร่วมกับช่างประจำเมืองสงขลา ส่วนประกอบของช่อฟ้ามีแต่ตัวล่ำของไม้มีตัวนาคสะดุ้ง เสารองพระอุโบสถเป็นสี่เหลี่ยมไม่ย่อมุม ประตูและหน้าต่าง เป็นรูปซุ้มมงกุฎ หน้าบันทั้งภายนอกและภายในเป็นประติมากรรมปูนปั้นนูนสูงปิดทองและ ติดกระຈก (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 106-107) (ดูภาพประกอบ 22)

พระอุโบสถก่อสร้าง
เลียนแบบมาจากพระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพประกอบ 22 พระอุโบสถทรงไทย วัดมณีมาวาส
ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

ภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามล้ำค่าทั้งทางศาสนา ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เป็นศิลปะประยุกต์ไทยจีน เช่น ภาพท่าเรือสงขลาที่หัวเขาแดง ที่มีการค้าขายกันคึกคัก ชุ่มประตู่เป็นศิลปะจีนกับยุโรป (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 106-107) นอกจากนี้มีภาพที่สะท้อนถึงความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อน อาทิ ภาพการแสดงมโนราห์ที่มีชาวบ้านและชาวต่างชาติยื่นชมการแสดงมโนราห์ร่วมกัน (ดูภาพประกอบ 23)

ภาพประกอบ 23 ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ วัดมณีมาวาส
ถ่ายเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2555

วัดมณีมาวาสจึงเป็นศาสนสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา การที่นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมและเรียนรู้ประวัติความเป็นมา ได้เรียนรู้กับบรรยากาศที่เงียบสงบภายในวัด และชื่นชมกับสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่ทรงคุณค่านั้น เป็นการเพิ่มมูลค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้กิจกรรมเยี่ยมชมศาสนสถานมักเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้สนใจในกลุ่มที่จำกัด คือ เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญในด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาเยี่ยมชมภายในวัดนิยมเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมด้วยตนเอง ไม่มีผู้นำชมหรือผู้บรรยายไว้บริการนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินชมอาคารและสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในบริเวณวัด หากต้องการเข้าเยี่ยมชมภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถจะต้องติดต่อพระภิกษุผู้รับผิดชอบถือกุญแจล่วงหน้า หากไม่ได้ติดต่อมาล่วงหน้าจะไม่สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ เนื่องจากพระภิกษุมีภารกิจรับนิมนต์ไปตามที่ต่างๆ หรือมาในช่วง 11:00 น. มีภารกิจฉันเพล ซึ่งไม่สะดวกในการให้บริการเข้าเยี่ยมชม (ปรัชญากร ไชยคช, สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2554; โยธิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555) จากการสัมภาษณ์พระภิกษุผู้รับผิดชอบถือกุญแจพระอุโบสถ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ ดังนี้

“พระภิกษุผู้มีหน้าที่รับผิดชอบถือกุญแจพระอุโบสถของทางวัดไม่สามารถเปิดประตูพระอุโบสถไว้ได้ตลอดทั้งวัน เนื่องจากมีภารกิจสงฆ์ที่ต้องทำหลายประการ จึงไม่สามารถดูแลเรื่องการเปิดปิดประตูได้ตลอดทั้งวัน หากเปิดพระอุโบสถทิ้งไว้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อวัตถุโบราณ และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถได้ ทางวัดจึงใช้นโยบายให้บุคคลที่สนใจเข้าเยี่ยมชมภายในพระอุโบสถต้องติดต่อล่วงหน้า และควรทำจดหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อขออนุญาตเข้าชมภายในพระอุโบสถนำมามอบให้กับทางวัด”

(พระมหาโชติ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555)

ดังนั้น กิจกรรมเยี่ยมชมวัดมณีมาวาส นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จะเน้นการเยี่ยมชมบริเวณภายนอกตัวอาคาร อาทิ พระอุโบสถ โรงธรรม กุฏิแบบเก๋งจีน เจดีย์แบบจีน ศาลาถ้ำคีตดนตรี และการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มณีมาวาส ที่อยู่ภายในบริเวณวัด กิจกรรมนี้จึงเป็นการเน้นความรื่นรมย์ ความสงบตามธรรมชาติภายในวัดมณีมาวาส ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดบ้าง อาทิ การประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือหากช่วงใด มีงานวัด ผู้ประกอบการจะเข้ามาจำหน่ายสินค้าบริเวณวัดบ้างในบางโอกาส แต่ทั้งนี้งานวัดดังกล่าว ผู้ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่คือ คนในพื้นที่ ไม่ได้เป็นนักท่องเที่ยว

3.3 มัสยิดอุสาสนอิสลาม

มัสยิดอุสาสนอิสลาม (บ้านบน) ตั้งอยู่ที่ถนนพหลุลง เดิมเรียกบริเวณนี้ว่าบ่อพลับ มัสยิดอุสาสนอิสลามสร้างในปี พ.ศ.2390 เพื่อใช้ในการทำพิธีนมาซ (การละหมาด) นายช่างผู้สร้างมัสยิดอุสาสนอิสลามนี้ เป็นนายช่างชุดเดียวกับที่ถูกเกณฑ์มาสร้างโบสถ์วัดมณีมาวาสวรวิหาร นายช่างใหญ่ในการสร้างมัสยิดนี้คือ โต๊ะหมัด และโต๊ะหะมะ มัสยิดอุสาสนอิสลามนี้สร้างเสร็จเรียบร้อยในราวปี พ.ศ.2418 เงินที่ใช้ในการก่อสร้างได้มาจากชาวบ้านและรับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้พระองค์ยังทรงพระราชทานเงินให้ซื้อเครื่องตกแต่งภายในมัสยิด เช่น โคมระย้าที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ต่อมาราวปี พ.ศ. 2440 ชาวมุสลิมสงขลาได้ช่วยกันปรับปรุงอาคาร อาทิ การต่อเติมปีกทั้งสองข้างของมัสยิด จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2478 จึงได้มีการสร้างหออาซานขึ้นทางทิศตะวันตกของมัสยิดพร้อมทั้งได้ขุดบ่อน้ำขึ้นบริเวณหน้าหออาซาน เพื่อให้ชาวมุสลิมได้ใช้ชำระร่างกายก่อนเข้าสู่พิธีละหมาด (ดูภาพประกอบ 24) มัสยิดอุสาสนอิสลามแห่งนี้สันนิษฐานว่าเป็นมัสยิดกลางและเป็นมัสยิดแห่งแรกของสงขลา (เดือน พรหมเมศ, 2552, น. 23; วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554; สมศักดิ์ หวันห๊ะเบ๊ะ,

สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555; อมรินทร์ สันตินิยมภักดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; อำพร แอโตะและ, สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2555; ฮาริช หรัม โตะสัน, สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2555)

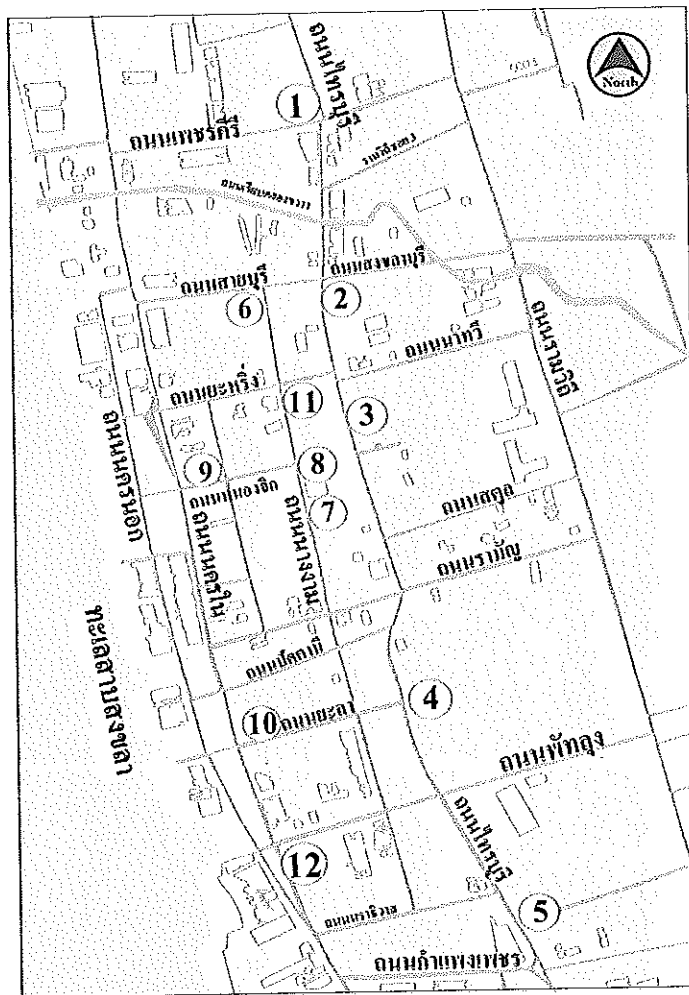
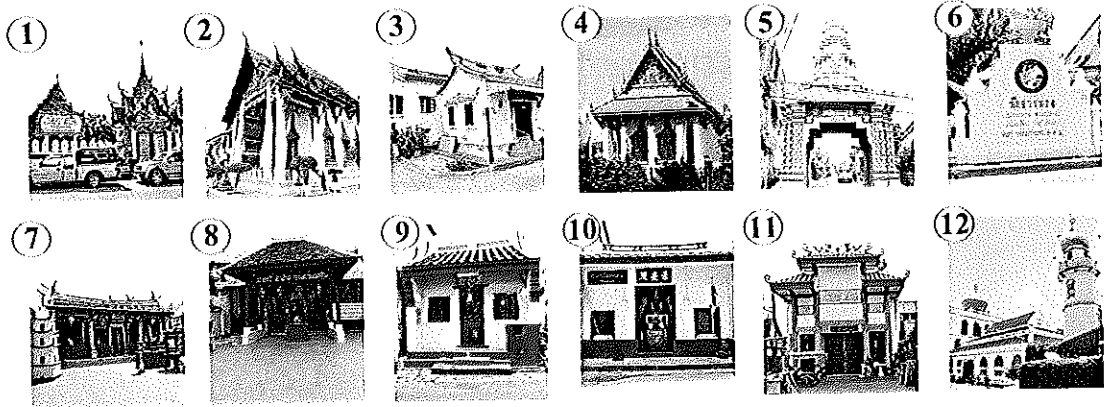
ภาพประกอบ 24 มัสยิดอุสาสนอิสลาม ถนนพหลุ
ถ่ายเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2555

“มัสยิด” เป็นภาษาอาหรับ หมายถึง สถานที่สำหรับการนอบน้อมกายลงพื้นเพื่อสักการะอัลลอฮ์ ในประเทศไทยเดิมใช้คำว่า “สุเหร่า” ซึ่งเป็นภาษามลายู มุสลิมถือว่ามัสยิดเป็นของอัลลอฮ์ ผู้ใดจะถือกรรมสิทธิ์มิได้ เป็นสถานที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ มัสยิดเป็นสถานที่ทำละหมาด 5 เวลา ของอิสลามิกชน โดยเฉพาะในวันศุกร์มุสลิมจะต้องไปละหมาดที่มัสยิด มัสยิด ได้ถูกใช้เป็นที่นั่งสำรวม เพื่อให้จิตใจสงบ บริสุทธิ์ และเข้มแข็งกล้าเผชิญกับชีวิตทุกๆ ด้านด้วยความรอบคอบ นอกจากนี้มัสยิดยังเป็นศูนย์กลางแห่งความสามัคคีของมุสลิม เป็นศูนย์กลางการศึกษาอบรมวิชาการต่างๆ ทั้งทางศาสนาและทางโลก (สมศักดิ์ หวันหัด๊ะเบ๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555; สุนีย์ วรกุลชัยวัฒน์ และเน่งนิต เจริญย์, 2547, น. 136; ฮาริช หรัม โตะสัน, สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2555)

จากการสำรวจและสัมภาษณ์ พบว่า กิจกรรมนี้เป็นการเข้าไปเยี่ยมชมภายนอกโดยทั่วไป ไม่มีผู้บรรยายหรือนำเที่ยว และไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามเข้าไปในบริเวณสถานที่ประกอบพิธี นักท่องเที่ยวทั้งชายหญิงควรแต่งกายสุภาพ มีกริยาที่สำรวม

ให้เกียรติต่อสถานที่ที่เข้าเยี่ยมชม โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสศาสนาอิสลามนี้มักเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมหรือถ่ายภาพบริเวณโดยรอบมัสยิดมีบ้าง แต่มีจำนวนไม่มาก (สมศักดิ์ หวันห๊ะเบ๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555; อัมพร แอโตะและ, สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนี้ภายในเขตเมืองเก่าสงขลายังมีศาสนสถานที่สำคัญอีกหลายแห่ง อาทิ วัดโพธิ์ปฐมาวาสหรือวัดโพธิ์ สร้างขึ้นสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ.2360) ภายในมีภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังฝีมือช่างที่เป็นคนในท้องถิ่น น่าจะเขียนในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนามีสีสันงดงามสะดุดตา นอกจากนี้ยังมีวัดคอนรัก วัดเลียบ วัดคอนแยม ศาลเจ้ากวนอู ศาลเจ้าตั้งเซ่งอ่อง เป็นต้น ซึ่งเป็นศาสนสถานที่สำคัญของย่านเมืองเก่าสงขลาเช่นกัน (เดือน พรหมเมศ, 2552, น. 12; ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554) โดยศาสนสถานต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลาสามารถนำมาสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้ (ดูภาพประกอบ 25)

- ① วัดคอนรัก
- ② วัดเลียบ
- ③ วัดคอนแยม
- ④ วัดมัจฉิมาวาส *
- ⑤ วัดโพธิ์
- ⑥ วัดยางทอง
- ⑦ ศาลเจ้าหลักเมือง *
- ⑧ ศาลเจ้ากวนเต๋กุน
- ⑨ ศาลเจ้าปู่ແຕ່ງ
- ⑩ ศาลเจ้าไป๋อันเตียน
- ⑪ ศาลเจ้าตั้งเซ่งออง
- ⑫ มัสยิดอุสาสนอิสลาม *

○ แสดงภาพประกอบ

* ศาสนสถานที่เกี่ยวข้องข้อมูลเพิ่มเติม ** แผนผังดัดแปลงมาจากแผนที่ชุมชนในเขตเทศบาลนครสงขลา

ภาพประกอบ 25 ศาสนสถานในเขตเมืองเก่าสงขลา รวบรวม ณ วันที่ 24 เมษายน 2555

กิจกรรมเยี่ยมชมศาสนสถานเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับความเชื่อของผู้มาเยือน แต่ผู้มาเยือนบางส่วนมาเพื่อศึกษาเรียนรู้ความเชื่อที่ต่างจากของตน ภาพรวมของกิจกรรมนี้จะเป็นไปตามอรรถาธิบายของนักท่องเที่ยว หากจะมีการนำชมบ้างโดยมีคฤหัสถ์ซึ่งได้นำกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว นำชมอธิบายประวัติความเป็นมาของศาสนสถานนั้นๆ ทั้งนี้ศาสนสถานของบริษัทท่องเที่ยวมักจะนำคณะนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมคือ ศาลหลักเมืองและวัดมณีมาวาส ซึ่งถือได้ว่าเป็นศาสนสถานที่สำคัญของเมือง (ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; ยงยุทธ ดิษฐ์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555; วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

ภาพรวมของกิจกรรมเยี่ยมชมศาสนสถานในเขตเมืองเก่าสงขลา สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันของคนสามกลุ่มในเมืองเก่าสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีทั้งศาลเจ้า วัดและมัสยิดในแหล่งท่องเที่ยวเดียวกัน กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจึงเลือกปฏิบัติตามความศรัทธาของตน อีกทั้งได้เรียนรู้การใช้ชีวิตบนความต่างทางความเชื่อที่ได้ผสมผสานและหล่อหลอมมาเป็นสังคมเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบัน

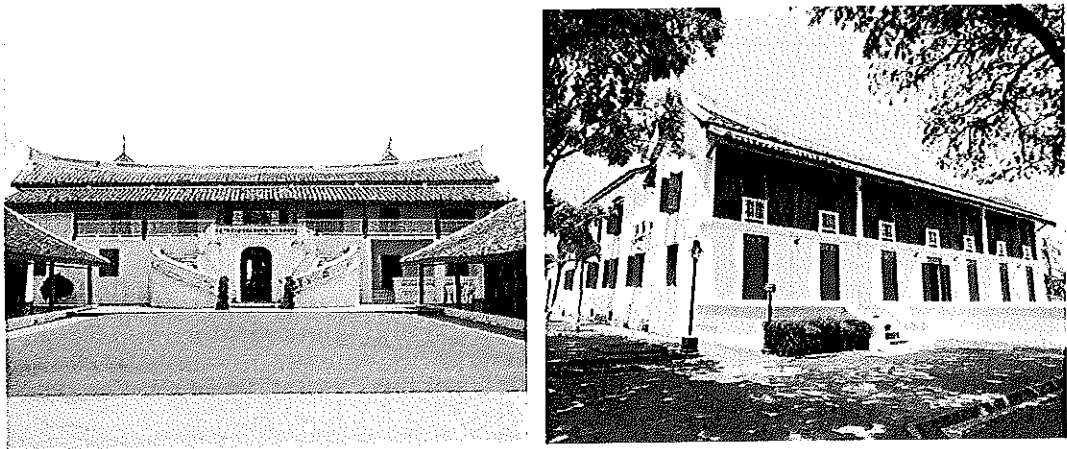
4. การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนในเรื่องต่างๆ อาทิ ความเป็นอยู่ การแต่งกาย เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา เป็นต้น โดยนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญมาเรียงร้อยถ่ายทอดสู่คนในสมัยปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์จึงเป็นสื่อกลางเชื่อมโลกอดีตและปัจจุบันเข้าไว้ด้วยกัน โดยพิพิธภัณฑ์ในเขตเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์หลักๆ 3 แห่ง ห้องแสดงงานศิลปะ 1 แห่ง คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มณีมาวาส พิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม และห้องแสดงงานศิลปกรรมร่วมสมัย (Contemporary art gallery) "a.e.y. space" โดยแต่ละพิพิธภัณฑ์มีรายละเอียดดังนี้

4.1 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ตั้งอยู่เลขที่ 13 ถนนวิเชียรชม อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรป สร้างขึ้นโดยพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร ณ สงขลา) ขณะเป็นผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2421 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบ้านพักของตระกูล ณ สงขลา อาคารเป็นเรือนตึก หลังคาทรงเก๋ง เป็นอาคารก่ออิฐถือ

ปูน 2 ชั้น ลักษณะตัวบ้านเป็นเรือนหมู่ 4 หลัง เชื่อมติดต่อกันด้วยระเบียงทางเดิน ด้านหน้าหันไปทางทิศตะวันตก คือหันหน้าไปทางทะเลสาบสงขลา เมื่อผ่านประตูเข้ามาจะเห็นสนามหญ้าหน้าตึก บริเวณทั้งสองข้างของสนามเป็นเรือนโปร่งคล้าย “ทิม” ของวังเจ้านายไทย บันไดของตัวตึก ขึ้นได้ทั้งทางด้านหน้าและตรงกลาง ลักษณะเป็นบันไดโค้งแยกขึ้นลงได้สองข้าง มีลานด้านใน (ดูภาพประกอบ 26) (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2545, น. 108; กรมศิลปากร, 2554)

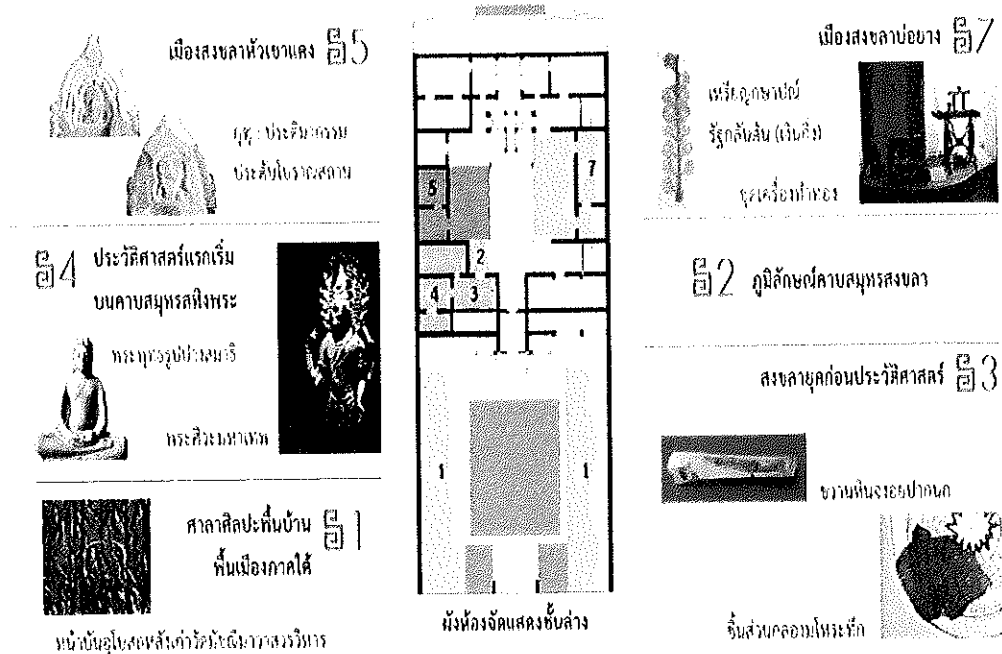

ภาพประกอบ 26 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา ภาพถ่ายด้านหน้าอาคาร (ซ้าย) และด้านหลังอาคาร (ขวา) ถ่ายเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2555

ในปี พ.ศ. 2437 ทางราชการได้ซื้ออาคารนี้จากพระอนันตสมบัติ (เอม ณ สงขลา) บุตรพระยาสุนทรานุรักษ์เพื่อใช้เป็นศาลและศาลาว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช ระหว่าง พ.ศ. 2439-2460 และใช้เป็นศาลากลางจังหวัดสงขลาเรื่อยมา กระทั่ง พ.ศ. 2496 ได้ย้ายศาลากลางจังหวัดไปอยู่ ณ ถนนราชดำเนิน อาคารนี้จึงถูกทิ้งร้างอยู่หลายปี กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. 2516 และได้ทำการบูรณะจนแล้วเสร็จในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2520 ได้ใช้อาคารหลังนี้เปิดเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา รวบรวม สงวนรักษา ศิลปะ โบราณวัตถุในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง มรดกทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตของท้องถิ่นและของชาติ ซึ่งมีคุณค่าในการศึกษาทางด้าน โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์นำมาจัดแสดงนิทรรศการถาวร โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2525 (กรมศิลปากร, 2554)

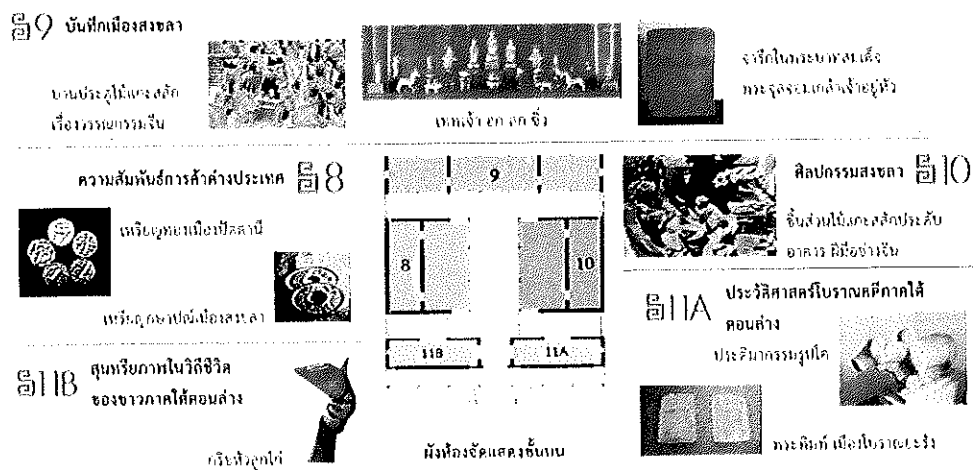
กรมศิลปากร ได้ดำเนินการปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2552-2553 เพื่อปรับปรุงครั้งใหญ่ และได้เปิดให้บริการอีกครั้งในช่วงต้นปี พ.ศ. 2554 วันและเวลาที่เปิดให้เข้าชมคือ วันพุธ-วันอาทิตย์ เวลา 09.00-16.00 น. (ปิดบริการวันจันทร์และวันอังคาร) ค่าเข้าชมชาวไทย 30 บาท ชาวต่างประเทศ 150 บาท พระภิกษุ สามเณร นักเรียน นักศึกษา ในเครื่องแบบ และผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สามารถเข้าชมได้โดยไม่คิดค่าธรรมเนียม จากการสำรวจสถิติพบว่า มีอัตราผู้เข้าเยี่ยมชมเฉลี่ย 42 คนต่อวัน หากไม่นับรวมนักเรียนนักศึกษา อัตราผู้เข้าชมเฉลี่ยอยู่ที่ 11 คนต่อวัน (กรมศิลปากร, 2554)

ภายในพิพิธภัณฑ์ได้มีการจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการ (Exhibition) เกี่ยวกับการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของจังหวัดสงขลาและพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง โดยเน้นหลักฐานทางโบราณคดี จากแหล่งโบราณคดีต่างๆ ในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดปัตตานี ศิลปวัตถุ งานสถาปัตยกรรม และงานประณีตศิลป์ ทั้งนี้รวมถึงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับบริจาคจากประชาชนในพื้นที่ (สำนักศิลปากรที่ 13 สงขลา กรมศิลปากร, 2554) มีรายละเอียดการจัดแสดง ดังนี้ (รูปภาพประกอบ 27 และ 28)

ภาพประกอบ 27 มังห้องจัดแสดงชั้นล่าง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา
ที่มา : กรมศิลปากร (2554)

การจัดแสดงชั้นล่าง ประกอบด้วย พื้นที่ 1 ศาลาศิลปะพื้นบ้าน พื้นที่ 2 ภูมิทัศน์
 ลานสมุทรสงขลา พื้นที่ 3 สงขลา ก่อนยุคประวัติศาสตร์ พื้นที่ 4 ประวัติศาสตร์เริ่มแรกบน
 ลานสมุทรสทิงพระ พื้นที่ 5 เมืองสงขลาหัวเขาแดง และพื้นที่ 7 เมืองสงขลาบ่อทราย (ดูภาพประกอบ
 27) การจัดแสดงชั้นล่างนี้เน้นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมาของเมืองสงขลาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์
 จนถึงการย้ายเมืองมาตั้งที่ฝั่งบ่อทราย

ภาพประกอบ 28 ฟังห้องจัดแสดงชั้นบน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา
 ที่มา : กรมศิลปากร (2554)

การจัดแสดงชั้นบน ประกอบด้วย พื้นที่ 8 ความสัมพันธ์การค้าต่างประเทศ พื้นที่ 9
 บันทึกเมืองสงขลา พื้นที่ 10 ศิลปกรรมสงขลา พื้นที่ 11A ประวัติศาสตร์โบราณคดีภาคใต้ตอนล่าง
 และพื้นที่ 11B ศูนย์ศึกษาในวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ตอนล่าง (ดูภาพประกอบ 28) การจัดแสดงชั้น
 บน เน้นถึงบทบาทที่สำคัญของเมืองสงขลาในด้านต่างๆ อาทิ การค้าขาย ศิลปกรรม นอกจากนี้ได้
 แสดงถึงประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ตอนล่างด้วย

การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เป็นกิจกรรมที่สร้างคุณค่าทาง
 ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ให้กับนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมได้เป็นอย่างดี
 นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจบริบทเมืองสงขลาจากอดีตถึงปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ สำนัก
 ศิลปากรที่ 13 สงขลา ได้อธิบายถึงลักษณะการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา
 ดังนี้

“พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เป็นหน่วยงานที่ไม่ได้มุ่งเน้น การตอบสนองต่อการท่องเที่ยว หรือเน้นการทำการตลาดเพื่อให้บริษัททัวร์นำนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ แต่มุ่งในเชิงการเผยแพร่และส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทุกเพศทุกวัย โดยทางพิพิธภัณฑ์ยินดีให้การสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้จากการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลาที่ผ่านมาพบว่า ผู้ที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษาที่อาจารย์จากสถาบันต่างๆ ได้นำมาเยี่ยมชม โดยพิพิธภัณฑ์จะมอบเอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์การ์ดให้กับผู้ที่เข้าชมทุกท่านและมีตารางเป็นรูปพิพิธภัณฑ์ให้กับผู้ที่ต้องการประทับตราด้วย มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการประจำห้อง มีการจำหน่ายของที่ระลึกและเครื่องดื่ม”

(ปีทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

นอกจากนี้ การดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์จะคำนึงถึงเรื่องความสะดวกและดูแลห้องนำให้คืออยู่เสมอ ส่วนการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ของพิพิธภัณฑ์ อาทิ กิจกรรมงานเสวนา กิจกรรมนิทรรศการเมืองเก่าสงขลา เป็นกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา จัดขึ้นร่วมกับหน่วยงานหลายภาคส่วน ในช่วงก่อนการปิดปรับปรุงในปี พ.ศ. 2552-2553 โดยพิพิธภัณฑ์ได้จัดกิจกรรมงานเสวนาและงานนิทรรศการเมืองเก่าสงขลาขึ้น 5 ครั้ง กิจกรรมได้จัดขึ้นทุกวันอาทิตย์ สิ้นเดือนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2551 จำนวนผู้เข้าร่วมที่มากสุดประมาณ 600 คนต่อวัน เป็นกิจกรรมตามรอยบ่อข่าง ได้เชิญผู้ค้ามาขายสินค้าด้านในพิพิธภัณฑ์ โดยใช้รูปองมาซื้อสินค้า มีกิจกรรมสาธิตการทำอาหาร การเสวนา ฟังดนตรี ชมการแสดงร้องเง็ง การจัดแสดงชุดอาหาร ชุดเครื่องแก้วอิสลาม นิทรรศการรับประทานอาหารแบบภาคใต้ จัดแสดงของรักของหวง โดยให้แต่ละบ้านนำของหนึ่งอย่างมาร่วมจัดแสดง สินค้าจะเป็นของที่ทำจากมือและของพื้นเมือง โดยเฉพาะ ไม่นอนุญาตให้จำหน่ายสินค้าโรงงานและสินค้านมือสอง มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นโซนต่างๆ อย่างชัดเจน เช่น โซนอาหาร โซนศิลปวัฒนธรรม โซนนิทรรศการ เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวได้สลับหมุนเวียนกันในแต่ละเดือน ทำให้ในแต่ละเดือนมีกิจกรรมที่น่าสนใจและไม่ซ้ำกัน การจัดงานของพิพิธภัณฑ์ในครั้งนั้นได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากประชาชน ชาวสงขลา และถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่จุดประกายให้กับงานถนนคนเดินสงขลาแต่แรกในปัจจุบัน (ปีทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

ในมุมมองของภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องมีทัศนะว่า พิพิธภัณฑ์น่าจะเหมาะกับคนที่ชื่นชอบของเก่าหรือประวัติศาสตร์ ส่วนกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์ไม่น่าสนใจมากนัก เป็นเพียงการจัดแสดงวัตถุโบราณและมีป้ายข้อมูลอธิบาย นอกจากนี้ควรเปิดให้บริการเพิ่มเติม

ในช่วงที่มีงานสงขลาแต่แรก เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้แก่คนที่มาเดินเที่ยวชมงานได้เข้าเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์ (ทิพวรรณ ศิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; ณรงค์ รัตนเลิศ, สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554; ปกรณ์ เนมิตรมานสุข, สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2555) ความคิดข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้จาก เวทีแบบมีส่วนร่วม ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เสนอให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา เปิดบริการเพิ่มเติมในเวลาเย็นของวันศุกร์ วันเสาร์และอาทิตย์ ในช่วงงานสงขลาแต่แรก เพื่อให้คนที่มาเที่ยวภายในงานได้มีโอกาสเข้าไปใช้บริการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ หรือเปิดใช้พื้นที่บริเวณลานโดยรอบพิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการหรือ การแสดงศิลปวัฒนธรรม (ฐานิตย์ แก่งกระจ่าง, และณัฐวรรณ ชวา, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

ทัศนคติของภาครัฐและองค์กรสาธารณะมองว่า พิพิธภัณฑ์เป็นที่ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาของสงขลาให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งตัวอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลายังเป็นโบราณสถานที่สำคัญของเมือง เนื่องจากเป็นบ้านพักของตระกูล ณ สงขลา มีอายุกว่า 100 ปี (วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

ภาพรวมของกิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ภายใต้การดูแลของสำนักศิลปากรที่ 13 สงขลา ซึ่งมีภารกิจหลักในการดูแลรักษาโบราณวัตถุ มรดกทางศิลปวัฒนธรรม มุ่งเน้นการให้บริการชุมชน นักเรียน นักศึกษาในพื้นที่ ส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์จะเข้าใจถึงความเป็นมาของสงขลา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่จังหวัดสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียง ผ่านโบราณวัตถุและการจัดแสดงนิทรรศการ

4.2 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ตั้งอยู่ในบริเวณวัดมัชฌิมาวาส เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่เกิดจากความใส่ใจและสนใจในการรักษาเอกลักษณ์อันทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นของพระราชสีลสังวร (ช่วง อดตเวที) ขณะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส ท่านเป็นผู้ที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุศิลปวัตถุในอำเภอเมือง อำเภอสติงพระ และอำเภอใกล้เคียงไว้เป็นจำนวนมาก จึงได้นำมาจัดแสดงที่อาคารไม้หลังอาคารฤๅษีคัตคน และจัดตั้งเป็นห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์ของวัดมัชฌิมาวาส โดยเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมเป็นครั้งแรกในงานวันวิสาขบูชา เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2483 ถือเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งแรกในจังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2496 พระราชสีลสังวร (ช่วง อดตเวที) ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารศาลาการเปรียญเพื่อใช้เป็นที่จัดตั้งพิพิธภัณฑ์แทนอาคารเก่าหลังเดิมที่ชำรุดและได้มีชื่อเรียกว่า “ภัทรสีลพิพิธภัณฑ์” ตัวอาคารของพิพิธภัณฑ์เป็นตึกคอนกรีต หลังคาทรงจั่ว ขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 21 เมตร สูงจาก

พื้นถึงจั่ว 16 เมตร ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เมื่อพ.ศ.2504 มีชื่อเรียกเป็นทางการว่า “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภัทรศีลสังวร” หรือ “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส” (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2522, 33; กรมศิลปากร, 2554; โยธิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555) (ดูภาพประกอบ 29)

ภาพประกอบ 29 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

ในปี พ.ศ.2552 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ได้ดำเนินการปรับปรุงนิทรรศการถาวร ภายใต้กรอบแนวคิดและข้อมูลการจัดแสดง ดังต่อไปนี้ 1) ประวัติวัดมัชฌิมาวาสวรวิหาร 2) ประวัติพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส 3) รายนามเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาสวรวิหาร 4) ศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ 5) พุทธศาสนมหายานในภาคใต้ของไทย 6) ศาสนาพราหมณ์ในภาคใต้ของไทย 7) ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุที่สำคัญ 8) ตาลปัตร พัลลศ (ดูภาพประกอบ 29) ปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส เปิดให้เข้าชมโดยไม่เก็บค่าธรรมเนียม ทุกวันพุธ-วันอาทิตย์ เวลา 09.00-16.00 น. มีเจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑสถาน 2 คน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส มีศิลปวัตถุและโบราณวัตถุล้ำค่ากว่า 4,884 ชิ้น แต่ไม่ได้นำมาจัดแสดงทั้งหมด เลื่อนนำมาจัดแสดง 158 รายการ โดยมีโบราณวัตถุชิ้นสำคัญคือ พระพิมพ์ ศิลปะทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-13) พระศิวะในปางพระเทพครูหรือพระอัครสยะ (พุทธศตวรรษที่ 13-14) ท้าว-กุเวรหรือท้าวชุมพล (พุทธศตวรรษที่ 14) กาน้ำชาลายน้ำทอง ซึ่งเป็นกาน้ำชาที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลักษณะเป็นภาคินเผาเคลือบ เขียนลายน้ำทอง หูเป็นทองเหลือง มีรูปร่างอยู่ตรงกลาง บนหลังข้างมีตราพระมหาพิชัยมงกุฏ นอกจากนี้ยังมีพัตรอง (ตาลปัตร) ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปฏิทินโบราณ เป็นต้น (กรมศิลปากร 2525, 37-42, 59, 67, 73; กรมศิลปากร, 2554; โยธิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555)

กิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำร่วมกับการเยี่ยมชมวัดมัชฌิมาวาส การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์นี้ใช้เวลาในการเดินชมไม่นาน เนื่องจากพื้นที่ห้องจัดแสดงมีขนาด 185 ตารางเมตร วัตถุโบราณที่ใช้จัดแสดงมีจำนวนไม่มาก วัตถุโบราณส่วนใหญ่ถูกจัดเก็บไว้ไม่ได้นำมาแสดง ทำให้ห้องจัดแสดงมีพื้นที่โล่งและสะดวกในการเดินชมมากขึ้น ใช้การสื่อความหมายผ่านแผ่นป้ายจำนวน 10 แผ่นป้าย เพื่อให้ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความรู้เกี่ยวกับ โบราณวัตถุ ภาษาที่ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การจัดห้องแบบนี้แตกต่างจากการจัดห้องแสดงในสมัยก่อนที่จัดแสดง โบราณวัตถุจำนวนนับพันชิ้นที่วางซ้อนทับกันอยู่ในตู้และเรียงรายอยู่ตามแนวผนังของอาคาร (คณะกรรมการจัดเตรียมพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน, 2554. น. 26-27; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2522, น. 33; โยชิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ไว้ดังนี้

“การจัดแสดงในรูปแบบใหม่ที่เป็นแบบนิทรรศการนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือมีการให้ข้อมูลผ่านแผ่นป้ายบรรยายที่สวยงามมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษกำกับอยู่ด้วยกัน พื้นที่ทางเดินกว้างทำให้เดินชมได้สะดวก ข้อเสียคือ โบราณวัตถุที่จัดแสดงมีจำนวนลดลงเหลือเพียง 158 รายการ ทำให้ความน่าสนใจในการศึกษาเรียนรู้ลดลง ประกอบกับเจ้าหน้าที่ไม่ได้ทำหน้าที่บรรยายหรือนำชมโดยตรง นักท่องเที่ยวจะเดินชมและอ่านแผ่นป้ายข้อมูลด้วยตนเอง หากมีข้อสงสัยจึงสอบถามเจ้าหน้าที่”

(โยชิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555)

ในมุมมองของภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องรวมถึงภาครัฐและองค์กรสาธารณชนต่างมองว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ไม่สามารถสร้างจุดเด่นหรือความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้มากนัก และมีความคิดเห็นว่านักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจด้านการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ซึ่งมีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด นอกจากนี้ห้องแสดงของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส มีขนาดเล็ก วัตถุโบราณที่จัดแสดงมีจำนวนไม่มาก ทำให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ไม่ได้เป็นเป้าหมายหลักของการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาของนักท่องเที่ยว (บิล และวรรณิ หอว์, สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2555; ปรัชญากร ไชยคช, สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2554; ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555; โยชิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555)

ดังนั้น การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นสำคัญ โดยมีโบราณวัตถุเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่เชื่อมโยงร่องรอยเหตุการณ์ในครั้งอดีต

4.3 พิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม ตั้งอยู่ที่เลขที่ 1 ถนนจนะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของสงขลา จัดสร้างขึ้นโดยกรมราชทัณฑ์ในสมัยของนายสนิท รุจิณรงค์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ เริ่มก่อสร้างเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2530 บนพื้นที่ 143.5 ตารางวา ด้วยงบประมาณ 736,039.26 บาท เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2532 เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่ย้ายรูปแบบบ้านพักเดิมของรองอำมาตย์โทขุนวิจิตรทัศนกรรม (บิดา ฯพล ฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์) ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งพระท้าวพระพิเศษ เมืองสงขลา จากความทรงจำของ ฯพล ฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตัวพิพิธภัณฑ์เป็นเรือนไม้ยกพื้นชั้นเดียว หลังคาทรงปั้นหยา 2 หลังคู่ มีชานเปิดโล่งเชื่อมถึงกัน ภายในมีการจัดแสดงข้างของเครื่องใช้ในอดีตและประวัติศาสตร์วงศ์ติณสูลานนท์ ปัจจุบันเทศบาลนครสงขลาเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและพัฒนาให้เป็นศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปิดให้เข้าชมทุกวันเว้นวันจันทร์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 08.30-16.00 น. (ดูภาพประกอบ 30) และเปิดให้เข้าชมเพิ่มเติมในช่วงเวลาที่มียานสงขลา-แต่แรก คือ ทุกเย็นวันศุกร์ถึงวันอาทิตย์

ภาพประกอบ 30 ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม (ซ้าย) และลำดับสกุลวงศ์ "ติณสูลานนท์" (ขวา) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2554

นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมพิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรมโดยไม่เสียค่าธรรมเนียม แต่มีกล่องรับบริจาควางไว้ที่โต๊ะเจ้าหน้าที่สำหรับผู้ที่มีความประสงค์จะช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพิพิธภัณฑ์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินชมพิพิธภัณฑ์ด้วยตนเองไม่มีการนำชม เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ให้บริการเพียงคนเดียว ซึ่งต้องรับผิดชอบหลายหน้าที่ เช่น ต้อนรับนักท่องเที่ยว ดูแลด้านความสะดวก เปิดปิดประตูพิพิธภัณฑ์ ดูแลศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ประสานงานกิจกรรมสามล้อชมเมืองและกิจกรรม Singora Tram Tour เป็นต้น หากนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการพร้อมกันหลายคนจะไม่สามารถให้การดูแลได้อย่างทั่วถึง และในด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ยังมีข้อจำกัดในด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว คือ เจ้าหน้าที่ใช้การสื่อสารด้วยภาษาไทยเป็นหลัก การสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาจีนกลางหรือภาษาอื่นๆ (พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การที่มีเจ้าหน้าที่หลักเพียงคนเดียวทำให้การดูแลงานในแต่ละส่วนไม่ทั่วถึง เช่น เวลาที่รับประทานอาหารกลางวัน เจ้าหน้าที่จะทำการปิดประตูรั้วพิพิธภัณฑ์เป็นการชั่วคราว (1 ชั่วโมง) ทำให้การบริการขาดความต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกหากมาในเวลาช่วงพักเที่ยง หรือหากมีนักท่องเที่ยวมากกว่า 2 กลุ่ม เข้ามาใช้บริการพร้อมกัน เจ้าหน้าที่ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น

ในทัศนะของภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องมองว่า พื้นที่พิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรมมีขนาดเล็ก นักท่องเที่ยวใช้เวลาเดินชมไม่นานสามารถชมได้ครบทุกจุด อาทิ ห้องทำงาน ห้องนอน ห้องครัว ห้องเก็บของ โดยพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์เมืองสงขลา ควรสนับสนุนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว อีกทั้งชาวสงขลาต่างมีความภาคภูมิใจต่อรัฐบุรุษคนสำคัญของประเทศไทยที่เป็นชาวสงขลา คือ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ได้สร้างคุณูปการแก่แผ่นดินไทยและแผ่นดินบ้านเกิดของท่าน ถือเป็นความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมสงขลา ได้รับทราบถึงเกียรติคุณและความดีงามของท่าน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ควรทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับเมืองสงขลา ให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและข้อมูลทางประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น (เจริญ รัตนะ-วิจิตร, โพลิน ธรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินต โภศน, สุนทร พัฒนาบุญกุล, และฐานิตย์ แก่งกระจ่าง, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

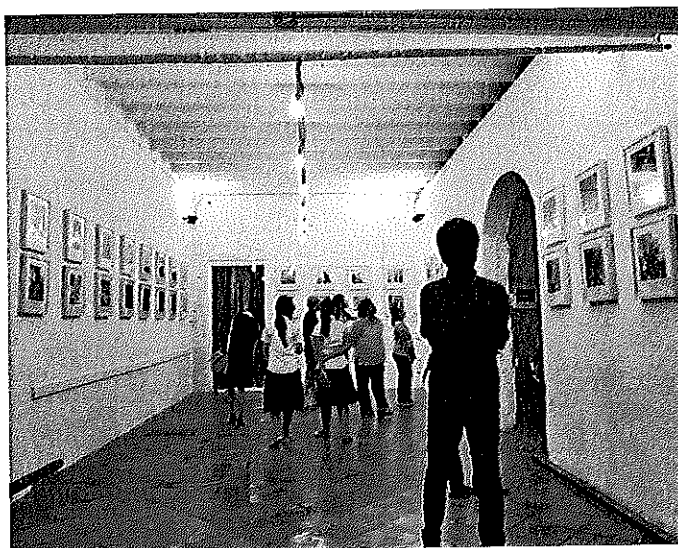
สำหรับทัศนะของภาครัฐและองค์กรสาธารณะมองว่า การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม ควรให้นักท่องเที่ยวได้อะไรกลับไปมากกว่าการได้ถ่ายภาพ เช่น นักท่องเที่ยวรับทราบถึงความภาคภูมิใจของชาวสงขลาที่มีต่อ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับเมืองสงขลา อาทิ ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา วิถีชีวิต ลักษณะทาง

สถาปัตยกรรมแบบต่างๆ ของสงขลา ไปพร้อมกับเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ห้ามระรงค์ เป็นการเพิ่มคุณค่าประสบการณ์ในการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว และมองว่าการเปิดพิพิธภัณฑ์ห้ามระรงค์ ในช่วงงานสงขลาแต่แรกนั้นเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสม เพราะเป็นการส่งเสริมบรรยากาศภาพรวมของงานให้ดูดีและครึกครื้นมากขึ้น อีกทั้งช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมให้กับงานสงขลาแต่แรก ไม่เน้นการจำหน่ายสินค้ามากเกินไป และเป็นการสอดแทรกการเรียนรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ห้ามระรงค์ให้กับผู้มาเดินเที่ยวภายในงาน ได้อีกทางหนึ่ง

ภาพรวมของการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ห้ามระรงค์ นักท่องเที่ยวจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติของ ๔พลเอก พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และเรียนรู้รูปแบบการใช้ชีวิตของคนสมัยก่อน แต่ในกรณีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะเป็นการเดินทางชมบ้านโดยทั่วไป เนื่องจากไม่มีป้ายข้อมูลภาษาอังกฤษ และไม่ได้บริการบรรยายในรูปแบบภาษาอังกฤษ

4.4 ห้องแสดงงานศิลปกรรมร่วมสมัย a.e.y. space

ห้องแสดงงานศิลปกรรมร่วมสมัย a.e.y. space ตั้งอยู่ที่ถนนนางงาม เปิดให้บริการครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 ผู้สนใจสามารถเข้าชมได้โดยไม่คิดค่าบริการ ในทุกช่วงเย็นวันเสาร์และวันอาทิตย์ ลักษณะของห้องแสดงผลงานเป็นการใช้สถาปัตยกรรมอาคารโบราณมาปรับแต่งเป็นห้องแสดงผลงานศิลปกรรมร่วมสมัย เดิมอาคารนี้เป็นภัตตาคารเก่าแก่ของเมืองสงขลา คือ ภัตตาคารหน้าเต่า ลักษณะอาคารเป็นตึกแถวสองหลังติดกัน โดยสามารถเดินทะลุระหว่างกันด้วยประตูโค้งกลางห้องโถง สภาพของผนังห้องบางส่วนเห็นถึงร่องรอยของอิฐดินเผาโบราณที่ก่อเรียงกันขึ้น เฟอร์นิเจอร์เป็นตู้ไม้โบราณและตู้แบบฝั่งผนัง พื้นที่บริเวณด้านหลังอาคารเปิดโล่งถึงกันบันไดที่ใช้ขึ้นชั้นบนทำจากไม้แยกเป็นปีกซ้ายขวาสามารถขึ้นได้ทั้งสองทาง พื้นที่ชั้นบนนั้นเป็นห้องๆ และมีบันไดต่อเติมขึ้นไปยังห้องใต้หลังคา (ดูภาพประกอบ 31)

ภาพประกอบ 31 ห้องแสดงผลงานศิลปกรรมร่วมสมัย a.e.y.space ถนนนางงาม
ถ่ายเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2555

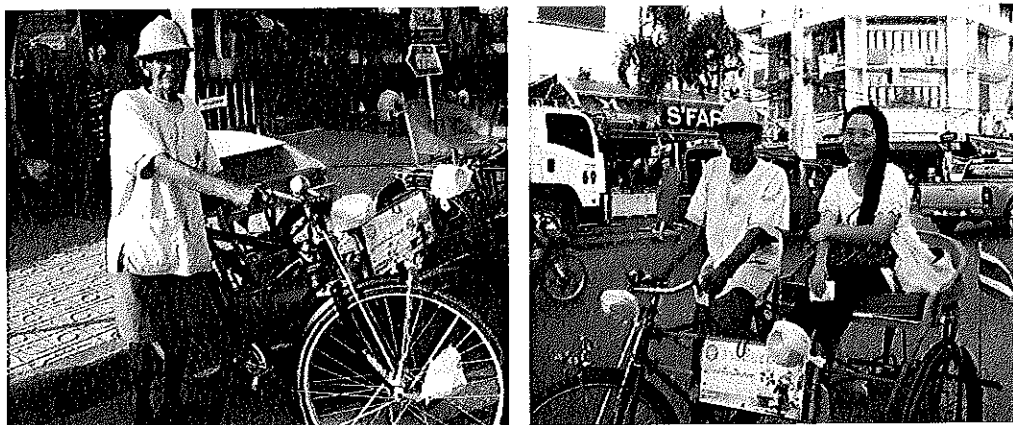
รูปแบบการจัดแสดงผลงานของห้องแสดงผลงานศิลปกรรมร่วมสมัย a.e.y. space มีทั้งผลงานภาพถ่าย การแสดงดนตรีและงานศิลปะอื่นๆ โดยผลงานแสดงภาพถ่ายที่ผ่านมาได้เชิญศิลปินที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยมาร่วมถ่ายทอดผลงาน อาทิ นภคกุล ขาวตำอาจ และชานีทิพย์มณี เป็นต้น โดยการจัดแสดงแต่ละครั้งจะอยู่ภายใต้แนวคิดที่ไม่ซ้ำกัน ผลงานที่แสดงจึงมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ เช่น ภาพที่สะท้อนถึงการใช้ชีวิตของผู้คนสังคมเมืองเก่าสงขลาในอิริยาบถต่างๆ เป็นต้น (ปกรณ รุจิวิไล, สัมภาษณ์วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555) นอกจากการจัดแสดงผลงานในแง่มุมต่างๆ ห้องแสดงผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยแห่งนี้ยังได้จัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกต่างๆ อาทิ เสื้อโปรชณีย์บัตร พร้อมกับการใช้ดนตรีและเพลงประกอบการเดินชมห้องแสดงผลงาน

ภาพรวมของกิจกรรมการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์จึงเป็นการเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ผ่านการจัดแสดงวัตถุ โบราณและงานศิลปกรรมต่างๆ เน้นคุณค่าด้านความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ โดยพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองสงขลา วิถีชีวิตของคนสงขลา รวมถึงผู้คนในภาคใต้ตอนล่างที่มีการผสมผสานทั้ง ไทย จีน และมุสลิม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส เป็นพิพิธภัณฑ์ที่นำเสนอในเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาในภาคใต้ตอนล่าง พิพิธภัณฑ์พัทธมรงค์ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตประวัติบุคคลสำคัญชาวสงขลา คือ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ส่วนห้องแสดงผลงานศิลปกรรมร่วมสมัย a.e.y. space เป็นการนำเสนองานศิลปะภาพถ่ายในมุมมองแนวคิดต่างๆ โดยประยุกต์เข้ากับความเป็นสมัยใหม่

5. กิจกรรมสามล้อชมเมือง

กิจกรรมสามล้อชมเมือง เป็นกิจกรรมที่ริเริ่มโดยทางเทศบาลนครสงขลา ในสมัยของนายอุทิศ ชูช่วย นายกเทศมนตรีนครสงขลา (ธันวาคม พ.ศ.2551- กันยายน 2552) เพื่อช่วยฟื้นฟูอาชีพถีบสามล้อ อนุรักษ์สามล้อถีบให้อยู่คู่กับสังคมเมืองเก่าสงขลา และช่วยเหลือผู้ถีบสามล้อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้รถสามล้อถีบแบบพ่วงข้างนี้เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดสงขลา เป็นยานพาหนะที่คนสงขลาในสมัยก่อนใช้เดินทาง โดยเฉพาะกลุ่มแม่ค้าที่ใช้บริการสามล้อถีบ เนื่องจากสามารถบรรทุกของได้จำนวนมาก และใช้รับส่งเด็กนักเรียนในช่วงเช้าและเย็น รวมถึงเคยได้ให้บริการรับส่ง ฯลฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มาแล้วในสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กนักเรียน แต่ปัจจุบันอาชีพนี้กำลังสูญหายไปจากสังคมเมืองเก่าสงขลา เนื่องจากยานยนต์ที่ทันสมัยได้เข้ามาแทนที่ และได้ให้บริการที่สะดวกรวดเร็วกว่า เทศบาลนครสงขลาจึงได้มีการฟื้นฟูอาชีพถีบสามล้อ โดยการนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมสามล้อชมเมืองนี้ ได้มีสานต่อโครงการมาจนถึงสมัยของนายพีระ ดันติเศรณี นายกเทศมนตรีนครสงขลา (พ.ศ.2553-2555) ได้นำสามล้อชมเมืองมาให้บริการฟรีแก่ผู้ที่มาเดินเที่ยวในงานสงขลาแต่แรก และเป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพถีบสามล้อ และอนุรักษ์อาชีพดั้งเดิมให้อยู่คู่กับเมืองสงขลาต่อไป อีกทั้งเป็นการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจ ได้มีโอกาสเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม อาคารโบราณและสถานที่สำคัญในย่านเมืองเก่าไป ด้วยการนั่งสามล้อชมเมืองในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย

ปัจจุบันสามล้อถีบมีจำนวน 28 คัน จอดรับนักท่องเที่ยวจำนวน 2 คันต่อวัน ค่าบริการหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราคาค่าใช้บริการ รอบเล็กราคา 200 บาท (ใช้เวลา 1½ ชั่วโมง) รอบใหญ่ 300 บาท (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง) ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมักใช้บริการรอบเล็ก อายุเฉลี่ยของผู้ปั่นสามล้อในปี พ.ศ.2555 คือ 64 ปี โดยผู้ที่มีอายุมากที่สุด คือ นายวิทยา มาสะพันธ์ เกิดในปี พ.ศ. 2473 อายุ 82 ปี และผู้ที่มีอายุน้อยสุด คือ นายองอาจ กิมเส็ง อายุ 46 ปี การแต่งกายของผู้ปั่นสามล้อชมเมืองเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเดินในงานสงขลาแต่แรกนั้นผู้ให้บริการจะใส่ชุดที่ทางเทศบาลได้จัดเตรียมไว้ให้ คือ เสื้อคอกลมแบบบาง พิมพ์ข้อความด้านหลังของเสื้อ “สามล้อชมเมือง เทศบาลนครสงขลา” กางเกงขาสั้นและหมวกสาน (ดูภาพประกอบ 32) (จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554; พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

ภาพประกอบ 32 กิจกรรมสามล้อชมเมือง ในช่วงงานสงขลาแต่แรก
ถ่ายเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2554

5.1 เส้นทางปั่นสามล้อชมเมือง

เส้นทางปั่นสามล้อชมเมืองในช่วงเวลาปกติเป็นกิจกรรมนำชมตามจุดต่างๆ ซึ่งแตกต่างกันไปขึ้นกับความต้องการของคณะหรือหน่วยงานที่ใช้บริการ จุดผ่านที่สำคัญของสามล้อชมเมืองในย่านเมืองเก่าสงขลา คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดมัสยิดมิมิวาส มัสยิดอิสลาม ประตุมืองจำลอง ย่านเมืองเก่าบริเวณถนนนครนอก ถนนนครใน ศาลหลักเมือง ถนนนางงาม ตลาดทรัพย์สิน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา โดยบางคณะได้แวะรับประทานอาหารที่ร้านแต่เอียงอิ้ว และเกือบทุกคณะต้องการแวะศาลหลักเมืองและซื้อของฝากจากร้านค้าบริเวณใกล้กับศาลหลักเมือง (จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

กิจกรรมสามล้อชมเมืองในช่วงงานสงขลาแต่แรก เส้นทางปั่นสามล้อจะแตกต่างจากช่วงเวลาปกติที่มีการยึดหยุ่นในการแวะเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ แต่การปั่นสามล้อในช่วงงานสงขลาแต่แรกนั้น จะมีเส้นทางที่ชัดเจนและไม่มีการแวะเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวอื่น เน้นการนั่งชมเมืองเพื่อเก็บสัมผัสกับบรรยากาศเมืองเก่าสงขลาเป็นหลัก โดยมีแผนผังแสดงเส้นทางปั่นสามล้อชมเมือง ดังนี้ (ดูภาพประกอบ 33)

การจราจรขณะปั่นสามล้อ ส่วนมากผู้ปั่นสามล้อจะให้บริการคนละประมาณ 3-4 ครั้งต่อวัน แต่หากเป็นช่วงฤดูฝน ผู้ที่สนใจในกิจกรรมนี้จะลดลง สถิติต่ำสุดที่เคยให้บริการคือ 3 คันต่อวัน คันที่ 4 และคันที่ 5 ไม่ได้ออกให้บริการ การให้บริการสามล้อชมเมืองนี้เป็นการปั่นตามเส้นทางเพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีการบรรยายประกอบการนำเที่ยว และไม่มีการแวะสถานที่ท่องเที่ยวระหว่างทาง จึงเป็นการนำชมเมืองแบบภาพรวม (จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554; พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

5.2 ปัญหาและอุปสรรคของกิจกรรมสามล้อชมเมือง

กิจกรรมสามล้อชมเมืองในรูปแบบการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าชมรมสามล้อสงขลา คือ นายจำเริญ บิลพัฒน์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรม รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา และจากการทดลองใช้บริการสามล้อชมเมืองด้วยตนเอง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของกิจกรรมสามล้อชมเมืองมี 5 ประการหลัก ดังนี้

ประการแรก คือ ด้านผู้ให้บริการสามล้อ มีจำนวนลดลงเป็นอย่างมาก คนรุ่นใหม่ไม่ได้เข้ามาสู่อาชีพนี้ คนรุ่นเก่าได้เสียชีวิตไปบางส่วน โดยอาชีพนี้ถูกมองว่าเป็นอาชีพของคนแก่แก่ เหนื่อย และรายได้น้อย แม้จะมีการนำสามล้อกลับมาใช้ในการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว แต่ปริมาณนักท่องเที่ยวต่อวันยังมีจำนวนน้อยและไม่แน่นอน อีกทั้งผู้โดยสารก็มีอายุค่อนข้างมาก และมีปัญหาด้านสุขภาพ ส่งผลให้เกิดการให้บริการที่ไม่สม่ำเสมอ หลายครั้งพบว่านักท่องเที่ยวไม่กล้าที่จะนั่งเนื่องจากผู้ให้บริการเป็นผู้สูงอายุ ประกอบกับการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้โดยสารด้วยกันเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากสมาชิกผู้โดยสารไม่มีโทรศัพท์ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ทำให้นักท่องเที่ยวต้องนัดหมายไว้ก่อนล่วงหน้า มิฉะนั้นจะเสียเวลาคอยนาน ดังเสี่ยงสะท้อนต่อไปนี้

“หากมาหลายคนต้องมีการนัดล่วงหน้า เพราะต้องปั่นสามล้อไป
สื่อสารกับคนอื่นๆ ให้รับทราบ”

(พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

ประการที่สอง นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการมีจำนวนไม่มาก ในวันปกติที่ไม่ใช่ช่วงเย็นวันศุกร์และวันเสาร์ นักท่องเที่ยวที่สนใจกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่มีจำนวนไม่เกิน 2 คนต่อวัน หากนักท่องเที่ยวมากกว่า 2 คนขึ้นไป จะต้องติดต่อมาล่วงหน้า เนื่องจากมีรถสามล้อที่คอยให้บริการ

1-2 คันต่อวันเท่านั้น และตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงธันวาคม พ.ศ.2555 พบว่าไม่มีนักท่องเที่ยวคนใดสนใจใช้บริการ ยกเว้นการรับบริการฟรีในช่วงงานสงขลาแต่แรก ซึ่งมีประมาณ 2-3 ราย เนื่องจากเป็นช่วงฤดูฝน จากการสัมภาษณ์หัวหน้าชมรมสามล้อสงขลาพบว่า ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐช่วยส่งเสริมและประชาสัมพันธ์กิจกรรมสามล้อชมเมืองให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการมากกว่านี้ เพื่อผู้ประกอบการสามล้อจะมีรายได้ที่มากขึ้น (จำเริญ บิลพัฒนา, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554) การที่นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย ส่งผลต่อรายได้ของผู้ปั่นสามล้อโดยตรง รายรับที่ได้มีจำนวนน้อยกว่ารายจ่ายจึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการบริการ ตัวอย่างเช่น เรื่องการแต่งกาย ผู้ปั่นสามล้อจะแต่งกายด้วยเสื้อยืด กางเกงหรือรองเท้าที่เก่า สภาพสามล้อขาดการปรับปรุง เนื่องจากต้องการประหยัดค่าใช้จ่าย

ประการที่สาม สภาพของรถสามล้อ จากการสำรวจพบว่า รถสามล้อหลายคันควรปรับปรุงสภาพให้สวยงาม พร้อมต่อการใช้งาน เช่น ผ้าคลุมที่ติดบริเวณพนักพิงที่มีรอยปะหลายจุด สภาพตัวรถมีร่องรอยสกปรกตามจุดต่างๆ เบาะรองนั่งผู้โดยสารที่คลุมด้วยกระสอบพลาสติกเหลือใช้ เป็นต้น

ประการที่สี่ ด้านโปรแกรมท่องเที่ยวและบริการนำเที่ยว ได้มีการนำนักท่องเที่ยวนั่งชมเมืองผ่านเส้นทางรอบเขตเมืองเก่าสงขลา โดยการนำเที่ยวจะไม่มีผู้บรรยายหรือมัคคุเทศก์โดยตรง เนื่องจากก่อนหน้านี้ผู้ให้บริการสามล้อจะให้บริการรับส่งแม่ค้าในตลาดเป็นหลัก ไม่มีความถนัดในด้านการบรรยาย จึงทำหน้าที่เพียงปั่นสามล้อไปตามเส้นทางที่กำหนด ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“สามล้อจะถึบอย่างเดียวไม่ได้ ต้องพูดคุยกับนักท่องเที่ยวด้วย”

(จักรกฤกษ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554)

จากเสียงสะท้อนข้างต้นทำให้เห็นถึงความจำเป็นที่ผู้ปั่นสามล้อไม่เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ปั่นสามล้อไปตามเส้นทาง แต่ควรเป็นบุคคลที่สร้างความเพลิดเพลิน มิตรไมตรีและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว แต่ในความเป็นจริงการปั่นสามล้อพร้อมการพูดคุยหรือบรรยายต่างๆ เป็นเรื่องที่ยากลำบากสำหรับผู้สูงอายุที่ทำหน้าที่ปั่นสามล้อ จึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของกิจกรรม

นอกจากนี้สภาพถนนในเขตเมืองเก่าสงขลาค่อนข้างคับแคบ ผู้ปั่นสามล้อจึงพยายามรีบเร่งและหลบหลีกจากรถคันอื่นๆ เพื่อไม่เป็นการสร้างปัญหาด้านการจราจร ทำให้ผู้ปั่นสามล้อไม่สะดวกในการเป็นผู้อธิบายหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้

ประการสุดท้าย อุปสรรคเรื่องแสงแดดและสายฝน เนื่องจากการใช้บริการสามล้อถีบ นักท่องเที่ยวต้องเผชิญกับแสงแดดหรือสายฝนได้โดยตรง เพราะลักษณะของสามล้อไม่มีหลังคา แม้จะมีการให้บริการร่ม แต่ยังคงเป็นเรื่องที่ไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว (พจนานุกรมบุญสง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554; จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554; ขนิษฐา แก้วมัน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 มกราคม 2555)

ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่พบได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาด การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวขาดความต่อเนื่อง การจัดช่องทางหรือเส้นทางที่ปลอดภัยในการใช้บริการสามล้อชมเมือง และปัญหาด้านการจัดการกิจกรรมให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและพร้อมให้บริการ

สรุปภาพรวมของกิจกรรมสามล้อชมเมือง ผู้ที่รับผิดชอบมีสองหน่วยงาน คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด รับผิดชอบในช่วงวันหยุด และเทศบาลนครสงขลา รับผิดชอบในช่วงงานสงขลาแต่แรก ปัญหาของกิจกรรมที่พบคือ ผู้ประกอบการอาชีพสามล้อมีจำนวนลดลงเป็นอย่างมากและส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย นักท่องเที่ยวไม่นิยมใช้บริการสามล้อเมืองจึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของผู้ปั่นสามล้อ สภาพรถสามล้อขาดการปรับปรุง ปัญหาด้านการนำเที่ยว และอุปสรรคจากแสงแดดหรือสายฝน เนื่องจากรถสามล้อไม่มีหลังคา

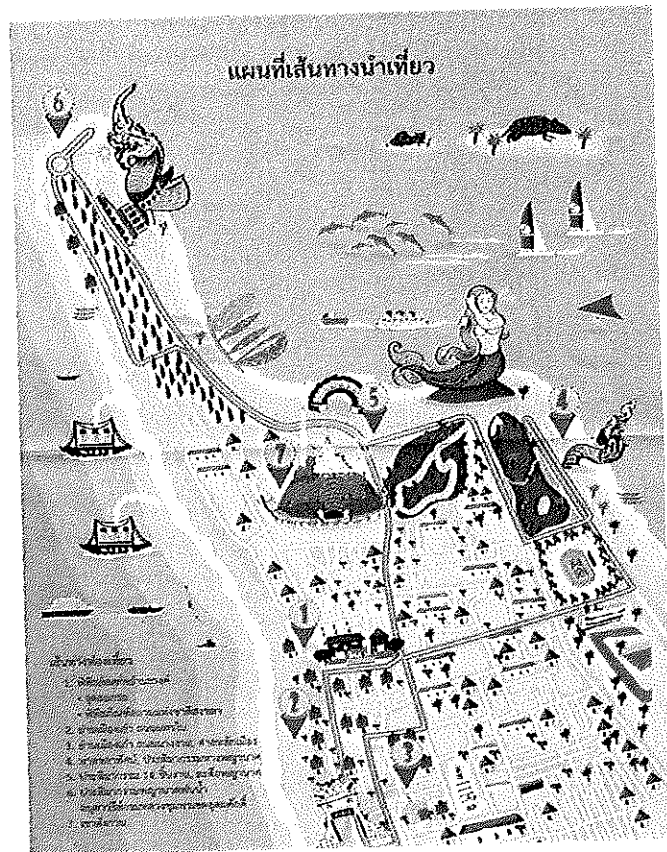
6. กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา (Singora Tram Tour)

กิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา Singora Tram Tour โครงการเที่ยวทั่วเมือง โดยเทศบาลนครสงขลาได้จัดงานแถลงข่าวไปเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2555 เวลา 17.00 น. ณ ลานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ถนนชนะนะ เนื่องจากจังหวัดสงขลา จัดว่ามีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม อาหารและแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรม อันเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยว ที่จะได้นั่งรถรางชมเมือง โดยมีรถรางบริการนำเที่ยวจำนวน 3 คัน คันละ 32 ที่นั่ง เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุกวัน วันละ 6 รอบ ตั้งแต่เวลา 9:00-15:00 น. บริการฟรีตลอดเส้นทาง โดยกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา เทศบาลนครสงขลาได้จัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในจังหวัดสงขลาได้มากยิ่งขึ้น (ดูภาพประกอบ 34) (เทศบาลนครสงขลา 2555)

ภาพประกอบ 34 รดรางชมเมือง (Singora Tram Tour)
ถ่ายเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555

สำหรับเส้นทางท่องเที่ยว เทศบาลนครสงขลา ได้จัดเส้นทางท่องเที่ยวไว้ 7 จุด โดยเริ่มจาก พิพิธภัณฑ์รามารักษ์ เป็นจุดออกรถ จากนั้นรถรางนำเที่ยวไปย่านเมืองเก่า ถนนนครใน ถนนนางงาม ศาลหลักเมือง ไปเที่ยวริมหาดชลาทัศน์ ประติมากรรมทางพญานาค ประติมากรรม 14 ชั้นงาน ชมสะดือพญานาค ประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ อนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และเขาดังกวน (เทศบาลนครสงขลา 2555) (ดูภาพประกอบ 35)

ภาพประกอบ 35 แผนที่เส้นทางน้ำเที่ยวรวางชมเมือง
ที่มา : เทศบาลนครสงขลา (2555)

กิจกรรมรวางชมเมืองนี้ เป็นการให้บริการฟรีตลอดเส้นทาง มีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของเมืองสงขลา และให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ โดยมีผู้บรรยายนำชมสถานที่ต่างๆ เป็นการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้กับเขตเมืองเก่า รวมถึงเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ พบว่า อยากให้มีจุดขึ้นรถเพิ่มเติมที่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหาดสมิหลา เพื่อเป็นการดึงนักท่องเที่ยวจากหาดมาเที่ยวในเมือง ประกอบกับสภาพปัญหาที่จอดรถในย่านเมือง นักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องนำรถเข้ามาด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้กิจกรรมชมเมืองโดยรอบ (CityTour) เป็นการนำเสนอเมืองสงขลาเป็นการเบื้องต้น หากนักท่องเที่ยวต้องการสัมผัส เรียนรู้หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับเมืองเก่ามากขึ้น จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วยตนเอง นอกจากนี้ จากการสอบถามผู้ประกอบการบางรายถึงเรื่องยอดขายส่วนใหญ่ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่ได้ส่งผลให้ยอดขายเพิ่มมากขึ้นแต่อย่างใด เพราะหลายครั้งเป็นการขับรถผ่านไปโดยไม่ได้จอดแวะให้กับนักท่องเที่ยว (จิตริรัตน์ อุทัยรัตน์, สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2555; ฉัตรชัย แซ่อึ้ง, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555)

7. งานสงขลาแต่แรก

จุดกำเนิดของงานสงขลาแต่แรกนั้นเกิดจากแนวคิดของสองงานมาร่วมกันคือ งานวิชาการเกี่ยวกับเมืองเก่าที่จัดขึ้นที่พิพิธภัณฑสถานตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 ทั้งสองงานนี้ได้เป็นแนวทางและแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดเป็นงานสงขลาแต่แรก ประกอบกับการได้รับกระแสตอบรับที่ดีจากงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ในช่วงเทศกาลตรุษจีนระหว่างวันที่ 4-11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2553 ตอนเช้าห้อง 169 ปี สร้างความน่าสนใจและจุดประกายการท่องเที่ยวแบบใหม่ให้กับเมืองสงขลา แต่การจัดงานบริเวณถนนนางงามทุกสัปดาห์นั้นก่อให้เกิดผลกระทบหลายด้าน เนื่องจากถนนนางงามเป็นทั้งแหล่งค้าขายและที่อยู่อาศัยของชุมชน จึงนำมาซึ่งข้อสรุปเรื่องสถานที่จัดงานถนนคนเดินแห่งใหม่คือบริเวณถนนจะนะ ริมกำแพงเมืองสงขลา ส่วนงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ควรจัดปีละครั้ง (เทศบาลนครสงขลา 2553, 1-2; ภาศิศกรเมืองสงขลา. 2553, 2; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554)

งานสงขลาแต่แรก “ถนนคนเดิน เพลินกินของอร่อย ย้อนรอยบ่อทราย” เปิดตัวโครงการขึ้นครั้งแรกในระหว่างวันที่ 6-11 เมษายน พ.ศ.2553 บริเวณถนนจะนะ ผู้รับผิดชอบหลักคือเทศบาลนครสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการฟื้นฟูและเผยแพร่เอกลักษณ์ของเมืองสงขลา ในย่านเมืองเก่า ด้านสถาปัตยกรรม โบราณ วิถีชีวิตชุมชน อาหารพื้นเมืองดั้งเดิม ส่งเสริมการค้าขายและกระตุ้นเศรษฐกิจของเมืองสงขลาให้ดีขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลาให้มีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งได้สร้างความตระหนักและการเห็นคุณค่าวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม วิถีชีวิตอันเป็นอัตลักษณ์เมืองให้กับประชาชน โดยงานจัดขึ้นทุกวันศุกร์ วันเสาร์และวันอาทิตย์ ช่วงเวลา 17:00-22:00 น. นอกจากนี้ได้นำกิจกรรมสามล้อชมเมืองและการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมาผนวกร่วมกับงานสงขลาแต่แรกโดยไม่คิดค่าบริการ

ลักษณะกลุ่มคนที่เดินเที่ยวภายในงานสงขลาแต่แรก ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา กลุ่มครอบครัวและวัยทำงานมีจำนวนมากเช่นกัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาจากแหล่งอื่นมีจำนวนไม่มาก สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่บริเวณงานสงขลาแต่แรก ได้ให้คำสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“กลุ่มคนที่มาเดินในงานส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่น รองลงมาคือกลุ่มครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา คือ กลุ่มครอบครัวมีจำนวนมากกว่ากลุ่มวัยรุ่น แต่ปัจจุบันกลุ่มวัยรุ่นค่อนข้างมีจำนวนมากกว่า ส่วนนักท่องเที่ยวพบเห็นได้บ้าง”

(พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

ความคิดเห็นข้างต้นสอดคล้องกับอีกหลายความคิดเห็นทั้งภาครัฐและเอกชนที่มองว่าคนส่วนใหญ่ที่มาเดินในงานสงขลาแต่แรกเป็นกลุ่มวัยรุ่นท้องถิ่น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเดินในงานค่อนข้างน้อย การจัดงานสงขลาแต่แรกจึงเป็นการตอบ โจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่ เนื่องจากเมืองสงขลาเป็นเมืองที่เงียบ เป็นเมืองราชการ ไม่มีกิจกรรมในช่วงเวลาว่างกลางคืน บางคนมีทัศนคติว่าเมืองสงขลาเป็นแหล่งรวมสถานศึกษา การมีงานสงขลาแต่แรกในช่วงเวลาเย็นถึงเวลากลางคืน จึงเป็นโอกาสของกลุ่มวัยรุ่นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาได้ออกมาใช้เวลาหรือทำกิจกรรมร่วมกัน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเดินเที่ยวภายในงานมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียง บางส่วนเข้ามาเพื่อสัมมนา อบรม สอบหรือแข่งขันกีฬา และพักในโรงแรมใกล้เคียงบริเวณงานฯ อาทิ โรงแรมทาววิลเดียน สงขลา โรงแรมสุขสมบูรณ์ 2 โรงแรมควีนส์ และห้องพักให้เช่า (Guest house) แถย่านถนนรองเมือง จึงถือโอกาสช่วงเย็นหลังเสร็จสิ้นภารกิจเดินเที่ยวภายในงาน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาเดินภายในงานนั้นสามารถพบเห็นได้บ้างแต่มีจำนวนไม่มาก (นวฤทธิ์ นวพันธุ์, สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555; ปรัญญากร ไชยคช, สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2554; ประวิทย์ สนไพศาล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2555)

7.1 ลักษณะการจัดงานสงขลาแต่แรก

ในทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องมองว่างานมีลักษณะคล้ายกับตลาดนัด ตลาดเปิดท้ายสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากโรงงาน เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า ของตกแต่งบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้มีสินค้ามือสองกระจายจำหน่ายตามจุดต่างๆ ภายในงานมีการแสดงดนตรีข้างถนนหรือเรียกว่าการแสดงเปิดหมวกหรือการแสดงเพื่อการบริจาค ประมาณ 5-7 กลุ่ม ต่อสัปดาห์ ส่วนบริเวณพื้นที่จำหน่ายอาหาร มีอาหารหลากหลายประเภททั้งอาหารคาวและอาหารหวานให้ผู้ที่มาเดินภายในงานได้เลือกหาซื้อหารับประทาน สินค้าพื้นเมืองมีจำหน่ายบ้างแต่มีจำนวนไม่มาก อาทิ ขนมบอ กการอจี สินค้าหัตถกรรม กิจกรรมบนเวทีที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นการฉายภาพยนตร์ (หนังกลางแปลง) ทำให้กิจกรรมบนเวทีขาดสีสันและความน่าสนใจ ดังนั้น ภาพลักษณ์ของงานสงขลาแต่แรกไม่ได้สะท้อนความเป็นสงขลาแต่แรกให้เห็นเด่นชัด ขาดจุดยืนและเอกลักษณ์ในตัวสินค้าและการจัดงาน ลักษณะงานจึงค่อนข้างไปในทางตลาดเปิดท้ายที่เป็นถนนคนเดิน (ดูภาพประกอบ 36) (ปราณี มีรุ่งเรือง, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555; สัตยญา วัชรพันธ์, เวที “โครงการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าสงขลา” วันที่ 17 มีนาคม 2555)

ภาพประกอบ 36 บรรยากาศภายในงานสงขลาแต่แรก
ถ่ายเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2555

นอกจากนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าในช่วงฤดูฝนที่ผ่านมา (เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2554 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ.2555) กิจกรรมต่างๆ ภายในงาน ได้มีจำนวนลดลง และผู้ที่มาเดินเที่ยวงานมีจำนวนลดลงเช่นกัน เนื่องจากพื้นที่ในการจัดงานเป็นพื้นที่เปิด ทำให้เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนจะประสบกับปัญหาในการจัดกิจกรรม

ทัศนคติของผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้องในงานสงขลาแต่แรก พบว่า ส่วนใหญ่พอใจกับรูปแบบของงาน กลุ่มคนที่มาเดินในงานค่อนข้างดีกว่ากลุ่มที่เดินในตลาดเปิดท้าย คือ มีกำลังซื้อมากกว่า และค่อนข้างมีการศึกษามากกว่า (เจริญ สายบุรี (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2555) การได้เข้ามาค้าขายภายในงานสงขลาแต่แรกนี้จึงสามารถสร้างรายได้มากกว่าการขาย ณ จุดอื่นของเมืองสงขลา แต่ในด้านการรับรู้เรื่องเอกลักษณ์เมืองสงขลาผ่านทางวิถีชีวิตชุมชน อาหารพื้นเมืองดั้งเดิม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นนั้น ผู้ประกอบการ ไม่สามารถรับรู้ได้ว่างานนี้เป็นงานที่ส่งเสริมวัฒนธรรม คุณค่าวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนสงขลา มองว่างานนี้คืองานถนนคนเดิน คนมาเดินเลือกซื้อสินค้าและรับประทานอาหารเป็นหลัก (นวฤทธิ์ นวพันธุ์, สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555) ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ไม่ทราบว่าภายในงานมีกิจกรรมอะไรบ้าง เพราะไม่เคยเดินเที่ยว มาขายของเพียงอย่างเดียว แต่ที่เห็นบ่อยคือ การฉายภาพยนตร์”

(ปานชนก วงศ์เฉลิม, สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนี้ สิ่งที่ผู้ประกอบการได้ยินมาจากผู้มาเดินภายในงานข้างนั้นคือ เรื่องราคาอาหารที่ค่อนข้างแพงกว่าทั่วไป ผู้บริโภครายบางคนรู้สึกว่าเขาเปรียบ (กรกช ปานเอี่ยม (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2555)

7.2 ปัญหาและอุปสรรคของงานสงขลาแต่แรก

โดยภาพรวมของงานสงขลาแต่แรกยังคงประสบกับปัญหาในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ ประการที่หนึ่งคือ การขาดเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของความเป็นสงขลาแต่แรก (สงขลาในอดีต) สะท้อนให้เห็นผ่านสิ่งต่างๆ เช่น รูปแบบการจัดงาน สินค้าที่นำมาขายภายในงาน ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่หาซื้อได้ในตลาดทั่วไป เช่น เสื้อผ้า รองเท้า สินค้ามือสอง ขนมจีน ลูกชิ้นทอด เป็นต้น ลักษณะของผู้ค้า การแต่งกาย ภาษา ลักษณะการขาย ลักษณะร้านค้า การจัดพื้นที่ขายยังคงเป็นรูปแบบตลาดโดยทั่วไป นักท่องเที่ยวไม่สามารถรับรู้ได้ว่ากำลังเดินอยู่ในงานสงขลาแต่แรก ซึ่งเป็น การลดทอนคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและสังคมให้น้อยลงไป ดังเสียงสะท้อนที่มีต่องานสงขลาแต่แรกดังนี้

“ณ เวลานี้หากความเป็นสงขลาแรกได้น้อยลง เคี้ยวเน็มัน โกงช่าง ลุ่มลุ่ม”
(ทรงชัย พัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

“เป็นงานที่เน้นขายของ ลูกชิ้น ปลูกมือถือ เสื้อผ้า อันนี้ใครๆ ก็จัดกัน
ต้องนำอัตลักษณ์ ความเป็นสงขลาแต่แรกมาใส่”
(สัญญา ชัยโค (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2554)

ประการที่สอง การแสดงบนเวทีและกิจกรรมพิเศษ โดยรอบ ยังขาดสีสันและความน่าสนใจ หลายสัปดาห์ที่กิจกรรมบนเวทีได้ขาดหายไป ทำให้ลักษณะงานเป็นเพียงการมาเดินเลือกซื้อสินค้าเท่านั้น

ประการสุดท้ายคือ ปัญหาเรื่องพื้นที่การจัดกิจกรรม เช่น ไม่มีที่จอดรถเพียงพอ พื้นที่บางส่วนยังมีรถยนต์สัญจรไปมาอาจทำให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวที่มาเดินเที่ยวงานได้ และการจัดงานในพื้นที่เปิดทำให้ไม่สะดวกต่อผู้ค้าและผู้ที่มาเดินเที่ยวงานกรณีที่มิฝนตก

ความเป็นไปของงานสงขลาแต่แรกนี้ ได้เริ่มมีการพยายามจะปรับเปลี่ยนให้ เป็นงานที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของคนสงขลามากขึ้น โดยการเคลื่อนไหวของกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา ได้มีการเปิดเวทีเสวนาด้านเมืองเก่าสงขลาขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 และในปี พ.ศ. 2555 ได้พยายามเข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมของชาวสงขลาผ่านทางงาน

สงขลาแต่แรก โดยได้จัดทำโครงการนักรมานุษยวิทยาเดินดิน ซึ่งเป็นการเผยแพร่ผ่านการเล่าเรื่อง
ของชาวสงขลาในอดีตผ่านภาพต่างๆ หรือเรียกว่า “ภาพเก่าเล่าสงขลา” (ดูภาพประกอบ 37)

ภาพประกอบ 37 กิจกรรมบนเวที “ภาพเก่าเล่าสงขลา” ในงานสงขลาแต่แรก
ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2555

การจัดเสวนา “ภาพเก่าเล่าสงขลา” นี้ เป็นการสร้างความตระหนัก ปลุกจิตสำนึก
รักบ้านเกิด หวงแหน เห็นคุณค่าและช่วยกันรักษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของเมืองสงขลา โดย
แบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ บนพื้นฐานแนวคิดสามชาติพันธุ์ “สามหลักผสมเกลียวเป็นหนึ่งเดียวใน
บ่ออย่าง” คือ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยเชื้อสายจีน ผ่านกิจกรรม ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ใน
มิติต่างๆ โดยมีกำหนดการเล่าเรื่องทุกวันเสาร์สุดท้ายของเดือนจำนวน 9 ครั้ง แบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ
ดังนี้ 1) เรื่องหลวงปู่ทวด 2) แม่ไม้เพลงใต้ 3) ลูกเสือชาวบ้าน 4) อาหารการกิน 5) การแต่งกาย
6) มุสลิมบ่ออย่าง 7) จีนบ่ออย่าง 8) ภาพชุด Singora Photos และภาพชุดบ้านเฮง 9) ลีนซ์ภาพเก่า และ
ได้เริ่มดำเนินการ โครงการครั้งแรกในวันเสาร์ที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2555 (ดูภาพประกอบ 37) (วุฒิชัย
เพชรสุวรรณ, ประชุมภาคีคนรักเมืองสงขลา วันที่ 18 ธันวาคม 2554)

โครงการดังกล่าว ได้มีส่วนช่วยฟื้นฟูภาพลักษณ์งานสงขลาแต่แรกให้กลับมามี
น้ำหนักในด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา สังคมและวัฒนธรรมให้มากขึ้น นักท่องเที่ยวจะ
ได้ความรู้และประสบการณ์ที่ติดลบไป รวมทั้งเป็นการใส่ความตระหนักและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์
เมืองเก่าสงขลา ลงไปในใจของนักท่องเที่ยวด้วย

8. กิจกรรมตามเทศกาล

กิจกรรมตามเทศกาลในเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาที่สำคัญสามารถแบ่งได้เป็น 2 งานหลัก คือ งานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) โดยทั้งสองงานมีความเกี่ยวข้องกันเนื่องจากงานเป็นงานที่จัดร่วมกันปีละครั้ง มีรายละเอียดดังนี้

8.1 งานสมโภชหลักเมืองสงขลา

งานสมโภชหลักเมืองสงขลา หรืองานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นงานที่มีมาอย่างยาวนานหลังจากที่มีการสร้างศาลหลักเมืองขึ้น ณ ถนนนางงาม (เก่าห้อง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ตามบันทึกในพงศาวดารเมืองสงขลา ระบุว่า ในวันศุกร์ที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2385 ภายหลังจากการฝังหลักเมืองเสร็จตามพิธี พระยาสงขลา (เถียนเส็ง) จัดการสมโภชหลักเมืองเป็นการเอิกเกริกอีก 5 วัน 5 คืน ในงานมีทั้งละครหรือโขนร้อง 1 โรง หุ่น 1 โรง จี๊ว 1 โรง ละครชาตรี (โนรา) 4 โรง และพระยาสงขลา (เถียนเส็ง) ได้ถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระสงฆ์ 22 รูป กับเครื่องบริวารภัณฑ์ต่างๆ แก่พระราชาคณะฐานานุกรมเปรียญ และพระครูอัญญาจารย์พราหมณ์เป็นอันมาก (วิเชียรคีรี (ชม), 2515, น.54-56) และตามคติความเชื่อของชาวจีน ในทุกเมืองที่อาศัยจะต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองดูแล จึงได้มีการอัญเชิญเจ้าพ่อเงินหวังเนี้ยว (เซียงก่อ) จากมณฑลฮกเกี้ยน ประเทศจีน มาประดิษฐานอยู่ที่ศาลหลักเมืองสงขลา เจ้าพ่อเงินหวังเนี้ยวมีหน้าที่เป็นเจ้าพ่อหลักเมืองของเมืองต่างๆ ชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่จึงได้ร่วมกันจัดงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นเป็นประจำทุกปี ครั้งละ 7 วัน โดยถือเอาวันที่คาดว่าจะเป็นวันเกิดเจ้าพ่อมาจัดเป็นงานสมโภชขึ้น ซึ่งตรงกับปฏิทินไทยคือ แรม 12 ค่ำ เดือน 7 และปฏิทินจีนวันที่ 27 เดือน 5 (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554)

การจัดงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา เริ่มมีการจัดงานร่วมกับงานถนนคนเดินถนนนางงาม โดยงานทั้งสองที่จัดร่วมกันนี้ได้รับกระแสการตอบรับที่ดีจากประชาชนและนักท่องเที่ยว ทำให้บรรยากาศการเที่ยวชมงานสมโภชฯ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2553 และพ.ศ.2554 มีความคึกคักเป็นอย่างมาก ผู้ที่มาเที่ยวภายในงานได้ร่วมสนุกกับกิจกรรมต่างๆ ภายในงานถนนคนเดิน พร้อมกับการร่วมกิจกรรมของศาลหลักเมือง เช่น การไหว้พระ การชมการแสดงอุปรากรจีน (จี๊ว) เป็นต้น (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554)

งานสมโภชหลักเมืองประจำปี พ.ศ. 2554 เป็นการจัดงานสมโภชหลักเมืองสงขลาครบรอบ 169 ปี ระหว่างวันที่ 22-28 มิถุนายน พ.ศ. 2554 ณ ศาลหลักเมืองสงขลา โดยมีแกนหลักในการจัดงานคือ สมาคมฮกเกี้ยน และห้าสมาคมจีน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐ องค์กรสาธารณณะ ภาคเอกชน และภาคีที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนช่วยในการจัดงานสมโภชหลักเมือง

สงขลา (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554; ณรงค์ รัตนเลิศ, สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554) กำหนดการโดยย่อของงานมีดังนี้ (สมาคมยกเกียนอำเภอเมืองสงขลา, 2554, น. 8-9)

วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2554

เวลา 16.30 น. พิธีเปิดงานโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา

เวลา 17.00 น. พิธียกเสาโกเต้ง พิธีผูกผ้าเสาหลักเมือง

วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2554

เวลา 07.00 น. พิธีอ้วกึ่ง แห่พระรอบเมือง

วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2554

เวลา 19.00 น. พิธีเวียนเทียนสะเดาะเคราะห์เสริมดวงชะตา

วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ.2554

เวลา 06.00 น. พิธีตัดบตรหน้าบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา

เวลา 09.00 น. พิธีไหว้สมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองเนื่องในวันคล้ายวันประสูติ

ภายในงานสมโภชฯ มีการประกอบพิธีแบบจีนและการแสดงอุปรากรจีน ในช่วงเวลากลางคืน เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นชอบการแสดงอุปรากรจีน ดังนั้น การแสดงอุปรากรจีนจึงเป็นการแสดงที่ยังคงจัดอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่พบว่า ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา การแสดงอุปรากรจีนได้เปลี่ยนแปลงไปหลายประการ ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“การแสดงอุปรากรจีนแบบดั้งเดิมใช้ภาษาจีนในการขับร้อง แต่ผู้ชมที่สามารถรับฟังภาษาจีนได้นั้นมีจำนวนลดน้อยลง คนรุ่นใหม่ไม่สามารถเข้าใจการขับร้องภาษาจีนได้ จะเห็นได้ว่าในแต่ละคืนที่แสดงมีผู้ชมไม่เกิน 20 คน ทำให้การแสดงอุปรากรจีนต้องเปลี่ยนเป็นการขับร้องโดยใช้ภาษาไทย นักแสดงจากที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนคือ คิวขาว ตาชั้นเดียว กลายเป็นคนไทยคิวเข้ม และในสมัยก่อนนักแสดงมีจำนวนประมาณ 80 คน แต่ปัจจุบันเหลือประมาณ 20 กว่าคน”

(ทิพวรรณ ดิเล็กเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554)

รูปแบบการแสดงอุปรากรจีนที่เปลี่ยนไป เป็นการปรับตัวให้ทันและเข้ากับยุคสมัยของสังคม แต่ยังคงสามารถถ่ายทอดความบันเทิงให้คนผู้ชมได้สัมผัสและเข้าใจถึงวัฒนธรรมของชาวจีนได้ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“นักแสดงจึงจะใช้ภาษาไทยในการขับร้องหรือพูดคุยแทนภาษาจีน แต่ยังคงสำเนียงแบบจีนไว้”

(กาญจนา สิริโสภา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

ภาพรวมของการจัดงานสมโภชฯ จึงยังคงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมจีนที่เก่าแก่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่น่าค้นหาสำหรับนักท่องเที่ยว และเป็นเครื่องสะท้อนพลังศรัทธาของผู้คนมาจนถึงยุคปัจจุบัน

งานสมโภชหลักเมืองในปี พ.ศ.2555 เป็นการจัดงานครบรอบ 170 ปี ของการฝังหลักเมืองสงขลาและสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง โดยในปีนั้นวันเกิดเจ้าพ่อตรงกับวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 จึงจัดให้มีงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองในระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 (ภาคีคนรักเมืองสงขลา 2555; จักรกฤกษ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554) กำหนดการของงานสมโภชฯ โดยย่อมีดังนี้ (สมาคมสหกรณ์อำเภอเมืองสงขลา, 2555, น. 8-9)

วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2555

เวลา 16.30 น. พิธีเปิดงานโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา

เวลา 18.00 น. พิธียกเสาโกเต้ง พิธีผูกผ้าเสาหลักเมือง

วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2555

เวลา 19.00 น. พิธีเวียนเทียนสะเดาะเคราะห์เสริมดวงชะตา

วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2555

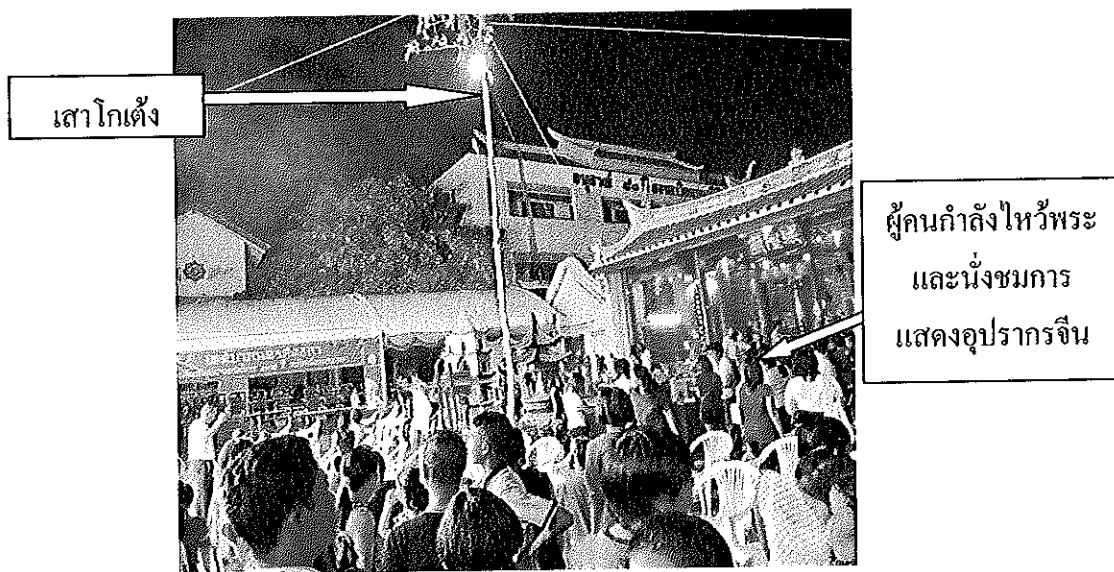
เวลา 07.00 น. พิธีอัญเชิญแม่พระรอบเมือง

วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2555

เวลา 07.00 น. พิธีตักบาตรหน้าบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา

เวลา 09.00 น. พิธีไหว้สมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองเนื่องในวันคล้ายวันประสูติ

จากการสำรวจบรรยากาศภายในบริเวณศาลหลักเมืองสงขลา ระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม พ.ศ.2555 พบว่า ตลอดวันที่ได้มีการจัดงานสมโภชฯ ศาลหลักเมืองได้เต็มไปด้วยคลื่นคนนับร้อยทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน ต่างหลั่งไหลมายังศาลหลักเมือง โดยมุ่งหวังที่จะมาไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองและร่วมพิธีกรรมตามกำหนดการ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว จำนวนผู้มีจิตศรัทธาจากแหล่งต่างๆ ได้เข้ามาเยี่ยมชมภายในศาลหลักเมืองสงขลาอย่างต่อเนื่องทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน (ดูภาพประกอบ 38)

เสาสโกลง

ผู้คนกำลังไหว้พระ
และนั่งชมการ
แสดงอุปรากรจีน

ภาพประกอบ 38 บรรยากาศงานสมโภชหลักเมืองสงขลา บริเวณหน้า
ศาลหลักเมืองสงขลา ถ่ายเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2555

บรรยากาศภายในศาลหลักเมืองสงขลาที่เคยเงียบสงบกลับเต็มไปด้วยผู้คนมากมาย มีเสาสโกลงที่สูงเด่นอยู่ภายในบริเวณศาลหลักเมืองพร้อมประดับประดาด้วยไฟและธงสีต่างๆ ผู้คนต่างถือรูปเดินไปมาขวัคไขว้เพื่อปฎิรูปตามจุดต่างๆ บางส่วนนำน้ำมันไปเติมตะเกียง บางส่วนกำลังเผากระดาษ บางคนเลือกที่จะนั่งชมอุปรากรจีนจากคณะ “เล่าปานนี้เฮง” อุปรากรจีนที่จัดแสดงนี้จะเปลี่ยนเรื่องแสดงทุกๆ คืน เรื่องที่แสดงมีทั้งภาษาไทยและภาษาจีน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าอุปรากรจีนเรื่องใดที่ใช้ภาษาไทยและเป็นเรื่องที่คนคุ้นเคย เช่น เรื่องเปา นุ่น จีน จะมีผู้ชมจำนวนมาก แต่หากเรื่องใดใช้ภาษาจีนผู้ชมมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากผู้ชมส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้ บรรยากาศในภาพรวมบริเวณศาลหลักเมืองได้เต็มไปด้วยสีสันและความน่าสนใจ อันเกิดจากผู้คนมากมายที่เดินไปมา ควันรูป เสียงดนตรีแบบจีนและแสงไฟที่สว่างไสว ทำให้ศาลหลักเมืองดูสวยสะดุดตาและมีเสน่ห์ในอีกรูปแบบหนึ่ง

จากการสัมภาษณ์ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องถึงทัศนคติที่มีต่องานสมโภช-หลักเมืองสงขลา คนส่วนใหญ่มองว่าเป็นงานประเพณีคู่บ้านคู่เมืองสงขลามาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ได้มีการย้ายเมืองมาตั้งยังฝั่งบ่ออย่าง เป็นสิ่งที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย คู่บารมีครอบครัวรักษาชีวิตและทรัพย์สิน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“งานสมโภชฯ เป็นงานคล้ายวันครบรอบวันเกิดเจ้าพ่อ คนมากมายจะเดินทางมาเพื่อไหว้ขอพร”

(ฉัตรชัย แซ่อึ้ง, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555)

“ผู้คนได้เดินทางมาไหว้เจ้าพ่อหลักเมืองจำนวนมาก ทั้งชาวไทยและต่างชาติ ทั้งนี้เพื่อจะขอพร ขอความเจริญรุ่งเรือง ให้เจ้าพ่อหลักเมืองช่วยคุ้มครองดูแลตนเองและครอบครัว เป็นต้น”

(มงคล หนูชุม, สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555)

ในมุมมองของภาครัฐและองค์กรสาธารณะมองว่า งานสมโภชหลักเมืองสงขลา เป็นงานประเพณีดั้งเดิมที่สำคัญของจังหวัดสงขลา จึงควรส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่กับชาวสงขลาต่อไป นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรช่วยกันพัฒนาและยกระดับของงานให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมากขึ้น สร้างกิจกรรมที่น่าสนใจและหลากหลาย เพื่อให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามายังพื้นที่ได้ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“งานสมโภชฯ เป็นงานใหญ่ประจำปี ผู้คนจากที่ต่างๆ ได้เดินทางมาที่นี่เพื่อนับถวายเป็นเจ้าพ่อหลักเมือง ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเป็น เจ้าบ้านที่ดีดูแลเรื่องต่างๆ ให้พร้อม เช่น การต้อนรับ ความสะอาด ความปลอดภัย เป็นต้น”

(ทรงชัย พัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤศจิกายน 2554)

ดังนั้น งานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นงานที่สำคัญประจำปีของจังหวัดสงขลา ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จึงจะทำให้งานมีความยิ่งใหญ่และสร้างกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มีความศรัทธาได้เดินทางจากแหล่งต่างๆ มายังศาลหลักเมืองสงขลา ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีขึ้น

เกิดสภาพคล่อง เนื่องจาก นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายใช้สอย สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การจัดงานถนนคนเดินเป็นการสร้างความน่าสนใจและความลึกลับให้กับงานสมโภชฯ มากยิ่งขึ้น เห็นได้จากช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา งานสมโภชฯ มีจำนวนผู้เข้าร่วมงานมากขึ้น ทั้งนี้ประเด็นเรื่องงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในหัวข้อถัดไป

8.2 งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม)

งานถนนคนเดินที่จัดขึ้นที่ถนนนางงาม ได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2549 ในช่วงที่มีการจัดงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง การจัดงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ในช่วง 2 ปีแรกไม่ได้มีการปิดถนน เป็นการจัดงานแบบเล็กๆ ภายในชุมชน โดยจัดในบริเวณแยกถนนนางงามกับถนนราษฎร์ไปจนถึงแยกถนนยะหริ่ง ผู้รับผิดชอบหลักในการจัดงานคือ ประชาชนในพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2551 เริ่มปิดถนนนางงามตลอดสาย และองค์กรต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนและพัฒนาเป็นงานถนนคนเดินที่ยิ่งใหญ่ขึ้น โดยปิดถนนนางงามตั้งแต่แยกถนนพัทธงไปจนถึงถนนสายบุรี ผู้รับผิดชอบในการจัดงานคือ ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งในเวลาต่อมาได้พัฒนาเป็นคณะกรรมการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา ภาพรวมของการจัดงานประชาชนและผู้ประกอบการย่านถนนนางงามต่างเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี สามารถขายของได้ดีขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผู้มาเดินเที่ยวภายในงานต่างประทับใจกับการที่ได้เดินเที่ยวงานท่ามกลางเมืองเก่าทำให้ได้บรรยากาศ มีสีสัน มีชีวิตชีวา และสนุกสนาน”

(วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554)

“เคยมาเดินเที่ยวงานสมโภชฯ ชอบนะ บรรยากาศดี ได้รับประทานของอร่อยๆ”

(พันแสง สุขนิรันดร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 มกราคม 2555)

“เวลามีงาน จะขายของดีขึ้น เพราะชั่วโมงในการขายเพิ่มขึ้น”

(ทิพวรรณ ดิเล็กเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554)

การจัดงานถนนคนเดินได้รับกระแสสนับสนุนที่ดีจากหลายฝ่าย แต่คนในพื้นที่ บางกลุ่มมีแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดงานดังกล่าว เนื่องจากผลประโยชน์ไม่ได้ตกกับคนในพื้นที่ที่มากนัก ผู้ค้าที่มาตั้งร้านค้าขายของบนถนนนางงามส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่หรือมาจากอำเภอใกล้เคียง และการมีร้านค้าจำนวนมากทำให้ยอดขายของร้านค้าที่ขายประจำอยู่ที่ถนนนางงาม มียอดขายลดลง ดังคำสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบางรายพบว่า

“การมีงานฯ ไม่ได้ช่วยให้ยอดขายดีขึ้น ในทางตรงข้าม ยอดขายของ
ทางร้านกลับลดลง เนื่องจากผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น”

(รัฐศาสตร์ ปิยะมิตร (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555)

“เวลามีงานฯ ลูกค้าบางรายเดินทางเข้ามาที่ร้านไม่สะดวก จึงโทรศัพท์
มาขอยกเลิกโต๊ะที่จองไว้”

(ไพศาล สิงห์กรม (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555)

นอกจากนี้การจัดงานถนนคนเดินยังก่อให้เกิดมลภาวะในด้านต่างๆ อาทิ ฝุ่น ละเอียดและขยะมากขึ้น เสียงดังรบกวนจากเวทีการแสดงต่างๆ ผู้ค้าไม่ช่วยดูแลรักษาความสะอาด พื้นที่ที่ถนนเข้ามาขายสินค้า ทำให้พื้นที่หน้าบ้านเกิดความสกปรกเป็นอย่างมาก เช่น ทำน้ำมันหกรด พื้นจำนวนมาก ทั้งเศษอาหารจำนวนมากไว้เป็นภาระกับเจ้าของบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้เจ้าบ้านยัง ไม่ได้รับความสะดวกในการนำรถเข้าออกบ้านของตน จากปัญหาต่างๆ ข้างต้นทำให้ได้มาซึ่ง ข้อเสนอเบื้องต้นในการจัดงานถนนคนเดิน(ถนนนางงาม) คือ ควรจัดงานถนนคนเดินให้ตรงกับวัน เวลาที่จัดงานสมโภชฯ เพื่อไม่ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวสับสนเรื่องวันเวลา และควรจัดงานปี ละครั้งเท่านั้น ไม่ควรจัดงานถนนคนเดินในช่วงเทศกาลตรุษจีน โดยข้อสรุปดังกล่าวเทศบาลนคร- สงขลาได้เข้ามามีบทบาทหลักในการเจรจาต่อรองกับฝ่ายต่างๆ และประสานงานร่วมกับชุมชน เมืองเก่า (วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 19 มกราคม 2555)

ในมุมมองของประชาชนในพื้นที่ที่มองว่าการจัดงานถนนคนเดินสามารถทำได้ แต่ ควรที่จะมีการสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกัน ช่วยกันหาข้อสรุปที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับร่วมกัน ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“การจัดงานสมโภชฯ นี้มีมาอย่างยาวนาน สร้างสิริมงคลแก่ผู้ที่ได้ร่วมพิธี คนในย่านเมืองเก่ารับรู้เรื่องนี้เป็นอย่างดี แต่การมีงานถนนคนเดินร่วมด้วยเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น และมีผลกระทบต่อคนในพื้นที่ ทำให้เกิดกระแสเห็นด้วยและคัดค้านในที่เดียวกัน ดังนั้น ภาครัฐควรช่วยประสานความเข้าใจคนในพื้นที่ในเรื่องนี้”

(ขงยุทธ คิชูร์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555)

ในมุมมองของภาครัฐมองว่าการจัดงานถนนคนเดินควรมีการสร้างความปลอดภัยให้กับเมืองเก่าสงขลาให้มากขึ้น เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผมคิดว่า ถ้าจะจัดถนนคนเดินเหมือนตลาดนัดให้คนมาขายของกันไม่จำเป็นที่จะต้องไปจัดที่ย่านเมืองเก่า เราต้องทำให้ย่านเมืองเก่ามีเสน่ห์มากกว่านั้น”

(ถวาย ช่วยประชา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555)

งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ที่จัดขึ้นระหว่างช่วงงานสมโภชฯ ในปี พ.ศ.2555 ถือได้ว่ามีความพร้อมในการเตรียมงานเป็นอย่างดีและได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน อาทิ จังหวัดสงขลา วัฒนธรรมจังหวัด เทศบาลนครสงขลา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ได้มอบทุนสนับสนุนและช่วยประชาสัมพันธ์งานถนนคนเดินและงานสมโภชฯ ผ่านสื่อแขนงต่างๆ สมาคมชกเกียนอำเภอเมืองสงขลา ห้าสมาคมจีนสงขลา ทหารเรือภาคที่ 2 รับผิดชอบหลักในการดูแลงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองและขบวนแห่ ภาคีคนรักเมืองสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ทำหน้าที่เป็นหน่วยบริการทางวิชาการ จัดนิทรรศการเมืองเก่าสงขลา เวทีเสวนาเรื่องเมืองเก่าสงขลา การแสดงต่างๆ และร้านจำหน่ายอาหาร “ของอร่อยเมืองบ่อหย่าง” ชมรมสตรีสงขลาและชุมชนเมืองเก่าทำหน้าที่ประสานงานกับคนในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียงคือ ชุมชนคอนรักและชุมชนบ้านบน จัดสรรพื้นที่ให้กับผู้ที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าภายในงาน ประสานงานการแสดงและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเทศบาลนครสงขลา (วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 19 มกราคม 2555; เทศบาลนครสงขลา 2555; ภาคีคนรักเมืองสงขลา 2555) ส่งผลให้ตลอดการจัดงานมีผู้ให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวชมงานจำนวนมาก โดยรายละเอียดของงานมีดังนี้

งานถนนคนเดิน(ถนนนางงาม) บริเวณภายนอกรอบวัดยางทอง ด้านถนนสงขลาบุรีได้ใช้เป็นพื้นที่จัดรถยนต์และรถจักรยานยนต์ มีรถสุขาเคลื่อนที่ให้บริการบริเวณหน้าโรงไฟฟ้าเก่า บริเวณแยกถนนนางงามกับถนนสงขลาบุรี มีการตั้งป้ายประกาศของเทศบาลนครสงขลา ในระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม 2555 กำหนดเวลาปิดถนนนางงาม ตั้งแต่เวลา 16:30-23:30 น. และล้างถนนเวลา 24:00 น.ของทุกคืน ถัดจากแยกดังกล่าวประมาณ 150 เมตร มีชุมนุมงานขนาดใหญ่ โดยออกแบบด้านบนเป็นหลังคาทรงเก๋งจีนสีแดง ป้ายชื่องานสีเขียวมีทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาจีน อักษรตัวใหญ่สีเหลืองทอง ข้อความว่า “สมโภช 170 ปี หลักรเมืองสงขลา” ได้ข้อความประกอบด้วยตราสัญลักษณ์ผู้ให้การสนับสนุนหลักของงาน อาทิ เทศบาลนครสงขลา สมาคมฮกเกี้ยนอำเภอเมืองสงขลา ห้าสมาคมจีนสงขลา ภาคคนรักเมืองสงขลา ชมรมสตรีสงขลา ด้านข้างของชุมนุมด้านหนึ่งมีภาพนางจิวส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นภาพหลักเมืองและศาลหลักเมืองสงขลา

พื้นที่หน้าวัดยางทอง บริเวณตรอกที่สามารถทะลุไปวัดเลียบ ได้จัดเป็นเวที “ราวงย้อนยุค” โดยเป็นเวทีที่จัดโดยชาวชุมชนเมืองเก่า ชุมชนคอนรักและชุมชนบ้านบน จัดทำเพื่อสมทบทุนหารายได้ให้กับงานสมโภชและชมรมผู้สูงอายุของทั้งสามชุมชน เวทีราวงนี้ เริ่มตั้งแต่วันที่ 19:00 น. จนถึงเวลาประมาณ 22:00 น. จำหน่ายเป็นคูปองรอบละ 10 บาท ซื่อเหมาทั้งคืน 100 บาท และบริเวณใกล้เคียงเป็นพื้นที่จำหน่ายสินค้าและอาหารต่างๆ อาทิเช่น รูปภาพเก่า สินค้ามือสอง กระเป๋าหัตถกรรม ของประดับตกแต่งบ้านทำจากไม้ เครื่องสำอาง ชุดนอน ก๊วยแจก ไส้กรอกและแพนมายัง ข้าวขาหมู เต้าคั่วสงขลา น้ำแข็งไส เป็นต้น

บริเวณภายในวัดยางทองประกอบด้วยกิจกรรมปาลูกโป่ง จำนวน 2 ชุ้ม กิจกรรมปากระป๋อง จำนวน 1 ชุ้ม ปาตุ๊กตา จำนวน 1 ชุ้ม ราคาในการปาแต่ละครั้ง 20-30 บาท กิจกรรมปั่นเรือถีบขนาดเล็ก (สำหรับเด็ก) ราคาต่อครั้ง 30 บาทต่อ 15 นาที กิจกรรมระบายสีปูนพลาสเตอร์ ประกอบด้วยโต๊ะ 6 ตัว แต่ละตัวสามารถนั่งได้ 10 ที่นั่ง รวม 60 ที่นั่ง ราคาตุ๊กตาปูนพลาสเตอร์อยู่ที่ 15-120 บาทต่อตัว ให้บริการพร้อมสีและพู่กัน นอกจากนี้มีกิจกรรมเครื่องกระโดด เมืองการ์ตูนจำลอง ราคาการเล่นต่อครั้ง คือ 20 บาท เล่นได้นาน 15 นาที กิจกรรมเหล่านี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจากกลุ่มเด็กนักเรียน บรรยากาศภาพรวมภายในวัดจะเป็นกิจกรรมคล้ายจัดงานวัด มีการติดไฟสี และริ้วธง โดยทางวัดได้เปิดประตูโรงธรรมไว้เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มีจิตศรัทธาได้เข้าไปกราบสักการะหลวงพ่ออย่าง

พื้นที่ถัดมาคือ พื้นที่บริเวณแยกถนนยะหริ่ง จัดเป็นเวทีแสดงดนตรีร่วมสมัย ขับร้องทั้งเพลงไทยและเพลงสากล สร้างบรรยากาศงานให้มีสีสันมากขึ้น ส่วนบริเวณศาลเจ้าตั้งแข่งอ่อง ไม่ได้จัดกิจกรรมพิเศษ เพียงแต่เปิดให้ประชาชนเข้าไปไหว้พระ อาคารติดกับศาลเจ้าแห่งนี้ เดิมคือ “โรงแรมนางงาม” อาคารนี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนใช้เป็นสถานที่จัดงานแสดงนิทรรศการ

“ภาพถ่ายเรื่อง...เมืองสงขลา” ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างเทศบาลนครสงขลา กับ PIXGANG กลุ่มช่างภาพชาวสงขลา-หาดใหญ่ แสดงภาพถ่ายภายในจังหวัดสงขลา จำนวน 40 ภาพ เป็นภาพทัศนียภาพภายในจังหวัดสงขลา วิถีชีวิต ผู้คน อาชีพ วัฒนธรรม การแสดงท้องถิ่น อาคารโบราณ ย่านเมืองเก่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดสงขลา รวมทั้งภาพ “ความสุขของคุณยาย” ถ่ายโดยช่างภาพ สรณะ เรื่องวิทยากุล ได้ถูกนำมาแสดงในนิทรรศการนี้ด้วย ซึ่งเป็นภาพถ่ายที่ได้รับรางวัลจากการประกวดภาพถ่ายระดับประเทศ ส่วนบรรยากาศบริเวณภายนอกงาน ได้มีการจัดแสงไฟตามจุดต่างๆ อย่างสวยงาม เข้ากับบรรยากาศโรงแรมเก่า ภายในอาคารมีแผ่นป้ายชื่องานนิทรรศการขนาดใหญ่ติดตั้งบริเวณด้านข้างของอาคารพร้อมตกแต่งด้วยกระถางต้นไม้และจัดไฟส่องสว่างให้ดูน่าสนใจมากยิ่งขึ้น (ดูภาพประกอบ 39)

ภาพประกอบ 39 ภาพบรรยากาศงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) บริเวณแยกถนนพระหริ่ง ระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม พ.ศ. 2555
ถ่ายเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2555

นอกจากนี้ภายในงานนิทรรศการดังกล่าวจัดให้มีการพูดคุย (Talk show) เกี่ยวกับภาพถ่ายต่างๆ ที่ถ่ายโดยกลุ่มช่างภาพ PIXGANG บอกเล่าถึงเทคนิคการถ่ายภาพ เรื่องเล่าระหว่างการเดินทาง มุมมองที่มีต่อภาพ ผู้คน และสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเจอ พร้อมกับการแสดงภาพถ่ายผ่านจอโทรทัศน์และมีเสียงดนตรีกลองเบาๆ ตลอดการพูดคุย ส่วนบริเวณด้านข้างของนิทรรศการ จัดให้มีโต๊ะจำหน่ายไปรษณียบัตรที่ระลึก (Postcards) เป็นภาพทัศนียภาพ อาคาร แหล่งท่องเที่ยวและวิถี

ชีวิตผู้คนในจังหวัดสงขลา ราคาภาพละ 30 บาท และมีแผ่นป้ายไวเนล ขนาดประมาณ 60 x 150 เซนติเมตร ติดอยู่บริเวณเสาอาคาร แผ่นป้ายนี้ทำขึ้นเพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมได้แสดงความคิดเห็นของตน หรือฝากความประทับใจเกี่ยวกับงานนิทรรศการนี้ผ่านออกมาเป็นตัวอักษร กิจกรรมต่างๆ ในงานนิทรรศการนี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากประชาชนทั้งกลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ จาก การสังเกตพบว่า มีผู้เข้าชม นิทรรศการจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง บางส่วนให้ความสนใจนั่งรับฟังการสนทนา บางส่วนเดินชม ภาพถ่าย ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก เลือกซื้อไปรษณียบัตรและฝากข้อความประทับใจไว้บนแผ่นป้าย

พื้นที่ตั้งแต่บริเวณแยกถนนยะหริ่งจนถึงแยกถนนหนองจิก ยังคงคร่ำคร่าไปด้วย ร้านค้า พ่อค้าแม่ขาย และผู้คนที่มาเดินร่วมงาน ได้จับจ่ายใช้สอย รับประทานอาหารตามที่ตนเอง สนใจ สินค้าและอาหารที่นำมาจำหน่าย อาทิเช่น น้ำสมุนไพร เลื่อยืด เลื่อยผ้ามือสอง รองเท้า นาฬิกา ข้าวแกง ลูกชิ้นปิ้ง ลูกชิ้นทอด ก๋วยจั๊บ ผักทอด เมล็ดทอด ขนมโดนัท ขนมจีบทอด มะม่วงแช่อิ่ม เต้าหู้ยี้ เป็นต้น นอกจากนี้มีการแสดงเปิดหมวก และกลุ่มชมรมอาสาสมัครจากสถานบันต่างๆ มา ขอรับบริจาค จำนวนประมาณ 3-4 กลุ่ม

พื้นที่ต่อมาคือบริเวณศาลเจ้ากวนอู กิจกรรมที่จัดขึ้นในบริเวณนี้เกิดจากความ ร่วมมือของภาคีคนรักเมืองสงขลา เทศบาลนครสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สหประชาสมาคมนอกถิ่น และภาคีที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ด้านในศาลเจ้ากวนอู ผู้มาเดินเที่ยวงานสามารถเข้าไปไหว้ พระได้ บริเวณด้านหน้าศาลเจ้าเป็นลานกว้างแบ่งเป็นพื้นที่จัดเป็นนิทรรศการทางวิชาการให้ความรู้ ในเรื่องประวัติเมืองสงขลา สถาปัตยกรรมเมืองสงขลา ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ของชาวสงขลาในอดีต อาหารพื้นบ้าน โบราณของชาวตำบลบ่อยาง และมีเวทีเสวนาเรื่องเมืองเก่า สงขลา โดยมีกำหนดการดังนี้ วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 หัวข้อเสวนา “ถนนนางงาม นางงามคือ ใคร” สลับด้วยการแสดงดนตรีวงเครื่องสายสากลร่วมสมัย โดยกลุ่มเยาวชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ- สงขลา วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 หัวข้อเสวนา “จีน 5 กลุ่ม วิถีและพลังมังกรเมืองบ่อยาง” สลับ ด้วยการแสดงดนตรีสากลและร้องเพลงประสานเสียงจากนิสิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 หัวข้อเสวนา “บ้านช่อง ห้องหับ และเล่าเต็ง” สลับด้วยการแสดงพื้นบ้าน “นาฏลักษณ์ปักข์ใต้” โดยนักศึกษาสาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยทักษิณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 หัวข้อเสวนา “เวียงเทียนสะเดาะเคราะห์” ตามประเพณีจีน วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 หัวข้อเสวนา “หนัง-โนรา สงขลาบ้านเรา” สลับด้วยการแสดงโนราโดยอาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์และนักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 หัวข้อเสวนา “ถิ่นซั๊กภาพ เก่า เล่าเรื่องสงขลา” สลับด้วยการแสดงพื้นบ้านวิถีไทยมุสลิม โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ

(เทศบาลนครสงขลา 2555) จากการสัมภาษณ์สมาชิกภาคีคนรักเมืองสงขลา ได้บอกเล่าเกี่ยวกับการจัดงานดังนี้

“ในส่วนของภาคีคนรักเมืองสงขลา ได้อาศัยอาสาสมัครช่วยกันจัดทำ นิทรรศการเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วยเรื่องประวัติศาสตร์เมืองสงขลา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญของเมืองสงขลา นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เปิดร้านของทอดเมืองปอ ยาง และจัดเวทีเสวนาเรื่องเมืองเก่าสงขลา ทั้งนี้มุ่งหวังให้ผู้ที่มาเดินเที่ยวในงาน ได้สัมผัสวัฒนธรรมของสงขลา และเห็นคุณค่าการอนุรักษ์เมืองเก่า ร่วมส่งเสริม งานสมโภชฯ ที่มีมาอย่างยาวนานให้คงอยู่ไปสู่รุ่นลูกหลานต่อไป”

(รจนา อิ่มแกศ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 25 มิถุนายน 2555)

นอกจากนี้พื้นที่บริเวณด้านนอกศาลเจ้ากวนอู ได้มีการจัดตั้งป้ายนิทรรศการอาหารพื้นบ้านสงขลา มีร้านจำหน่ายอาหารและขนมพื้นบ้านสงขลา อาทิเช่น ขนมหวัค ขนมกลอก ขนมครกน้ำแกง ขนมบอก ขนมป้าง เป็นต้น แต่ละร้านจะทำการปรุงอาหารต่อหน้าผู้ที่มาเดินเที่ยวในงาน ทำให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวสามารถศึกษา เรียนรู้วิธีการทำอาหาร อีกทั้งได้ลองชิมอาหารพื้นบ้านโบราณของสงขลาไปพร้อมกัน กิจกรรมนี้เป็นการอนุรักษ์อาหารพื้นบ้านสงขลาและแสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นของสงขลาที่มีอยู่ (อรทัย สัตยสัทม์สกุล, สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2555)

พื้นที่ตั้งแต่บริเวณแยกถนนหนองจิกไปจนถึงแยกถนนรามัญ เป็นพื้นที่ค้าขายตลอดสองข้างทาง สินค้าที่จำหน่ายส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทอาหาร พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่สำคัญของย่านถนนนางงาม เนื่องจากเป็นที่ตั้งของศาลหลักเมืองสงขลาซึ่งเป็นสถานที่หลักในการจัดงานสมโภชหลักเมืองสงขลา อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่มีร้านค้าดั้งเดิมตั้งอยู่มากที่สุดของถนนนางงาม อาทิ ร้านเกียดฟุ้ง ร้านแต่เอียงอิว ร้านไอศกรีมโอง ร้านสองแสน ร้านกุลประคอง ร้านขนมไทย-แม่ฉวี ร้านราตรี โดยจุดเด่นที่สำคัญของพื้นที่บริเวณนี้นอกเหนือจากศาลหลักเมืองสงขลา คือ ร้านตั้ง ฮั่วค กิม อาคารนี้เดิมคือโรงแรมเก่าแก่แห่งหนึ่งในย่านถนนนางงาม สภาพเป็นอาคารปูนกิ่งไม้สองห้องเปิดทะลุถึงกัน ร้านน้ำชาแห่งนี้ได้ปิดตัวลง และยุติการให้บริการมาเป็นเวลานาน หากมีงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) จึงจะเปิดร้านให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสและชื่นชมกับของเก่าโบราณภายในร้าน (ดูภาพประกอบ 40)

ภาพประกอบ 40 ร้านกาแฟ “ตั้ง ฮั่วด กิม” เดิมคือโรงแรมเก่าแก่ในย่านถนนนางงาม งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ถ่ายเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2555

ร้านตั้ง ฮั่วด กิม ได้ให้บริการน้ำชา กาแฟ ขนมจีบ ซาลาเปา ลูกค้าน่าสามารถนั่งรับประทานอาหารด้วยโต๊ะเก้าอี้ไม้แบบโบราณ โดยมีฉากหลังคือ ตู้ไม้โบราณขนาดต่างๆ ที่บรรจุของเก่าไว้มากมายอัดแน่นกันอยู่ภายในตู้ และตั้งเรียงรายกันอยู่ภายนอกตู้อีกหลายชั้น ยิ่งทำให้บรรยากาศในภาพรวมเป็นที่สะดุดตาและสร้างความน่าสนใจแก่ผู้เดินชมงาน จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า บุคคลที่ให้ความสนใจเข้ามาเดินชมในร้านนี้มีหลากหลายวัยและสถานภาพ อาทิ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มผู้ใหญ่ที่เป็นกลุ่มครอบครัว โดยจากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ผู้วิจัย ดังนี้

“คนที่สนใจเข้ามาชมร้านมีทั้งคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวจากที่ต่างๆ โดยเฉพาะคนที่เดินทางมาจากอำเภอหาดใหญ่จะพบเห็นได้มาก ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมร้านรู้สึกตื่นเต้นกับของเก่าที่ไม่เคยเห็นมาก่อน หากมาเป็นครอบครัว คนที่เป็นคุณพ่อคุณแม่หรือคุณตาคุณยายจะช่วยอธิบายเด็กๆ ว่าสิ่งของในตู้ นั้นใช้ทำอะไรได้บ้าง จึงตั้งใจว่าเมื่องานถนนคนเดินครั้งนี้เสร็จสิ้นจะเปิดร้านแห่งนี้ให้กลับมาเป็นร้านน้ำชากาแฟเหมือนเดิม พร้อมกับขายขนมจีบ ซาลาเปาควบคู่ไปด้วย โดยจะขายในช่วงกลางวันถึงช่วงเย็นของทุกวัน”

(ศิริพงษ์ สติรวรกุล, สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

นอกจากนี้ยังมีห้องแสดงงานศิลปกรรมร่วมสมัย (Contemporary art gallery) “a.e.y.space” ได้เป็นอีกหนึ่งจุดที่ได้รับความสนใจจากผู้ที่มาเดินภายในงาน โดยภาพที่นำมาแสดงเป็นภาพแนว Street Photography ทั้งภาพบุคคลและเหตุการณ์ ของช่างภาพระดับแนวหน้าของประเทศไทย “จ่านิว ทัพย์ภรณ์” ภาพที่นำมาจัดแสดงเป็นภาพของสถานที่และบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้คนในย่านเมืองเก่าสงขลาในอิริยาบถและอาชีพที่แตกต่างกัน การนำเสนอภาพอยู่ในรูปแบบขาวดำ กรอบภาพและผนังห้องเป็นสีขาว สะท้อนให้เห็นถึงความเรียบง่ายและวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน ผสมกับการให้แสงไฟภายในอาคารเป็นสีส้มอุ่นลดทอนเข้ากับภาพถ่ายที่ติดอยู่บนผนัง มีเสียงดนตรีประกอบขณะเดินชมภาพถ่าย ทำให้บรรยากาศห้องแสดงผลงานมีชีวิตชีวาและเต็มไปด้วยผู้คนที่สนใจเข้าชมภาพถ่ายที่จัดแสดง

พื้นที่บริเวณแยกถนนรามัญถึงแยกถนนยะลา ได้มีการจัดเวทีการแสดงบริเวณถนนรามัญหันหน้าเวทีเข้าหาผู้ชมและผู้ที่จะเดินผ่านไปมาบนถนนนางงาม เวทีนี้เป็นเวทีที่เปิดการแสดงหลากหลายสลับหมุนเวียนกันไปในแต่ละวัน เช่น การแสดงดนตรีร่วมสมัย การแสดงหนังตะลุง การแสดงมายากล เป็นต้น ส่วนบริเวณสองข้างทางจากแยกถนนรามัญไปจนถึงแยกถนนยะลา ยังคงเต็มไปด้วยร้านค้า ผู้ค้าและผู้คนที่มาเดินเที่ยวชมงาน

พื้นที่ตั้งแต่บริเวณแยกถนนยะลาไปจนถึงแยกถนนพัทลุง เป็นพื้นที่สุดเขตของการจัดงานถนนคนเดิน มีซุ้มช้อปปิ้งขนาดใหญ่ลักษณะเหมือนกับซุ้มทางทิศเหนือที่อยู่บริเวณหน้าวัดยางทอง พื้นที่บริเวณนี้ค่อนข้างเงียบและมีแสงสว่างน้อย ไม่คึกคักเท่ากับพื้นที่อื่นๆ บนถนนนางงาม จำนวนร้านค้าและผู้คนที่มาเดินเล่นในงานค่อนข้างน้อยเช่นกัน พื้นที่ที่จัดเป็นพื้นที่ให้เช่าบนพื้นถนนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างเปล่า ไม่มีร้านค้าเข้ามาจำหน่ายสินค้ามากนัก ทำให้พื้นที่บางส่วนจึงกลายเป็นที่จอดรถจักรยานยนต์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องงานถนนคนเดิน

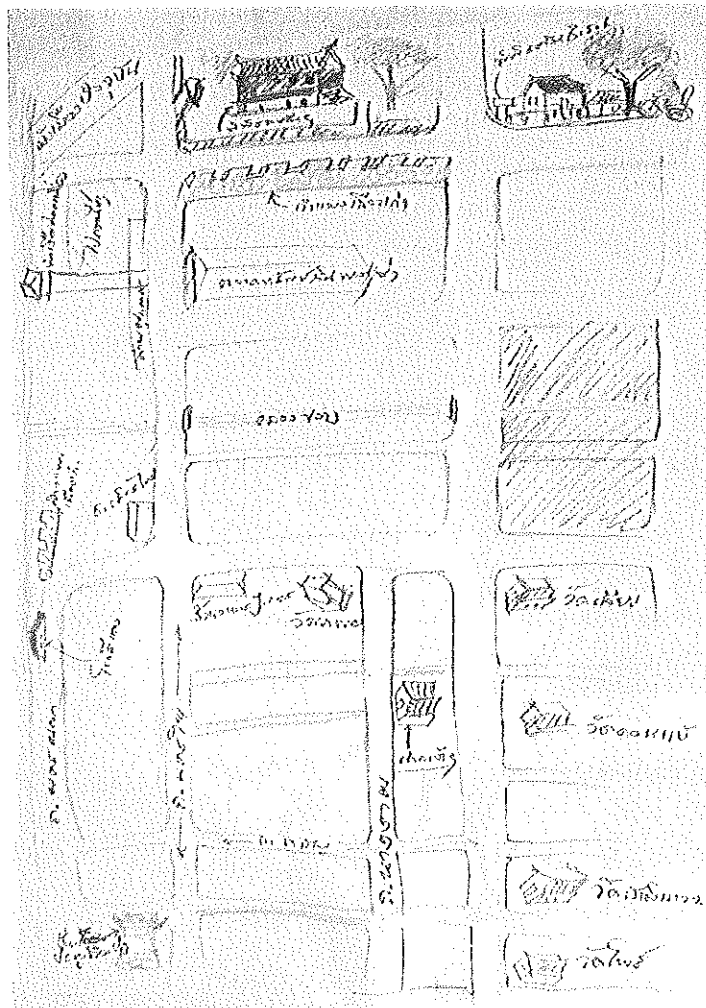
บรรยากาศในภาพรวมของงานถนนคนเดิน จึงเต็มไปด้วยสีสันและความคึกคักของผู้คนที่มาเดินเที่ยวชมงาน มีการจัดไฟสีส่องอาคาร โบราณตลอดเส้นทางบนถนนนางงาม ทำให้อาคารเหล่านี้ดูสวยแปลกตามากขึ้นในยามค่ำคืน นอกจากนี้ยังมีการเปิดดนตรีบรรเลงตลอดถนนนางงาม โดยได้ติดตั้งลำโพงกระจายเสียงเป็นระยะๆ ทำให้บรรยากาศของงานเต็มไปด้วยความรื่นรมย์ และเพลงที่เลือกใช้เป็นเพลงที่เกี่ยวกับสงขลาและวัฒนธรรมทางใต้ ทำให้ผู้ที่มาเดินเที่ยวในงานรับรู้ถึงวัฒนธรรมของภาคใต้ในรูปแบบเมืองเก่าสงขลาได้เป็นอย่างดี จึงเป็นมนต์เสน่ห์อันน่าหลงใหลแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาสัมผัส

ดังนั้น งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ที่จัดพร้อมกับงานสมโภชหลักเมืองนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและประชาชน จึงจะทำให้งานสำเร็จผล เป็นอย่างดี ภายในงานมีการให้ความรู้ความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยวและประชาชน โดยอาศัยสื่อ แผ่นป้ายข้อมูล การแสดงบนเวทีตามจุดต่างๆ การเปิดแสดงภาพนิทรรศการ ร้านจำหน่ายสินค้าที่มี จำนวนมากและหลากหลาย รวมไปถึงการจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและอาหาร โบราณที่หา รับประทานได้ยากของสงขลาบ่อยาง ได้ถูกรวบรวมมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนที่มา เดินร่วมงาน การตกแต่งแสงไฟและมีดนตรีประกอบภายในงานได้ช่วยสร้างบรรยากาศให้งานถนน คนเดินมีชีวิตชีวามากขึ้น รูปแบบงานที่มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมส่งผลให้งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) มีกระแสการตอบรับที่ดีทั้งจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

สรุปภาพรวมของกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่าสงขลาได้สรุปออกมาจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและจากการ “เวทีแบบมีส่วนร่วม” ที่จัดขึ้นในวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2555 ณ ห้องประชุม โรงเรียนสงขลาวิทยาสุนทรนิธิ มีตัวแทนเข้าร่วมจากภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 11 คน ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ จำนวน 9 คน ซึ่งได้คัดเลือกผู้ที่เกี่ยวข้องมาเป็นตัวแทน ในการคิดเพื่อชุมชน โดยภาคเช้า 10:00-12:00 น. เป็นเวทีแบบมีส่วนร่วมภาคเอกชนและประชาชน ที่เกี่ยวข้อง ภาคบ่าย เวลา 13:00-15:00 น. เป็นเวทีแบบมีส่วนร่วมภาครัฐและองค์กรสาธารณะ

เวทีแบบมีส่วนร่วมในภาคเช้า คือ ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องได้มีการแบ่งออกเป็นสองกลุ่มเพื่อให้อิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ได้มีพูดคุยกัน ถึงสภาพและความเป็นไปของกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยได้มีการสื่อออกมาเป็นภาพวาด ดังนี้ (ดูภาพประกอบ 41)

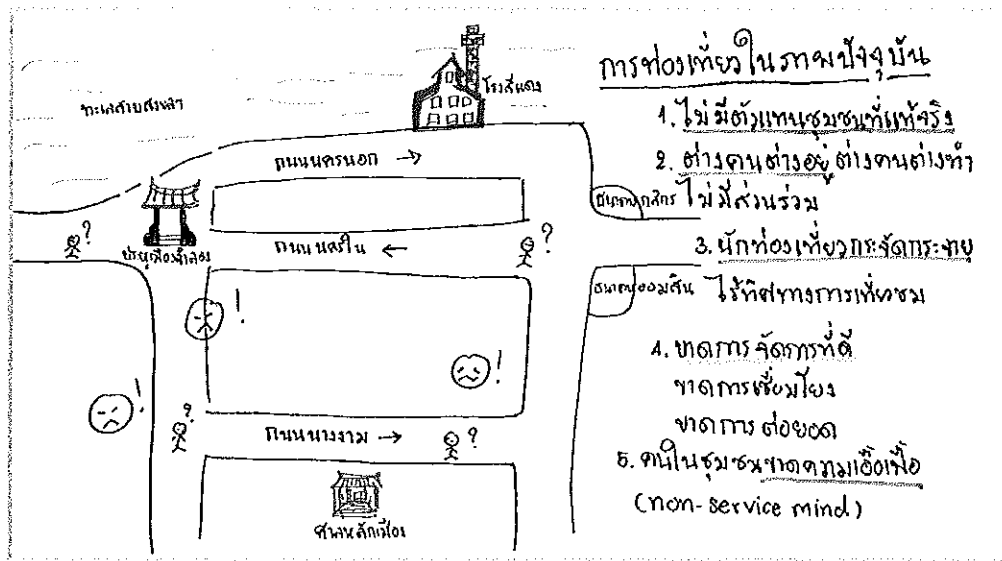

ภาพประกอบ 41 ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยกลุ่มภาคเอกชน
และประชาชนฯ กลุ่มที่ 1 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคเช้า)
เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2555

ภาพด้านบน (ภาพประกอบ 41) แสดงความคิดเห็นโดยกลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มที่ 1 อธิบายได้ว่า ในปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่ายังไม่โดดเด่น เช่น งานสงขลาคาเฟ่แรกที่ถนนจะนะ เพราะจัดในรูปแบบตลาดนัด นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทั้งนี้ชาวสงขลาจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจถึงรากเหง้าของบ้านตัวเองก่อน เพื่อปรับตัวในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่ควรต่างคนต่างคิดต่างคนต่างอยู่ ควรร่วมมือกัน สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ส่วนกิจกรรมงานถนนคนเดินที่ถนนนางงาม ยังถือว่าไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะขาดความร่วมมือ คนในชุมชนบางคนไม่เห็นด้วยกับการจัดงาน อันที่จริงควรนำเสนอนักท่องเที่ยวในสิ่งที่ชุมชนมี สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดและหยิ่งยโสของค์ความรู้ในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้แก่คนในย่านเมืองเก่า เพื่อให้สามารถเป็นผู้เล่าเรื่อง (Story teller) แก่นักท่องเที่ยวได้ ดังนั้น งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ที่เป็นอยู่ถือว่ากำลังหลงทาง เพราะขาดการวางแผนที่ชัดเจน และไม่มีองค์ความรู้ในเรื่องเมืองเก่า จำเป็นต้องให้นักวิชาการเข้ามาช่วยเสริม เพราะผู้ที่สามารถเล่าเรื่องบ้านของตนเองได้ดีที่สุดคือ “เจ้าของบ้าน” ในที่นี้คือ “ชุมชน” (เจริญ รัตนะวิจิตร, ไพลิน ธรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินตโกศล, และสุนทร พัฒนายุกุล, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

จากข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มองว่าการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่ายังไม่สามารถสร้างกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ทำในปัจจุบันยังมีน้อย ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเรื่องรับประทานอาหาร จับจ่ายใช้สอยด้านของที่ระลึก ปัญหาอีกอย่างคือเรื่องไม่มีการจัดการที่ดี ควรบรรจุเรื่องการแต่งกายให้เข้ากับบรรยากาศของเมืองเก่า ส่วนกิจกรรมที่ค้าขายเป็นสินค้าปัจจุบัน สามารถทำได้ เพราะมันเป็นวิถีชีวิตของเขา นอกจากนี้ควรมีแผนพับ คู่มือการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว แผนที่แสดงจุดที่สำคัญเพื่อช่วยแนะนำนักท่องเที่ยวถึงสถานที่สำคัญและความเป็นมาอย่างย่อให้กับนักท่องเที่ยว (ชนินทร์ สาครินทร์, สัมภาษณ์วันที่ 18 ธันวาคม 2554; อุทิศ ชูช่วย, สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555)

ส่วนในมุมมองของภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มที่ 2 มองว่าสภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบันยังคงประสบกับปัญหาในหลายส่วนที่ควรดำเนินการแก้ไข โดยสามารถอธิบายออกมาผ่านภาพวาดด้านล่าง ดังนี้ (ดูภาพประกอบ 42)

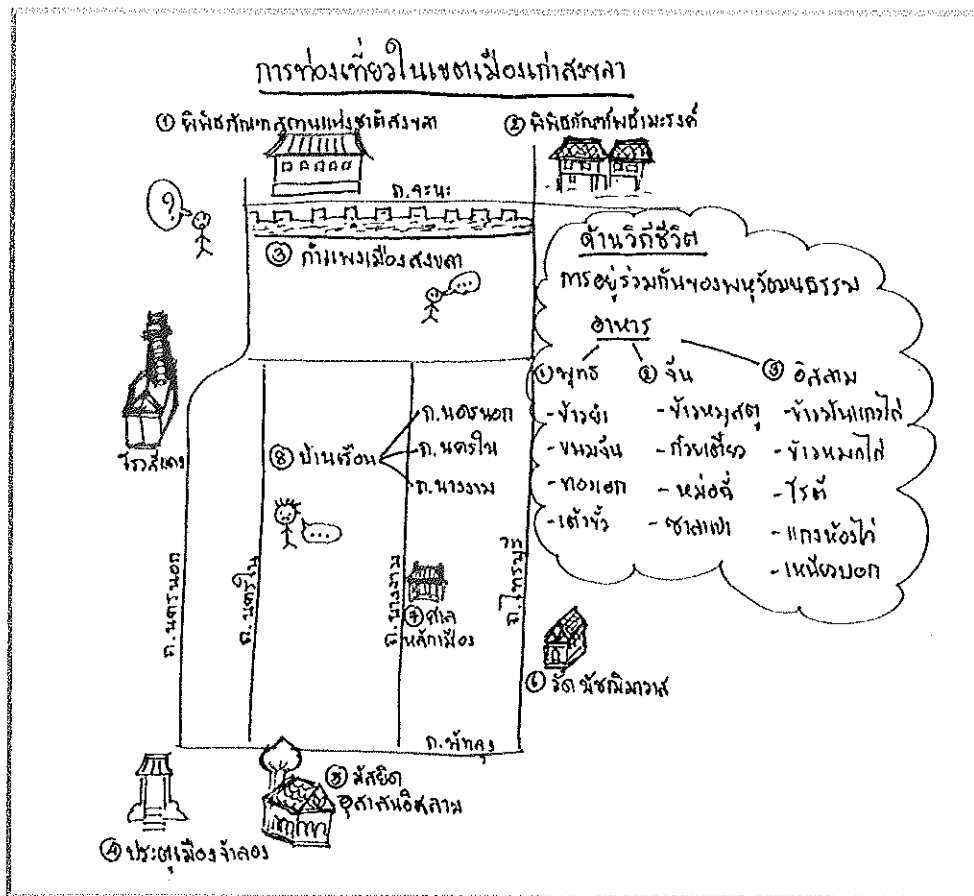

ภาพประกอบ 42 ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยกลุ่มภาคเอกชนและประชาชนฯ
กลุ่มที่ 2 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคเช้า) เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2555

จากภาพประกอบด้านบน (ภาพประกอบ 42) พบว่า สภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประสบกับปัญหาดังต่อไปนี้ การขาดตัวแทนชุมชนที่แท้จริง เพื่อช่วยกำหนดทิศทางของกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ประสานงานกับภาครัฐให้กิจกรรมสอดคล้องกัน อีกทั้งคนในบริเวณนี้ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำ ไม่ได้มีการรวมกันหรือมีส่วนร่วมกัน ทำให้การดำเนินงานนั้นขาดแผนควบคุม นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพียงแต่รับรู้ว่ามีอะไรและกลับบ้านไป ไม่มีการต่อยอดทางการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวยังกระจัดกระจายไร้ทิศทาง คนที่มาเที่ยวสงขลาจะทราบเพียงว่าต้องมารับประทานอาหารที่ร้านแค้เสียดิว มาซื้อขนมที่ร้านน่านร้านนี้แล้วไปเที่ยวที่ทะเล จึงยังขาดการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมย่านเมืองเก่า มีสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีวิถีชีวิตที่มีความเป็นมาที่สามารถนำออกมาเป็นจุดขายได้ จะเห็นได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีอะไร แต่พยายามที่จะทำมันขึ้นมา แต่ย่านเมืองเก่าของเรามีสิ่งคืออยู่แล้ว แต่ไม่มีใครเห็นคุณค่า นอกจากนี้ยังขาดการจัดการที่ดี ไม่มีคนประสานงานที่ดี ไม่มีคนที่ติดต่อกับจังหวัดหรือเทศบาลหน่วยงานภาครัฐ ไม่มีการร่วมกันวางแผนงาน จึงทำให้ขาดทิศทาง เราจึงต้องเริ่มแก้ไขจากจุดนี้ก่อน อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ คนในชุมชนขาดการเอื้อเฟื้อ เช่น มองว่าเป็นคู่แข่ง แทนที่จะมองเป็นลูกค้า ดังนั้น ชุมชนต้องเสียดสละและมีส่วนร่วมกัน จึงจะเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน (กุลประคอง ปุเวกิจ, สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, ฐานิตย์ แก่งกระจ่าง, และณัฐวรรณ ชวา, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

ในด้านความคิดเห็นจากภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 1 ได้มีมุมมองต่อสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน คือ มีปัญหาในด้านการจัดการที่ควบคุมไม่ได้ ปัญหาบุคลากรที่ไม่ได้มองไปที่ภาพเดียวกัน ไม่ได้มุ่งไปสู่จุดรวมยอดเดียวกัน ทำให้กิจกรรมแต่ละอย่างอยู่กระจัดกระจายกัน ไม่เชื่อมต่อหรือสอดคล้องกัน นอกจากนี้ สิ่งที่ต้องพัฒนาให้มีมากขึ้นคือ ป้ายบอกทิศทาง มีคฤหาสน์ท้องถิ่น การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว แผนที่ท่องเที่ยว การจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชน ดังนั้น กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ทำส่วนใหญ่คือ การถ่ายภาพ จับจ่ายใช้สอยเรื่องอาหาร ขนม เดินชมสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ศาสนสถานในย่านเมืองเก่า รวมทั้งหมดนี้เรียกว่าเป็น “การท่องเที่ยวตามอัธยาศัย” (จร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณีภา โสทธิพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

ความคิดเห็นต่อมาคือ ความคิดเห็นจากภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 2 ได้มองว่า สภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวคือ แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในพื้นที่เมืองเก่านี้ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์หามะรงค์ กำแพงเมืองเก่า วัดมณีนิมิตมาส มัสยิดอิสลามสถาน ศาลหลักเมือง และสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าที่โดดเด่นทั้งสามสาย คือถนนนครนอก ถนนนครใน และถนนนางงาม มีโรงสีแดงซึ่งมีความแตกต่างจากบ้านเรือนทั้งสามสาย เป็นจุดเชื่อมต่อทางด้านเศรษฐกิจทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต และประตูเมืองจำลอง ทั้งหมดนี้คือ ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่เกิดจากสิ่งปลูกสร้างและมาร้อยเรียงเป็นการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของพุทธวัฒนธรรม คือ วัด มัสยิด และศาลเจ้า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนสามกลุ่ม ความเป็นมิตรไมตรี ความเป็นเจ้าบ้านที่ดี เราจึงมีทุนทางสังคมที่ยิ่งใหญ่มาก นำมาสู่อาหารไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยเชื้อสายจีน (ดูภาพประกอบ 43) (จักรกฤกษ์ ภัทรนิศย์, ปรัชญากร ไชยคช, เรณูภา อุกฤษเดช, ศรีลักษณ์ อนุตรฤกษ์วงศ์, และอมรินทร์ สันตินิยมภักดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

ภาพประกอบ 43 ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยกลุ่มภาครัฐและองค์กร
สาธารณณะ กลุ่มที่ 2 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคบ่าย) เมื่อวันที่ 11 มกราคม
พ.ศ.2555

จากภาพด้านบน (ภาพประกอบ 43) จะเห็นได้ว่าย่านเมืองเก่าสงขลา มีวิถีชีวิต
ทางการท่องเที่ยวจำนวนมาก อุดมด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อันเกิดจากการอยู่
รวมกันของคนสามกลุ่มนำมาซึ่งความหลากหลาย สร้างเสน่ห์และเอกลักษณ์ให้กับเมือง สิ่งเหล่านี้
จึงเป็นต้นทุนที่ดีให้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

นอกจากนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันประสบกับปัญหาและข้อจำกัดของ
พื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ ปัญหาไม่มีที่จอดรถ ทางสัญจรคับแคบ พื้นที่
ทางเดินเท้าที่มีขนาดเล็ก ร้านอาหารส่วนใหญ่รองรับลูกค้าได้จำนวนไม่มาก (ประมาณ 15-30 คน)
ไม่มีถึงขยะ ห้องน้ำสาธารณะมีจำนวนน้อยและไม่สะอาด ทศนิยมภาพที่ไม่สวยงามซึ่งเกิดจาก
การมีขยะ การปลูกต้นไม้รกทางเดิน ปัญหามูลสุนัข ปัญหาเรื่องแสงสว่างน้อยไปในช่วงเวลา
กลางคืน โดยเฉพาะถนนนครใน ถนนนครนอก ปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การลักลอบ

วิ่งรถ 6 ล้อ 10 ล้อ เข้ามาในถนนนครใน ซึ่งเต็มไปด้วยอาคารบ้านเก่าที่ทรุดโทรม การจอดรถไม่ตรงตามกำหนดวันคู่วันคี่ เพราะเนื่องจากถนนนครในมีลักษณะแคบ หากจอดรถทั้งสองข้างพร้อมกัน รถคันอื่นจะไม่สามารถผ่านไปอย่างสะดวกได้ (จักรกฤกษ์ ภัทรนิตย์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554; ณรงค์ รัตนเลิศ, สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554; สุดา ตันรัตนพงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555; สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555) และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐท่านหนึ่งได้ให้ความคิดเห็นว่า

“ในพื้นที่นี้ปัญหาการจราจรเป็นเรื่องที่สำคัญ คนไทยเอาพื้นที่ถนนเป็นพื้นที่จอดรถ ถ้าเราเอาถนนเป็นที่สัญจร แล้วคนที่มีรถต้องมีที่จอดรถของตัวเอง ปัญหาที่จะไม่มี เหมือนกับต่างประเทศที่มีกฎหมายชัดเจนให้คนที่มีรถต้องมีที่จอดรถด้วย ดังนั้น เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามา จอดรถตนเองไม่ได้ คนละแวกนั้นจึงต่อต้าน เขาบอกว่าชีวิตเขาไม่สบาย นอกจากนี้ยังควรปรับปรุงกิจกรรมที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ปรับปรุงเรื่องความสะอาด ความสวยงาม ภูมิทัศน์ แต่เราก็ไม่ได้มุ่งหวังให้คนเข้ามาเยอะ ความคาดหวังจึงต่างกัน”

(อุทัย ธรรมโชติ (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555)

ย่านเมืองเก่าสงขลาโดยเฉพาะบริเวณถนนนางงาม มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรื่องการจราจรอย่างเข้มงวด เพื่อลดปัญหาในด้านการสัญจร และถ้าประชาชนให้ความร่วมมือจอดรถในบ้านได้ยิ่งเป็นการดี แต่ทั้งนี้วิธีที่น่าจะง่ายที่สุดที่ทุกคนสามารถช่วยกันทำได้ทันที คือ เรื่องความสะอาดทั้งในบ้านและบริเวณหน้าบ้านของตนเอง ดูแลต้นไม้ในกระถางของตน จัดแต่งให้สวยงามไม่ปล่อยให้รก เหนือนี้ก็คือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีของชาวย่านเมืองเก่า

ดังนั้น ภาพรวมของกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวตามอรรถศาสตร์ คือเป็นไปตามธรรมชาติและความต้องการของนักท่องเที่ยว การพัฒนากิจกรรมในพื้นที่จึงควรเริ่มต้นจากทรัพยากรที่ชุมชนมี ซึ่งเป็นทรัพยากรที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทรัพยากรที่จับต้องได้ ได้แก่ วัด ศาลเจ้า มัสยิด พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง อาหารพื้นเมือง อาคารโบราณต่างๆ เป็นต้น ทรัพยากรจับต้องไม่ได้ ได้แก่ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความเชื่อ ความภูมิใจและการอยู่ร่วมกันของคนในพื้นที่ รวมไปถึงนิสัยใจคอ ความสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจ เป็นต้น นอกจากนี้ควรสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดและการเสียสละร่วมกัน เรียนรู้ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี พัฒนาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์แก่คนในชุมชนย่านเมืองเก่า เพื่อให้สามารถเป็นผู้เล่าเรื่อง (Story teller)

แก่นักท่องเที่ยวได้เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน จัดทำคู่มือหรือแผนที่ท่องเที่ยว ป้ายบอกทิศทาง เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยทุกฝ่ายควรตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีและควรช่วยเร่งแก้ไข เพื่อเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนร่วมกัน

ผลกระทบที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เมื่อการท่องเที่ยวได้เข้ามาในพื้นที่เกิดเป็นกิจกรรมต่างๆ เช่น ถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) รถรางชมเมือง สงขลาแต่แรก การรับประทานอาหารเช้าหรือซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวได้มีผลกระทบต่อคนในพื้นที่ทั้งด้านบวกและด้านลบ

ผลกระทบด้านบวก คือ จำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่มีสภาพคล่องที่สูงขึ้น สร้างบรรยากาศที่คึกคัก ไม่เงียบเหงา คนในพื้นที่โดยเฉพาะแถวย่านถนนนางงามได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงงานถนนคนเดินที่ถนนนางงามจะมีสินค้ามาจำหน่ายมากมาย ทำให้คนในพื้นที่ได้มีโอกาสเลือกซื้อสินค้าหรือรับประทานอาหารเช้าต่างถิ่นเช่นกัน บางปีมีกิจกรรมให้คนที่มาเดินเที่ยวงานเล่นเกมแล้วได้รับรางวัล คนในพื้นที่จึงได้มีโอกาสเข้าไปร่วมเล่นกิจกรรมต่างๆ ด้วย เป็นที่ชื่นชอบและสร้างความสนุกสนานให้กับคนที่มาร่วมงานและคนในพื้นที่ ดังนั้น เสียงส่วนใหญ่ของภาคเอกชนและประชาชนจึงยินดีอยากให้การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ ผลดีอีกด้านหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวจะส่งผลให้คนในพื้นที่เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของย่านเมืองเก่าสงขลา ชุมชนได้เห็นนักท่องเที่ยวสนใจถ่ายภาพกับตึกโบราณต่างๆ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น นักท่องเที่ยวให้ความสนใจด้านอาหารหรือสินค้าพื้นเมือง เดินชมวิถีชีวิตชาวสงขลา นักท่องเที่ยวบางคนมาถามว่าร้านนั้นร้านนี้อยู่ที่ไหนชาวบ้านคนนั้นจะรู้สึกดีใจ ตื่นเต้น ตอบนักท่องเที่ยวด้วยความกระตือรือร้น เป็นความรู้สึกดีใจของผู้เป็นเจ้าของบ้านว่าบ้านของเรามีของดี จึงทำให้คนอยากมาเยี่ยมชม นอกจากนี้ กระแสการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้นี้ ยังทำให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าสงขลา เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมโบราณ และมีหลายหน่วยงานพยายามช่วยกันอนุรักษ์อาคาร โบราณรวมไปถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังเลือนหายไปจากสังคมสงขลา (กนกวรรณ หอมดี, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555; จงดี อ่องไพบูลย์, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555; จักรกฤกษ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554; ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; นวล-อำไพ เชิญสวัสดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555; ปทุมรัตน์ ศิริคติธรรม, สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2554)

ผลกระทบด้านลบ คือ เมื่อนักท่องเที่ยวได้เข้ามาในพื้นที่จำนวนมากขึ้น ก่อให้เกิดปรากฏการณ์หลายลักษณะในพื้นที่ มูลค่าที่ดินของถนนนางงามเริ่มมีการขยับตัวสูงขึ้นและเปลี่ยนถ่ายเจ้าของ ผู้เช่าเดิมบางรายจำเป็นต้องออกจากพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการบางรายพบว่าเจ้าของบ้านกำลังขอบ้านคืน เนื่องจาก สภาพเศรษฐกิจแถวย่านถนนนางงามดีขึ้น จึงจะมาลงทุนเปิดร้านของตนเอง (ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554) สอดคล้องกับความคิดเห็นของการประชุมเวทีแบบมีส่วนร่วมที่ต้องการให้มีการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความสำนึกผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ไม่อยากให้นั่งที่จะนำนักท่องเที่ยวปริมาณมากเข้ามาจนเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และยังกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน คนต่างถิ่นจะเข้ามาค้าขายกันมากขึ้น ทำให้คนที่เปรียบเสมือนญาติพี่น้องกันที่อยู่อาศัยร่วมกันมานานต้องย้ายออกนอกพื้นที่ ผลกระทบด้านลบในประการแรกนี้ จึงเกิดจากการเปลี่ยนมือผู้เช่าหรือการเปลี่ยนเจ้าของบ้าน (จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณีภา โสคติพันธ์ุ, และอาภากร ไตรเรกพันธ์ุ, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555) ประการที่สอง คือ กระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ เช่น จอดรถหน้าบ้านตนเองไม่ได้ หรือเข้าออกบ้านตนเองไม่สะดวก เนื่องจากมีรถคันอื่นจอดอยู่ โดยเฉพาะช่วงที่มีงานถนนคนเดินที่ถนนนางงาม จะเกิดเสียงดังรบกวน มีฝุ่นและขยะตกค้างในพื้นที่ ลูกค้าบางรายไม่สะดวกในการเดินทางเข้ามายังร้านค้าจึงขอยกเลิกการจอง เป็นต้น ผลกระทบเหล่านี้จึงนำมาซึ่งข้อขัดแย้งในพื้นที่ โดยเฉพาะช่วงที่มีงานถนนคนเดินที่ถนนนางงาม เพราะเนื่องจากเป็นเขตที่อาศัยของผู้คน ซึ่งต่างจากการจัดงานถนนคนเดินที่ถนนจะนะ เนื่องจากไม่ได้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้คน จำนวนบ้านเรือนมีน้อยกว่าจึงส่งผลกระทบน้อยกว่า ทั้งนี้จึงได้มีความพยายามจะตกลงและต่อรองกันจนได้ข้อสรุปว่าสามารถจัดงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ได้ปีละ 1 ครั้ง ครั้งละ 7 วัน ในช่วงงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองเท่านั้น แต่ในขณะที่เดียวกันกลุ่มผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการจัดงานจะเป็นกลุ่มที่ต้องการจะให้มีการจัดงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) บ่อยครั้งขึ้น อาทิ เดือนละครั้ง เพื่อสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ แต่กลุ่มที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการจัดงาน อาทิ ประชาชนผู้ที่พักอาศัยในย่านนี้ และผู้ประกอบการที่สูญเสียรายได้มากกว่าการได้รับรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น จะไม่ต้องการให้มีการจัดงานขึ้นบ่อยครั้ง (บิล และวรรณิ ชอว์, สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2555; ไพโรจน์ พงษ์สุขเจริญกุล, สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555; ราตรี วรรณวิไล, สัมภาษณ์วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555; รัฐนกร ปิยะศิริโสฬส, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555; อุทิศ ชูช่วย, สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555)

ข้อควรคำนึงอีกประการคือ แหล่งท่องเที่ยวใดที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปจำนวนมาก จะเกิดภาวะเงินเฟ้อ นั่นหมายถึง ราคาสินค้าจะเพิ่มสูงขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ จำนวนเงินเท่าเดิมแต่ซื้อของได้น้อยลง เนื่องจากความต้องการ (Demand) ในสินค้ามีมากขึ้น (ปรัชญากร ไชยภช, สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2554)

ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาจำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ อันจะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของกิจกรรม และความสงบสุขของชุมชน

นอกจากกิจกรรมต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นที่ได้กล่าวไปข้างต้น ประเด็นที่จะกล่าวถัดไปคือ ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา เป็นประเด็นที่จะช่วยไขโจทย์เรื่องการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ น่าสนใจเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยผู้วิจัยได้อธิบายภายใต้ 2 ประเด็นหลัก คือ ลักษณะนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา จากการสังเกต และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า พื้นที่ที่สามารถพบนักท่องเที่ยวได้ในปริมาณมาก และบ่อยที่สุดคือ พื้นที่ย่านถนนนางงาม โดยเฉพาะบริเวณตั้งแต่แยกถนนรามัญไปจนถึงแยกถนนหนองจิก เป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวเข้าออกมากที่สุด ตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงช่วงค่ำของทุกวัน แม้พื้นที่บริเวณถนนจะนะในช่วงงานสงขลาแต่แรก จะเป็นพื้นที่ที่มีผู้เดินทางจำนวนมาก แต่ผู้ที่มาเดินเที่ยวภายในงานส่วนใหญ่คือประชาชนและนักศึกษาในเขตอำเภอเมือง ซึ่งไม่ได้เป็นนักท่องเที่ยว ตามนิยามของงานวิจัยนี้ ดังนั้นข้อมูลด้านลักษณะนักท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยสรุปได้จึงมาจากพื้นที่บริเวณ ถนนนางงามและบริเวณใกล้เคียงเป็นหลัก โดยสรุปเป็นลักษณะนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ได้ดังนี้

ประชากร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครอบครัว รองลงมาคือกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น ส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน อายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป โดยเฉพาะช่วงอายุ 30-40 ปี จะพบเห็นได้บ่อย มักจะมาเป็นครอบครัว มีพ่อ แม่ ลูก บางกลุ่มมีผู้สูงอายุรวมอยู่ด้วย ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มักจะเป็นชาวหาดใหญ่ รองลงมาคือ คนจากต่างอำเภอและคนในจังหวัดใกล้เคียง และกลุ่มที่พบเห็นได้บ่อยอีกกลุ่มหนึ่งคือ นักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ นอกจากนี้ยังมีมาจากประเทศอินโดนีเซีย ใต้หวัน ญี่ปุ่น จีน อเมริกา ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ แคนาดา เป็นต้น (ราตรี วรรณวิไล, สัมภาษณ์วันที่ 18 กุมภาพันธ์

2555; นวลอำไพ เชิญสวัสดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555) จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบันเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สะท้อนออกมาเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ในช่วงเวลาปกติที่ไม่ใช่ช่วงเทศกาล แม้จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่จำนวนมาก แต่ขยะไม่ได้มากตามจำนวนของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ได้ให้ทัศนะถึงลักษณะนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาในย่านเมืองเก่าสงขลา ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ค่อนข้างมีการศึกษาและฐานะที่ดี ชอบความสงบ เรียบง่าย (กาญจนา สิริโสภา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555) ดังนั้น การมีนักท่องเที่ยวเช่นนี้นับเป็นเรื่องที่ดีต่อ การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

วัตถุประสงค์ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาส่วนใหญ่จะเข้ามาเพื่อพักผ่อน ใช้เวลากับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนเป็นหลัก และไหว้พระที่ศาลหลักเมือง (จักรกฤกษ์ กัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554) ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“ผมมักพาครอบครัวเข้ามารับประทานอาหารและช้อปปิ้งพื้นเมือง เพราะย่านเมืองเก่าสงขลามีชื่อเสียงในด้านนี้ จากนั้นจะขับรถต่อไปเที่ยวที่แหลมสมิหลา และสวนสองทะเล”

(ทรงสิทธิ์ บัวทอง (นามสมมติ), สัมภาษณ์ วันที่ 15 ธันวาคม 2554)

“ชอบมารับประทานอาหารแถวนี้ พร้อมกับได้เห็นบรรยากาศแบบเก่าๆ รู้สึกชื่นชอบ”

(ชัยชนะ ประสพผล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2555)

“มาไหว้พระกับคุณแม่ ที่ศาลหลักเมืองสงขลาทุกปี โดยเฉพาะช่วงปีใหม่และตรุษจีน จะมาเป็นประจำ”

(ปรารธนา สังข์แก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

การเดินทางและการนำเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้ขับรถยนต์เข้ามาท่องเที่ยวด้วยตนเอง (ไม่มีมัคคุเทศก์) บางคณะมาด้วยรถตู้มาจากหน่วยงานต่างๆ หรือมากับมัคคุเทศก์บ้างแต่มีจำนวนไม่มาก หากเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ที่มาขับรถบัสจะมาประมาณปีละครั้ง โดยจอร์จ

บัสไว้ที่ถนนไทรบุรีแล้วมักคุเทศก์จะพาเดินเข้ามายังศาลหลักเมือง ถนนนางงาม (ทิววรรณ ดิลก-
เวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; จงดี อ่องไพบูลย์, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555; วรากร
ช่างแก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่
เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา ดังต่อไปนี้

“ขับรถยนต์มาจากปัตตานีกันเองค่ะ เพราะสะดวกเวลาเราจะไปไหน
ต่อ เราขับไปได้เลย”

(ชนิษฐา แก้วมัน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 มกราคม 2555)

“ขับรถมาจากหาดใหญ่ ระยะทางไม่ไกล มาเป็นประจำ มาเยี่ยมเพื่อน
บ้าง มาทำธุระบ้าง มาไหว้พระบ้าง แวะเข้ามารับประทานอาหารบ้าง”

(ปกรณ ศรีสุข (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2554)

“เมืองเก่าสงขลามีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจและมาเดินชมเมือง ส่วน
ใหญ่ไม่ได้เป็นนักท่องเที่ยวประเภทหมู่คณะที่โดยสารมาจากรถบัส แต่เป็นกลุ่ม
เล็กที่เดินทางมาด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวต่างชาติมีเข้ามาตระเวนเมืองเก่าบ้าง
เช่นกัน นั่งในร้านกาแฟ เดินถ่ายรูป รวมทั้งคนไทยด้วย ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก
ดีกว่าการเอานักท่องเที่ยวมาเป็นรถบัส ดังนั้น การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าไม่ต้อง
เร่งพัฒนาให้เร็วเกินไป ซึ่งในส่วนของทางเทศบาล ได้พยายามสร้าง โครงสร้าง
ทางการท่องเที่ยวไว้บางส่วนแล้ว เช่น สามล้อชมเมือง รถราง ถนนคนเดิน เพื่อ
เป็นการจุดประกายความสนใจให้กับประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว”

(ทีระ ดันติเศรณี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยว ถนนนางงามเป็นพื้นที่ที่สามารถพบนักท่องเที่ยว
ได้มากที่สุดและบ่อยที่สุด โดยเฉพาะถนนนางงามช่วงตั้งแต่แยกถนนรามัญไปจนถึงแยกถนน
หนองจิก นักท่องเที่ยวจะมีปริมาณมากกว่าถนนนางงามในบริเวณอื่นๆ ถ้าเป็นช่วงเช้านักท่องเที่ยว
มักจะเข้ามารับประทาน โจ๊กร้านเกาะไทย และรับประทานข้าวหมูสดูที่ร้านเกียดหึ่ง ซึ่งขายไปจนถึง
เวลา 13:00 น. ถ้าเป็นช่วงเที่ยงและช่วงเย็น นักท่องเที่ยวจะมารับประทานอาหารที่ร้าน
แต่เฮียงอิว หรือก๋วยเตี๋ยวใต้โรงจิว บางส่วนเข้ามารับประทาน ไอศกรีมที่ร้าน ไอศกรีมอิว ไอศกรีม
โอ่ง หรือร้าน EP's เป็นต้น ประกอบกับบริเวณดังกล่าวมีร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองอยู่หลายร้าน

ทำให้บริเวณนี้จึงมีความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวมากกว่าบริเวณอื่น (ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; กนกวรรณ หอมดี, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

วันและเวลา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเข้ามาในพื้นที่เขตเมืองเก่าตั้งแต่ช่วงเวลา 10:00-16:00 น. และช่วงเที่ยงถึงเย็นจะเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวหนาตาที่สุด วันที่นักท่องเที่ยวเข้ามามากที่สุดคือวันเสาร์และอาทิตย์ แต่ทั้งนี้ยังมีความไม่แน่นอนอยู่บ้าง เนื่องจากบางช่วงสามารถพบนักท่องเที่ยวในระหว่างสัปดาห์ได้มากเช่นกัน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ประมาณ 1-2 ชั่วโมง และออกจากพื้นที่เพื่อไปยังแหล่งอื่นๆ เช่น สวนสองทะเล เขาตั้งกวอน หาดสมิหลา เป็นต้น เนื่องจากไม่ได้มีกิจกรรมอะไรให้นักท่องเที่ยวต้องอยู่ในพื้นที่เมืองเก่านานเกินกว่า 2 ชั่วโมง โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะมีเป้าหมายไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว เช่น มาไหว้พระที่ศาลเจ้า รับประทานไอศกรีม รับประทานอาหาร ซื้อสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น (ชัยชนะ ประสพผล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2555; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554; อัครวิน เด่นเสรี (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

ปัจจัยที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ คือ วันหยุด เช่น วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ ตรุษจีน สงกรานต์ งานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง ช่วงใดที่เป็นวันหยุดยาวจะสามารถพบนักท่องเที่ยวในปริมาณเพิ่มสูงขึ้น ดังเช่นคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“นักท่องเที่ยวเข้ามาช่วงบ่ายๆ โดยเฉพาะชาวหาดใหญ่มาบ่อยเลย บางคนเจอทุกอาทิตย์ ส่วนชาวมาเลเซียก็เห็นบ้าง โดยเฉพาะตรุษจีนจะเข้ามามาก จุดประทัดกันเป็นลังๆ”

(ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554)

“นักท่องเที่ยวเข้ามาช่วงบ่าย ส่วนมากจะเป็นวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ส่วนใหญ่เป็นคนไทย 80-90% ต่างชาติก็มีบ้าง มีมาเลเซีย ฝรั่งเศส คนที่เข้ามามักจะอายุ 20 ขึ้นไป”

(จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

“ผมจะพาครอบครัวมาไหว้พระที่ศาลหลักเมืองทุกปีใหม่ ตรุษจีน หรือช่วงงานสมโภชที่มาบ้าง”

(ธรรมรักษ์ นวลมุศ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

การพักค้างแรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางเข้ามาในเขตเมืองเก่าสงขลาเพื่อการพักผ่อนจะไม่พักค้างแรมในพื้นที่ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากผู้ประกอบการด้านโรงแรมในพื้นที่ที่เคยได้ทำการสำรวจสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโรงแรมในอำเภอเมืองสงขลา ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยวโดยตรง ที่ไม่ได้มาเรียนหนังสือ ประชุม สัมมนา หรือเยี่ยมญาติ โดยทำการแยกจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ช่วงอายุเท่าไร จากการสำรวจดังกล่าวสถิติที่เก็บได้ในระยะเวลาหนึ่งเดือน พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้าพักที่โรงแรมมีประมาณ 1% และจากที่ภาครัฐบอก่านักท่องเที่ยวผ่านด่านสะเดามาเป็นล้านคนนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้เลือกพักในอำเภอหาดใหญ่และอำเภอสะเดา ส่วนอำเภอเมืองสงขลา นักท่องเที่ยวเข้าพักจำนวนน้อยมาก ดังนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่านั้นจัดได้ว่าเป็น “นักท่องเที่ยว” คือ ไม่มีการพักค้างแรม (ชนินทร์ สาครินทร์, สัมภาษณ์ วันที่ 18 ธันวาคม 2554) นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์อื่น เช่น ทำงาน อบรม สัมมนา หรือสอบแข่งขันในเขตอำเภอเมืองสงขลา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้บางคนจะเลือกใช้เวลาว่างเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จึงมีการพักค้างแรมในพื้นที่ (ปราณี มีรุ่งเรือง, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; สมนึก สะโตะหลี (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 9 เมษายน 2555)

กิจกรรมที่ทำ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาแล้วถนนนางงาม หากเป็นกลุ่มครอบครัว/กลุ่มผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารและเลือกซื้อขนมพื้นบ้าน จากร้านต่างๆ อาทิ ร้านแต่เฮียงอิว ร้านเกียดจิ้ง ก้วยเตี่ยวใต้โรงจิว ร้านขนมไทยแม่จิว ร้านสองแสน ร้านกุลประคอง ร้านคุณสุดา (ติดกับร้านแต่เฮียงอิว) ร้านจงดี ร้านข้าวฟ่างกวน ร้านการอจี เป็นต้น หากเป็นช่วงเย็นจะนิยมซื้อชาลาเปาลูกใหญ่ กลับไปรับประทานหรือฝากญาติมิตร บางครอบครัวเข้าไปไหว้พระที่ศาลหลักเมือง ส่วนกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเพื่อน นิยมเดินเที่ยวและถ่ายภาพบ้านโบราณที่ถนนนางงามร่วมกันเป็นหลัก และรับประทานไอศกรีมโอ่ง ก้วยเตี่ยวใต้โรงจิว ไอศกรีมบัน หลี เฮง ส่วนการเลือกซื้อขนมโบราณนั้นจะซื้อในปริมาณที่น้อยกว่ากลุ่มผู้ใหญ่ (ปทุมรัตน์ ศิริคติธรรม, สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2554; ฉัตรชัย แซ่อึ้ง, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555; ภาณุณา สิริโสภา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

เหตุผล นักท่องเที่ยวชื่นชอบในย่านเมืองเก่า เนื่องจากที่นี่อาหารอร่อย รสชาติดีเยี่ยม อีกทั้งมีสถาปัตยกรรมเก่าแก่สวยงาม เหมาะแก่การพักผ่อน (นวลอำไพ เขียวสวัสดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555; ปกรณ์ ศรีสุข (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2554; ปทุมรัตน์ ศิริคติธรรม, สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2554) นักท่องเที่ยวบางคนได้เกิดและเติบโตที่นี่

ทำให้ต้องการกลับมาเยี่ยมบ้านเก่าที่เคยอยู่อาศัย ได้มาเห็นสภาพความเปลี่ยนแปลงต่างๆ และย้อนรำลึกถึงอดีตสมัยวัยเด็กของตน ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“ชอบเมืองเก่าสงขลาเพราะเงียบสงบ และคิดถึงตอนสมัยเด็กที่เคยได้ใช้ชีวิตอยู่ที่นี้”

(ศิริพร แซ่อำ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 14 มกราคม 2555)

“การได้มาเที่ยวที่นี่ ทำให้นักถึงเรื่องราวต่างๆ สมัยตอนที่เป็เด็ก และอยากมาเจอคนเก่าแก่ อยากมาคุยว่าคนที่เคยรู้จักยังอยู่อีกหรือไม่”

(รัชณี พูนผลิต (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 12 มกราคม 2555)

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติบางคนให้เหตุผลที่มาเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาว่า ต้องการ ไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพราะอยากสัมผัสกับวิถีชีวิตประจำวันคนในท้องถิ่น ไม่อยากไปสถานที่ท่องเที่ยวที่เน้นธุรกิจกับนักท่องเที่ยว ไม่ชอบการท่องเที่ยวแบบแนวกลางคืน (Night life) และต้องการไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ค่าครองชีพไม่สูงมากนัก (คริส เฮอร์มัน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555; ปีเตอร์ ไบรท์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555) ดังนั้น ย่านเมืองเก่าสงขลาจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบใจห้ความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี

รสนิยมทางการท่องเที่ยว ด้วยความที่เมืองสงขลาเป็นเมืองที่เงียบ และมีบรรยากาศแบบเก่าๆ ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบราตรี เช่น การไปเที่ยว ดิสโก้เทค ร็องคาราโอเกะ คับ บาร์ หรือนักท่องเที่ยวที่ชอบการช้อปปิ้ง หรือนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัย จะไม่มีความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา นอกจากนี้พบว่า นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียส่วนใหญ่จะไม่นิยมเข้าพักรีสอร์ทในเขตอำเภอเมืองสงขลา เพราะไม่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบเมืองเก่าสงขลา แต่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแนวบันเทิง (Entertain) แบบอำเภอหาดใหญ่มากกว่า เนื่องจากนักท่องเที่ยวมองว่าเมืองสงขลาเป็นเมืองที่ไม่มีกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวในช่วงเวลากลางคืน ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา จึงเป็นกลุ่มที่ชื่นชอบบรรยากาศแบบเมืองเก่า ที่มีความเงียบสงบ สามารถคงความดั้งเดิมในด้านต่างๆ เอาไว้ได้ อาทิ สังคม วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และอาหารพื้นเมือง (จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, พรรณีภา โสทธิพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; ณรงค์ รัตนเลิศ, สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554)

การประชาสัมพันธ์ วิธีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ได้ดีที่สุดคือ การพูดกันปากต่อปาก (Words of mouth) และการเผยแพร่ผ่านทางสังคมออนไลน์ (Social network) นอกจากนี้สื่อโทรทัศน์ได้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการ ซึ่งนำไปสู่การค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในพื้นที่ได้ให้มุมมองว่านักท่องเที่ยวในปัจจุบันเลือกที่จะหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ก่อนที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ บางครั้งเห็นนักท่องเที่ยวมีเอกสารและรูปถ่ายอยู่ในมือ โดยได้สอบถามคนในพื้นที่เพิ่มเติมถึงข้อมูลที่ได้มาว่าถูกต้องหรือไม่ และมักจะถามถึงเส้นทางเพื่อเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็วขึ้น โดยเว็บไซต์ที่ได้ให้ข้อมูลการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาแก่นักท่องเที่ยวมีหลายเว็บไซต์ อาทิ <http://www.pantip.com/cafe/blueplanet/> และ <http://gimyong.com> เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านหนังสือท่องเที่ยวและหนังสือวิชาการ อาทิ Lonely Planet Magazine Thailand ประจำเดือนเมษายน 2555 จุลสาร รักษ์ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นต้น ข้อมูลบางส่วนเรื่องการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าได้แทรกอยู่ในแผ่นพับและคู่มือท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา ทั้งนี้การประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าที่ผ่านมาได้ใช้สื่อในหลายรูปแบบ อาทิ การประชาสัมพันธ์งานสมโภชหลักเมืองสงขลา ครบรอบ 170 ปี ได้ติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดต่างๆ ตามจุดสำคัญ อาทิ ท่าอากาศยานหาดใหญ่ สี่แยกใหญ่ในจังหวัดสงขลา การติดป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดเล็กตามเสาไฟฟ้าเป็นระยะทุกทิศทาง นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนภายในจังหวัดสงขลา การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้การท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลากลายเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาตินามากยิ่งขึ้น (จรัสวณ คุณธรรม (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2555; ทิพวรรณ ดิเล็กเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; ทรงชัย พัฒนา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554; พีระ ตันติเศรณี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวสงขลายังได้ใช้บทเพลงเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทำให้เข้าถึงใจผู้ฟังผู้ชมมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น เพลง “เสน่ห์สงขลา” ซึ่งขับร้องโดย “สุ บุญเลี้ยง” เนื้อความว่า

ขอลาหนีเมืองไหน บนด้ามขวานทองมีสองเด็ใหญ่
มีนางเงือกสาวสวย มีลักยิ้มด้วย ไม่บอกว่าข้างไหน
งามหาดสมิหลา สุดหูสุดตา เสียงสนเสียดใบ
เกาะหนู เกาะแมวได้กัน ทุกวันทุกวันมันได้กันทำไม
ลองขึ้นเขาดังกวน ผุงลิ้งมันชวนขึ้นลิฟท์ว่องไว

มอง ไปในทะเล เห็นเรือตังเก กอและ ห่างไกล
 ขวนน้องไปลองผลักหิน คงเคยได้ยืมแก้วเส็งไซ้ไหม
 อยากจ้องอยากมาสู่ขอ เงินยกให้พ่อ พ่อมายกหินไป
 สงขลา สงขลา ลองมาสงขลาถิ่นใหม่
 สงขลา สงขลา ลองมาสงขลาถิ่นใหม่
 ลองชิมเต้าหู้ยี้ เต้าขี้หมี่ หรือขนมไข่
 ไอศกรีมไข่แข็ง ถั่วเขียว ครอบแครง ข้าวมันแกงไก่
 ข้าวฟ่าง ข้าวเม่า ข้าวย่ำ โรตีสีนียวค้ำ ซาลาเปาลูกใหญ่
 ก๋วยเตี่ยวอยู่ใต้โรงจิว ไครอย่าแซงคิว แม่ค้าแยกปากไว
 สงขลา สงขลา ลองมาสงขลาถิ่นใหม่
 สงขลา สงขลา ลองมาสงขลาถิ่นใหม่
 เดินสองขาหาเดิน สองตามองเพลิน ถ้ายังเดินไหว
 หรือจะนั่งสามล้อ คนถีบเขารอ พ่วงข้างพาไป
 ถนนยังชื่อนางงาม ยี่งแลยี่งาม นครนอก คอนใน
 ห้องแถวบ้านเก่าโบราณ อยู่กันมานาน ทั้งคนจีน แขก ไทย
 สงขลา สงขลา ลองมาสงขลาถิ่นใหม่
 สงขลา สงขลา ลองมาสงขลาถิ่นใหม่

ที่มา : ภาคีคนรักเมืองสงขลา (2553)

เพลง “เสน่ห์สงขลา” ได้ถูกขับร้องเป็นครั้งแรกในงานเปิดตัวของงาน “สงขลาแต่แรก” เมื่อวันที่ 6-11 เมษายน พ.ศ.2553 และนับเป็นอีกจุดหนึ่งที่ได้สร้างกระแสที่ดีต่อการท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าสงขลา เนื่องจากเนื้อเพลงได้ระบุชื่ออาหารดั้งเดิมของชาวสงขลา เช่น เต้าหู้ยี้ เต้าขี้หมี่ ไข่ ขนมไข่ ไอศกรีมไข่แข็ง ไอศกรีมถั่วเขียว ข้าวมันแกงไก่ ข้าวฟ่างกวน ข้าวเหนียวค้ำกวน โรตีสีนียวค้ำ ซาลาเปาลูกใหญ่ ก๋วยเตี่ยวใต้โรงจิว เป็นต้น เมื่อนักท่องเที่ยวได้ฟังแล้วรู้สึกแปลกและอยากมาลองชิมอาหารเหล่านี้ และเนื้อเพลงยังชักชวนให้ลองมาเดินเล่นกับบรรยากาศเมืองสงขลา แถวถนนนางงาม ถนนนครนอก ถนนนครใน บทเพลงนี้จึงเป็นตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการ (Desire) เข้ามาเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวในภาพรวม ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวย่านเมืองเก่า ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา

แนวโน้มความต้องการการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนต่างโหยหาดีด รากเหง้า ความเป็นแก่นแท้ และการมีตัวตนของคนต่างวัฒนธรรมต่างสังคมมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะย้อนวันวาน อาคารบ้านโบราณต่างๆ ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นในเชิงคุณค่าที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาจึงเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพิจารณาจากปริมาณของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม ความสนใจ ทัศนคติ ความพึงพอใจ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่แสดงออกมา โดยพิจารณาว่านักท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญหรือสนใจกับกิจกรรมใดในย่านเมืองเก่า นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง มีความพึงพอใจมากน้อยอย่างไรต่อกิจกรรมต่างๆ ที่มีในย่านเมืองเก่าสงขลา ทั้ง 8 กิจกรรมหลัก กิจกรรมใดที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญน้อยหรือไม่สนใจ ซึ่งจะเป็นตัวสะท้อนถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา จากการศึกษา สํารวจ สัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม พบว่า กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ได้แก่ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ การเยี่ยมชมศาสนสถาน (เฉพาะศาลหลักเมืองสงขลา) งานสงขลาแต่แรก กิจกรรมตามเทศกาล (งานสมโภชและงานถนนคนเดินที่ถนนนางงาม) กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเก่าเรื่องสงขลา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สามกิจกรรมหลักในพื้นที่ถนนนางงาม

สามกิจกรรมหลักในที่นี้ ได้แก่ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ และการเยี่ยมชมศาสนสถาน (เฉพาะศาลหลักเมืองสงขลา) กิจกรรมทั้งสามกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่อยู่ในบริเวณเดียวกันคือ บริเวณช่วงกลางของถนนนางงาม นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจกับกิจกรรมเหล่านี้ โดยเฉพาะกิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด เนื่องจากวัฒนธรรมด้านอาหารของเมืองเก่าสงขลาที่มีลักษณะที่โดดเด่น ถือกำเนิดจากวัฒนธรรมอัน

หลากหลาย ทั้งด้านเชื้อชาติ ความเชื่อ วิถีชีวิต ตลอดจนถึงวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไปในแต่ละฤดูกาล พัฒนาจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ พัฒนาค่อยๆ และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น นักท่องเที่ยวที่ได้ลองชิมกับอาหารพื้นเมืองจะพบกับความประทับใจ บางคนเลือกซื้อสินค้ากลับไปเป็นของฝาก และบอกเล่าถึงความประทับใจจากการได้มาเยี่ยมชมที่นี่ ด้วยลักษณะและคุณค่าเฉพาะถิ่นที่ปรากฏอยู่ในอาหารและสินค้าพื้นเมือง ทำให้กิจกรรมการรับประทานอาหารหรือซื้อสินค้าพื้นเมืองสงขลา กลายเป็นกิจกรรมสำคัญที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว อาทิ การรับประทานข้าวหมูสดที่ร้านเกียดพัง การรับประทานอาหารพื้นเมืองที่ร้านแต่เสียงอ้ว การรับประทานก๋วยเตี๋ยวและไอศกรีมโบราณต่างๆ จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต่างบอกไปในทิศทางเดียวกันว่าเข้ามาแล้วนี้เพื่อมารับประทานอาหาร ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

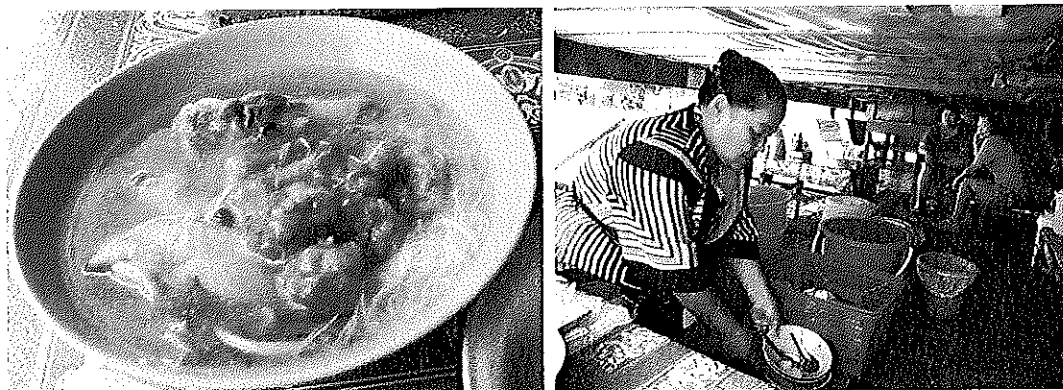
“ที่นี่มีของที่ขึ้นชื่อหลายอย่าง เช่น ข้าวหมูสด ทำมาตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นพ่อ
นี่รุ่นลูกแล้ว”

(อศวิณ เต๋นเสรี (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

“ชอบรับประทานขนมพื้นเมือง เช่น ขนมทองเอก ขนมเทียนสด
ต้มใส่ไข่ เป็นต้น”

(ทรงสิทธิ์ บัวทอง (นามสมมติ), สัมภาษณ์ วันที่ 15 ธันวาคม 2554)

นักท่องเที่ยวบางคนเล่าว่าได้ฟังเพลง “เสน่ห์สงขลา” ได้ยินว่ามีก๋วยเตี๋ยวได้โรงจิว จึงอยากมาลองนั่งรับประทาน (ดูภาพประกอบ 44) (กัญญาลักษณ์ ยิ่งคง (นามสมมติ), สัมภาษณ์ วันที่ 5 มกราคม 2555)

ภาพประกอบ 44 ก๋วยเตี๋ยวป่ารุ่ง (ป่าเล็ก) ได้โรงจิว ถ่ายเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2555

ร้านก๋วยเตี๋ยวใต้โรงจิวแห่งนี้ (ดูภาพประกอบ 44) อยู่มาคู่กับศาลหลักเมือง ได้หยิบยื่นความสุขทางใจและรสชาติที่แปลกใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ป้าเล็กผู้เป็นเจ้าของร้านก๋วยเตี๋ยวคนปัจจุบันเล่าว่า

“ร้านก๋วยเตี๋ยวนี้ขายมาตั้งแต่ที่นี่คือป่าหญารก ผู้บุกเบิกร้านก๋วยเตี๋ยวแห่งนี้คือป้ารุ่ง (เสียชีวิตแล้ว) ส่วนป้าเล็กเป็นลูกจ้างของป้ารุ่ง สมัยก่อนยังไม่มีโรงจิว ต่อมาได้มีการสร้างโรงจิวขึ้น จึงได้มาขายใต้โรงจิว ต่อมาได้มีการพัฒนาศาลหลักเมือง มีการถมและปรับปรุงพื้นที่ขึ้นมาทั้งหมดสี่ครั้ง ส่งผลให้ผู้ที่เข้ามารับประทานก๋วยเตี๋ยวใต้โรงจิวต้องก้มศีรษะและต้องมีความระมัดระวังในการเดินไปมา เพราะถ้าใครไม่ทันระวัง ศีรษะอาจจะแตกกับพื้น โรงจิวด้านบน ป้าเห็นแล้วรู้สึกสงสาร เพื่อนที่มาด้วยกันมักจะล้อเพื่อนที่ศีรษะกระแทกกับพื้น โรงจิวว่า อ้าว...มาถึงสงขลาแล้ว เป็นคั่น”

(กาญจนา สิริโสภา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

ผู้ประกอบการบางรายให้ทัศนะเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวว่า นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจในการรับประทานอาหารพื้นเมืองที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย โดยไม่ได้ใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย อาทิ เหย่งใส่ซาลาเปาลูกใหญ่ นักท่องเที่ยวรู้สึกชอบมาก เพราะเป็นของที่ทำมาจากการจักสาน อีกทั้งมีขนาดใหญ่ ดูแปลกจากทั่วไป (ปทุมรัตน์ ศิริดิษฐกรรม, สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2554) นอกจากนี้นักท่องเที่ยวบางคนอยากมีประสบการณ์ร่วม เช่น ได้ทดลองตัดขนมการอจี เพราะรู้สึกแปลกใจที่ได้เห็นผู้ชายใช้กรรไกร ตัดแป้งขึ้นมาหั่นเป็นชิ้นๆ แล้วนำไปคลุกกับถั่ว น้ำตาลและงา นักท่องเที่ยวรู้สึกชื่นชอบและสนุกสนานจากการที่ได้ทดลองทำ (ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554)

ส่วนด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐมองว่า กิจกรรมด้านการบริโภคอาหารเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยว และยังเชื่อมโยงกับกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ด้วย โดยได้ให้ทัศนะว่า สิ่งที่นักท่องเที่ยวมุ่งหวังหรือต้องการคือ การพักผ่อน นั่นหมายถึงต้องมีกิจกรรมหลักสามอย่าง คือ การรับประทานอาหาร การช้อปปิ้ง และการเที่ยวชม (จิม ช้อป ชม) กิจกรรมด้านการรับประทานอาหารและการช้อปปิ้ง ในที่นี้จึงหมายถึงการบริโภคอาหารพื้นเมืองหรือสินค้าท้องถิ่น ส่วนการเที่ยวชมหมายถึง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ และศาลหลักเมือง รวมถึงการได้สัมผัสกับวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ต้องดำเนินควบคู่กันไป (วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

แนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับทัศนะของนักท่องเที่ยว คือ การบริโภคของนักท่องเที่ยวไม่เพียงแต่เป็นการเสพรส เสพกลิ่นจากอาหาร แต่ได้เสพบรรยากาศจากการได้นั่งรับประทานอาหารในร้านแบบดั้งเดิม หรือการเดินทางเลือกซื้อสินค้าในบรรยากาศบ้านเรือนโบราณ นักท่องเที่ยวได้ดื่มด่ำกับบรรยากาศภายในและภายนอกของอาคารร้านค้าที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ทำให้ซาบซึ้งและเกิดความสุนทรีย์มากยิ่งขึ้น (กรกช ปานเอี่ยม (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2555) ดังนั้น กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำร่วมกับกิจกรรมการรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง คือ การเดินชมสถาปัตยกรรมโบราณย่านเมืองเก่าพร้อมกับเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่น และการเยี่ยมชมศาลหลักเมือง กิจกรรมทั้งสามกิจกรรมจึงเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันและอยู่บริเวณเดียวกันคือบริเวณถนนนางงาม ดังคำสัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยวต่อไปนี้

“แถวถนนนางงามนี้มีของอร่อยหลายอย่าง เช่น ร้านแต่ ไอศกรีมโอ่ง ไอศกรีมถั่วเขียว ขนมพื้นเมือง และได้เดินชมบ้านเรือนเก่าๆ”

(ปกรณ ศรีสุข (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2554)

“มานั่งรับประทานถ้วยเดียวได้โรงจิวู้สึกแปลกดี ได้บรรยากาศไปอีกแบบ”

(เกียรติยศ ดาวร (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 14 มกราคม 2555)

“มาไหว้พระที่หลักเมือง จากนั้นจะไปรับประทาน ไอศกรีม และซื้อของฝากให้กับญาติ”

(รัตนากรณ์ สนิทติ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

“ผมได้เห็นตึกโบราณที่สวยงามแต่ตึกเดียว ผมคิดว่าคุ้มค่ากับการที่ได้มาเที่ยวเมืองเก่าสงขลาแล้ว ยังได้มาเดิน มาชิมอาหาร รู้จักกับคนที่นี่ ทำให้ผมประทับใจมาก”

(ครรชิต นาทอง (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555)

เสียงสะท้อนข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2555 พบว่า นักท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวอยู่บริเวณถนนนางงามเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยความต้องการด้านการบริโภคอาหารพื้นเมืองและเคารพสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

กิจกรรมการเยี่ยมชมอาคารโบราณก็เช่นกัน จะเป็นกิจกรรมที่อยู่บริเวณถนนนางงามใกล้กับ ศาลหลักเมืองและร้านขายสินค้าพื้นเมือง ไม่ได้กระจายไปในพื้นที่ส่วนอื่นมากนัก อาทิ ย่านถนนนครใน ถนนนครนอกหรือถนนพัทลุง (สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, และเจริญ รัตนะวิจิตร, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

นอกจากนี้ในสายตาของนักท่องเที่ยวที่มองว่า เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่สวยงามสงบ มีอาหารให้รับประทานหลากหลาย วัฒนธรรมท้องถิ่นและศึกโบราณต่างๆ ที่มีอยู่ควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวไม่ต้องการให้มีแหล่งสถานบันเทิงหรือแหล่งค้าขายขนาดใหญ่ดังเช่นอำเภอหาดใหญ่ นักท่องเที่ยวให้ทัศนะว่า

“ควรปล่อยให้สงขลาเป็นเมืองเงียบอย่างนี้ดีแล้ว วัฒนธรรม ความเป็นสงขลาแท้ คือ ความเงียบ สงบ คนไม่พลุกพล่าน หากจะปรับปรุงบ้างคือ เรื่องการจราจร ห้องน้ำต้องสะอาดและมีเพียงพอ”

(อำนาจ เกียรติสุภศิริ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555)

ในส่วนของกิจกรรมเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางศาสนา ศาสนสถานที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ศาลหลักเมือง เพราะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนทั้งในจังหวัดสงขลาและคนต่างจังหวัด รวมถึงชาวต่างชาติ เช่น ชาวมลายูเซีย ชาวสิงคโปร์ เป็นต้น (จักรกฤษณ์ ภัทรนิศย์, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; ทิพวรรณ ศิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554) ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“นักท่องเที่ยวที่มาไหว้พระที่หลักเมือง ส่วนใหญ่จะมาช่วงเทศกาล เช่น งานสมโภชฯ งานตรุษจีน เป็นต้น ถ้าเป็นวันปกติจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเรื่อยๆ”

(มงคล หนูชู, สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555)

“นักท่องเที่ยวที่เข้ามาไหว้เจ้าพ่อ จะมาจากหาดใหญ่ สะเตา และจังหวัดใกล้เคียง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวจีนมีจำนวนมากเช่นกัน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเพียงแค่มือไหว้ศาลเจ้า จากนั้นจะเดินเล่นเพื่อถ่ายภาพ ไม่ได้เข้าไปไหว้ในศาลเจ้า”

(ยงยุทธ ดิษฐ์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมทั้งสามกิจกรรมมีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้จุดมุ่งหมายหลักของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณถนนนางงามคือ เพื่อรับประทานอาหารหรือซื้อสินค้าพื้นเมือง และเพื่อมาไหว้พระที่ศาลหลักเมือง ในขณะที่กิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลินมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมทั้งสามกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้น กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา คือ งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) งานสงขลาแต่แรก กิจกรรมรณรงค์ชมเมือง โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

2. กิจกรรมตามเทศกาล

งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นกิจกรรมตามเทศกาลที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจอยู่ในระดับที่สูง เป็นงานที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสบรรยากาศแบบสงขลาได้มากกว่างานสงขลาแต่แรก เนื่องจากบริเวณที่จัดงานคือถนนนางงาม เป็นย่านชุมชนที่ใช้ชีวิตอยู่จริง มีร้านค้าดั้งเดิมที่จำหน่ายอาหาร ขนมและสินค้าพื้นเมืองต่างๆ สัมผัสได้ถึงความเป็นอยู่ของคนสงขลา รวมถึงเป็นที่ตั้งของศาลหลักเมืองที่มีการจัดงานสมโภชฯ ในบริเวณศาลเจ้าเช่นกัน ทำให้ภาพรวมของงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) จึงเป็นที่สนใจและเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนมากกว่างานสงขลาแต่แรก (ฉัตรชัย แซ่อึ้ง, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555; วิวัฒน์ นวประภากุล, สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554; สุเมธี รัตนวงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555) แต่ทั้งนี้ผู้ที่มาเดินเที่ยวภายในงานส่วนใหญ่เป็นประชาชนในพื้นที่ ทั้งกลุ่มครอบครัวและกลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเดินเที่ยวภายในงานมีสัดส่วนที่น้อยกว่า

จากการสำรวจและสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวภายในงานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม 2555 พบว่า นักท่องเที่ยวให้การตอบรับกับงานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นอย่างดี เป็นงานที่ผสมผสานวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนภายในท้องถิ่น และประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่สืบสานกันมาอย่างยาวนาน ได้อย่างลงตัว นักท่องเที่ยวได้รับความรื่นรมย์ที่ได้เดินอยู่ท่ามกลางบรรยากาศบ้านโบราณที่ตกแต่งด้วยแสงไฟสีต่างๆ ส่องสะท้อนให้เห็นถึงความงามของตัวอาคาร ช่วยให้อาคารเหล่านี้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้นในยามค่ำคืน นอกจากนี้ยังได้เพลิดเพลินกับเสียงเพลงและการแสดงต่างๆ ตลอดเส้นทางที่เข้าชม ได้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมผสมผสานร่วมกับร้านค้า ร้านอาหาร ร้านขายขนมพื้นบ้านมากมายตลอดสองข้างทาง และผู้คนมากมายที่เดินอย่างขิวักไขว่ไปมา ทำให้งานดูมีชีวิตชีวาที่มีสีสันที่น่าประทับใจ (สมมาตร พิภพสถิต (นามสมมติ),

สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555; จรวย เกียรติทวี (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555) ดังเสียงสะท้อนของนักท่องเที่ยวต่อไปนี้

“ชอบงานสมโภชและงานถนนคนเดินนี้มาก รู้สึกเพลิดเพลินกับร้านค้า การแสดงตามจุดต่างๆ เป็นงานที่คึกคักมาก ผู้คนมากมายมาเดินเที่ยวงานกัน และ รู้สึกประทับใจกับการจัดแสดงนิทรรศการรูปภาพที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงผู้คนท้องถิ่นและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นผ่านมุมมองที่สวยงาม”

(สุเมธี รัตนวงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเดินเที่ยวในงาน มีความรู้สึกชื่นชอบงานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เช่นกัน ดังคำให้ สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ประทับใจกับบรรยากาศแบบเมืองเก่าสงขลามาก และชอบอาหารพื้นเมืองของที่นี่ อีกทั้งได้เห็นวิถีชีวิตของผู้คนในแบบที่ไม่เคยเห็นมาก่อน และขอชื่นชมงานนิทรรศการภาพเล่าเรื่องเมืองสงขลาที่สื่อให้เห็นความเป็นสงขลาได้เป็นอย่างดี”

(เปรนคำ ซามูเอล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 12 กรกฎาคม 2555)

จะเห็นได้ว่างานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของสงขลาให้กับคนที่มาเดินภายในงาน ได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ยังมีข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงคือ อยากให้มีจุดทิ้งขยะและห้องน้ำบริการให้มากขึ้น เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (จรวย เกียรติทวี (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

ดังนั้น งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างกระแสการท่องเที่ยวให้กับย่านเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี ผู้คนได้สัมผัสเรียนรู้ และมีประสบการณ์ในสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เปรียบเสมือนพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ที่ได้บอกเล่าเรื่องราวให้ผู้คนได้รับรู้ กิจกรรมงานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการสูงสุด และเป็นกิจกรรมที่สร้างพลังบวกให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา

3. งานสงขลาแต่แรก

ลักษณะการจัดงานสงขลาแต่แรกเป็นการตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากสงขลาไม่มีแหล่งสถานบันเทิงยามค่ำคืนหรือห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ประกอบกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคของคนสงขลาคือเป็นคนรู้จักประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ทำให้ผู้คนที่มาเดินเที่ยวภายในงานส่วนใหญ่คือ คนในท้องถิ่น (อำเภอเมืองสงขลา) จำนวนนักท่องเที่ยวมีปริมาณไม่มาก ประมาณ 10-20% ของคนที่มาเที่ยวในงาน โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียง นักท่องเที่ยวต่างชาติสามารถพบได้บ้างแต่มีจำนวนไม่มาก จากการสำรวจ สังเกตและสัมภาษณ์พบว่า ในวันศุกร์กลุ่มที่เดินเที่ยวงานจะเป็นกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาค่อนข้างมาก หากเป็นช่วงเย็นวันเสาร์สามารถพบเห็นนักท่องเที่ยวจากต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดเข้ามาเที่ยวได้มากขึ้น เช่น หาดใหญ่ ยะลา ปัตตานี เป็นต้น หากเป็นในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ ตรุษจีน สงกรานต์ สามารถพบเห็นนักท่องเที่ยวจากแหล่งอื่นเข้ามาเที่ยวในงานในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น (จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์ วันที่ 14 ธันวาคม 2554; ปราณี มีรุ่งเรือง, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554)

ผู้คนที่มาเดินเที่ยวงานส่วนใหญ่มาด้วยวัตถุประสงค์ต่างกัน เพราะเนื่องจากภายในงานแบ่งเป็นหลายโซนและจำหน่ายสินค้าหลากหลาย บางคนต้องการรับประทานอาหารนอกบ้าน จึงเลือกมารับประทานอาหารที่งานสงขลาแต่แรก เพราะสะดวกและมีอาหารหลากหลายชนิดให้เลือกรับประทาน ส่วนกลุ่มวัยรุ่น อาทิ กลุ่มวัยรุ่นแนวอินดี้จะชอบมาเลือกซื้อสินค้าแปลกตามแนวที่ตนเองชอบ หรือช่วงวันศุกร์หลังเลิกเรียน เด็กนักเรียน นักศึกษาจะชวนกันมาเดินเล่น หากเป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากแหล่งอื่นสามารถแยกออกได้เป็นสองประเภท คือ นักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาเที่ยวงานสงขลาแต่แรกโดยตรง และนักท่องเที่ยวที่มีเวลาว่างหลังจากที่ได้มาสัมมนา ประชุม แข่งขัน กีฬา สอบแข่งขัน หรือเยี่ยมญาติ จึงมาเดินเล่นในงานสงขลาแต่แรก โดยนักท่องเที่ยวประเภทที่สองจะมีจำนวนมากกว่าประเภทแรก (นวุทธิ์ นวพันธุ์, สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555; พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐท่านหนึ่งแล้วว่า จากการที่ได้พบปะพูดคุยกับนักท่องเที่ยวที่เดินเที่ยวภายในงาน พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม เช่น โนรา ลิเก หนังตะลุง เป็นต้น ซึ่งการแสดงเหล่านี้เป็นที่นิยมของคนสงขลาในสมัยก่อน นอกจากนี้ได้มีข้อเสนอให้จัดกิจกรรมในแนวย้อนยุค มีการละเล่นของคนสงขลา ส่วนในเรื่องการจำหน่ายสินค้าควรเน้นสินค้าที่แสดงถึงความเป็นสงขลาในสมัยก่อนให้มากขึ้น ไม่ควรให้มีการจำหน่ายสินค้ามือสอง หรือสินค้าโรงงานมากเกินไป (ปราณี มีรุ่งเรือง, สัมภาษณ์วันที่ 22

ธันวาคม 2554; พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554; สัญญา วัชรพันธ์, เวที “โครงการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าสงขลา” วันที่ 17 มีนาคม 2555)

ดังนั้น นักท่องเที่ยวควรได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินจากการเข้ามาเที่ยวงานได้ ชมศิลปะการแสดงทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ชมเมืองเก่าแถวย่านถนนจนะนะ โดยมีกำแพงเมืองสงขลาและตัวอาคารพิพิธภัณฑน์เป็นฉากหลังที่สวยงาม

จากการสัมภาษณ์ทัศนะของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่องานสงขลาแต่แรก พบว่า สิ่งที่แสดงออกมาในงานสงขลาแต่แรกนี้ ยังไม่สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเดินเที่ยวงานได้มากนัก นักท่องเที่ยวบางคนมองว่า งานสงขลาแต่แรกนี้ไม่ได้เป็นงานที่สะท้อนเอกลักษณ์ของสงขลาได้จากการเดินเที่ยวภายในงาน ดังเสียงสะท้อนของนักท่องเที่ยวต่อไปนี้

“งานสงขลาแต่แรกนี้เหมือนกับงานเปิดท้าย ไม่มีอะไรแตกต่างจากที่อื่น ส่วนใหญ่ขายของและเดินเล่นกัน”

(เป็ทมา เจือรุ่งโรจน์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

“ถ้าถ่ายภาพโดยไม่ให้เห็นกำแพงเมืองสงขลาและพิพิธภัณฑน์ทั้งสองแห่ง จะไม่สามารถทราบได้ว่านี่คืองานสงขลาแต่แรก เพราะไม่มีอะไรที่เป็นตัวบ่งชี้ได้เด่นชัด”

(นิตกร แก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555)

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวบางคนที่มาจากจังหวัดใกล้เคียงกลับรู้สึกพอใจกับงานสงขลาแต่แรก โดยให้ทัศนะว่า

“รู้สึกชื่นชอบงานสงขลาแต่แรก ได้เดินดูของต่างๆ รู้สึกเพลิดเพลินดี”

(พันแสง สุขนิรันดร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 มกราคม 2555)

จะเห็นได้ว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มนี้ต่างกัน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากจังหวัดที่อยู่ห่างไกลหรือต่างภาคจะมีความคาดหวังและความแตกต่างทางความคิดที่มากกว่านักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดหรืออำเภอใกล้เคียง ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดที่อยู่ห่างไกลหรือต่างภาคมีความแตกต่างในด้านต่างๆ มากกว่านักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดหรืออำเภอใกล้เคียง เช่น ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต ประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ทำให้มีช่องว่างทางความคิดที่ไม่เหมือนกัน เกิดข้อเปรียบเทียบที่มากและเด่นชัดกว่า ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“ถนนคนเดินแห่งหนึ่งทางภาคเหนือ ได้เปิดเพลงท้องถิ่นบรรเลงตลอดทางเดิน โดยแบ่งพื้นที่เป็นโซนต่างๆ พอเดินผ่านวัดนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปนั่งพักผ่อนได้ มีความเป็นธรรมชาติและลักษณะความเป็นท้องถิ่นสูงมาก นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ตลอดเส้นทางการเดินเลือกซื้อสินค้า”

(นิติกร แก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555)

“เคยไปเที่ยวที่ตลาดแห่งหนึ่งในภาคกลาง เดินไปทางไหน เราจะเห็นตราสัญลักษณ์ (Logo) ของตลาดแห่งนี้ตลอดเวลา เช่น ป้ายตลาด แผนที่ เสื้อที่พ่อค้าใส่ หรือนำไปใส่เป็นส่วนหนึ่งของร้านค้าและตราสินค้า ทำให้เราสามารถรับรู้ได้ตลอดเวลาว่าเรากำลังเดินเที่ยวที่ไหน”

(สันติ บุญญา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 12 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ได้มาเดินเที่ยวภายในงาน ต่างรู้สึกชื่นชอบกับรูปแบบการจัดงานสงขลาแต่แรก นักท่องเที่ยวชาวแคนาดาได้ให้ทัศนะต่องานสงขลาแต่แรกว่า เป็นตลาด (Market) ที่ทำให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมของคนสงขลาในปัจจุบัน และรู้สึกชื่นชอบที่ได้เห็นและสัมผัสกับผู้คนที่นี่ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนไม่มาก มีสินค้าแปลกใหม่หลายอย่าง (ปีเตอร์ ไบรท์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555) นักท่องเที่ยวชาวป็นัง ประเทศมาเลเซีย ได้ให้ทัศนะว่า รู้สึกชื่นชอบและสนุกสนานมาก การเดินเล่นในงานนี้แปลกกว่าการท่องเที่ยวช้อปปิ้งทั่วไป ได้สัมผัสกับอาหารและขนมแปลกๆ ของชาวไทย อีกทั้งสินค้าส่วนใหญ่ราคาไม่แพง สามารถทดลองซื้อรับประทานเพื่อชิมรสชาติอาหารประเภทต่างๆ ได้ (แอนนา หวัง (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2555)

ดังนั้น ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่องานสงขลาแต่แรก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง สิ่งที่ต้องปรับปรุงคือเรื่องภาพลักษณ์ ควรให้แสดงออกถึงความเป็นสงขลาให้เด่นชัดมากขึ้น เน้นถึงวัฒนธรรม ศิลปะ การแสดง การละเล่นหรือสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นชาวสงขลาออกมาให้นักท่องเที่ยวได้เห็น สัมผัสและเรียนรู้ได้มากขึ้น

4. กิจกรรมรณรงชมเมือง

กิจกรรมรณรงชมเมือง เป็นกิจกรรมที่เปิดตัวให้บริการตั้งแต่เดือนมีนาคม 2555 จากการสังเกตและสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ พบว่า ปริมาณผู้ใช้บริการมีจำนวนไม่มาก เนื่องจากอยู่ในช่วงแรกของการเปิดให้บริการ โดยประชาชนในพื้นที่จะให้ความสนใจและพาบุตรหลานนั่งรณรงชมเมืองในช่วงแรกที่เปิดให้บริการ จำนวนผู้โดยสารรถรางเฉลี่ยประมาณ 8-10 คนต่อเที่ยว และจากการลงใช้บริการรถรางของผู้วิจัย พบว่า มีนักท่องเที่ยวที่มาจากแหล่งอื่น จำนวน 3 คน จากจำนวนผู้โดยสารประมาณ 10 คน จะเห็นได้ว่ากิจกรรมนี้เป็นการชมเมือง (City Tour) คือการขับรถไปรอบเมืองตามจุดต่างๆ โดยไม่ได้มีจุดแวะพัก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สำรวจและรับรู้เป็นการเบื้องต้นว่าเมืองสงขลามีแหล่งท่องเที่ยวที่ใดบ้าง จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ที่ได้ใช้บริการรถรางชมเมืองบอกว่าจะไม่กลับมาใช้บริการซ้ำ เนื่องจากได้รับทราบภาพรวมของการท่องเที่ยวสงขลาเพียงพอแล้ว และหากมีโอกาสมาเที่ยวสงขลาในครั้งหน้าจะไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองสนใจ (จิติรัตน์ อุทัยรัตน์, สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2555; สุธรรมา ปรรารถิ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 20 เมษายน 2555; อำนาจ เกียรติศุภสิริ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555) จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประจำรถราง พบว่า

“จากการที่ได้เปิดให้บริการรถรางมาตั้งแต่เดือนมีนาคมจนถึงปัจจุบันพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาใช้บริการรถรางในช่วงบ่ายมากกว่าช่วงเช้า จำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวันจะมากน้อยไม่เท่ากัน ไม่สามารถระบุได้ เพราะเนื่องจากช่วงนี้อยู่ในช่วงปิดภาคการศึกษา ผู้ที่เข้ามาใช้บริการรถรางจะมีเข้ามาโดยตลอดไม่แน่นอน จากการสังเกตพบว่าบางวันผู้ใช้บริการมีจำนวนมาก บางวันผู้ใช้บริการมีจำนวนน้อย แต่ทั้งนี้โดยภาพรวมผู้ที่ใช้บริการรถรางต่างรู้สึกพอใจกับการให้บริการรถรางชมเมือง”

(เบญจมาศ วิทยากุล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555)

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทย ต่างรู้สึกพอใจกับการให้บริการรถรางชมเมือง เป็นกิจกรรมที่สร้างสีสันให้กับการท่องเที่ยวเมืองสงขลา เป็นการให้บริการโดยไม่คิดค่าธรรมเนียมแต่จัดให้มีกล่องรับบริจาคแทน ซึ่งประเด็นนี้นักท่องเที่ยวบางส่วนชื่นชอบในวิธีการนี้ แต่นักท่องเที่ยวบางส่วนเห็นว่าควรเก็บค่าธรรมเนียมแต่คิดในราคาที่ไม่แพง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักและเห็นคุณค่าการให้บริการ เนื่องจากคิดว่านักท่องเที่ยวชาวไทยหากใช้ระบบบริจาค

จะมีนักท่องเที่ยวที่บริจาคเพียงบางส่วน บางส่วนจะละเลยต่อการมีส่วนร่วมช่วยหรือการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบริการที่ตนได้รับ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำค่าธรรมเนียมที่เก็บได้ไปซ่อมบำรุงรถรางและปรับปรุงการบริการให้ที่อยู่เสมอ ภาพรวมโดยสรุปของกิจกรรมรถรางชมเมืองในสายตาของนักท่องเที่ยวต่างพอใจและให้ความสนใจต่อกิจกรรมรถรางชมเมือง เห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีและเป็นการสร้างกิจกรรมแปลกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวสงขลาเป็นครั้งแรกหรือหลายครั้งแล้วก็ตาม ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“รู้สึกเพลิดเพลินที่ได้นั่งชมเมืองในมุมมองต่างๆ เช่น สภาพบ้านเรือน ย่านเมืองเก่า วิถีชีวิตชุมชน สถานที่สำคัญของเมืองสงขลา ชายหาดชลาทัศน์ สวนสองทะเล เป็นต้น”

(เพชรรุ่ง เทียบทอง, สัมภาษณ์วันที่ 16 เมษายน 2555)

“การมีบริการรถรางชมเมืองนี้ดีกว่ากิจกรรมนั่งสามล้อชมเมือง เนื่องจากไม่ร้อนและรู้สึกสงสารผู้สูงอายุที่มาให้บริการปั่นสามล้อ และบนรถรางมีบริการน้ำดื่มและมัคคุเทศก์บรรยายตลอดเส้นทาง ถือเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดีมาก แต่สิ่งที่น่าสนใจเพิ่มเติมบนรถรางคือ การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เช่น หมวก เสื้อ ที่ติดตู้เย็น (Magnet) เข็มกลัด เป็นต้น หรือบริการถ่ายภาพเพื่อเป็นที่ระลึกให้นักท่องเที่ยวที่ได้มีโอกาสมานั่งรถรางชมเมืองสงขลาแล้ว หรือหากเป็นไปได้รถรางไม่เพียงแต่เป็นการนั่งรถวนรอบเมือง แต่ให้บริการแวะเที่ยวชมตามสถานที่ต่างๆ อาทิ พิพิธภัณฑ์ สถานที่สำคัญๆ ของสงขลา พร้อมกับมีวิทยากรบรรยายให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว โดยคิดค่าบริการเป็นรอบเหมาหรือรายบุคคล เป็นต้น”

(อำนาจ เกียรติศุภสิริ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555)

กิจกรรมนั่งรถชมเมืองนี้จึงถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ดีและเหมาะสำหรับการดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และมีมัคคุเทศก์อธิบายเรื่องราวเมืองสงขลาให้ฟังแบบพอสังเขป ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าไม่ใช่เรื่องยากหรือเรื่องไกลตัวอีกต่อไป

นอกเหนือจากกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้น ย่านเมืองเก่าสงขลามีกิจกรรมอีกหลายกิจกรรม แต่เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมากนัก อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก ได้แก่ กิจกรรมสามล้อชมเมือง การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ การเยี่ยมชมศาสนสถาน (ยกเว้นศาลหลักเมือง) เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้มีอุปสรรคและปัจจัยหลายประการ จึงทำให้ไม่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว อีกทั้งขาดความพร้อมในการเปิดประตูไปสู่การบริการนักท่องเที่ยว ความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมเหล่านี้จึงมีน้อย ดังเสียงสะท้อนของนักท่องเที่ยว ต่อไปนี้

“กิจกรรมควรนำดึงดูดกว่านี้ พอมารู้ว่าพระเสร็จแล้วก็ไม่รู้จะไปไหนต่อดี ควรประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ บอกเส้นทางหรือจุดไหนควรแวะ ทำเป็นคู่มือยิ่งดี”

(ยิ่งถัทร จันทน์ผา (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

“พิพิธภัณฑ์และวัด มีพลังค่อนข้างน้อยในการดึงนักท่องเที่ยว”

(ปรัชญากร ไชยคช, สัมภาษณ์ วันที่ 24 ธันวาคม 2554)

จะเห็นได้ว่าการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และศาสนสถาน รวมถึงกิจกรรมสามล้อชมเมือง มีพลังน้อยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว กิจกรรมขาดความน่าสนใจ รูปแบบในการนำเสนอ กิจกรรมไม่สามารถสร้างความต่างในสายตาของนักท่องเที่ยวได้มากนัก ทั้งนี้กิจกรรมที่ไม่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวที่กล่าวมาในข้างต้นมีรายละเอียดแต่ละกิจกรรมดังต่อไปนี้

5. กิจกรรมสามล้อชมเมือง

จากการสัมภาษณ์นายจำเริญ บิลพัฒน์ หัวหน้าชมรมสามล้อสงขลา ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมสามล้อชมเมือง ดังนี้ “ปริมาณนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการมีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นชาวไทย ที่เดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยมักจะขอต่อราคาจาก 200 บาท ให้เหลือประมาณ 100-150 บาท โดยมากมักนิยมนั่งสามล้อแบบสองคนต่อคน นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการสามล้อชมเมืองแบบเป็นหมู่คณะ ส่วนใหญ่เกิดจากการได้เข้ามาสัมมนาหรือประชุมในพื้นที่และสนใจใช้บริการสามล้อ หน่วยงานที่นำมาเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่าย ซึ่งการนั่งสามล้อแบบเป็นขบวนนักท่องเที่ยวต่างมีความสุขสนุกสนานและประทับใจเป็นอย่างมาก โดยปกติการใช้บริการแบบเป็นหมู่คณะจะมีประมาณ 2 เดือนต่อครั้ง แต่ระยะหลังนักท่องเที่ยว

แบบหมู่คณะไม่ค่อยมีมาใช้บริการ จึงคิดว่าควรมีการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ในด้านของนักท่องเที่ยวต่างชาติจะมาใช้บริการไม่บ่อยประมาณ 2-3 เดือนครั้ง โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความยินดีจ่ายและบางครั้งให้ค่าแรงเกินเป็น 400-500 บาท” (จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าในความรู้สึกของนักท่องเที่ยวชาวไทยมองว่า ค่าบริการ 200 บาท เป็นค่าบริการที่มีราคาสูงเกินไป ต่างจากความรู้สึกของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่มองว่าค่าบริการมีราคาเหมาะสมหรือราคาไม่แพง

ในด้านอัตราเฉลี่ยการให้บริการสามล้อชมเมืองแก่นักท่องเที่ยวช่วงก่อนฤดูฝนอยู่ที่ประมาณ 1-2 คนต่อสัปดาห์ หากเป็นช่วงฤดูฝนผู้มาใช้บริการจะยิ่งลดลง คงเสี่ยงสะท้อนต่อไปนี้

“สองเดือนที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการสามล้อเลย”

(จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

นักท่องเที่ยวที่เคยมาใช้บริการสามล้อชมเมือง ส่วนใหญ่จะเดินทางมาด้วยรถส่วนตัว รถตู้ ส่วนการเดินทางมากับรถทัวร์จะนานๆ ครั้ง โดยรถจะมาจอดส่งนักท่องเที่ยวที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและไปรับนักท่องเที่ยวกลับ ณ โรงไฟฟ้าเก่าใกล้วัดยางทอง แต่โดยปกติแล้วนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาด้วยตัวเองหรือมากับหน่วยงาน นักท่องเที่ยวจะรู้สึกสนุกและชื่นชอบการนั่งสามล้อ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ ในสมัยก่อนหากมาเป็นหมู่คณะจะมีเจ้าหน้าที่เทศบาลมาทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวให้ด้วย แต่ปัจจุบัน ไม่ได้มีมัคคุเทศก์ให้บริการ (จำเริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้อง พบว่า มีหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมใช้บริการสามล้อชมเมือง อาทิเช่น ผู้ปั่นสามล้อมีอายุมาก สภาพของรถที่ไม่แข็งแรง บางส่วนชำรุดทรุดโทรมไม่เหมาะที่จะให้บริการนักท่องเที่ยว ขาดการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาดไปสู่กลุ่มนักท่องเที่ยว นอกจากนี้สภาพอากาศที่ร้อนหรือมีฝนตกเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ต้องการใช้บริการสามล้อชมเมือง คงเสี่ยงสะท้อนต่อไปนี้

“สงสารคนปั่นอายุมากแล้ว ไม่กล้าปั่น”

(ชนิษฐา แก้วมัน (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 3 มกราคม 2555)

“สามล้อชมเมือง เห็นแล้วไม่กล้าขึ้น สงสารคนปั่นและก็กลัว..ไม่รู้จะส่งถึงไหน”

(ขรรค์ชัย ขอมิตร (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

“เคยใช้บริการสามล้อชมเมืองมาครั้งหนึ่ง พบว่า เวลาเลี้ยวโค้งจะเป็นไปด้วยความยากลำบากมาก และตัวห้ามล้อของรถไม่ค่อยดี เพราะเวลาจะหยุดรถไม่สามารถบังคับรถได้ทันทีจึงไปชนกับรถยนต์ที่อยู่ด้านหน้า และผมเป็นคนตัวใหญ่ น้ำหนักค่อนข้างมาก จึงทำให้ไม่อยากใช้บริการสามล้อ”

(ธรรมรักษ์ นวลผุด (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

“สามล้อชมเมืองยังขาดการทำการตลาด การพัฒนาเรื่องการสื่อสาร การนำเที่ยว เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้”

(อุทิศ ชูช่วย สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมสามล้อชมเมืองสำหรับการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ต้องทบทวนแนวทางในภาคปฏิบัติ ให้การบริการมีประสิทธิภาพและมีความน่าสนใจมากขึ้น ควรทำให้นักท่องเที่ยวมั่นใจในบริการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพรถสามล้อ ผู้ปั่นสามล้อหรือวิธีการนำเที่ยว

การให้บริการสามล้อชมเมืองในช่วงเย็นของวันศุกร์และวันเสาร์จะมีนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจมาใช้บริการมากขึ้น เนื่องจากเทศบาลนครสงขลาได้จ้างรถสามล้อถีบแบบเหมาจ่ายเพื่อมาให้บริการโดยไม่คิดค่าบริการแก่ผู้ที่มาเดินเที่ยวในงานสงขลาแต่แรก จำนวน 5 คันต่อวัน จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ พบว่า อัตราเฉลี่ยของผู้มาใช้บริการสามล้อชมเมืองในช่วงงานสงขลาแต่แรกอยู่ที่ 15-20 คนต่อวัน นั่นหมายถึงผู้ปั่นสามล้อจะให้บริการคนละ 2-3 รอบต่อวัน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่ากิจกรรมสามล้อชมเมืองไม่เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวมากนัก (พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554; จำริญ บิลพัฒน์, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554) จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวได้ให้เหตุผลที่ไม่ต้องการใช้บริการสามล้อชมเมือง แม้จะเป็นการให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด เพราะเห็นว่า ลักษณะสามล้อแบบสงขลาคล้ายกับสามล้อในจังหวัดอื่นๆ เพียงแต่รูปลักษณ์ภายนอกอาจต่างกันบ้างเท่านั้น แต่ยังคงเป็นสามล้อเหมือนกัน จึงไม่มีความน่าสนใจที่จะใช้บริการ (ประวิทย์ สนไพศาล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2555)

ดังนั้น กิจกรรมสามล้อชมเมืองเป็นกิจกรรมที่ไม่สามารถสร้างความต้องการแก่นักท่องเที่ยวได้มากนัก จำเป็นต้องมีการพัฒนาการบริการ ยานพาหนะและรูปแบบการนำเที่ยวให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความแปลกและความต่างให้กับกิจกรรมนี้มากขึ้น

6. การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

จากการสัมภาษณ์และสำรวจพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา พบว่านักท่องเที่ยวทั่วไปไม่ได้ให้ความสนใจในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งที่มีอยู่ในเขตเมืองเก่าสงขลามากนัก หากนับสถิติโดยไม่นับนักเรียนนักศึกษา ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์ในแต่ละแห่งมีจำนวนน้อยมาก ยกเว้นพิพิธภัณฑ์หามะรงค์ เนื่องจากได้เปิดให้บริการเพิ่มเติมในช่วงเวลา 16:00-21:00 น. ของทุกวันศุกร์และวันเสาร์ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวงานสงขลาแต่แรกได้มีโอกาสเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์หามะรงค์ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์หามะรงค์มีปริมาณมากกว่าพิพิธภัณฑ์อื่นๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งในเขตเมืองเก่าสงขลา มาสรุปโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ที่เคยใช้บริการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลาทั้งก่อนและหลังการปรับปรุง ได้ให้ทัศนะว่าการกลับมาให้บริการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลาในครั้งใหม่ (ช่วงต้นปี พ.ศ.2554) ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงเป็นแบบนิทรรศการ วัตถุที่ใช้จัดแสดงมีจำนวนลดลง ทำให้ไม่น่าสนใจมากนัก อีกทั้งเวลาเดินชมรู้สึกบรรยากาศเงียบเหงา ส่วนในเรื่องของราคาค่าเข้าชมพิพิธภัณฑ์นักท่องเที่ยวบางคนรู้สึกว่าแพงไปทั้งของชาวไทย (30 บาท) และชาวต่างชาติ (150 บาท) นอกจากนี้ไม่ควรมีการแบ่งราคาค่าเข้าชมระหว่างคนไทยหรือคนต่างชาติ (อมรพันธ์ ศิริสวัสดิ์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555; บิล และวรรณิ์ ซอว์, สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2555)

นักท่องเที่ยวที่ได้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลาเป็นครั้งแรก ได้ให้ในทัศนะว่า รู้สึกพอใจกับสถานที่ ราคาค่าเข้าชมและการจัดแสดงในห้องต่างๆ ชื่นชอบในความงามด้านสถาปัตยกรรมของอาคารพิพิธภัณฑ์ และพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านบรรยากาศในภาพรวมของการเดินชมค่อนข้างเงียบ ไม่มีคนเดินเที่ยวชมคนอื่นๆ ภายในพิพิธภัณฑ์ และนักท่องเที่ยวบางคนได้ให้ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการจัดแสดงคือ การจัดฉากหรือแผ่นป้ายข้อมูลตามจุดต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์อาจเป็นการลดทอนคุณค่าโบราณวัตถุและความงามภายในของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมการก่อสร้างในสมัยก่อน (นิติกรแก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555; สุธรรมา ปรรภคิ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 20 เมษายน 2555)

ข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากนักท่องเที่ยวที่กล่าวไปในข้างต้น เช่น นักท่องเที่ยวบางคนรู้สึกว่าค่าเข้าชมแพงไป จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์มีจำนวนน้อย ทำให้บรรยากาศขณะเดินชมค่อนข้างเงียบ โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมดังนี้

กรณีที่นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าราคาค่าเข้าชมค่อนข้างแพงไป อาจเกิดจากความคาดหวังของนักท่องเที่ยวอยากให้มีการติดตั้งเครื่องปรับอากาศจึงจะถือว่าเป็นการคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป นอกจากนี้อาจมองว่าพิพิธภัณฑ์เป็นของหน่วยงานราชการ ไม่ควรมีการคิดค่าธรรมเนียมในด้านจำนวนผู้เข้าชม มีจำนวนผู้เข้าชมค่อนข้างน้อย จากสถิติประจำปีงบประมาณ 2554 พบว่า อัตราผู้เข้าเยี่ยมชมเฉลี่ย 42 คนต่อวัน หากไม่นับรวมนักเรียนนักศึกษาอัตราผู้เข้าชมเฉลี่ยอยู่ที่ 11 คนต่อวัน ซึ่งเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์มองว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะ นักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจเรื่องพิพิธภัณฑ์จะเป็นคนที่มี ความสนใจทางด้านนี้โดยตรง หรือเรียกได้ว่าเป็น “นักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ” จึงส่งผลให้ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้าชมการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์มีจำนวนไม่มาก ส่วนในเรื่องของความพึงพอใจในด้านการบริการ พบว่าในระยะหนึ่งเดือนที่ผ่านมาความพอใจเริ่มลดน้อยลง ซึ่งอาจจะเกิดจากความเคยชินและความเบื่องานของเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้คะแนนความพึงพอใจของผู้เข้าเยี่ยมชมลดลง 20 คะแนน (ปีหมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

ทัศนคติของภาครัฐและองค์กรสาธารณะมองว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลาไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว ขาดการเล่าเรื่องหรือผูกเรื่องให้เป็นเนื้อเดียวกัน กล่าวคือ กิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ควรสร้างเป็นเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจและเกิดความเพลิดเพลินในการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว (จักรกฤษณ์ ภัทรนิศย์, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554)

ดังนั้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลาไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวได้มากนัก พิจารณาได้จากอัตราผู้เข้าเยี่ยมชมเฉลี่ย 11 คนต่อวัน (ไม่นับรวมนักเรียนนักศึกษา) และคะแนนความพึงพอใจของผู้เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ลดลง ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐมองว่า พิพิธภัณฑ์ยังขาดการเล่าเรื่องหรือผูกเรื่องให้เป็นเนื้อเดียวกัน กล่าวคือ การเล่าประวัติศาสตร์ให้น่าสนใจและมีความเพลิดเพลินขณะเยี่ยมชม ส่วนในทัศนคติของนักท่องเที่ยวยังรู้สึกพอใจและไม่พอใจต่อกิจกรรมนี้ แต่มีความคิดเห็นตรงกันว่า บรรยากาศในการเยี่ยมชมค่อนข้างเงียบ และการปรับรูปแบบการจัดแสดงเป็นแบบนิทรรศการส่งผลให้ลดทอนคุณค่าโบราณวัตถุและความงามภายในของตัวอาคารของพิพิธภัณฑ์

การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส จากการสัมภาษณ์และสำรวจความสนใจของนักท่องเที่ยว พบว่า อัตราผู้เข้าเยี่ยมชมเฉลี่ย 12 คนต่อวัน หากไม่นับรวมนักเรียนนักศึกษา อัตราผู้เข้าชมเฉลี่ยอยู่ที่ 7 คนต่อวัน โดยส่วนใหญ่เป็นชาวไทย ชาวต่างชาติมีจำนวนไม่มาก จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยได้แวะเวียนเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ แม้มีจำนวนไม่มาก หากเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติจะมีมีคฤหาสน์นำนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ประมาณ 10 คนต่อ 1-2 เดือน แต่ตั้งแต่กลางปี พ.ศ.

2554 เป็นต้นมา ไม่พบนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ดั้งเดิม ผู้เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ชาวไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่คุ้นเคยได้นำมาทัศนศึกษา ส่งผลให้ในช่วงปิดทอม พิพิธภัณฑ์จะค่อนข้างเงียบ (โยธิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555)

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวเมืองเก่าสงขลาหลายครั้งได้ให้ความคิดเห็นว่าหลังจากที่พิพิธภัณฑ์ได้เปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงเป็นแบบงานแสดงนิทรรศการ (Exhibition) วัตถุโบราณน้อยลง ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีการปรับปรุงได้มีการจัดแสดงวัตถุโบราณให้ชมมากมาย อีกทั้งห้องแสดงของพิพิธภัณฑ์มีขนาดเล็ก ทำให้เวลาเดินชมจึงสั้นมาก ใช้เวลาประมาณ 5-10 นาทีสามารถเดินชมได้ครบทุกจุดของห้องแสดง ปัจจัยเหล่านี้จึงน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส มีจำนวนลดน้อยลง (ชัยชนะ ประสพผล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2555; โยธิน รอดผล, สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555)

จากการสังเกตและสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคนหนึ่ง พบว่า ความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส อยู่ในระดับที่น้อย นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการเยี่ยมชมโดยรอบ ประมาณ 5 นาที และเดินออกจากพิพิธภัณฑ์โดยทันที จากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่นมากกว่าการใช้เวลาอ่านข้อมูลจากแผ่นป้ายหรือพิจารณาโบราณวัตถุที่จัดแสดง (คริส เฮอร์มัน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555)

ดังนั้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ไม่สามารถตอบ โจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จะเห็นได้จากจำนวนผู้เข้าชม ในทัศนะของนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ภาครัฐมองว่าการเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงใหม่นี้ยังไม่สามารถสร้างความน่าสนใจได้มากนัก

การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พหามะรงค์ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์พบว่าปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์พหามะรงค์ในวันอังคารถึงวันศุกร์ มีจำนวนน้อย เวลาที่นักท่องเที่ยวสะดวกเข้าชมส่วนใหญ่อยู่ระหว่างเวลา 10:00-15:00 น. หากเป็นช่วงที่มีการจัดงานสงขลาแต่แรก คือ ช่วงเย็นวันศุกร์และวันเสาร์ จะมีผู้สนใจเข้าชมพิพิธภัณฑ์พหามะรงค์จำนวนมาก เนื่องจากเป็นผู้ที่มาเดินเที่ยวในงานสงขลาแต่แรกและได้แวะมาเดินชมพิพิธภัณฑ์ ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พหามะรงค์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครอบครัวและกลุ่มวัยทำงาน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์พหามะรงค์ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมดังนี้

“ผู้เยี่ยมชมชาวไทย ประมาณ 400 คนต่อเดือน และชาวต่างชาติ 4-5 คนต่อเดือน โดยผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่จะใช้บริการระหว่างเดินเที่ยวภายในงานสงขลาแต่แรก ถ้าเป็นวันปกติจะไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากนัก”

(พนาวรรณ บุญส่ง, สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554)

เนื่องจากตัวอาคารพิพิธภัณฑ์มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก คือ สร้างบนพื้นที่ขนาด 143.5 ตารางวา ส่งผลให้ไม่ต้องใช้เวลานานในการเยี่ยมชม นักท่องเที่ยวสามารถเดินได้ครบทุกห้อง โดยใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ให้ทัศนะว่า พิพิธภัณฑ์ควรทำหน้าที่มากกว่าการจัดแสดงวัตถุโบราณ ควรถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สำคัญให้กับนักท่องเที่ยวได้ ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“คนที่เข้ามาพิพิธภัณฑ์หำมะรังจะมีลักษณะเข้าแล้วออก เดินดูตามห้องต่างๆ บางคนถ่ายรูปและ โอนถ่ายข้อมูลขึ้นเว็บไซต์ต่างๆ เราควรทำอะไร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้อะไรกลับไป ไม่ใช่แค่การมาเดินเล่นแล้วออกไป”

(ปฐมพร กองสุข (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาเดินชมภายในพิพิธภัณฑ์หำมะรังในช่วงที่มีงานสงกรานต์แต่แรก พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจพิพิธภัณฑ์อยู่ในระดับปานกลาง ผู้สีกิติที่ได้มาเดินชมบ้านไม้ในรูปแบบการก่อสร้างในสมัยก่อน ได้ชมเครื่องไม้ใช้สอยภายในบ้าน ทำให้เห็นถึงวิถีความเป็นอยู่ของคนสมัยก่อน ได้เรียนรู้ประวัติ ๑ พรรษา พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ศิริวัฒน์ สุภาพ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2555; ประวิทย์ สนไพศาล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2555)

ภาพรวมของกิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่ง ไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวได้มากนัก ในมุมมองของภาคเอกชนและประชาชน ได้มองว่า นักท่องเที่ยวที่มีความชื่นชอบโบราณวัตถุจึงจะชอบเที่ยวพิพิธภัณฑ์ นักท่องเที่ยวที่ไม่ชื่นชอบโบราณวัตถุจะไม่อยากเที่ยวพิพิธภัณฑ์ แต่อย่างไรก็ตามหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการตลาดให้มากขึ้น เพื่อสร้างความต้องการแก่นักท่องเที่ยวให้หันมาสนใจการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ให้มากขึ้น และมุมมองของภาครัฐและองค์กรสาธารณะมองว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ไม่ได้จำกัดในเรื่องวัย เพราะกลุ่มวัยรุ่นสามารถชื่นชอบการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ได้เช่นกัน ไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ แต่ทั้งนี้ปริมาณนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบพิพิธภัณฑ์มีจำนวนไม่มากหากเทียบกับนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป หรือเรียกได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ (ณรงค์ รัตนเลิศ, สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554; ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

ทัศนะโดยรวมของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสามกลุ่ม คือ ภาคเอกชนและประชาชนภาครัฐและองค์กรสาธารณะ และนักท่องเที่ยว มีทัศนะที่สอดคล้องกันคือ มองว่าพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องที่ไม่มีความทันสมัย ไม่มีความตื่นตื้นเต้นน่าดึงดูดใจ และไม่มีกิจกรรมอะไรที่น่าสนใจระหว่าง

การเดินทางพิพิธภัณฑน์ ทำให้ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑน์มีไม่มาก จำนวนผู้เข้าชมที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวจึงมีจำนวนน้อย การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑน์ได้กลายเป็นเรื่องของคนเฉพาะกลุ่ม คือ กลุ่มผู้ที่มีความชื่นชอบหรือสนใจในกิจกรรมด้านนี้โดยตรง (ทรงสิทธิ์ บัวทอง (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2554; บิด และวรรณิ ชอว์, สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2555; ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

ดังนั้น หน้าที่ของพิพิธภัณฑน์นอกจากเป็นหน่วยงานที่อนุรักษ์โบราณวัตถุ งานศิลป์ มรดกล้ำค่าของเมืองและของประเทศ บทบาทที่ควรปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมของพิพิธภัณฑน์คือ การปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นและหลากหลายมากขึ้น รูปแบบการนำเสนอผลงานหรือวิธีการเยี่ยมชมจึงควรปรับเปลี่ยน ให้น่าสนใจและสนุกสนานมากขึ้น เพื่อให้การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑน์กลายเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นมากขึ้น

7. การเยี่ยมชมศาสนสถาน

การเยี่ยมชมศาสนสถาน เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจน้อยเช่นกัน เนื่องจากนักท่องเที่ยวมองว่าเป็นสถานที่ที่ประกอบพิธีทางศาสนา และยังไม่ได้มีรูปแบบการนำเที่ยวหรือกิจกรรมอะไรที่น่าสนใจในระหว่างการเดินทาง อีกทั้งการเข้าเยี่ยมชมภายในอาคารสำคัญ บางอาคารเป็นเรื่องที่ยุ้งยากและไม่สะดวก ต้องดำเนินการติดต่อและนัดหมายล่วงหน้า เช่น การติดต่อของเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ วัดมณีมาวาส เป็นต้น นอกจากนี้หลักข้อห้ามบางประการของศาสนาไม่สามารถอนุญาตให้คนต่างศาสนาเข้าไปภายในสถานที่ประกอบพิธีได้ เช่น การเข้าเยี่ยมชมภายในอาคารมัสยิดอิสลาม เนื่องจากมัสยิดเป็นสถานที่สำคัญที่ชาวมุสลิมใช้ประกอบพิธีนมาซหรือพิธีละหมาด เป็นต้น

นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวมุสลิมมีความต้องการในการละหมาด และการรับประทานอาหารมุสลิมแถวย่านบ้านบน เช่น นักท่องเที่ยวจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มพนักงานบริษัท ชุดเจาะน้ำมันที่เป็นชาวอินโดนีเซีย ที่เข้ามาปฏิบัติงานในจังหวัดสงขลาในบางโอกาส เป็นต้น เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการประกอบพิธีละหมาด ณ มัสยิดอิสลาม (ชัยวัฒน์ มาสะพันธ์, สัมภาษณ์วันที่ 9 เมษายน 2555; ปราณี มีรุ่งเรือง, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; สมศักดิ์ หวันหลิ๊ะเบ๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555) ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“นักท่องเที่ยวมุสลิมที่เข้ามาพักบริเวณย่านบ้านบน เนื่องจากสะดวกในการเข้าร่วมพิธีละหมาดและการรับประทานอาหารมุสลิม”

(สาหรี มัสพันธ์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 9 เมษายน 2555)

“นักท่องเที่ยวมุสลิมที่มาพักที่นี่ (โรงแรมสุขสมบูรณ์ 2) มักจะถามหา มัสยิดและแหล่งอาหารมุสลิม ซึ่งจะแนะนำให้ไปแถวบ้านบน”

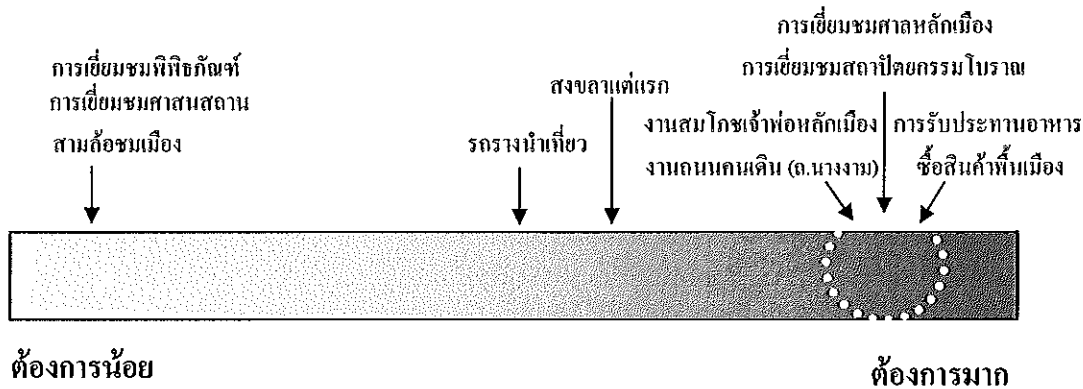
(ปราณี มีรุ่งเรือง, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของมุสลิมมีความผูกพันกับพระเจ้า และการประกอบพิธีละหมาดเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นในชีวิตของชาวมุสลิม ทำให้นักท่องเที่ยวมุสลิมต่างถิ่นทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีความต้องการพักแรมในบริเวณที่ไม่ไกลจากมัสยิด เพื่อสะดวกในการเดินทางไปเข้าร่วมพิธี ส่วนนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มมุสลิมที่เข้ามาเยี่ยมชมมัสยิดอิสลามมีจำนวนไม่มาก นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักจะเข้ามาถ่ายรูปและเดินเล่นบริเวณ โดยรอบมัสยิด โดยใช้เวลาไม่นานและเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น (สมศักดิ์ หวันห๊ะเป๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555)

ศาสนสถานอื่นๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจกิจกรรมนี้เป็นบุคคลที่ชื่นชอบด้านการเยี่ยมชมวัดหรือศาลเจ้าโดยตรง มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าไปเยี่ยมชมภายในบริเวณศาสนสถาน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือร่วมประกอบพิธีทางศาสนา ดังนั้นนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็น “นักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ” เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบและสนใจเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เป็นพิเศษ ปริมาณนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีจำนวนไม่มาก แต่จะสังเกตได้ว่าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความละเอียดละไมมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป (ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555; รัตนา มณีรัตน์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555)

ดังนั้น การนั่งรถสามล้อชมเมือง การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และศาสนสถาน (ยกเว้นศาลหลักเมือง) เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป แต่เป็นกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และศาสนสถานได้ให้ความสนใจต่อกิจกรรมด้านนี้โดยตรง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้แม้มีปริมาณไม่มาก แต่ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความต้องการศึกษาและเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมในมุมมองที่ลึกกว่านักท่องเที่ยวโดยทั่วไป หากต้องการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วไปให้หันมาสนใจต่อกิจกรรมเหล่านี้ให้มากขึ้น จำเป็นต้องสร้างสีสันและความน่าสนใจให้กับกิจกรรมเหล่านี้ นักท่องเที่ยวควรได้รับสารประโยชน์ ความสนุกสนานและความสะดวกจากการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้สิ่งที่น่าจะช่วยกระตุ้นให้กิจกรรมเหล่านี้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมากขึ้น คือ การประชาสัมพันธ์และการทำการตลาดท่องเที่ยว การมีคู่มือแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวและนำเสนอกิจกรรมในแต่ละจุดว่านักท่องเที่ยวสามารถทำอะไรได้บ้าง จึงเป็นการสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่เมืองเก่าที่ได้อธิบายมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นแผนภาพเพื่อง่ายต่อความเข้าใจ โดยกำหนดพื้นที่ด้านขวาสุด (สีเข้ม) เป็นความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรม อยู่ในระดับที่มาก ส่วนพื้นที่ด้านซ้ายสุด (สีอ่อน) เป็นความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรม อยู่ในระดับที่น้อย (ดูภาพประกอบ 45)

ภาพประกอบ 45 ระดับความต้องการกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

จากภาพด้านบน (ภาพประกอบ 45) จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยว มีความต้องการอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การรับประทานและซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมและสักการะ ศาลหลักเมือง การชมสถาปัตยกรรมโบราณ งานสมโภชฯ และงานถนนคนเดินที่ถนนางามซึ่งเป็นงานที่จัดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน กิจกรรมเหล่านี้ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน คือ บริเวณถนนางาม ใกล้กับศาลหลักเมือง พื้นที่ดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นอย่างมาก กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการมากเหล่านี้ขึ้นกับปัจจัยด้านเวลาและโอกาสด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในช่วงเวลาปกตินักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อาจมีความต้องการการรับประทานอาหารเช้าเป็นเรื่องหลัก แต่หากเป็นช่วงปีใหม่หรือช่วงตรุษจีน นักท่องเที่ยวอาจมีความต้องการสักการะศาลเจ้าหลักเมืองมากกว่า เป็นต้น ขณะเดียวกันงานสงขลาแต่แรก และรอรางน้ำเที่ยวนักท่องเที่ยวมีความต้องการในระดับที่น้อยกว่ากิจกรรมที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น (กลุ่มกิจกรรมด้านขวาสุด) แต่ปริมาณความต้องการของทั้งสองกิจกรรมยังอยู่ในระดับที่ดี ส่วนการเยี่ยมชมศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ และกิจกรรมสามล้อชมเมือง เป็นกลุ่มกิจกรรมที่ถือได้ว่าระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่ต่ำ เนื่องจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นยังขาดความน่าสนใจทำให้ไม่สามารถสร้างแรงกระตุ้นให้กับนักท่องเที่ยวเกิดความต้องการได้ บางกิจกรรมมีปัญหาเรื่องการบริการ จำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

โดยภาพรวมในเรื่องความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวในเมืองสงขลา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการอยากให้การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา คงไว้ซึ่งความเรียบง่าย กิจกรรมที่มีควรรสอร่อยและแสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวไม่ได้ต้องการความตื่นเต้น หรือความสนุกเพียงชั่วคราว นักท่องเที่ยวต้องการการพักผ่อน ความรื่นรมย์จากการเข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา ได้สัมผัสรูป รส กลิ่น เสียงของสิ่งต่างๆ ที่เป็นความแท้ ความดั้งเดิมของสังคมาย่านเมืองเก่าสงขลา เกิดเป็นคุณค่าทางจิตใจแก่นักท่องเที่ยว หากกิจกรรมใดมีความน่าสนใจ จะยิ่งสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อาทิ งานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ที่มีกิจกรรมหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ ตลอดเส้นทางการเที่ยวชม

คุณภาพและความน่าสนใจของกิจกรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากหัวข้อที่ 1 คือ กิจกรรมต่างๆ ที่มีในพื้นที่ และหัวข้อที่ 2 คือความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรม มาสรุปเป็นประเด็นในหัวข้อที่ 3 เพื่อหาคำตอบให้กับงานวิจัยนี้ว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา ควรมีลักษณะอย่างไร ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ รวมถึงนักท่องเที่ยว และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บางส่วนมาผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในระดับการแสดงความคิดเห็น โดยใช้เวทีแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือ เพื่อค้นหาคำตอบให้กับงานวิจัย เวทีแบบมีส่วนร่วมนี้เป็นการเปิด โอกาสให้ชุมชนได้ช่วยกันประมวลผลและแสดงความคิดเห็น ถกเถียงและหาข้อสรุปร่วมกันในเรื่องรูปแบบของกิจกรรมที่ควรจะเป็นในอนาคต โดยยึดอยู่บนฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยว นำมาพัฒนาปรับปรุงให้มีคุณภาพและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นำเสนอเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา เพื่อสร้างเป็นจุดขายและตอบสนองต่อความต้องการให้แก่นักท่องเที่ยวได้

การทำข้อสรุปในเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลาที่ควรจะเป็นในอนาคตนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นสองประการหลักคือ ประการที่หนึ่ง ทิศทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา เพื่อใช้เป็นพื้นฐานการคิดเรื่องรูปแบบกิจกรรมฯ และประการที่สอง ข้อพิจารณาเบื้องต้นในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฯ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปในเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฯ โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

ทิศทางกาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

กิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนในการพัฒนาเมืองในหลายด้านหลายมิติ ส่งเสริมให้เกิดสภาพคล่อง เศรษฐกิจได้รับการกระตุ้น รายได้ภาคประชาชนเพิ่มสูงขึ้น แต่ขณะเดียวกันได้ส่งผลกระทบต่อในแง่ต่างๆ เช่นเดียวกัน อาทิ วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทรัพยากรที่สูญหายไป ความขัดแย้งที่มากขึ้นในชุมชน หากไร้ทิศทางกาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ได้มีการนำเสนอความคิดเห็นหลากหลาย เพื่อเกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนร่วมกัน ดังเสียดสะท้อนต่อไปนี้

“เมืองเก่าสงขลา ตอนนี้อยู่ได้ว่าเป็นมรดกของเมือง เราต้องทำตามขีดความสามารถของเมืองตรงนี้ให้ดีกว่าที่จะพัฒนาไปสู่มรดกโลก อันที่จริงเมืองเก่าสงขลาที่มีคุณค่ามาก เป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตอยู่ ร่องรอยเก่ามันเหลือไม่มากแล้ว ซึ่งปกติเวลาที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว เรามักจะลงไปทำอะไร ซึ่งคำว่า “ทำอะไร” อาจจะเป็นการส่งผลกระทบต่อ ทำให้รูปของเมืองเก่าถูกปรุงแต่ง ทำให้ขาด “ความแท้” ซึ่งความแท้ของเมืองเก่า คือ วิถีชีวิต อาคารบ้านเรือน ประเพณี วัฒนธรรม ดังนั้น เวลาทำอะไรต้องละเอียดและต้องไตร่ตรอง ไม่ต้องเร่ง ยกเว้นบางเรื่อง เช่น การฟูฟองของอาคาร เป็นต้น บางทีถ้าเราไปเร่งมาก อาจจะกลายเป็นการทำลายวัฒนธรรม วิถีของชาวบ้าน ดังนั้น การทำสิ่งใหม่อาจดูน่าตื่นเต้น แต่ในมุมมองกลับกันอาจเป็นการทำลายเสน่ห์ของเมืองเก่าไป”

(พีระ ตันติเศรษฐี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

คุณค่าและความแท้ของเมืองเก่าสงขลาอยู่ที่รากวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ดั้งเดิมของคนที่นี่ ที่สะท้อนออกมาเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวสัมผัสได้ อาทิ อาคารบ้านเรือนโบราณ อาหารพื้นเมือง นิสัยใจคอของผู้คนในย่านเมืองเก่า คือ สิ่งที่นักท่องเที่ยวควรได้รับรู้และรู้สึกภาคภูมิใจร่วมกับคนในพื้นที่ถึงสิ่งที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและมีมาอย่างยาวนาน

ดังนั้น การรับรู้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวควรได้รับกลับไปจากการได้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ไม่ใช่ได้รับเพียงแต่ภาพถ่ายหรือขนมอร่อยๆ กลับไปเป็นของที่ระลึกเท่านั้น จึงจะถือได้ว่าเป็นการพัฒนาอย่างถูกทิศทางและยั่งยืน ดังนั้น มีความจำเป็นที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีองค์ความรู้ในเรื่องเมืองเก่าสงขลาเป็นอย่างดี เพื่อจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดบอกเล่าเรื่องราวที่ทรงคุณค่าในท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว และผู้ที่สามารถเล่าเรื่องบ้านของตนเองได้ดีที่สุดคือ “เจ้าของบ้าน” ในที่นี้คือ “ชุมชน” หรือคนในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา (เจริญ รัตนะวิจิตร, โพลิน ธรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินตโกศล, และสุนทร พัฒนายุกุล, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดีต้องสามารถนำสิ่งที่มีอยู่มาทำให้เกิดความแตกต่าง สร้างความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวบางคน ได้ให้แง่คิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับทิศทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาไว้ดังนี้

“นักท่องเที่ยวที่ได้มาเที่ยวเมืองเก่าสงขลาควรได้มองเห็นความเป็นสงขลาที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร เมืองสงขลาต้องแสดงออกมาให้เห็น สัมผัสและเข้าใจได้ง่าย ตัวอย่างเช่น น่าจะมีแนวคิดเรื่อง “Very Songkhla” หรือเรียกว่า “หมั่นแล้ว...สงขลา” (ใช่แล้ว..สงขลา) เป็นแนวคิดพื้นฐานให้กับทุกกิจกรรมท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่า สะท้อนถึงความเป็นอยู่ เข้าใจความเป็นมาของผู้คนที่นี่ และสามสิ่งที่ควรมีเพิ่มเติมคือ *Gimmick Sequence* และ *Program* ตัวอย่างเช่น การฉายภาพยนตร์เรื่องเมืองเก่าสงขลา แสดงจุดเด่นของดินแดน *Singora* แห่งนี้ ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะได้ท่องเที่ยวในสถานที่จริง เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเรื่องประวัติศาสตร์เมือง การนั่งเฮลิคอปเตอร์ชมทัศนียภาพเมืองสงขลา และการจำหน่ายเหรียญตรา *Singora* เป็นสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น”

(นิติกร แก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555)

ประเด็นต่อมาคือเรื่องการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว ข้อคิดเห็นที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วม ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ เห็นว่า คนในพื้นที่ควรเป็นแกนหลักในการจัดการเรื่องกิจกรรมแก่นักท่องเที่ยว ดังความคิดเห็นต่อไปนี้

“ย่านเมืองเก่าสงขลาควรเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน (*Community Based Tourism-CBT*) ภาครัฐควรเป็นเพียงผู้ช่วย เช่น เทศบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา หรือหน่วยงานอื่นๆ ควรเป็นฝ่ายสนับสนุน ชุมชนขาดเหลืออะไรจึงขอช่วยภาครัฐ แม้การท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าจะสามารถเที่ยวได้ด้วยตนเอง แต่ถ้าอยากได้ข้อมูลเชิงลึกจำเป็นต้องอาศัยคนนำเที่ยว ต้องอาศัยสื่อ ซึ่งต่างจากการท่องเที่ยวบริเวณหาดสมิหลา นักท่องเที่ยวทั่วไปจะมาเล่นน้ำทะเล เดินเล่นตามชายหาดหรือนั่งเล่นริมทะเลพอเสร็จก็เลิก วัตถุประสงค์มีไม่มาก แต่แหล่งท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าต่างกัน เนื่องจากวัตถุประสงค์ต่างกัน”

(ปรัชญากร ไชยคช, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

คนในพื้นที่เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก จึงควรเป็นผู้ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งคนในพื้นที่ยังเป็นผู้ที่ใกล้ชิดข้อมูลมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นด้านแหล่งท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยว สามารถรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้รวดเร็วกว่าคนกลุ่มอื่นๆ อีกทั้งทรัพยากรภายในชุมชนเป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนควรต้องอนุรักษ์ ดูแลและเฝ้าระวัง เป็นหู เป็นตา ชุมชนในพื้นที่จึงมีส่วนเป็นอย่างมากและควรเป็นผู้รับประโยชน์หลักในด้านการท่องเที่ยว ดังนั้น การใช้หลักบริหารการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นอีกหนึ่งทิศทางที่สำคัญเพื่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

นอกจากนี้ ความเป็นห่วงในเรื่องทรัพยากรแผ่นดินที่เหลืออยู่ ซึ่งเป็นมรดกที่คนรุ่นปัจจุบันได้รับจากคนในอดีต จำเป็นที่จะต้องคิดใคร่ครวญอย่างรอบคอบถึงทิศทางที่ควรจะเป็นของกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้จะช่วยกำหนดทิศทาง วางแผนและออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในอนาคต จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ทั้งภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในแง่มุมต่างๆ ดังต่อไปนี้

“เรามองอนาคตในฐานะที่อยากให้แตกต่างไปจากเดิม แต่เราไม่ได้มองว่าฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่จะรองรับการท่องเที่ยวในอนาคตควรเป็นอย่างไร กรณีประเทศภูฏานได้กำหนดว่าไม่ให้เอาขบวนน้ำเข้าไปในพื้นที่ เราต้องมองให้ลึกกว่าที่จะให้นักท่องเที่ยวแค่นำซื้อขนม ควรมองว่าทรัพยากรของประเทศของเมืองเราสูญเสียบ้างแล้ว ทรัพยากรและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสุดท้ายที่ประเทศไทยมี เราต้องช่วยกันอนุรักษ์และเห็นคุณค่า ทำไมประเทศภูฏานสามารถกำหนดได้ว่าในหนึ่งปีนักท่องเที่ยวควรเข้ามาในประเทศเท่าไร ดังนั้นเราต้องสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว มิฉะนั้น เขาจะเข้ามาแค่เพียงถ่ายรูป เดินเล่น แต่ไม่เข้าใจเลยว่าการท่องเที่ยวในมิติใหม่นั้นเป็นอย่างไร มันเป็นมิติที่ต้องช่วยรักษา คุณไปตรงไหนคุณต้องช่วยรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นด้วย แต่การบันทึกรุ่นรรมย์ยังคงต้องมี เพราะเป็นตัวหล่อเลี้ยงและเป็นเสน่ห์ แต่ความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์มีความจำเป็นด้วยเช่นกัน ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีคำว่า ชีดจำกัดของการพัฒนา (Limit of growing) การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) จึงจะถือได้ว่าเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

(จเร สุวรรณชาติ, ชนินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสทธิพันธุ์, และอากาศ ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปรับปรุงกิจกรรมใดๆ ที่มีอยู่หรือการคิดสร้างกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นในพื้นที่ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้น และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ทิศทางของกิจกรรมจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานตัวตนที่แท้จริงของคนสงขลาและความสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหวนทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ได้มุ่งตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความแท้ (Authentic) ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม คนในชุมชนควรมีองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ (History) และอัตลักษณ์ (Identity) ของเมืองเก่าสงขลา เพื่อสามารถถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยวได้ และควรนำความเป็นสงขลาขึ้นมาพัฒนากิจกรรมให้เกิดความต่างและความน่าสนใจ เช่น การใช้แนวคิด Very Songkhla เป็นต้น ส่วนในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวควรเป็นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism-CBT) เนื่องจากคนในพื้นที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ประเด็นสุดท้ายคือเรื่องการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่ (Preservation) โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและนักท่องเที่ยว สิ่งที่ถูกกล่าวมาข้างต้นจึงเป็นทิศทางในการพัฒนากิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนร่วมกัน

ข้อพิจารณาเบื้องต้นในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในเขตเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 8 กิจกรรม โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการในระดับมากมี 4 กิจกรรม คือ การรับประทานและซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมศาลหลักเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ และงานสมโภชฯ กับงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) กิจกรรมดังกล่าวถือได้ว่าเป็นฐานกิจกรรมที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา การกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาจึงควรขึ้นอยู่กับฐานกิจกรรมเหล่านี้ อีกทั้งกิจกรรมเหล่านี้อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกันคือ บริเวณถนนนางงาม จึงเหมาะแก่การกำหนดและเชื่อมต่อกิจกรรมเหล่านี้เข้าไว้ด้วยกัน แต่ในส่วนของงานตามเทศกาลคือ งานสมโภชฯ และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นงานซึ่งจัดขึ้นปีละครั้งและมีหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนรับผิดชอบ ซึ่งในแต่ละปีจะมีการหมุนเวียนรูปแบบการจัดงานตามแนวคิดและข้อตกลงร่วมกันของฝ่ายต่างๆ ผู้วิจัยจึงไม่ได้นำเข้ามาพิจารณาในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมฯ ดังนั้น กิจกรรมสามกิจกรรม ได้แก่ การรับประทานและซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมศาลหลักเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ จึงเป็นกลุ่มกิจกรรมที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นรูปแบบกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่าน

เมืองเก่าสงขลา นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นและเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ ผู้ได้รับผลประโยชน์หลักคือคนในพื้นที่ จึงสอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ดังนั้น คำตอบเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานวิจัยนี้ได้พิจารณาบนฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและที่ควรเกิดขึ้นในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ผู้ประกอบการ ประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการและนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการสะท้อนความคิดเห็นและนำมาซึ่งข้อสรุปเป็นภาพอนาคตของกิจกรรมการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา โดยสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

สามกิจกรรมหลัก ได้แก่ การรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ และการเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและอยู่ในบริเวณเดียวกัน คือ พื้นที่บริเวณถนนนางงาม และพื้นที่ใกล้เคียง คือ ถนนนครใน และถนนนครนอก พื้นที่นี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่หลักที่สำคัญ กลุ่มนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรสาธารณะ และประชาชนในพื้นที่ได้มองพื้นที่นี้คือ “พื้นที่ไข่แดง” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทั้งด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เป็นรากเหง้าที่แท้จริงของเมืองสงขลา และเป็นพื้นที่ที่มีความเปราะบาง เสี่ยงต่อการผุพัง ทรุดโทรม และการถูกทำลาย จำเป็นที่ทุกฝ่ายควรทำ ความเข้าใจและช่วยกันรักษา ทั้งนี้กิจกรรมที่ควรพัฒนาปรับปรุงและควรเกิดขึ้นในพื้นที่ หลายฝ่ายได้ร่วมเสนอความคิดเห็นไว้ดังนี้

การรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เป็นกิจกรรมที่ช่วยหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจในย่านเมืองเก่าสงขลาให้คงอยู่มาอย่างยาวนาน แต่ได้มีเสียงสะท้อนและข้อเสนอแนะหลายประการ จากผู้เข้าร่วมเวทีแบบมีส่วนร่วมและจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมให้มีศักยภาพและหลากหลายมากขึ้น โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การยกระดับอาหารพื้นเมืองให้เป็นอาหารที่มีศิลปะหรืออาหารคู่ชั้น (Cuisine) โดยปรับแต่งร้านอาหารหรือร้านค้า ให้มีแนวทาง (Theme) ที่ชัดเจนและมีมาตรฐานมากขึ้น แต่ยังคงไว้ซึ่งบรรยากาศแบบเมืองเก่าสงขลา (จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณีภา โสทธิพันธุ์, และอากาศ ไตรรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

2) การจัดชั้นสอนการทำอาหาร (Work shop) เป็นการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารที่เป็นคนในพื้นที่มาถ่ายทอดกรรมวิธีการทำอาหารพื้นเมืองสงขลาแก่นักท่องเที่ยว เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถได้รับสาระความรู้และความสนุกสนานไปพร้อมกัน ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“กิจกรรมด้านอาหารที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวอีกกิจกรรมหนึ่งคือ การจัดให้มีการจัดชั้นสอนการทำอาหาร (Work shop) เพื่อสอนและ สาธิตการประกอบอาหารพื้นเมืองแก่นักท่องเที่ยว ในช่วงวันศุกร์-วันอาทิตย์ เช่น สอนการทำขนมสับปั้นนี้ โดยเชิญผู้รู้จากชุมชนมาสอน เวลาที่ใช้ในการจัดประมาณ 30 นาที สถานที่อาจเริ่มต้นที่โรงเรียนจีนหรือที่อื่นที่เหมาะสม กิจกรรมนี้จะส่งผลดีให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้ด้านอาหาร และได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในพื้นที่”

(เจริญ รัตนะวิจิตร, ไพลิน ธรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินต โภศน, และ
สุนทร พัฒนายุกุล, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและ
ประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดกลับไปสอบถามนักท่องเที่ยวบางคน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ต้องการที่จะชมการสาธิตการทำอาหาร มีความต้องการอยากจะทำอาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นหลัก โดยให้เหตุผลและทัศนะดังนี้

“การสาธิตทำอาหารต้องใช้เวลามาก ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่ได้มีเวลามากนัก เพียงแต่ต้องการจะลองชิม ลองรับประทานอาหารหรือขนมอร่อยๆ เท่านั้น หากจะทำการสาธิตน่าจะจัดเป็นงานไปเลย เช่น จัดการทำอาหารสาธิตในงานถนนคนเดิน หรือร้านค้าอาจกันครัวบริเวณหน้าร้านคิดเป็นกระจกใสเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเลือกซื้อสินค้าได้เห็นกระบวนการทำขนมหรืออาหารต่างๆ เป็นต้น”

(อำนาจ เกียรติศุกสิริ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555)

“ผมไม่ค่อยสนใจเรื่องการทำอาหารนะ ผมแค่อยากลองซื้อขนมพื้นเมืองที่เขาขายกันว่าอร่อยมาลองรับประทาน แต่หากจะมีการสาธิตหน้าร้านก็ได้ เผื่อนักท่องเที่ยวบางคนสนใจ”

(ครรชิต นาทอง (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555)

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในเรื่องการสาธิตการทำอาหารนี้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มองว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากแต่ละกระบวนการต้องใช้เวลามาก อาหารบางอย่างไม่สามารถทำให้เสร็จได้ทันที ต้องรอเวลาแปงพักตัวให้สูงขึ้นตามธรรมชาติ ดังนั้น การสาธิตการทำอาหารหลายอย่างคงไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นครบทุกกระบวนการ อีกประเด็นหนึ่งคือ หากจัดพื้นที่คร่อมมาอยู่บริเวณหน้าร้าน จะทำให้เสียพื้นที่วางสินค้า เพราะนักท่องเที่ยวจะซื้อสินค้าที่สะดวกในการมองเห็น สิ่งที่จะทำได้คือ การสาธิตการห่อขนมหรือสาธิตการปรุงอาหารที่ผ่านกระบวนการจัดเตรียมมาระดับหนึ่ง เช่น การสับเนื้อไก่เนื้อหมูใส่จานพร้อมราดด้วยน้ำสตู เป็นต้น (ปทุมรัตน์ ศิริคติธรรม, สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2554; พะเยียสายเรือน, สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2555; รัฐนคร ปิยะศิริโสฬส, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555)

3) การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นสงขลาให้กับร้านค้าและสินค้าที่จำหน่าย อาทิ การมีตราเมืองเก่าสงขลา (Songkhla Old Town brand) เป็นตราที่คนในชุมชนสามารถใช้ร่วมกันได้ เช่น การนำตราเมืองเก่าสงขลาไปใส่ไว้บนบรรจุภัณฑ์ เช่น กล่องหรือถุงพลาสติกใส่ขนมถุงกระดาษหรือถุงผ้า หรือเป็นส่วนประกอบในของที่ระลึกที่จำหน่าย เช่น เสื้อยืด หมวก พัด กระเป๋าไปรษณียบัตร จานรองแก้ว ปากกา พวงกุญแจ สมุดเล่มเล็ก เป็นต้น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะเมืองเก่าสงขลา การจัดแสดงหน้าร้าน (Display) เป็นรูปสินค้าหรือร้านค้าในสมัยอดีต เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศน่ารักๆ ภายในร้าน โดยอาจเลือกใช้พื้นที่ในบางมุมหรือบางจุด สิ่งเหล่านี้เป็นการเพิ่มการรับรู้และการจดจำเรื่องเมืองเก่าสงขลาให้นักท่องเที่ยว ทั้งนี้การลงทุนเพียงคนใดคนหนึ่งจะเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่หากมีการร่วมทุนเพื่อจัดทำหรือจ้างผลิตร่วมกันจะทำให้ค่าใช้จ่ายลดลง (เจริญ รัตนะวิจิตร, สัมภาษณ์วันที่ 16 มกราคม 2555; ปทุมรัตน์ ศิริคติธรรม, สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2554; นิติกร แก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555)

4) การฟื้นฟูการทำอาหารโบราณของสงขลา เพื่อสร้างความต่างและความแปลกใหม่แก่นักท่องเที่ยว โดยไม่เพียงฟื้นฟูด้านสูตรอาหารโบราณ แต่ต้องมีผู้ประกอบการที่ทำอาหารเหล่านี้จัดจำหน่ายด้วย เพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้มาทดลองรับประทานอาหารที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่เมืองเก่าสงขลา หรืออาจเรียกว่า Only Songkhla (นิติกร แก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555; รัชมิ รัตนปราการ, สัมภาษณ์วันที่ 21 ธันวาคม 2554)

5) การถนอมอาหารให้ได้ยาวนานขึ้น เพื่อมีส่วนช่วยในการจำหน่ายได้มากขึ้น เนื่องจากสินค้าประเภทอาหารหรือขนมพื้นบ้านที่มี มีอายุสินค้าที่สั้น ทำให้ปริมาณสินค้าที่นักท่องเที่ยวซื้อกลับไปเป็นของฝากมีจำนวนลดลง (เพชรรุ้ง เทียบทอง, สัมภาษณ์วันที่ 16 เมษายน 2555; สุพรรณมา ปรารภดี (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 20 เมษายน 2555)

ดังนั้น การยกระดับอาหารพื้นเมืองให้เป็นอาหาร Cuisine การจัดชั้นสอนการทำอาหาร การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นสงขลาให้กับสินค้าที่จำหน่าย การฟื้นฟูการทำอาหารโบราณของสงขลา และการพัฒนาการถนอมอาหาร จึงเป็นข้อเสนอเพื่อการพัฒนากิจกรรมด้านการรับประทานและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง เพื่อส่งเสริมให้กิจกรรมมีความน่าสนใจและหลากหลายมากขึ้น

ในประเด็นต่อมาคือกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณในเขตเมืองเก่าสงขลา ได้มีการพูดคุยถกเถียงกันในเวทีแบบมีส่วนร่วม ถึงความเป็นไปได้และแนวทางการพัฒนาการกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณในพื้นที่ให้มีทางออกที่ดีสำหรับทุกฝ่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้ย้อนรอยประวัติศาสตร์ผ่านอาคารบ้านเรือน โบราณที่เหลืออยู่ เป็นเสมือนฉากขนาดใหญ่พร้อมด้วยตัวละครที่เดินไปมา ทั้งนี้เมืองเก่าสงขลาจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่เหลืออยู่อย่างรู้ค่า และคงไว้ซึ่งความแท้ให้มากที่สุด จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ได้มีการนำเสนอเกี่ยวกับกิจกรรมนี้หลายประเด็น โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การมี “บ้านสงขลา” เพื่อเปิดเป็นบ้านตัวอย่างต้อนรับนักท่องเที่ยว แสดงให้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนแบบคนสงขลา เนื่องจากนิสสัยคนสงขลาดั้งเดิมจะอยู่อย่างสงบ ไม่ยุ่งเกี่ยวกันมากนัก หากเป็นคนที่ไม่รู้จักจะไม่ให้เข้าบ้านของตน ดังนั้น บ้านตัวอย่างจึงเป็นทางออกในเรื่องนี้ จากการพูดคุยกันของกลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ในระหว่างการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางการจัดการให้เกิดบ้านสงขลาตัวอย่าง โดยเริ่มต้นจากการหาบ้านหรืออาคารเก่าที่ติดกัน 2-3 ห้อง เพื่อเปิดเป็นพื้นที่โล่งภายในอาคารให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมได้ อาจแบ่งเป็นบ้านในแบบต่างๆ อย่างน้อย 5-6 หลัง ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม และมีคนบรรยายด้วย เหมือนบ้านของชุมชน ยัด เช่น ทั้งที่ตัวบ้านไม่มีอะไรเลย แต่คนบรรยายดี บ้านอย่างนั้นในเมืองเก่าสงขลามีมากมาย เช่น บ้านเลขที่ 97 ถนนนครใน เดิมเคยเป็นสำนักงานภาคีคนรักเมืองสงขลา ภายในบ้านมีผังย่านเมืองเก่าสงขลา มีการฉายวิดีโอที่สนับและนำเมืองสงขลาฝั่งบ่อียง และร้านค้าเก่าแก่ต่างๆ ที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยว และได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องลักษณะบ้านในเขตเมืองเก่าสงขลา เช่น แบบจีนดั้งเดิม แบบจีนผสมตะวันตก เป็นต้น ส่วนชั้นสามของอาคาร

สามารถเห็นทะเลสาบสงขลา และฝั่งเมืองเก่าที่สวยงาม จึงเหมาะที่จะเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม (จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสคติพันธุ์, และ อาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

2) การมี “พิพิธภัณฑ์เมือง” ในลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Living museum) มีการหมุนเวียนกันจัดนิทรรศการ หรือการแสดงศิลปะในแขนงต่างๆ โดยประสานงานกับสถาบันศึกษาช่วยนำนักศึกษา มาฝึกงาน และดึงกลุ่มผู้สูงอายุวัยเกษียณที่มีองค์ความรู้เรื่องเมืองเก่าเป็นอย่างดีมาเป็นอาสาสมัครนักเล่าเรื่อง (Story teller) ทั้งนี้ต้องมีกลุ่มคนอาสาในเมืองนี้ มาทำหน้าที่ขับเคลื่อนและหล่อเลี้ยงเมืองนี้ (ดูภาพประกอบ 46) (จักรกฤกษ์ ภัทรนิตย์, ปรัชญากร ไชยคช, เรณูภา ฤทธิเดช, ศรีลักษณ์ อนุตรฤกษ์วงศ์, และอมรินทร์ สันตินิยมภักดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสคติพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

ภาพประกอบ 46 ภาพวาดกิจกรรมท่องเที่ยวในอนาคต กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ
 กลุ่มที่ 2 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคป่าฯ) เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2555

ความคิดเรื่อง “บ้านสงขลา” ที่เปิดเป็นบ้านตัวอย่าง สามารถนำมาปรับใช้ร่วมกับ “พิพิธภัณฑ์เมือง” ที่จัดในลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตและทำหน้าที่เป็นศูนย์แสดงสินค้าพื้นเมือง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์จำหน่ายสินค้าที่ระลึกของเมืองเก่าสงขลา และศูนย์แสดงศิลปวัฒนธรรม (ดูภาพประกอบ 46) (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, ปรัชญากร ไชยคช, เรณูภา ฤทธิเดช, ศรีลักษณ์ อนุตรฤกษ์วงศ์, และอมรินทร์ สันตินิยมภักดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

ดังนั้น บ้านสงขลาสามารถใช้งานได้หลายลักษณะหน้าที่ (Multifunction) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคุณอุทิศ ชูช่วย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ที่เคยมีความคิดเรื่องการเปิดสำนักงานในย่านเมืองเก่า เพื่อเป็นจุดบริการนักท่องเที่ยว มีห้องน้ำและการจัดนิทรรศการของเมือง มีแผนที่บริเวณนั้นแสดงแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งรับประทานอาหาร นอกจากนี้ควรมีพิพิธภัณฑ์เมืองตามจุดต่างๆ (อุทิศ ชูช่วย, สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555) แนวความคิดเรื่องพิพิธภัณฑ์เมืองของย่านเมืองเก่านี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวบางคน อาทิ นักท่องเที่ยวที่ได้มีโอกาสไปเยี่ยมชม “พิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัว” รู้สึกชื่นชอบและอยากให้เมืองสงขลาได้นำเอาบ้านเก่ามาทำเป็นพิพิธภัณฑ์บ้าง (พันแสง สุขนิรันดร์ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 มกราคม 2555) นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางคนได้เสนอให้นำบ้านโบราณมาทำเป็นพิพิธภัณฑ์แบ่งตามเชื้อสายของชาวเมืองที่มีในเมืองสงขลา อาทิ กลุ่มชาวจีน เช่น ฮกเกี้ยนแต้จิ๋ว ไทหล้า อักกา และกวางตุ้ง เป็นต้น หรือเป็นพิพิธภัณฑ์บ้านมุสลิม หรือบ้านชาวไทยพื้นถิ่น โดยแต่ละพิพิธภัณฑ์ให้แสดงจุดเด่นของตนเองออกมา และควรคิดให้มีแนวทาง (Theme) ที่แตกต่างกัน เช่น พิพิธภัณฑ์จีนแห่งนี้แสดงถึงวิถีการต้อนรับและการอยู่อาศัย พิพิธภัณฑ์จีน อีกแห่งนี้อาจแสดงถึงประเพณีการแต่งงานแบบจีน เป็นต้น (นิติกร แก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555)

แนวคิดเรื่องพิพิธภัณฑ์เมืองได้มีผู้สนใจและคิดโครงการสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นก่อนหน้านี้ โดยได้เลือกพื้นที่ในย่านเมืองเก่าสงขลา เนื้อที่กว่า 500 ตารางเมตร เพื่อสร้างเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์และปรับปรุงบ้านโบราณที่มีอยู่บนที่ดินดังกล่าวเป็นพิพิธภัณฑ์ พื้นที่ก่อสร้างนี้อยู่บนถนนนครในระหว่างแยกถนนยะหริ่งถึงแยกถนนหนองจิก และสามารถทะลุไปยังถนนนครนอกได้ โดยมีแผนจะจัดสรรพื้นที่จัดแสดงให้เป็นทั้งการจัดแสดงนิทรรศการถาวรและชั่วคราว (Permanent exhibition and temporary exhibition) หรือเป็นทั้งพิพิธภัณฑ์และงานแสดงศิลปกรรมที่มีการหมุนเวียนการจัดแสดงอยู่เสมอ (Museum and temporary art gallery) ซึ่งในปัจจุบัน โครงการนี้กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินงาน (ปกรณ์ เณมิตรมานสุข, สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2555)

เมืองที่มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือบ้านโบราณเป็นตัวอย่าง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมนั้น นับเป็นเรื่องที่ดีทั้งต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว แต่ควรคำนึงถึงจุดยืนเรื่องอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากด้วย จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐท่านหนึ่ง ได้มีมุมมองและข้อคิดบางประการเกี่ยวกับเรื่อง “พิพิธภัณฑ์เมือง” และ “บ้านสงขลาตัวอย่าง” ดังนี้

“พวกเราไม่ได้เป็นนักการตลาดหัวก้าวหน้า แต่เป็นผู้ค้าธรรมดา เราไม่ได้มีนักการตลาดที่ดี แต่เป็นนักลอกเลียนแบบที่ใช้ได้ หลายคนไปดูงานปีนังเพื่อเลียนแบบเขา สงขลาจะเป็นมรดกโลกทำไม หากสงขลา ยังสกปรกอยู่ ทำไมไม่มองว่าเรามีอะไร แล้วพัฒนาจากสิ่งที่มี นำเงินงบประมาณมาช่วยปรับปรุงบ้าน เช่น หากบ้านนี้ยอมเข้า โครงการคุณสามารช่วยเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวช่วงวันเสาร์อาทิตย์ได้หรือไม่ไม่ต้องเปิดบ้านทั้งหมด เพียงแต่เปิดบางส่วน น่าจะลองเข้าไปคุยกับเจ้าของบ้านแต่ละหลัง เป็นต้น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติที่แท้จริงของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้มากกว่า”

(ปฐมพร กองสุข (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

ความคิดเรื่องการปรับปรุงบ้านนี้ได้สอดคล้องกับโครงการปรับปรุงบ้านในย่านเมืองเก่าของเทศบาลนครสงขลา และสอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ที่ได้มองว่าบ้านโบราณที่กำลังจะพัง ควรช่วยกันหาทุนเพื่อทำการซ่อมแซมเป็นการเร่งด่วน ก่อนที่บ้านจะพังลงมา เพื่อให้บ้านเก่าเหล่านี้สามารถคงอยู่ต่อไปได้อีก 100 ปี (ปรกรณ์ เนมิตรมานสุข, สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2555) การปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นของเมืองเก่าสงขลา ก่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามในภาพรวมของเมือง ส่วนแนวคิดที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เปิดบ้านของตนเองในบางส่วนเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมนั้น เป็นเรื่องที่ต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากเจ้าของบ้านและควรสื่อสารให้ชุมชนรับทราบร่วมกัน

ดังนั้น การทำพิพิธภัณฑ์พิพิธภัณฑ์เมืองหรือบ้านสงขลาตัวอย่าง เพื่อสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกจุดหนึ่งนั้น เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ แต่ควรมีการพิจารณาและตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยคิดจากฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม สภาพสังคมที่มีอยู่ ไม่ควรลอกเลียนแบบใคร เพราะนักท่องเที่ยวจะรู้สึกถึง “การทำซ้ำ” ได้ เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว สามารถเป็นศูนย์บริการครบวงจรและนำเสนออย่างสร้างสรรค์ ไม่ขัดต่อภาพลักษณ์เมืองและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ตัวอย่างกิจกรรมที่เกิดจากฐานคิดเรื่องทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ อาทิเช่น การจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เมื่อหลายปีก่อน โดยใช้ชื่องานตอนหนึ่งว่า “ร้อยอันพันอย่าง” เป็นการนำเอาของรักของหวงของแต่ละบ้านในสงขลา มาจัดแสดง ทำให้พบเห็นของแปลกและสิ่งที่น่าสนใจมากมาย นับเป็นเสน่ห์ของคนสงขลา โดยแท้ (ปฐมพร กองสุข (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

3) การมีข้อกำหนดให้ประชาชนปรับปรุงบ้านตนเองทุก 5 ปี แนวคิดนี้เพื่อเป็นการปรับปรุงสภาพบ้านให้ดี จัดภูมิทัศน์รอบบ้านของตน อาจเริ่มต้นจากโครงการทำความสะอาดบ้าน (Big cleaning day) หรือโครงการทาสีบ้าน (Painting day) ดังนั้น หากคนในชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาช่วยกันทาสีบ้าน ปลุกต้นไม้ให้สวยงาม ดูแลเรื่องความสะอาดหน้าบ้านของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะสร้างแรงดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้อาจทำเป็นโครงการเปิดตัวนางงาม ซึ่งนางงามในที่นี้คือ บ้านเก่าบริเวณถนนนางงาม โดยเลือกบ้านโบราณ 5-6 หลัง ปรับปรุงทั้งภายนอกและภายใน ทำเป็นตัวอย่างให้แก่บ้านหลังอื่นได้เห็นก่อนที่จะตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ (ปิด และวรรณิ ชอวี, สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2555; จเร สุวรรณชาติ, ชนินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณีภา โสคติพันธุ์, และอากาศ ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; ปัทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

4) การปรับภูมิทัศน์บ้านโบราณ แนวคิดนี้เป็นการปรับปรุงทัศนียภาพของเมืองเก่าให้สวยงามและถูกส่วน โดยเลือกปรับบางโซนหรือสถานที่บางจุดบนพื้นที่ถนนนางงามให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นจุดถ่ายภาพได้ เช่น การปิดฝาที่ระบายน้ำให้เรียบร้อย จัดตั้งกระถางต้นไม้ให้สวยงาม จัดไฟส่องตัวบ้าน โบราณช่วงกลางคืน หรือจัดตกแต่งไฟส่องตามพื้นหรือแนวทอเป็นระยะห่างที่เหมาะสม ไฟแต่ละดวงสามารถสลับสีไปมาระหว่างกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพได้ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน (เจริญ รัตนะวิจิตร, สัมภาษณ์วันที่ 16 มกราคม 2555; นัศรชัย แซ่อึ้ง, สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555; ปกรณ์ รุจิวิไล, สัมภาษณ์วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555)

5) การปรับภูมิทัศน์ริมฝั่งทะเลสาบสงขลา เขตเมืองเก่าสงขลาเป็นพื้นที่ที่แตกต่างจากเมืองเก่าเมืองอื่น คือ เป็นเมืองเก่าที่มีพื้นที่ติดทะเล เป็นลักษณะเด่นของเมืองในด้านกายภาพ แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทราบในเรื่องนี้ เนื่องจากมีอาคารบดบังทัศนียภาพของทะเลสาบสงขลา อีกทั้งบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของลูกเรือประมงต่างด้าว ทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในการไปเดินเล่นชมทัศนียภาพในพื้นที่ดังกล่าว จึงได้มีข้อเสนอให้มีการเปิดเป็นพื้นที่บริเวณถนนนครนอกให้สามารถมองเห็นทัศนียภาพฝั่งทะเลสาบสงขลา และสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวทางทะเลต่อไปได้ ดังนั้น การท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาควรเป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งอื่นด้วย เช่น การท่องเที่ยวตามรอยหลวงปู่ทวด การท่องเที่ยวทางทะเล และเชื่อมโยงไปยังอำเภอรอบนอก เป็นต้น (ทรงสิทธิ์ บัวทอง (นามสมมติ), สัมภาษณ์ วันที่ 15 ธันวาคม 2554; จเร สุวรรณชาติ, ชนินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณีภา โสคติพันธุ์, และอากาศ ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555) แนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนายกเทศมนตรี

นครสงขลา ที่มีแนวคิดเรื่องการเปิดพื้นที่บริเวณถนนนครนอกออกสู่ทะเลสาบ เพื่อให้สามารถมองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามของทะเลสาบสงขลา และใช้ประโยชน์จากลานโล่งสาธารณะในการจัดกิจกรรมต่างๆ แนวคิดนี้มีผู้สนับสนุนหลายความคิดเห็น อาทิ เสนอให้เปิดพื้นที่อาคาร โกดังใกล้กับประตูเมืองจำลองสงขลาให้เป็นลานโล่งชมวิว บางคนได้เสนอให้ขอใช้พื้นที่ที่ด้านศาลากลางสงขลา เพื่อปรับเป็นพื้นที่สาธารณะและจุดชมวิว เป็นต้น (พิธีระ ต้นติเสรีณี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

6) การจัดการจราจรแบบกึ่งปลายปิด (Cal de sac) เพื่อให้พื้นที่การสัญจรบนถนนนครในโล่งมากขึ้น จำนวนรถเข้าออกน้อยลง การจัดการจราจรแบบนี้ทำให้รถยนต์ต้องขับเลี้ยวไปออกถนนไทรบุรีหรือถนนรามวิถีมากขึ้น เพื่อปรับพื้นที่ถนนนครในให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเดินชมสถาปัตยกรรม โบราณ นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น (ปรกรณ์ เณมิตรมานสุข, สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2555)

7) การสนับสนุนให้มีกิจกรรมขนาดเบา เช่น การเดินเท้า รถมอเตอร์ไซด์ชมเมืองรถไฟฟ้า เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่และการจราจร อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์อาคารโบราณต่างๆ ตามแผนการอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา ถ้านักท่องเที่ยวเดินทางมาด้วยรถบัสหรือยานพาหนะขนาดใหญ่ ควรจอดในพื้นที่รอบนอก และใช้บริการรถรางหรือรถสาธารณะท้องถิ่นแทน (กุลประคอง ปุเวกิจ, สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, ฐานิตย์ แก่งกระจำง, และณัฐวรรณ ชวา, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555; จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณีภา โสคติพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

8) การนำป้ายร้านค้าโบราณกลับมาติดหน้าบ้าน เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศเมืองและย้อนรำลึกถึงอดีตของบ้านแต่ละหลังว่าในสมัยก่อนบ้านเหล่านี้มีชื่อร้านค้าว่าอย่างไร การค้าขายอะไร เป็นการสร้างบรรยากาศย้อนยุคให้กับย่านเมืองเก่าสงขลาให้มากขึ้น ทั้งนี้เจ้าของบ้านไม่ต้องจ่ายภาษีแก่เทศบาลนครสงขลา นอกจากนี้ควรกำจัดหรือลดจำนวนและขนาดของป้ายไววนิลในพื้นที่เมืองเก่า เพราะเนื่องจากทำลายทัศนียภาพที่สวยงามของเมืองเก่า บางป้ายซีดและเปื้อนดูไม่งาม โดยเฉพาะถนนสามสายหลักในย่านเมืองเก่าไม่ควรปล่อยให้มีย้ายไววนิล (สำราญ ศรีพจนารถ, สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555)

9) การจัดกิจกรรมวาดภาพเมืองเก่าสงขลา คือ ตัวแทนชุมชนที่เป็นศิลปินนำนักท่องเที่ยววาดภาพเมืองเก่าในมุมต่างๆ โดยกิจกรรมนี้เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจและมีเวลา สามารถใช้เวลาในการซึมซับบรรยากาศแบบเมืองเก่าสงขลา ได้มากขึ้น ผ่านการได้นั่งมอง

อาคาร โบราณต่างๆ และค่อยๆ บรรจงลากเส้นเพื่อวาดภาพออกมาที่ละเส้น (เจริญ รัตนะวิจิตร, สัมภาษณ์วันที่ 16 มกราคม 2555)

10) การปรับปรุงด้านสาธารณูปโภคและความปลอดภัย เช่น ห้องน้ำสาธารณะให้มีจำนวนเพียงพอและสะอาด การปรับพื้นที่ทางเดินสาธารณะให้สามารถใช้เดินได้มากขึ้น ไม่ควรปล่อยให้มีความชื้น ไม่รกริมทางเดิน การดูแลเรื่องความสะอาด การกำจัดมูลสุนัขตามท้องถนน การบริการถังขยะสาธารณะ การเพิ่มแสงสว่างในช่วงกลางคืน โดยเฉพาะบริเวณถนนคนเดินและถนนคนนอก การจัดการปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าว เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว (กฤษฎา บุญราช, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555; ทิพวรรณ ดิลกเวช, สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554; บิล และวรัณนี ซอว์, สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2555; สำราญ ศรีพจนารถ, สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555)

ดังนั้น การมี “บ้านสงขลา” หรือ “พิพิธภัณฑ์เมือง” เพื่อเปิดเป็นบ้านตัวอย่างต้อนรับนักท่องเที่ยว และเปิดแสดงนิทรรศการหรือการแสดงศิลปะในแขนงต่างๆ หมุนเวียนกันไป และสามารถใช้งานได้หลายหน้าที่ เช่น เป็นศูนย์แสดงสินค้าพื้นเมือง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์จำหน่ายสินค้าที่ระลึกของเมืองเก่าสงขลา และศูนย์แสดงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะมีส่วนสร้างสีสันให้กับกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ นอกจากนี้การมีข้อกำหนดให้ประชาชนปรับปรุงบ้านตนเองทุก 5 ปี การปรับภูมิทัศน์บ้านโบราณ การปรับภูมิทัศน์ริมฝั่งทะเลสาบสงขลา การจัดการจัดการจราจรแบบกึ่งปลายปิด การสนับสนุนให้มีการสัญจรขนาดเบา การนำป้ายร้านค้าโบราณกลับมาติดหน้าบ้าน การจัดการกรรมวาตภาพเมืองเก่าสงขลา และการปรับปรุงด้านสาธารณูปโภคและความปลอดภัย ข้อเสนอเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณในย่านเมืองเก่าสงขลา มีเสน่ห์และน่าค้นหามากยิ่งขึ้น

กิจกรรมถัดมาคือ การเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา ซึ่งถือเป็นศาสนสถานที่สำคัญที่อยู่ใจกลางเมืองเก่าสงขลา มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการก่อตั้งเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง เป็นจุดหมายปลายทางและจุดแวะเวียนที่สำคัญของนักท่องเที่ยว

การเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา ศาลหลักเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เข้าเยี่ยมชมและสักการะเจ้าพ่อหลักเมือง จึงเป็นจุดสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลในแง่ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องและจากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมได้มีข้อเสนอและข้อคิดเห็นดังนี้

1) การให้ศาลหลักเมืองสงขลาทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา (Tourist center) ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ภายในบริเวณศาลหลักเมืองสงขลา มีแผนที่ขนาดใหญ่ ซึ่งอาจติดไว้บริเวณใดบริเวณหนึ่ง แต่แผนที่ดังกล่าวไม่ควรให้ขัดกับทัศนียภาพของศาลหลักเมือง ทั้งนี้เมื่อนักท่องเที่ยวเห็นแผนที่จะสามารถเข้าใจพื้นที่เมืองเก่าสงขลาได้ง่ายขึ้น

ภายในแผนที่จะมีการแสดงสถานที่ที่น่าสนใจในย่านเมืองเก่าสงขลา กิจกรรมที่มีให้บริการ โรงแรมหรือที่พัก ร้านอาหารที่มีชื่อเสียง เส้นทางการเดินทาง ชื่อหรือเบอร์โทรศัพท์ของเจ้าของกิจการหรือบริการต่างๆ รวมถึงการทำให้เป็นแผ่นพับเส้นทางการเดินทางเที่ยวชมย่านเมืองเก่าสงขลา ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น (ขงยุทธ ดิษฐ์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555; อรอนงค์ เปี่ยมไพศาล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 มกราคม 2555)

2) การจัดเจ้าหน้าที่นำชมและบรรยายประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมือง รวมไปถึงความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองสงขลา แนะนำลำดับการไหว้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมีองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์มากขึ้น แทนการเข้ามาเที่ยวชมเพื่อถ่ายภาพหรือเข้ามาไหว้พระเพียงอย่างเดียว (มัทเขนา การเวก (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2555; ขงยุทธ ดิษฐ์สถาน (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 28 เมษายน 2555)

3) การจำหน่ายสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ภาพถ่ายผลงานที่ระลึก ป้ายอักษรชื่อจีน พัดศาลหลักเมืองสงขลา โปสเตอร์เมืองสงขลา เสื้อ กระเป๋า หมวก โดยมีตราสัญลักษณ์ (Logo) ของเมืองเก่าสงขลาติดอยู่ที่สินค้าที่ระลึก เป็นต้น สินค้าที่ระลึกเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสร้างสีสันแก่การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าในอีกทางหนึ่ง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้และจดจำความเป็นเมืองเก่าสงขลาได้มากขึ้น และได้รับประสบการณ์ที่ประทับใจจากการท่องเที่ยว (รัชณี พูนผลิต (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 12 มกราคม 2555; สุเมธิ รัตนวงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

ดังนั้น การให้ศาลหลักเมืองสงขลาทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว การให้บริการนำชมบรรยายประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมือง การจำหน่ายสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว เป็นอีกสีสันหนึ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเพลิดเพลินกับการได้มาเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา

นอกจากนี้การทำกิจกรรมทั้งสามข้างต้น คือ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ และการเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลาในย่านเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวยังได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ไปในตัว ก่อให้เกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน โดยรากฐานวัฒนธรรมของเมืองสงขลา คือ การอาศัยอยู่ร่วมกันของคนสามกลุ่มหลัก ทำให้ส่งอิทธิพลและได้รับอิทธิพลของกันและกัน สะท้อนออกมาเป็นการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ อุปนิสัย การแต่งกาย ภาษา ค่านิยม จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความแท้จริงของเมืองเก่าสงขลา จากการสัมภาษณ์ผู้กลุ่มให้ข้อมูลและการระดมความคิดเห็นจากเวทีแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นและข้อเสนอเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) การให้คนในพื้นที่แต่งกายเข้าบรรยากาศเมืองเก่า โดยแต่งตามลักษณะเชื้อชาติของคน เช่น แต่งกายแบบชาวไทยเชื้อสายจีน หรือชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม อาทิ การนุ่งผ้าปาเต๊ะ ใส่เสื้อคอกระเช้า และแสดงถึงวิถีความเป็นอยู่ของคนสงขลา ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการท่องเที่ยว เนื่องจากการแต่งกายเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวสังเกตและสัมผัสได้ง่าย (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; เจริญ รัตนะวิจิตร, ไพลิน ธรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินตโกศล, สุนทร พัฒนายุกุล, และฐานิชัย แก่งกระจ่าง, เวทีแบบมีส่วนร่วมกลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555) ในประเด็นนี้ได้มีการแสดงความคิดเห็นแตกต่างกันบ้าง โดยบางคนคิดเห็นว่าการแต่งกายเป็นเรื่องส่วนบุคคล การไปบังคับการแต่งกายของแต่ละคนคงทำไม่ได้ ฉะนั้น ควรให้ผู้ประกอบการหรือคนในพื้นที่แต่งกายตาม สำนันิยม หากต้องการให้การแต่งกายเข้ากับบรรยากาศเมืองเก่าควรจัดทำเสื้อที่พิมพ์ลายเมืองเก่าสงขลาแจกให้ผู้ประกอบการและคนในพื้นที่สวมใส่ตามอหยาตย์จะเป็นการช่วยเพิ่มสีสันบรรยากาศการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา รวมทั้งทำเสื้อและสินค้าที่ระลึกเมืองเก่าสงขลาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวจะเป็นการช่วยส่งเสริมบรรยากาศได้เช่นกัน (ค่านวณ จิตสะอาด (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555; สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 16 มกราคม 2555)

2) กิจกรรมถ่ายภาพย้อนยุค เป็นบริการให้เช่าเครื่องแต่งกายในลักษณะต่างๆ ที่คนสงขลาในสมัยก่อนได้สวมใส่กัน เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้สวมใส่เพื่อใช้ถ่ายภาพตามจุดต่างๆ ของเมือง หรือจัดสถานที่ถ่ายในสตูดิโอ ที่มีบรรยากาศและฉากโบราณของสงขลาประกอบ (มณฑนา การเวก (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2555) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วม ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ คือให้ร้านถ่ายรูปโบราณของสงขลาซึ่งอยู่บริเวณถนนนางงามมาดัดแปลงทำเป็นร้านถ่ายภาพย้อนยุคให้กับนักท่องเที่ยว (จเร สุวรรณชาติ, ชนินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสทธิพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

3) การใช้ภาษาท้องถิ่นกล่าวทักทายนักท่องเที่ยว การใช้ภาษาท้องถิ่นเป็น สิ่งที่ยากและใกล้ตัว สร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวได้เช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา นายกฤษฎา บุญราช ได้มีโครงการ “เพลงใต้ ไหว้สวย” เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมด้านภาษาท้องถิ่น (กฤษฎา บุญราช, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555; จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554) หรือการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยภาษาตามเชื้อชาติของตน ดังตัวอย่างคำกล่าวทักทาย ภาษาไทย “สวัสดีค่ะ/ครับ” ภาษาจีนกลาง “หนีฮ่าว” ภาษามลายู “ฮัสลาม มูอะโลกูม” (ขอสันติสุขจงมีแด่ทุกท่าน) (สมศักดิ์ หวันห๊ะเป๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555)

4) ฟื้นฟูเรื่องการละเล่น และดนตรี เนื่องจากในสมัยก่อนคนสงขลาจะใช้เวลาผ่อนคลายและว่างจากการงานเล่นเครื่องดนตรีร่วมกัน อาทิ ขลุ่ยและซอ โดยจะตั้งวงอย่างง่ายกันตามหน้าบ้านบางหลัง บางคนเลือกเล่นเกมประลองหมากรุกกัน ซึ่งเป็นวิธีเรียบง่ายที่ใช้เพื่อพักผ่อนและการเข้าสังคม จึงเป็นข้อเสนออีกประการที่อยากให้มีการรื้อฟื้นบรรยากาศด้านเสียงดนตรีและการละเล่นขึ้นมาเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2554; เจริญ รัตนะวิจิตร, ไพลิน ชรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินตโกศล, สุนทร พัฒนาอุกุล และฐานิตย์ แก่งกระจ่าง, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

5) การนำเสนอการใช้วิถีชีวิตแบบเดิม เนื่องจากสังคมสงขลาในสมัยก่อนเป็นสังคมที่หมุนช้า การใช้ชีวิตจึงเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่เร่งรีบมากนัก เช่น การไปมาหาสู่กันด้วยรถสามล้อ รถจักรยานและการเดิน การถือตระกร้าไปจ่ายตลาดด้วยตนเอง การใช้ส้วมแดงร่วมกัน การมีบ่อน้ำกลางบ้านทุกหลังในย่านเมืองเก่าและน้ำที่ได้จัดสนิทดีแม้จะอยู่ติดกับทะเล การที่แม่บ้านได้ใช้เวลาอยู่กับเรื่องงานบ้านงานครัว ทำให้คิดสูตรการทำอาหารในรูปแบบต่างๆ ได้มากมายหลากหลาย จนกลายเป็นอาหารหรือขนมพื้นเมืองหลายอย่างที่มีชื่อเสียง เรื่องราวเหล่านี้ควรนำกลับมาเสนอให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ สัมผัสและมีประสบการณ์ร่วม (อรอนงค์ เปี่ยมไพศาล (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 15 มกราคม 2555)

ดังนั้น ข้อเสนอและความคิดเห็นข้างต้น ได้แก่ การให้คนในพื้นที่แต่งกายเข้าบรรยากาศเมืองเก่า กิจกรรมถ่ายภาพย้อนยุค การใช้ภาษาท้องถิ่นกล่าวทักทายนักท่องเที่ยว ฟื้นฟูเรื่องการละเล่นและดนตรี การนำเสนอการใช้วิถีชีวิตแบบเดิม เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวิถีชีวิต และร่วมประสบการณ์ภายใต้บรรยากาศเมืองเก่าในแบบฉบับของสงขลา

ข้อเสนออื่นๆ นอกจากข้อเสนอที่กล่าวมาในข้างต้น จากการสัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมได้มีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา ดังต่อไปนี้

1) การเปิดภัตตาคารและสถานบันเทิงริมฝั่งทะเลสาบสงขลา (Songkhla Fisherman's Wharf) แนวคิดนี้ได้มีบางคนเสนอให้ปรับพื้นที่บริเวณ โรงสี่แดง ทำภัตตาคารอาหารทะเลริมน้ำ มองเห็นทัศนียภาพฝั่งทะเลสาบ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งรวมความบันเทิงในด้านต่างๆ มีเวทีคอนเสิร์ตเล่นในช่วงค่ำ แบ่งพื้นที่เป็น โซนต่างๆ แต่ทั้งนี้แนวคิดนี้เป็นเพียงข้อเสนอที่อยากจะทำให้เกิดขึ้น (รังษี รัตนปราการ, สัมภาษณ์วันที่ 21 ธันวาคม 2554)

2) การจัดกิจกรรมเสริม เพื่อสร้างจุดสนใจด้านการเยี่ยมชมเมืองเก่าแก่นักท่องเที่ยว เช่น การฉายภาพยนตร์เล่าเรื่องประวัติศาสตร์เมืองสงขลา การนั่งเฮลิคอปเตอร์ชมเมือง บริการนำเที่ยวโดยแวะตามจุดต่างๆ พร้อมผู้บรรยาย การปั่นจักรยานชมเมืองซึ่งเป็นกิจกรรมสำหรับ

นักท่องเที่ยวที่มีเวลาและต้องการการออกกำลังกาย หากเป็นกลุ่มครอบครัวหรือผู้สูงอายุสามารถเลือกบริการเช่ารถจักรยานไฟฟ้า รถกอล์ฟหรือรถไฟฟ้าชมเมือง เป็นต้น (จงดี้ อ่องไพบุลย์, สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555; นิติกร แก้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555; ปราณี มีรุ่งเรือง, สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม)

3) การมีป้ายเมืองเก่าสงขลาหนึ่งในสิบเมืองเก่าของประเทศไทย สร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจแก่คนในพื้นที่ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของเมืองสงขลาในระดับชาติและระดับโลก โดยป้ายแสดงเขตเมืองเก่าสงขลาไม่ควรติดตั้งทุกด้านทั้งสี่ทิศของเมืองเก่าสงขลา และควรมีเอกสารแผ่นพับแจกให้กับบ้านทุกหลัง ทั้งนี้ความเป็นเมืองเก่าหนึ่งในสิบเมืองเก่าของประเทศไทยนี้ เป็นการนำเสนอคุณค่าและความสำคัญของเมืองเก่าสงขลาให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยวในอีกทางหนึ่ง (อรทัย สัตยสัมพันธ์สกุล, สัมภาษณ์วันที่ 27 มีนาคม 2555)

4) การปรับทัศนะชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการต้อนรับนักท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าความเป็นมิตรไมตรีที่นักท่องเที่ยวได้รับจากชุมชนนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จากการประเมินสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน ปัญหาหนึ่งที่พบคือ การที่ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำ ไม่ได้มีการรวมกันหรือมีส่วนร่วม เช่น การมองเป็นคู่แข่งแทนการมองเป็นคู่ค้า เป็นต้น (กุลประครอง ปุเวกิจ, สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, ฐานิตย์ แก่งกระจ่าง, และณัฐวรรณ ชวา, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555) สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้จากภาครัฐและองค์กรสาธารณะที่มองว่า ปัญหาในการต้อนรับนักท่องเที่ยวคือ บุคลากรที่ไม่ได้มองไปที่ภาพเดียวกัน ไม่ได้มุ่งไปสู่จุดรวบยอดเดียวกัน ทำให้กิจกรรมแต่ละอย่างอยู่กระจัดกระจายกัน ไม่เชื่อมต่อหรือสอดคล้องกัน (จรู สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณีภา โสคติพันธ์ุ, และอาภากร ไตรเรกพันธ์ุ, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555) แต่บางกลุ่มในภาครัฐและองค์กรสาธารณะได้มองว่า สังคมเมืองเก่าสงขลาขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีวัด มีสยิด ศาลเจ้า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนสามกลุ่ม ความเป็นมิตรไมตรีและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีของคนในชุมชน ทำให้เมืองเก่าสงขลามีทุนทางสังคมที่ดี (จักรกฤกษ์ ภัทรนิตย์, ปรัชญากร ไชยคช, เรณูกา กุทธิเดช, ศรีลักษณ์ อนุตรฤกษ์วงศ์, และอมรินทร์ สันตินิยม ภัคดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555) ดังนั้น การขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่จำเป็นต้องปรับทัศนะที่มีต่อกันและต่อการท่องเที่ยวให้มีภาพรวบยอดเดียวกัน ประสานความร่วมมือกันมากขึ้น การประชุมหรือเข้าร่วมเวทีแบบมีส่วนร่วมที่งานวิจัยนี้ได้จัดขึ้น จึงเป็นเครื่องมือสื่อสารที่เป็นกลางและมีความสำคัญต่อการพัฒนากิจกรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา นำมาซึ่งข้อเสนอและทิศทางการพัฒนาร่วมกัน การนำแนวคิดหรือข้อเสนอที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสมร่วมกัน การกระจายบทบาทหน้าที่ให้กับแต่

ละฝ่าย ทำให้ตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมเวทีแบบมีส่วนร่วมทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ ได้เสนอให้มีการพบกลุ่มแบบนี้อีก เพื่อสานต่อแนวคิดและพัฒนากิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกัน

5) การจัดการด้านองค์ความรู้ของชุมชน แนวคิดนี้ได้จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ โดยความคิดเห็นจากกลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องกลุ่มที่ 1 มองว่า ในปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่ายังไม่โดดเด่น นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ชาวสงขลาจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจถึงรากเหง้าของบ้านตัวเองก่อน สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดและหยิบยื่นองค์ความรู้ในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้แก่คนในย่านเมืองเก่า เพื่อปรับตัวในการต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถเป็นผู้เล่าเรื่อง (Story teller) แก่นักท่องเที่ยวได้ ดังนั้น ชุมชนจึงยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องเมืองเก่า จำเป็นต้องให้นักวิชาการเข้ามาช่วยเสริม เพราะผู้ที่สามารถเล่าเรื่องบ้าน ของตนเองได้ดีที่สุดคือ “เจ้าของบ้าน” ในที่นี้คือ “ชุมชน” (เจริญ รัตนะวิจิตต์, ไพลิน ธรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินตโกศล, และสุนทร พัฒนายุกุล, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555) ความคิดเห็นข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ที่ได้เสนอเรื่อง “บ้านตัวอย่าง” และ “พิพิธภัณฑ์เมือง” ในลักษณะพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Living museum) โดยดึงกลุ่มผู้สูงอายุวัยเกษียณที่มีองค์ความรู้เรื่องเมืองเก่าสงขลาเป็นอย่างดีมาเป็นอาสาสมัครนักเล่าเรื่อง (Story teller) (จร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป้องศักดิ์ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสคติพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 1 วันที่ 11 มกราคม 2555; จักรกฤษณ์ ภัทรนิศย์, ปรัชญากร ไชยคช, เรณูกา ฤทธิเดช, ศรีลักษณ์ อนุตรฤกษ์วงศ์, และอมรินทร์ สันตินิยมภักดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 2 วันที่ 11 มกราคม 2555) ความคิดเห็นของทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ดังเสียงสะท้อนต่อไปนี้

“อยากให้การท่องเที่ยวเมืองไทยเหมือนกับต่างประเทศ คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถอธิบายหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ทุกเรื่อง มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวได้ เช่น เจ้าหน้าที่โรงแรมสามารถอธิบายได้ทุกเรื่อง ซึ่งต่างกับเมืองไทย บุคคลากรมีองค์ความรู้น้อย เวลา นักท่องเที่ยวหรือคนต่างชาตินมาแล้วอธิบายไม่ได้ นักท่องเที่ยวไม่ได้รับอะไร จึงเป็นการสิ้นเปลือง”

(อำนาจ เกียรติศุภสิริ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555)

ดังนั้น การจัดการองค์ความรู้ชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกัน คือต้องการให้คนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่น รวมถึงสามารถให้คำแนะนำด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้

6) การดึงนักท่องเที่ยวคุณภาพเข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมี ความตระหนักในเรื่องจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งนี้พื้นที่เมืองเก่าสงขลา เป็นพื้นที่ด้านการอนุรักษ์ที่สำคัญของจังหวัด มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีโบราณสถานที่แฝงตัวอยู่ ในรูปของบ้านเรือน ศาลเจ้าต่างๆ จำนวนมาก เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมและ สังคม การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องคัดสรร “นักท่องเที่ยวคุณภาพ” เข้ามาในพื้นที่ เพื่อส่งผลกระทบต่อเชิงลบให้น้อยที่สุด ความจำเป็นต่อมาคือ การยกระดับการท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าสงขลาให้มีคุณภาพ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มี ศักยภาพในการจับจ่าย มีจิตสำนึกพิศชอบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ (จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสคติพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 1 วันที่ 11 มกราคม 2555) ความคิดเห็นข้างต้นสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว ในย่านเมืองเก่าสงขลา ดังนี้

“ลูกค้าคนไทยมองเรื่องการบริการเยอะไป ทำไมไม่เรียนรู้ที่จะแบ่งปัน หรือ เรียนรู้ในความต่างทางวัฒนธรรม คนไทยมีนิสัยติดความหรูหรา ชอบความ สบาย ชอบของฟรี ดังนั้น ต้องปลูกฝังเรื่องการรับผิดชอบ ต้องสอนตั้งแต่เด็กให้ เข้ามีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม คนไทยไม่ชอบเรื่องกฎระเบียบ ทำให้คน ละเลยต่อการรับผิดชอบต่อส่วนรวม ต่างประเทศมีการเก็บค่าธรรมเนียม เข้า สถานที่ท่องเที่ยว อาทิ น้ำตก และจะมีบริการเจ้าหน้าที่คอยดูแลและควบคุมการ ท่องเที่ยวเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย ห้ามนำอาหาร พลาสติกเข้าไปในแหล่ง ธรรมชาติ หากฝ่าฝืนถือเป็นเรื่องผิดกฎหมาย”

(อำนาจ เกียรติสุภศิริ (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555)

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นควรเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับพื้นที่ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น ประกาศให้คนทั่วไปรับทราบว่าสงขลาเป็นเมืองนิบช้า (Slow town) ความคิดเห็นเรื่องนี้ได้ถูกมองผ่านเวทีแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ด้วยความที่คนรู้สึกว่างสงขลาเป็นเมืองที่ไม่เจริญ ทำให้ นักท่องเที่ยวที่ไม่พึ่งประสงค์จะไม่เข้ามาที่นี่ เช่น กลุ่มที่ชอบนั่งกางเกงขาสั้น เดินหยอกล้อกัน แต่งตัวไม่เหมาะสม หรือพวกที่ชอบดื่มเหล้า ชอบดิสโก้เทค ร้องคาราโอเกะ หรือชอบเที่ยวกลางคืนจะไม่อยากมาเที่ยวเมืองเก่าสงขลา ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นตัวคัดเลือกว่านักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวเป็นผู้เลือกแหล่งท่องเที่ยวเช่นกัน เราไม่ควรบริการนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม แต่ควรให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เราเลือกสรรแล้ว เหมือนอย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น”

(จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง,
พรรณิภา โสคติพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม
กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; ปีทมา ก่อทอง,
สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมต้องไปในเชิงคุณภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เช่น จัดสาธารณูปโภคให้ดี เน้นความสวยงามของเมืองเก่าสงขลาที่มีความปลอดภัย ความสะอาด สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเรื่องที่ต้องลงทุนมาก นอกจากนี้ควรมีแผนการจัดการท่องเที่ยวที่ดี ตั้งสถาบันศึกษาเข้ามาช่วยในการวางแผน (จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสคติพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; ปีทมา ก่อทอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

7) ตัวอย่างรายการนำเที่ยวเมืองเก่าสงขลา จากการสัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ได้ให้ข้อเสนอถึงเรื่องการเดินทาง ซึ่งควรเป็นการท่องเที่ยวในช่วงกลางวัน เนื่องจากเป็นเวลาที่นักท่องเที่ยวสะดวกเข้ามามากที่สุด โดยจัดเป็นรายการท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (One day trip) หรือครึ่งวัน (Half day trip) เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถปรับใช้ตามความสะดวก และได้มีการเสนอรายการท่องเที่ยวหลากหลายความคิดเห็น แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกสรุปเฉพาะส่วนที่สำคัญและเกี่ยวกับเมืองเก่าสงขลาเป็นหลัก โดยสามารถสรุปออกมาได้ดังนี้

ช่วงเช้า	กิจกรรม
6:00-8:30	การร่วมตักบาตรกับคนในพื้นที่ รับประทานอาหารเช้าแบบชาวสงขลา เช่น โจ๊กเกาะไทย ร้ามน้ำชา ข้าวมันแกงไก่ โรตีสีเตาถ่าน โขยมแต่เตี้ยม เป็นต้น
8:30-9:30	เยี่ยมชมประตูเมืองสงขลาจำลอง เข้าสู่ถนนนครนอก แวะชมตึกสมัยสงครามโลกที่โดนถล่มโดยฝ่ายสัมพันธมิตร จากนั้นแวะโรงสีแดง (หับ โห้ หิ้น) ซึ่งอดีตเคยเป็นโรงสีข้าว
9:30-10:30	เลี้ยวเข้าถนนนครใน ซึ่งเคยเป็นเส้นทางเสด็จผ่านของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) แวะเยี่ยมชมบ้านหลวงประธานราษฎรนิกร บ้านเลขที่ 123 ซึ่งอดีตเคยเป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง จากนั้นแวะชมและถ่ายภาพบ้านทรงจีนเก่าแก่ที่แยกตัดกับถนนปัดตานี บ้านเลขที่ 227 ซึ่งเป็นบ้านทรงจีนดั้งเดิม มีความเก่าแก่และอยู่ในสภาพสมบูรณ์ที่สุดหลังหนึ่งในย่านนี้ อายุกว่า 170 ปี
10:30-11:30	เลี้ยวเข้าถนนพัทลุง แวะเยี่ยมชมสุเหร่า กว่า 200 ปี และเลี้ยวเข้าถนนนางงาม เดิมถนนเส้นนี้เรียกว่าถนนเก้าห้อง แวะร้านขนมพื้นเมืองสงขลา แวะศาลหลักเมือง อายุกว่า 170 ปี อาคารเป็นเก๋งจีน โบราณ
ช่วงเที่ยง	กิจกรรม
11:30-12:30	รับประทานอาหารข้าวหมูสดสงขลา หรือร้านแต่เฮียงอิว
12:30-13:00	แวะรับประทานอาหารขนมหวาน เช่น ไอศกรีมถั่วเขียว ไอศกรีมโอ่ง เป็นต้น หรือแวะร้านขนมพื้นเมืองต่างๆ ระหว่างทาง

ช่วงบ่าย	กิจกรรม
13:00-14:00	นำเดินเที่ยวชมภายในถนนหนองจิก ซึ่งมีอาคารแบบจีนโบราณ เรียกว่า “เก้าห้อง” ปรากฏร่องรอยอยู่ นอกจากนี้ยังมีอาคารสถาปัตยกรรมผสมผสานทั้งแบบยุโรป ไทย จีน มุสลิม เข้าไว้ด้วยกัน ปัจจุบันคือ หอพัก ส.สงขลา ซึ่ง ถือเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก จากนั้นเดินกลับมายังถนนนางงาม เพื่อเดินทางต่อไปที่วัดยางทอง แวะชมบ่อน้ำที่เป็นที่มาของตำบลบ่อยาง
14:00-15:30	เลี้ยวเข้าถนนไทรบุรี เพื่อไปเยี่ยมชมวัดมัชฌิมาวาส ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แวะเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ หรือเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา แทนการเข้าเยี่ยมชมวัดมัชฌิมาวาส
15:30 น.	กล่าวอำลาที่ประตูวัด พร้อมมอบของที่ระลึก (กรณีมีผู้นำเที่ยว)

รายการท่องเที่ยว (Tour program) ด้านบนนี้ใช้เพื่อเป็นแนวทางใน การท่องเที่ยว นำเสนอเรื่องแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมและเส้นทางในการเที่ยวชม ในภาคปฏิบัตินักท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้อง สามารถปรับใช้ตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอเป็นรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package tour) โดยแนวคิดนี้ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเป็นเวลา 2 วัน โดยได้นำเสนอดังนี้

“การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาควรจัดเป็นแบบเหมาจ่าย (Package tour) ท่องเที่ยว 3 วัน 2 คืน หรือ 2 วัน 1 คืน เริ่มต้นจากการแนะนำเมืองผ่านการฉายภาพยนตร์ เพื่อแสดงจุดเด่นของดินแดนซิงกอร่า (Singora) แห่งนี้ มีกิจกรรมนั่งรถลิตอปเตอร์ชมทัศนียภาพเมืองสงขลา มีงานเลี้ยงต้อนรับ (Welcome Party) อย่างดีให้กับนักท่องเที่ยว การนำชมสถานที่สำคัญต่างๆ ในย่านเมืองเก่าและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น เขาตังกวน หรือสวนสองทะเล เป็นต้น และในวันที่

สองอาจให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยตนเองตามอัธยาศัย เนื่องจากรู้จักเมืองสงขลามากขึ้นกว่าวันแรก และวันสุดท้ายก่อนที่นักท่องเที่ยวจะจากเมืองสงขลาไป ควรจะมีงานเลี้ยงอำลา (Farewell Party) เพื่อเป็นการอำลานักท่องเที่ยวอย่างน่าประทับใจ จบท้ายด้วยการจำหน่ายเหรียญตราชิงกอร่า เป็นสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว หรือจำหน่ายภาพถ่ายนักท่องเที่ยวที่แต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายแบบสงขลาในสมัยก่อน เป็นต้น

(นิตินกร แกล้วกล้า (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555)

การจัดนำเที่ยวแบบเหมาจ่ายนักท่องเที่ยวจะได้รับความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเมืองเก่าสงขลาในมุมมองต่างๆ นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจจากการเข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ภายในจังหวัด

8) การจัดทำคู่มือแนะนำเที่ยว (Hand books) แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา ตั้งไว้ตามโรงแรมต่างๆ หรือตามจุดบริการนักท่องเที่ยว แนะนำนักท่องเที่ยวว่ามาสงขลาแล้วต้องทำอะไรบ้าง ต้องรับประทานอะไร เพื่อให้เข้าถึงจิตวิญญาณของสงขลา ซึ่งต้องออกแบบเส้นทาง โดยเอาจุดเด่นที่สำคัญๆ มาสรุปทำเป็นเส้นทาง เน้นการนำเสนอความเรียบง่ายและวิถีชีวิตชุมชนแบบดั้งเดิม สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น ได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนหรือผู้ประกอบการ (จเร สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา โสทธิพันธุ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

9) การแสดง “รำลึกเมืองเก่า” จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวบางคน พบว่า อยากให้มีกิจกรรมการแสดงรำลึกเมืองเก่า แสดงสี่เสียง ประกอบฉาก มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และปรับแต่งให้น่าสนใจ เพื่อความเพลิดเพลินและเข้าใจเรื่องราวในประวัติศาสตร์ได้ง่ายขึ้น มีดีเก๋อาคาร โบราณเป็นฉากประกอบการแสดง ทั้งนี้จำเป็นต้องมีผู้ใหญ่ของบ้านเมืองให้การสนับสนุนเพื่องานจะออกมาอย่างยิ่งใหญ่ และสามารถประชาสัมพันธ์ให้คนจังหวัดอื่นได้เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา นอกจากนี้ควรมีการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม จัดกิจกรรมการเล่นพื้นเมืองควบคู่ไปด้วย (วรากร ช้างแก้ว (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555; อัสวิน เคนเสรี (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555)

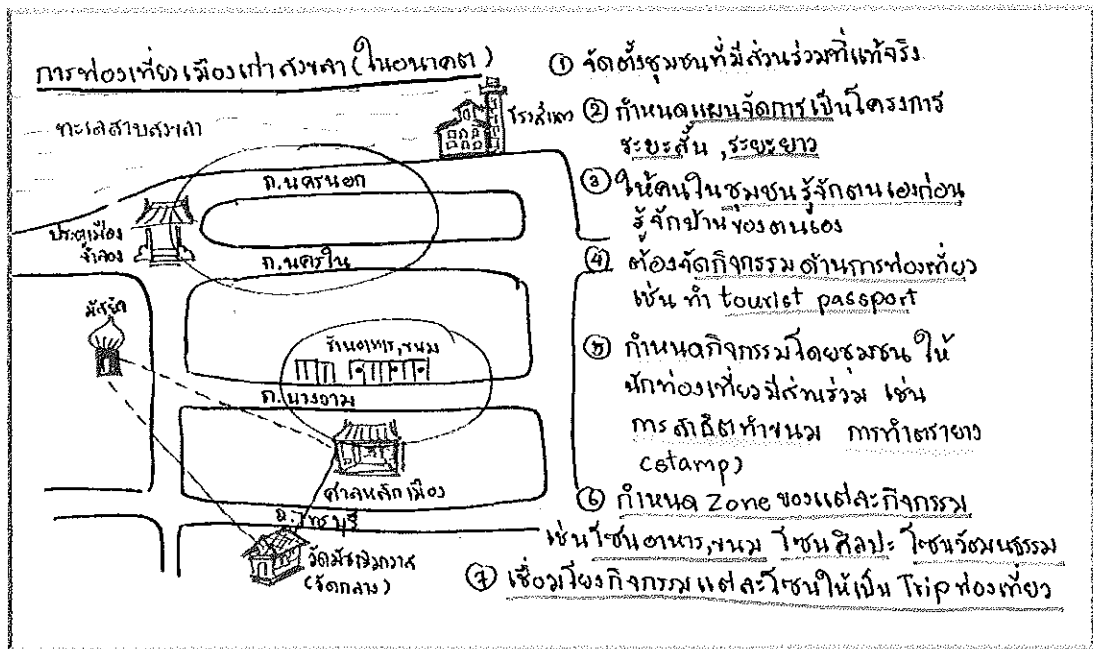
ความคิดของนักท่องเที่ยวข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ที่อยากให้มีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติเมืองสงขลา เจ้าเมืองเก่าของสงขลาได้ ทำกิจอันเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองในเรื่องใดบ้าง โดยได้มอบหมายให้ผู้เกี่ยวข้องจัดทำโครงร่างเนื้อหาเสนอ

เพื่อที่จะผูกเรื่องและเรียบเรียงขึ้นมาให้ใกล้เคียงกับประวัติศาสตร์มากที่สุด และอยากให้เป็นการจัดแสดงละครเวทีที่มีการร้องเพลงประกอบคล้ายกับละครเวที “สี่แผ่นดิน เดอะมิวสิคัล” (กฤษฎา บุญราช, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

10) การมีนักเทศก์ท้องถิ่น จากที่ได้สรุปไว้ในประเด็นก่อนหน้านี้อีกคือ เรื่ององค์ความรู้ของคนชุมชน ควรอาศัยชุมชนเป็นผู้เล่าเรื่อง (Story teller) แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับเรื่องนักเทศก์ท้องถิ่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ คนในชุมชนควรทำหน้าที่เป็นนักเทศก์ท้องถิ่น โดยลักษณะชุมชนเมืองเก่าสงขลาเป็นชุมชนดั้งเดิม ลักษณะสังคมที่เติบโตขึ้นมาพร้อมกับการตั้งเมืองสงขลาฝั่งบ่อทราย จึงมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ดังนั้น จากที่ผ่านมาได้มีโครงการยุวมักเทศก์ นำนักเรียนนักศึกษาจากที่ต่างๆ เข้าฝึกอบรมในพื้นที่ จึงเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่นำมาซึ่งข้อถกเถียงของหลายฝ่ายว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้จริงหรือไม่ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐบางคน ได้มองเรื่องนี้ว่าการที่ภาครัฐสนับสนุนให้มีโครงการยุวมักเทศก์ นำเอานักเรียนจากสถาบันต่างๆ มาเข้าโครงการอบรม ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าการนำเรื่องยุวมักเทศก์มาใช้กับพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลาเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมและผิดทิศทาง เนื่องจาก ความเป็นจริงของชีวิตเด็กนักเรียนในเมืองสมัยนี้คือ การเน้นหนักในเรื่องการเรียน เพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย เพื่อหน้าที่การงานในอนาคต นักเรียนนักศึกษาเหล่านี้ไม่ได้มีความสนใจจะเป็นนักเทศก์ด้วยตนเอง อีกทั้งความเป็นมาและรายละเอียดทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาไม่มีมากมาย ควรอาศัยคนในพื้นที่ที่มีจิตอาสาเป็นนักเทศก์ท้องถิ่นจึงน่าจะมีความเหมาะสมมากกว่า การนำเที่ยวจะมีความสดและใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นได้มากกว่า นักท่องเที่ยวไม่ต้องการข้อมูลผ่านคนที่ไม่มีความรู้ไม่สามารถถกเถียงในข้อมูลได้ ดังนั้น ข้อมูลสดเป็นข้อมูลที่มีเสน่ห์ ซึ่งเกิดจากคนในพื้นที่เป็นคนบอกเล่าและมีประสบการณ์ร่วมกับนักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น นักเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวไปซื้อข้าวเหนียวบอก ให้นักท่องเที่ยวลองกระทู้งข้าวเหนียวออกจากกระบอก นักท่องเที่ยวจะเกิดความประทับใจ เกิดการเรียนรู้และได้รับความอึ้งอัมใจกลับไป ทั้งนี้ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้มแข็งมากกว่านี้ (จักรกฤษณ์ ภัทรนิษฐ์, ปรัชญากร ไชยคช, เรณูภา ฤทธิเดช, ศรีลักษณ์ อนุตรฤกษ์วงศ์, และอมรินทร์ สันตินิยมภักดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555; ปฐมพร กองสุข (นามสมมติ) สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555)

11) แผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้กล่าวไปแล้วในประเด็นเรื่องทิศทางการพัฒนากิจกรรมฯ โดยแผนการจัดกิจกรรมฯ นี้ เป็นความคิดเห็นที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง คือ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา ชุมชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการรับรู้ พิจารณาและวางแผน เพื่อให้เกิดเป็นกิจกรรม

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยทางกลุ่มได้นำเสนอผ่านภาพวาด “กิจกรรมในอนาคต” (รูปภาพประกอบ 47) ดังนี้

ภาพประกอบ 47 ภาพวาดกิจกรรมในอนาคต ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มที่ 1 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคเช้า) เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2555

จากภาพกิจกรรมในอนาคตด้านบน (ภาพประกอบ 47) ทำให้ได้มาซึ่งข้อสรุปของแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 ควรมีการจัดตั้งชุมชนที่คนเข้ามามีส่วนร่วม (ด้านการท่องเที่ยว) ซึ่งอาจจะเริ่มจากกลุ่มเล็ก ไม่ต้องเป็นกลุ่มใหญ่ แบ่งออกเป็นโซนต่างๆ กระจายกันแล้วนำมารวมกันเป็นชุมชน

ประการที่ 2 กำหนดแผนจัดการของชุมชนเป็นโครงการ ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ช่วยกันกำหนดทิศทางว่าควรจะไปทางไหน เน้นท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือเน้นท่องเที่ยวเชิงกิจกรรม หรืออาจจะแยกกันทำแล้วนำมาบูรณาการร่วมกัน

ประการที่ 3 คนในชุมชนต้องรู้จักตัวเองก่อน รู้จักบ้านตัวเอง รู้ว่าสงขลา มีความเป็นมาอย่างไร ตรงไหนเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ แนะนำนักท่องเที่ยวได้ ชุมชนต้องมีความรู้ เพราะถ้าชุมชนไม่มีองค์ความรู้จะไม่กล้าถ่ายทอด โดยวิธีการที่จะสื่อสารข้อมูลให้กับชุมชนอาจใช้วิธีการแจกเอกสารแผ่นพับหรือทำเป็นคู่มือฉบับย่อให้กับคนในชุมชน

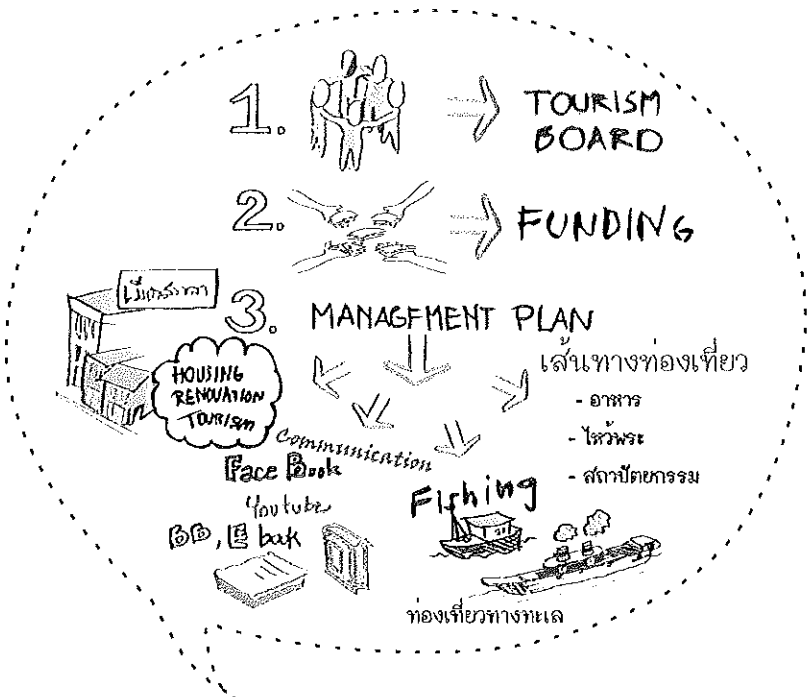
ประการที่ 4 การทำสมุดคู่มือนักท่องเที่ยว (Tourist passport) แจกนักท่องเที่ยว มีรายชื่อร้าน แผนที่โดยรวม มีจุด 1,2,3,...10 เช่น ให้นักท่องเที่ยวมาดูร้านนี้ แล้วหน้าร้านค้าแต่ละร้านจะมีตราขาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถประทับตรา (Stamp) ลงในช่องหรือติดสติ๊กเกอร์แล้วไปร้านอื่นต่อ ซึ่งจะเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะรู้สึกสนุก โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน นักท่องเที่ยวสามารถเก็บไปเป็นของที่ระลึกสะสม และนำมารับของที่ระลึก เช่น พวงกุญแจ เมืองเก่าสงขลา หรือที่คิดผู้เย็น เป็นต้น เมื่อนักท่องเที่ยวกลับไปเขาจะไปบอกเล่าให้เพื่อนๆ วิธีการนี้จึงเป็นการต่อยอด ทำให้มีนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่เข้ามาในพื้นที่

ประการที่ 5 มีการสาธิตทำอาหารหรือขนม เช่น การทำอาหารแสดงบริเวณหน้าร้าน ถ้าร้านค้าใดไม่สะดวกให้ทำเป็นประวัติของร้านแจก ทำให้รู้ถึงเรื่องราวของขนมแต่ละร้าน เช่น ทำไม่ถึงชื่อว่าทองเอก ทำเป็นเอกสารแผ่นพับแจก เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถนำกลับไปและบอกเล่าให้กับเพื่อนๆ หรืออาจจัดเป็นชั้นเรียนสอนทำอาหาร (Work shop) สำหรับนักท่องเที่ยว ในช่วงวันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ โดยอาจใช้โรงเรียนจีนที่บริเวณศาลหลักเมืองเป็นห้องเรียนในช่วงแรก

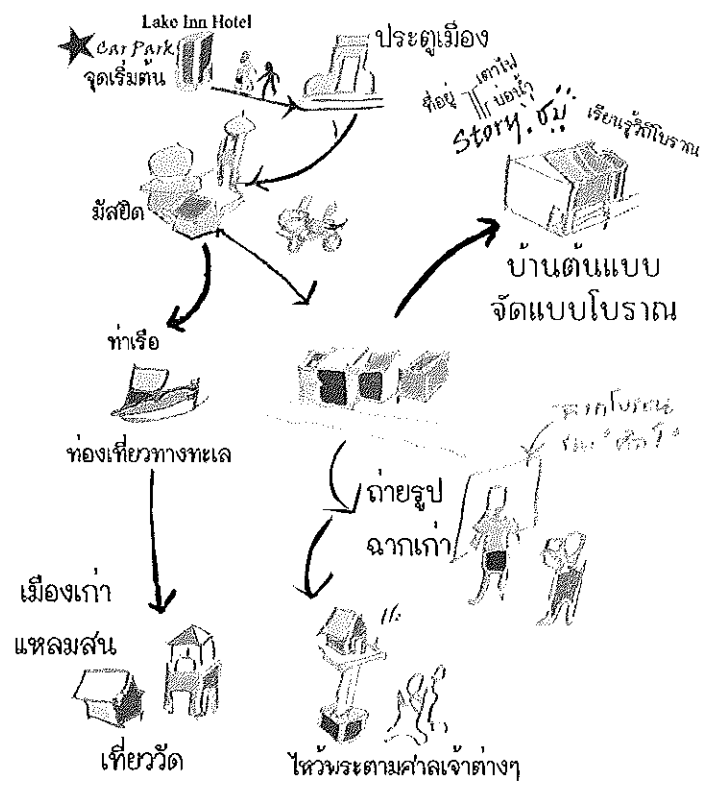
ประการที่ 6 กำหนดโซนท่องเที่ยว เพราะแต่ละโซนมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน เช่น โซนอาหาร โซนวัฒนธรรมเพราะตรงนี้มี 3 ชุมชน มีมัสยิด วัด ศาลเจ้า ทำไม้ จึงเกิดในยุคเดียวกัน ส่วนถนนนครใน และถนนนครนอกเป็นโซนวัฒนธรรมด้านอาคาร สถาปัตยกรรมและเป็นโซนศิลปะ (Art studio) ซึ่งมีความคิดว่า เมืองสงขลามีมหาวิทยาลัย 3-4 แห่ง น่าจะชวนให้มาทำห้องแสดงงานศิลปกรรม (Art gallery) เข้าบ้านหลังละ 5,000 บาท ลงทุนตกแต่ง นำผลงานนักศึกษา มาจัดแสดงและจำหน่าย เมื่อภาพใดจำหน่ายได้ให้แบ่งสัดส่วนผลกำไรกัน เพื่อนักศึกษาจะได้มีรายได้ นอกจากนี้ร้านของเก่าที่มีอยู่ในเมืองเก่าสงขลาจัดเส้นทางให้เชื่อมโยงกัน และแบ่งโซนช่วยกันในการดูแล จะทำให้เกิดบรรยากาศงานศิลป์ตามมุมต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา

ในภาพรวมการทำงานชุมชนเป็นเรื่องค่อนข้างอ่อนไหว เพราะเป็นเรื่องผลประโยชน์ คนที่อยากจะทำก็ไม่กล้าเข้ามาทำเพราะเกรงคนครหาว่ามาหวังผลประโยชน์ ดังนั้นถ้าแบ่งเป็นพื้นที่ย่อย ทำในแต่ละส่วนก่อนแล้วค่อยนำมารวมกัน ซึ่งความหมาย “ชุมชน” ของพวกเราคือ การมารวมตัวกันเพื่อพัฒนาปรับปรุง เพื่อให้ชุมชนแข็งแรงและเดินไปข้างหน้า กำหนดทิศทางร่วมกัน ไม่ได้ต้องการให้ชุมชนมาให้อะไรกับใคร ชุมชนทำหน้าที่เป็นคนกลาง รับฟังข่าวสาร กระจายข่าว และติดต่อกับหน่วยงานราชการ สื่อสารถึงปัญหาที่ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐช่วยเหลือ (กุลประคอง ปุเวกิจ, สุประดิษฐ์ สังข์สุวรรณ, ฐานิตย์ แก่งกระจ่าง, และณัฐวรรณชวา, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง วันที่ 11 มกราคม 2555)

ภาพต่อมาเป็นแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยกลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ได้นำเสนอความคิดผ่านภาพวาดดังนี้ (ดูภาพประกอบ 48)

Model การท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 48 ภาพวาดกิจกรรมในอนาคต ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ กลุ่มที่ 1 เวทีแบบมีส่วนร่วม (ภาคป่า) เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2555

จาก ภาพประกอบ 48 สามารถอธิบายได้ว่า เมืองเก่าสงขลาควรมีแนวคิดให้เป็นเมืองที่เนิบช้าและอาหารที่ไม่ได้เป็นอาหารจานด่วน (Slow city, slow food) คือ อยากให้คนในชุมชนมีความกล้าหาญที่จะกล้าเปลี่ยนแปลง กล้าช้า ไม่ได้มุ่งค้าขายปริมาณมากเพียงอย่างเดียว เช่น ร้านอาหารที่ประเทศอิตาลี เริ่มจากร้านแรกที่กล้าให้ลูกค้ารอ เพื่อให้ได้อาหารที่อร่อย คุณภาพดี มีความพิถีพิถันมากที่สุด จนในที่สุดร้านอื่นๆ จึงทำตาม เพราะคนอยากไปเที่ยวได้สัมผัสกับรสชาติที่แท้จริง ทั้งนี้ขอบเขตของการพัฒนาต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานของขีดจำกัดของการพัฒนา (Limit of growing) การท่องเที่ยวสีเขียว (Green tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) เพื่อจะทำให้งิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตมีความยั่งยืน ดังนั้น จำเป็นต้องมีกลุ่มที่รับผิดชอบต่องานด้านนี้โดยตรง โดยสามารถสรุปเป็นแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ด้านทรัพยากรมนุษย์ คือ คนในท้องถิ่นมาร่วมกันเป็นคณะกรรมการจัดการด้านการท่องเที่ยว (Tourism board)

ขั้นตอนที่ 2 มีการจัดตั้งกองทุน (Heritage found) ผ่านการระดมทุนของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 คือ การวางแผนบริหารจัดการ (Management plan) โดยใช้การบูรณาการแบบข้ามศาสตร์ ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 การซ่อมบ้าน ทำเป็นบ้านโบราณต้นแบบ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว เรียนรู้เรื่องบ่อ เต่าไฟ ที่อยู่ ที่กิน ที่นอนของคนที่นี่ และในระหว่างปรับปรุงบ้าน เราสามารถนำนักท่องเที่ยวไปดูวิธีการซ่อมบ้านเก่าได้ ซึ่งความคิดนี้เป็นแห่งแรกในโลก (Housing renovation tourism) ประเด็นที่ 2 การสื่อสารสาธารณะ หนังสือและสื่ออื่นๆ อาทิ facebook E-book BB YouTube ประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว ประเด็นที่ 3 การจัดนักท่องเที่ยวไปเที่ยวกลางทะเล การนำนักท่องเที่ยวจากเรือเดินสมุทรมาเที่ยวในเมือง หรือเป็นกิจกรรมการตกปลา (Fishing) ประเด็นที่ 4 จัดเส้นทางท่องเที่ยว โดยเน้น 3 เรื่องหลักๆ คือ อาหาร ไหว้พระ สถาปัตยกรรม เช่น นักท่องเที่ยวนำรถมาจอดที่บริเวณหน้าโรงแรมเลคอินน์ เดินไปเที่ยวประตูเมืองเก่าจำลอง เดินไปเที่ยวมัสยิด จะลงเรือตกปลาหรือเล่นเรือ ไปเที่ยวเมืองเก่าฝั่งแหลมสนได้ เป็นเส้นทางท่องเที่ยววัดร่วมด้วย ส่วนในเมืองเก่าสงขลาจะคงไว้ให้เหมือนปัจจุบัน แต่เพิ่มสีสันหรือลูกเล่น เช่น มีการตกแต่ง ให้มีกิจกรรมสนุกมากขึ้น บางร้านเป็นร้านถ่ายภาพอยู่แล้ว ไปเอากล้องโบราณมาใส่กล้องดิจิทัล ทำจากให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูป ส่วนการไหว้ศาลเจ้าซึ่งเป็นเรื่องเดิม แต่ไปสร้างเป็นเรื่องราว เช่น ไหว้ศาลนี้แล้วจะเข้มแข็ง สุขภาพแข็งแรง ไหว้ศาลนี้แล้วจะร่ำรวย ฉะนั้นควรไหว้ให้ครบทุกศาล ทั้งนี้กิจกรรมที่เกิดขึ้นยังคงสนับสนุนให้การท่องเที่ยวตามอัคราศัย (จร สุวรรณชาติ, และอากาศ ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ วันที่ 11 มกราคม 2555)

ข้อเสนออื่นๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาสามารถสรุปได้ 11 ประการ คือ 1) การเปิดภัตตาคารและสถานบันเทิงริมฝั่งทะเลสาบสงขลา 2) การจัดกิจกรรมเสริม เช่น การฉายภาพยนตร์เล่าเรื่องประวัติศาสตร์เมืองสงขลา การนั่งเฮลิคอปเตอร์ชมเมือง บริการนำเที่ยวโดยแวะตามจุดต่างๆ พร้อมผู้บรรยาย กิจกรรมปั่นจักรยานชมเมือง เป็นต้น 3) การมีป้ายเมืองเก่าสงขลาหนึ่งในสิบเมืองเก่าของประเทศไทย สร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจแก่คนในพื้นที่ 4) การปรับทัศนะชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว 5) การจัดการด้านองค์ความรู้ของชุมชน 6) การดึงนักท่องเที่ยวคุณภาพเข้ามาในพื้นที่ 7) ตัวอย่างรายการนำเที่ยวเมืองเก่าสงขลา โดยจัดเป็นรายการท่องเที่ยวแบบเต็มวัน และรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย 8) การจัดทำคู่มือนำเที่ยว แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา 9) การแสดง “รำลึกเมืองเก่า” 10) การมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 11) แผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยได้นำเสนอผ่านภาพวาด “กิจกรรมในอนาคต”

ดังนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา ขึ้นอยู่บนฐานกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ การรับประทานอาหารและซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณและศาลหลักเมือง ข้อมูลต่างๆ ข้างต้นที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายนี้เป็นข้อสรุปเบื้องต้น อันจะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมในเขตเมืองเก่าสงขลาในขั้นตอนต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฯ ที่ได้จากการศึกษาในประเด็นเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมฯ โดยการสัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม นำมาสู่การกำหนดรูปแบบกิจกรรม การท่องเที่ยวฯ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านเวทีสาธารณะ (Public hearing) ในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2555 ณ ห้องแสดงงานศิลปกรรมร่วมสมัย “a.e.y.space” ถนนนางงาม การจัดเวทีสาธารณะดังกล่าวได้รับการเห็นชอบจากชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกี่ยวกับข้อสรุปในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ กิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มครอบครัว/วัยทำงาน และกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากคนสองกลุ่มนี้มีความต้องการที่แตกต่างกันและมีปริมาณมากที่สุดในพื้นที่ วัตถุประสงค์หลักของการกำหนดรูปแบบกิจกรรมฯ คือ การพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้น่าสนใจ เพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาในพื้นที่ได้นานและสนุกสนานมากขึ้น ก่อให้เกิดเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กำหนดขึ้นนี้มีความสอดคล้องกับความต้องการทั้งของนักท่องเที่ยวและชุมชน โดยแนวทางการจัดรูปแบบนี้

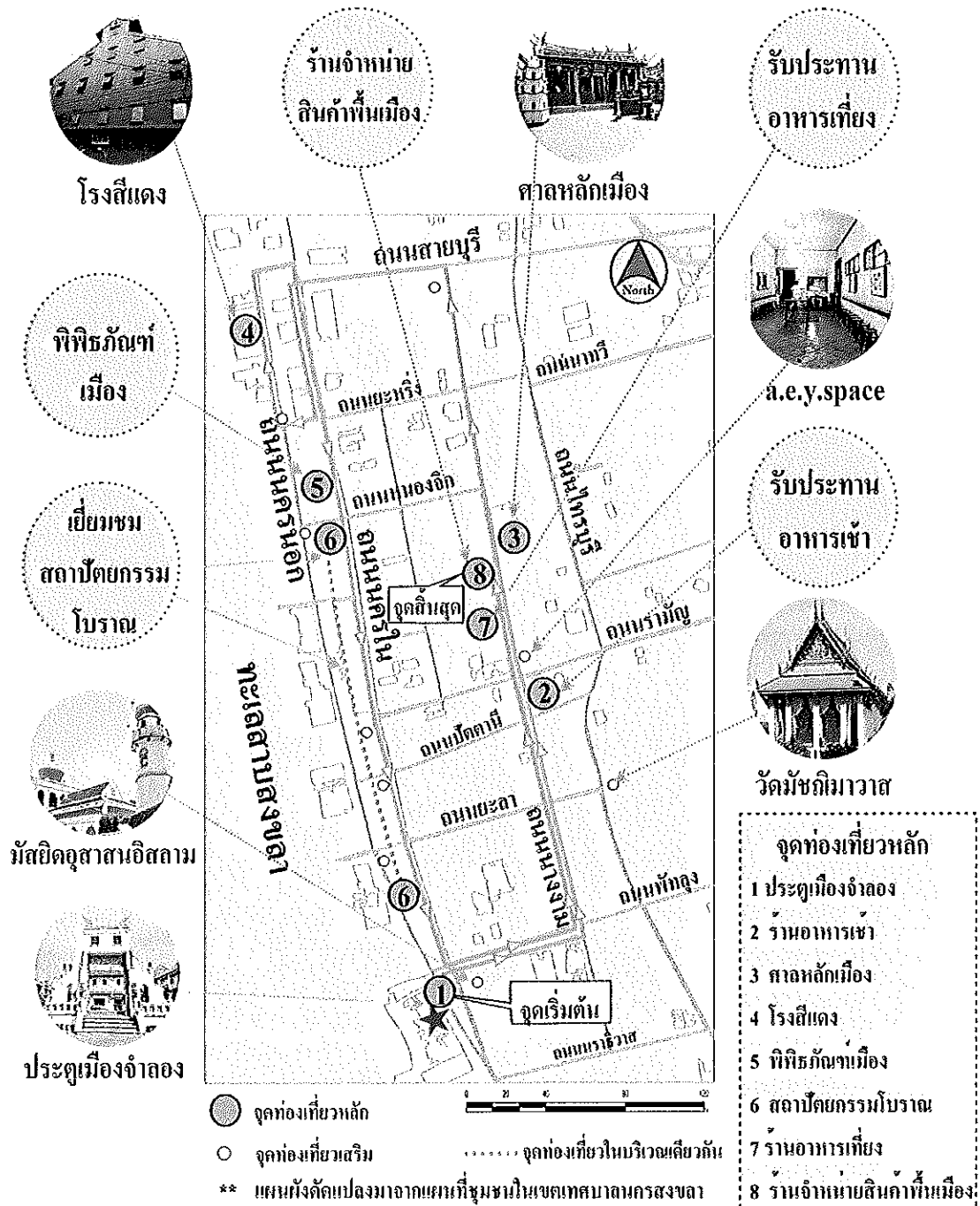
รูปแบบที่หนึ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมสำหรับกลุ่มครอบครัวหรือคนในวัยทำงาน ซึ่งตั้งชื่อให้กับรูปแบบนี้ว่า “สุขสันต์วันสบาย” (Happy holiday in Songkhla Old Town) ส่วนรูปแบบที่สองเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยรุ่นหรือวัยนักเรียนนักศึกษา ชื่อของรูปแบบที่สองนี้คือ “เพื่อนกันตลอดไป” (Friend together in Songkhla Old Town) ทั้งสองรูปแบบจะเน้นการทำกิจกรรมในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดสำคัญๆ ประจำปี โดยรายละเอียดของแต่ละรูปแบบมีดังนี้

รูปแบบที่หนึ่ง “สุขสันต์วันสบาย” (Happy holiday in Songkhla Old Town) เป็นการท่องเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package tours) โดยนำเสนอให้ท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา แบบสบายๆ ย้อนภาพวันวานให้กลับมาสู่วันหวานอีกครั้ง เน้นความรื่นรมย์ของบรรยากาศเมืองเก่าสงขลา ความเรียบง่ายและความแท้ของเมืองเก่าสงขลาผ่านการเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ได้ลิ้มรสกับอาหารพื้นเมืองและอาหารในแบบต่างๆ ในแบบฉบับของสงขลา โดยเป้าหมายของกิจกรรมนี้สามารถทำให้นักท่องเที่ยวสนุกสนานเพลิดเพลินกับ การใช้เวลาในย่านเมืองเก่าสงขลาได้นานขึ้น จากเดิมใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าตนเองและครอบครัวเข้ามาเพื่อรับประทานอาหารหรือไหว้พระที่ศาลหลักเมืองแล้วออกจากพื้นที่เพื่อไปเที่ยวต่อยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น สวนสองทะเล หาดสมิหลา เกาะยอ เป็นต้น ดังนั้น รูปแบบกิจกรรมสุขสันต์วันสบายนี้จะส่งเสริมกิจกรรมภายในครอบครัวและเหมาะสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีการเดินทางร่วมกันของคนละวัย จำนวนผู้ร่วมเดินทางประมาณ 3-6 คน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ เข้าถึงเที่ยง และเที่ยงถึงเย็น กิจกรรมและรายการท่องเที่ยวที่นำเสนอมีดังนี้

ช่วงเช้าถึงเที่ยง

- 7:30 น. มัคคุเทศก์ท้องถิ่นรับนักท่องเที่ยวจากที่พัก หรือนักพบ
นักท่องเที่ยวบริเวณประตูเมืองจำลอง กล่าวแนะนำเมืองสงขลา
แบบพอสังเขป จากนั้นนำนักท่องเที่ยวไปรับประทานอาหารเช้า
โดยใช้รถไฟฟ้าขนาด 6 ที่นั่ง
- 8:00 น. รับประทานอาหารเช้าในแบบสงขลา อาทิ โจ๊กร้านเกาะไทย
ขนมปังปิ้งและน้ำชาร้านฮับเซ่ง
- 9:00 น. นำนักท่องเที่ยวเดินเท้าเยี่ยมชมบรรยากาศยามเช้าบริเวณถนน
นางงาม ไปจนถึงศาลหลักเมือง แวะสักการะศาลเจ้าหลักเมือง
สงขลาและศาลเจ้ากวนอู พร้อมถ่ายภาพที่ระลึกร่วมกัน
เดินทางต่อด้วยรถไฟฟ้า ผ่านหน้าวัดยางทอง (อธิบายประวัติพอ
สังเขป) จากนั้นแวะ โรงสีแดง ถ่ายภาพร่วมกันบริเวณ โรงสีแดง
- 10:00 น. เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เมืองเก่าสงขลา ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม
ท้องถิ่น ชมสาธิตการทำขนมทองเอก สัมปันนีและเยี่ยมชม
สถาปัตยกรรมโบราณย่านถนนนครใน
- 11:00 น. รับประทานอาหารเที่ยง ณ ร้านค้าดั้งเดิมของสงขลา อาทิ ร้าน
แต่เฮียงอิว ร้านเกียดฟิ่ง (ข้าวหมูสด) ร้านก๋วยเตี๋ยวใต้โรงจิว
จากนั้นรับประทานอาหาร ไอศกรีมไข่แข็ง และซื้อของฝากของที่ระลึก
รับไปรคาร์ดภาพถ่ายที่ระลึกเมืองเก่าสงขลา อ้าลาด้วยความ
ประทับใจ (ส่งนักท่องเที่ยวกลับที่พักหรือเชื่อมต่อไปยังแหล่ง
ท่องเที่ยวอื่น)

กิจกรรมและรายการท่องเที่ยวข้างต้นสามารถประยุกต์ตามความต้องการของ
นักท่องเที่ยวได้ โดยสามารถปรับเวลาและเพิ่มเติมสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ แต่สถานที่ท่องเที่ยวที่แวะ
เยี่ยมชมเพิ่มเติมนั้นจะต้องอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลัก โดยเส้นทางกิจกรรมในรูปแบบ
“สุขสันต์วันสบาย” ในเขตเมืองเก่าสงขลา (ช่วงเช้าถึงเที่ยง) สามารถนำมาสรุปได้ดังภาพด้านล่างนี้
(ดูภาพประกอบ 49)

ภาพประกอบ 49 เส้นทางกิจกรรมรูปแบบ “สุขสันต์วันสบาย” ในเขตเมืองเก่าสงขลา (ช่วงเช้าถึงเที่ยง)

กิจกรรมและรายการท่องเที่ยวในช่วงเช้าถึงเที่ยงมีจุดแวะพัก 8 จุด และมีจุดท่องเที่ยวเสริมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเป็นพิเศษ กิจกรรมท่องเที่ยวจะเป็นการเยี่ยมชมในมิติที่ลึกและเข้าใจความเป็นเมืองเก่าสงขลามากยิ่งขึ้น ทั้งนี้กิจกรรมในช่วงเช้าถึงเที่ยงมีลักษณะคล้ายกับช่วงบ่ายถึงเย็น กิจกรรมช่วงบ่ายถึงเย็นเริ่มต้นด้วยการรับประทานอาหารก่อนการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีรายละเอียดกิจกรรมและรายการท่องเที่ยวดังนี้

ช่วงเที่ยงถึงเย็น

- 11:30 น. มัคคุเทศก์ท้องถิ่นรับนักท่องเที่ยวจากที่พัก หรือนัดพบนักท่องเที่ยวบริเวณประตูเมืองจำลอง กล่าวแนะนำเมืองสงขลาแบบพอสังเขป จากนั้นนำนักท่องเที่ยวไปรับประทานอาหารเที่ยงโดยใช้รถไฟฟ้าขนาด 6 ที่นั่ง
- 12:00 น. รับประทานอาหารเที่ยง ณ ร้านค้าดั้งเดิมของสงขลา อาทิ ร้านแต่เฮี้ยงอ้ว ร้านเกียดฟิ่ง (ข้าวหมูสด) ร้านก๋วยเตี๋ยวใต้โรงจิว
- 13:00 น. แวะสักการะศาลเจ้าหลักเมืองสงขลาและศาลเจ้ากวนอู พร้อมถ่ายภาพที่ระลึกร่วมกัน จากนั้นแวะรับประทานอาหารไอศกรีมไข่แข็งเดินทางต่อด้วยรถไฟฟ้า ผ่านหน้าวัดยางทอง (อธิบายประวัติพอสังเขป) จากนั้นแวะโรงสีแดง ถ่ายภาพร่วมกันบริเวณ โรงสีแดง
- 14:00 น. เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เมืองเก่าสงขลา ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ชมสาธิตการทำขนมทองเอก สัมปันนี้และเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณย่านถนนนครใน
- 15:00 น. แวะซื้อของฝากของที่ระลึก รับไปสกรัดภาพถ่ายที่ระลึกเมืองเก่าสงขลา อำลาด้วยความประทับใจ (ส่งนักท่องเที่ยวกลับที่พักหรือเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น)

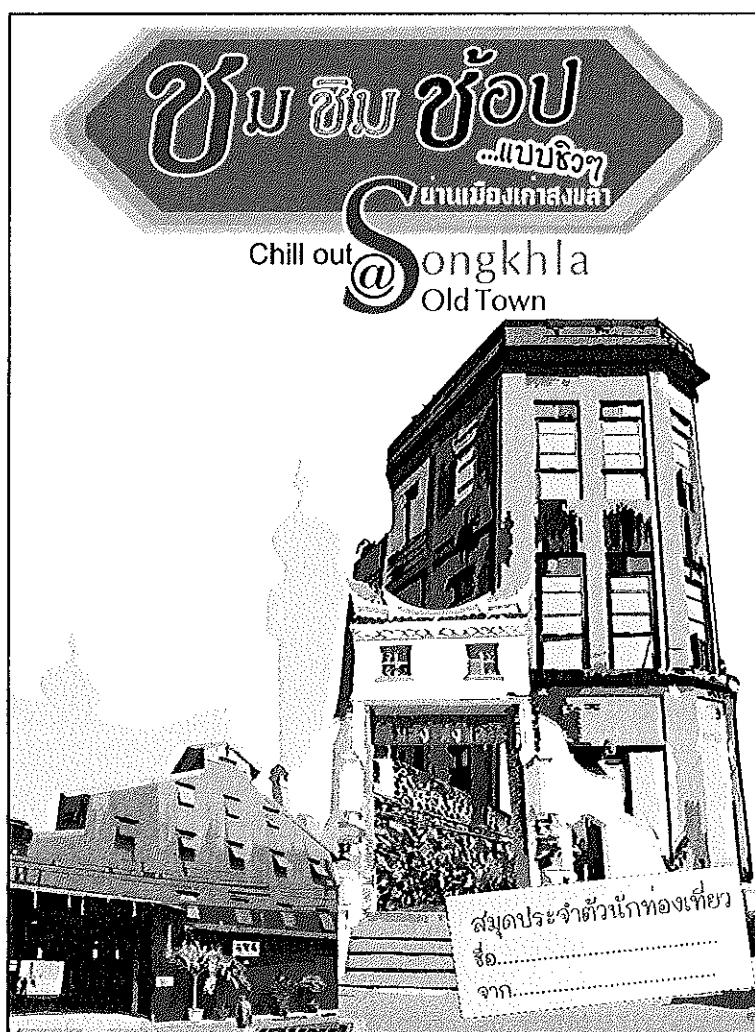
กิจกรรมและรายการท่องเที่ยวในช่วงเที่ยงถึงเย็นมีจุดแวะพัก 7 จุด จุดเริ่มต้นคือที่ประตูเมืองจำลอง จุดสิ้นสุดคือบริเวณร้านจำหน่ายสินค้าที่ของฝากของที่ระลึกที่เป็นสินค้าพื้นเมืองสงขลา เส้นทางกิจกรรมมีลักษณะแบบเดียวกับช่วงเช้า โดยสามารถสรุปได้ดังภาพด้านล่าง (ดูภาพประกอบ 50)

งานวิจัยนี้คือเป็นทั้งพิพิธภัณฑ์ ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว สถานที่จัดแสดงนิทรรศการร่วมสมัย และสถานที่จัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจากการสัมภาษณ์ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว และข้อคิดเห็นที่ได้จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมต่างมีแนวคิดและความต้องการที่จะให้มีพิพิธภัณฑ์เมืองเกิดขึ้นในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา จึงเห็นถึงทิศทางและ ความจำเป็นของการมีพิพิธภัณฑ์เมืองร่วมกัน ผู้วิจัยจึงได้นำเอาพิพิธภัณฑ์เมืองมาใส่ไว้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

กิจกรรมในรูปแบบสุขสันต์วันสบายเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มครอบครัว สามารถรองรับได้ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและเด็กเล็ก เนื่องจากการบริการที่มอบความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว มีรถไฟฟ้าเป็นยานพาหนะที่สะดวกในการเดินทางและการเข้าถึงพื้นที่ นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับความเป็นท้องถิ่น ได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้นทั้งด้านอาหารและสถาปัตยกรรม ข้อมูลต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับมีความสดใหม่ เนื่องจากมีกลยุทธ์ท้องถิ่นรู้จักและเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชน สามารถมอบประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เมือง รื่นรมย์กับการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่วมกิจกรรมการประกอบอาหารท้องถิ่นอย่างง่ายทำให้เกิดความสนุกสนานและเพิ่มพูนความผูกพันภายในครอบครัว สัมผัสกับเมืองโบราณที่ยังมีชีวิตอยู่ (สถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าสงขลา) การท่องเที่ยวแบบนี้ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านสัมผัสทั้งห้าซึ่งเป็นการเพิ่มการจดจำและเรียนรู้ที่ดี สุดท้ายนักท่องเที่ยวได้ของฝากจากการซื้อสินค้าพื้นเมืองและได้รับของที่ระลึกกลับไปเป็นที่ระลึก คือ โปสการ์ดภาพครอบครัวที่ถ่ายร่วมกันบริเวณประตูเมืองจำลอง ศาลหลักเมืองและโรงสีแดง พร้อมบริการส่งไปรษณีย์ให้กับนักท่องเที่ยว ได้บอกเล่าเรื่องราวที่น่าประทับใจนี้แก่ผู้อื่นหรือส่งกลับไปยังบ้านของตนเองเพื่อเป็นที่ระลึกจาก การได้มาท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา ภาพรวมของกิจกรรมรูปแบบนี้จะก่อให้เกิดรายได้แก่คนในพื้นที่และเป็นการท่องเที่ยวที่มีระบบแบบแผน ซึ่งกิจกรรมในรูปแบบนี้เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีการคละวัยและต้องการความสะดวกในการเดินทาง ความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไม่ได้ต้องการกิจกรรมสั้นทน การประเภทเกมมากนัก เน้นความเรียบง่ายและสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

รูปแบบที่สอง “เพื่อนกันตลอดไป” (Friend together @ Songkhla Old Town) กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นการใช้กิจกรรมเกมมาเป็นสื่อในการนำเที่ยว ซึ่งเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นและวัยทำงานคอนตัน ที่มีความต้องการความสนุกสนานระหว่างการท่องเที่ยว มีพฤติกรรมชอบเที่ยวในกลุ่มเพื่อน และสามารถเดินเท้าเดินชมยังจุดต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลาได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มต้นจากพิพิธภัณฑ์เมืองเก่าสงขลา ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูล

การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ให้บริการด้านข้อมูลท่องเที่ยว จำหน่ายคู่มือและแผนที่ท่องเที่ยว ในเขตเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเส้นทางและจุดท่องเที่ยวได้ตามอัธยาศัย โดย นักท่องเที่ยวจะได้รับสมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว (Tourist passport) เพื่อใช้ร่วมสนุกในการตอบคำถามและสะสมตราประทับ นักท่องเที่ยวที่ต้องการร่วมสนุกต้องสะสมตราประทับร้านค้าตามจุดต่างๆ และตอบคำถามที่มีในสมุดให้ครบจึงจะสามารถนำมาแลกของที่ระลึกได้ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองเก่าสงขลา สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาที่กล่าวถึงนี้มีรูปแบบที่ทำขึ้นเป็นเอกสารตัวอย่างดังนี้ (ดูภาพประกอบ 51-53)

ภาพประกอบ 51 ด้านหน้าเอกสาร สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว สำหรับกิจกรรมรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป”

ปริศนาซิงกอร่า (Singora Riddle)

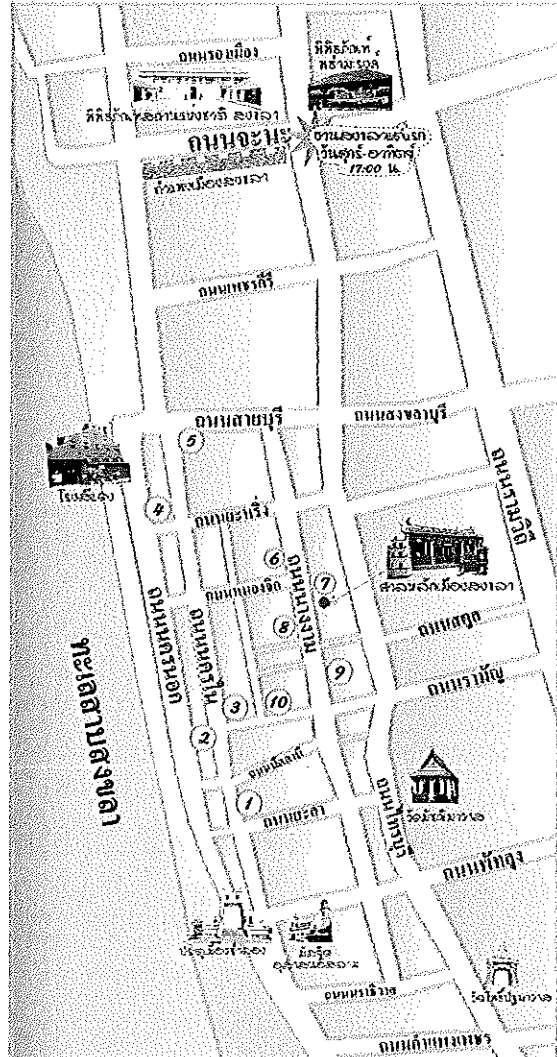
1. ฉันเป็นอาคารใหญ่สีแดง ตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลา
เดิม..ฉันเคยเป็นโรงสีข้าว ชื่อของฉันคืออะไร?
2. ย่านถนนนางงามในสมัยก่อน มีชื่อเรียกว่าอะไร?
3. ฉันเป็นอาหารที่เกิดจากการผสมผสานของชาติตะวันตก
ไทย จีน และแขก คุณรู้ไหมฉันมีชื่อว่าอะไร?
4. ฉันถูกสร้างเมื่อ พ.ศ.2379-2385 ฉันมีขนาดใหญ่
และทำมาจากก้อนหิน คุณทราบไหมว่าฉันคืออะไร?
5. ฉันเป็นของว่างที่จะช่วยให้คุณผ่อนคลายได้ ลิ้นของคุณ
จะได้ลิ้มรสชาติและไข่แดงจากฉัน
คุณทราบไหมว่าฉันคืออะไร?

ภาพประกอบ 52 ด้านหลังเอกสาร สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว
สำหรับกิจกรรมรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป”

ขอเชิญร่วม **สนุก ชิม ชิม ช้อป...แบบจิวๆ**
กับการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา...

สะสมตราประทับร้านค้าครบ 10 ดวง
รับของที่ระลึก..“ชิงกอร่า”(SINGORA)
(รับของที่ระลึกได้ที่...ศาลากลางเมืองสงขลา)

ตราประทับ

5 J Class

6 วิทยาลัยสงขลา

7 วิทยาลัยสงขลา

8 วิทยาลัยสงขลา

9 วิทยาลัยสงขลา

10 Secret Garden

ประชาสัมพันธ์

ขอเชิญสหภาพผู้ประกอบการ ภาจใต้หัวขอ
“เราในเมืองเก่าสงขลา”
ลุ้นรับของขวัญประจำเดือน
และรางวัลที่ลุ้นแห่งปี
สนใจ..สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่
www.facebook.com/SingkhlaOldTownism

ภาพประกอบ 53 ด้านในเอกสาร สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว
สำหรับกิจกรรมรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป”

สโลแกนของกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้คือ “ชม ชิมและช้อปปิ้งแบบชิวิๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา” (Chill out @ Songkhla Old Town) นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินไปกับการรับประทานอาหารที่อร่อยถูกปาก ชื่นชมกับความงามของสถาปัตยกรรมต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลาและเลือกซื้อสินค้ากลับไปเป็นของฝากของที่ระลึก ส่วนรูปแบบการเดินทางของกิจกรรมท่องเที่ยวในกิจกรรมรูปแบบนี้ควรสอดคล้องไปกับแผนการอนุรักษ์เมือง อาทิ การเดินเท้า การปั่นจักรยานหรือการใช้จักรยานไฟฟ้า ที่มีบริการให้เช่าตามจุดต่างๆ ของเมือง (ปัจจุบันยังไม่มีร้านให้บริการเช่าจักรยานหรือจักรยานไฟฟ้า) นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวที่ถ่ายภาพร่วมกับเมืองเก่าสงขลาตามจุดต่างๆ สามารถส่งภาพเข้าประกวดได้ผ่านทางเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา เพื่อรับของรางวัลประจำเดือนและมีสิทธิ์เข้าประกวดชิงรางวัลชนะเลิศประจำปี ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนุกสนานต่อเนื่องจากการได้มาเที่ยวชมเมืองเก่าสงขลา กิจกรรมที่เป็นลูกเล่นอื่นๆ (Gimmick) ที่เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือ กิจกรรมแต่งกายย้อนยุคหรือถ่ายภาพย้อนยุค เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่สร้างความรู้สึกแปลกใหม่แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างถิ่นต่างวัฒนธรรม

รูปแบบกิจกรรมที่กำหนดนี้ใช้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความน่าสนใจและตรงกับความต้องการทั้งของนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ รูปแบบกิจกรรมที่ได้จึงจำเป็นต้องนำไปทดลองใช้จริงในภาคปฏิบัติ เพื่อประเมินผลในสถานการณ์จริงว่ามีความสอดคล้องและสามารถสร้างสีสันด้านกิจกรรมให้กับการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาได้มากน้อยเพียงไร อีกทั้งรูปแบบกิจกรรมทั้งสองรูปแบบสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ ให้เพิ่มมากขึ้น อาทิ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติซึ่งควรเน้นเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยสนใจศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่เขตเมืองเก่า เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในอนาคต โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนมาร่วมสรุปประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ 1) ศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ 2) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา 3) กำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา และเป็นแนวทางในการวางกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนร่วมกัน

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจงพื้นที่คือ เขตเมืองเก่าสงขลา ในส่วนที่เป็นพื้นที่หลักบริเวณแรก คือบริเวณเมืองสงขลาบ้านบ่อข่างพื้นที่ 1-1 ถึง 1-4 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงาน โยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่องการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร หนังสือ ตำราเรียน บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจพื้นที่วิจัย สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม และการจัดเวทีสาธารณะซึ่งเป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยสรุป โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของงานวิจัยนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรสาธารณะและนักท่องเที่ยว ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ ตีความ นำมาหาข้อสรุป นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณาผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

การศึกษาในหัวข้อนี้ เป็นการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาที่มีอยู่ในปัจจุบัน จากการสำรวจ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมสามารถสรุปกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาได้ 8 กิจกรรมหลัก คือ 1) การรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง 2) การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ 3) การเยี่ยมชมศาสนสถาน 4) การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ 5) กิจกรรมสามล้อชมเมือง 6) กิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา 7) งานสงขลาแต่แรก 8) กิจกรรมตามเทศกาล ได้แก่ งานสมโภชหลักเมือง และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) โดยสรุปรายละเอียดในแต่ละกิจกรรมได้ดังนี้

1.1 การรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง

กิจกรรมด้านการบริโภคของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา เป็นกิจกรรมที่สำคัญและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังพื้นที่ สิ่งที่ทำให้กิจกรรมการรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองกลายเป็นจุดของการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา คือ ธรรมชาติและความแปลกที่มีลักษณะเฉพาะของสินค้า ทั้งนี้การอยู่ร่วมกันของคน 3 กลุ่ม คือ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีน มากกว่า 170ปี ทำให้เกิดการเรียนรู้ ผักผ่อนจนเกิดทักษะ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยปัจจัยส่งเสริมกิจกรรมการรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง คือ 1) อัตลักษณ์และความหลากหลายของสินค้าพื้นเมืองสงขลา (Product identity) 2) สถาปัตยกรรมและการตกแต่งร้าน (Architecture and decoration) 3) ประวัติความเป็นมาของร้าน (History) 4) การให้บริการโดยคนท้องถิ่น (Local service) 5) ความสะอาดเรียบร้อย (Tidiness and neatness) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้อาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองสามารถดำเนินกิจการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และมีชื่อเสียงในย่านเมืองเก่าสงขลา

แต่ทั้งนี้กิจกรรมการรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองยังประสบกับข้อจำกัดบางประการ คือ 1) ผู้ผลิต อาหาร โบราณบางอย่างขาดผู้สืบทอดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่สามารถทำอาหาร โบราณได้ 2) เวลาซื้อขาย ลักษณะการขายของร้านอาหารในย่านเมืองเก่า เปิดปิดเป็นช่วงเวลา และบางร้านมีความไม่แน่นอนในวันเวลาที่เปิดให้บริการ 3) สถานที่ ร้านค้าบางร้านไม่ได้จัดที่นั่งไว้ให้บริการแก่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว ให้บริการในรูปแบบช็อกกลับบ้านเท่านั้นบางร้านมีจำนวนที่นั่งจำกัดสภาพคับแคบ หรือตั้งโต๊ะและเก้าอี้บนพื้นถนนซึ่งเป็นพื้นที่สัญจร 4) ปริมาณสินค้า การผลิตสินค้าหลายอย่างเป็นการผลิตเพื่อขายวันต่อวัน จึงทำให้ปริมาณการผลิตมีจำนวนไม่มาก

1.2 การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณย่านเมืองเก่าสงขลา

อาคารโบราณย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นอาคารบ้านเรือนที่เกิดขึ้นในช่วงยุคสมัยที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในพื้นที่สงขลาฝั่งบ่อยาง การเยี่ยมชมอาคารโบราณเหล่านี้เกิดคุณค่าด้านจิตใจแก่ผู้ที่ได้มาสัมผัส จากการศึกษาเอกสาร การสำรวจ และการสัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อสรุปเรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา 7 รูปแบบคือ แบบที่ 1 สถาปัตยกรรมแบบจีนดั้งเดิม แบบที่ 2 สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมไทย แบบที่ 3 สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมยุโรป หรือ Chino European แบบที่ 4 สถาปัตยกรรมแบบไทยพื้นถิ่นดั้งเดิม แบบที่ 5 สถาปัตยกรรมแบบร่วมสมัย แบบที่ 6 สถาปัตยกรรมแบบลักษณะเฉพาะ อาทิ อาคาร หับ ให้อิน (โรงสีแดง) กำแพงเมือง เป็นต้น กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ทำระหว่างเดินเยี่ยมชมบ้านในย่านเมืองเก่า ส่วนใหญ่คือ การถ่ายภาพร่วมกับอาคารบ้านเรือนโบราณต่างๆ ได้สัมผัสบรรยากาศเก่าๆ เพลิดเพลินไปกับความงามของสถาปัตยกรรมในรูปแบบต่างๆ บางคนได้เลือกใช้สถานที่แถวย่านเมืองเก่านี้เป็นที่ถ่ายภาพคู่บ่าวสาว โดยถนนที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและตื่นตัวมากที่สุดคือ ถนนนางงาม เนื่องจากเป็นที่ตั้งของศาสนสถานที่สำคัญของสงขลา คือ ศาลหลักเมือง อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมอาหารที่ขึ้นชื่อของสงขลา และเป็นสถานที่จัดงานถนนคนเดินมาหลายครั้ง ทำให้ถนนนางงามเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากกว่าถนนเส้นอื่น บางคนจึงพูดเปรียบเปรยว่าถนนนางงามตื่นแล้ว แต่ถนนนครนอก ถนนนครในยังหลับอยู่

ปัญหาที่สำคัญของกิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณย่านเมืองเก่าสงขลา คือ อาคารบ้านเรือนที่ทรุดโทรมและถูกทิ้งร้าง นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ เนื่องจาก การประชาสัมพันธ์ยังมีไม่มาก ขาดคู่มือนักท่องเที่ยวหรือแผนที่เส้นทางการเดินเที่ยวชม และบางกรณีจำเป็นต้องอาศัยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมโบราณย่านเมืองเก่าสงขลาและสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

1.3 การเยี่ยมชมศาสนสถาน

ศาสนสถานต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ภายในเขตเมืองเก่าสงขลา เป็นการสะท้อนถึงการดำเนินชีวิตร่วมกันของคน 3 กลุ่ม คือ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน โดยศาสนสถานที่สำคัญในเขตเมืองเก่าสงขลา ได้แก่ ศาลหลักเมือง วัดมัชฌิมาวาส วัดยางทอง มัสยิดอุสาสนอิสลาม เป็นต้น

ศาลหลักเมืองสงขลา หรือศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การสร้างเมืองฝั่งบ่ออย่าง ประกอบกับเจ้าเมืองสงขลาขณะนั้นเป็นชาวจีน คือ พระยา-สงขลา (เถียนเส็ง) ซึ่งภายหลังการฝั่งหลักเมืองเสร็จตามพิธีแล้วได้จัดการสมโภชหลักเมืองเป็นการเอิกเกริกอีก 5 วัน 5 คืน ดังนั้น ศาลหลักเมืองจึงเป็นสถานที่สำคัญคู่เมืองสงขลาอย่างยาวนานเป็นที่เคารพสักการะของคนในพื้นที่และคนทั่วไป นักท่องเที่ยวหลายคนมีความตั้งใจเดินทางมาศาลหลักเมืองนี้ เพื่อสักการะเจ้าพ่อหลักเมือง โดยส่วนใหญ่จะมากันเป็นครอบครัวเพื่อไหว้ขอพรทุกปีใหม่ ครุษจีน และช่วงงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง และนักท่องเที่ยวบางส่วนเป็นกลุ่มที่เดินชมเมืองเก่าจะแวะเข้ามาเยี่ยมชมและถ่ายรูปเป็นที่ระลึก

วัดมัทธิมาวาสหรือเรียกว่า “วัดกลาง” ตั้งอยู่ที่ถนนไทรบุรี เป็นวัดเก่าแก่โบราณสร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย เดิมเรียกว่าวัดยายศรีจันทร์ วัดมัทธิมาวาสมีความสำคัญในด้านโบราณสถาน และศิลปกรรมของจังหวัดสงขลา อันได้แก่ พระอุโบสถทรงไทย ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามล้ำค่า โรงธรรม กุฏิแบบเก๋งจีน เจดีย์แบบจีน ศาลาฤๅษีค้ำคานแต่ทั้งนี้กิจกรรมเยี่ยมชมภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นต้องติดต่อทางวัดล่วงหน้า หากไม่ได้ติดต่อมาล่วงหน้าจะไม่สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ ดังนั้น การเยี่ยมชมวัดมัทธิมาวาสเป็นการเยี่ยมชมบริเวณ โดยรอบวัด สัมผัสกับความสงบตามธรรมชาติ

วัดยางทอง ตั้งอยู่ที่ถนนนางงาม เป็นวัดแรกๆ ของสงขลา บริเวณวัดมีบ่อน้ำและต้นยางทองที่เป็นสิ่งคู่กัน ได้รับการผสมตามนัยแห่งภาษาว่า บ่ออย่าง จึงเป็นที่มาของชื่อตำบลบ่ออย่าง การเยี่ยมชมวัดยางทอง ในปัจจุบันทางวัดได้มีการประกาศเรื่องหลวงพ่อบ่ออย่างขึ้นอย่างเป็นทางการ และได้มีการสร้างบ่อขึ้นมาใหม่เพื่อให้คนได้ไปโยนเหรียญ และจากทำเลที่ตั้งของวัดที่อยู่บนถนนนางงาม วัดยางทองจึงเป็นส่วนหนึ่งของงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ซึ่งจัดร่วมกับงานสมโภชหลักเมือง

มัสยิดอิสลามอิสลาม(บ้านบน) ตั้งอยู่ที่ถนนพัทลุง เดิมเรียกบริเวณนี้ว่า บ่อพลับ ลักษณะเด่นของมัสยิดแห่งนี้คือ ตัวอาคารมัสยิดมีลักษณะเหมือนกับพระวิหารของวัดมัทธิมาวาส เนื่องจากใช้ช่างชุดเดียวกันในการก่อสร้าง มัสยิดอิสลามแห่งนี้สันนิษฐานว่าเป็นมัสยิดกลางและเป็นมัสยิดแห่งแรกของสงขลา การเยี่ยมชมมัสยิดอิสลาม(บ้านบน) เป็นการเข้าไปเยี่ยมชมภายนอกโดยทั่วไป ไม่มีผู้บรรยายหรือนำเที่ยว และไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามเข้าไปในบริเวณสถานที่ประกอบพิธี นักท่องเที่ยวทั้งชายหญิงควรแต่งกายสุภาพ มีกริยาที่สำรวม ให้เกียรติต่อสถานที่ที่เข้าเยี่ยมชม

ภาพรวมของกิจกรรมเยี่ยมชมศาสนสถานในเขตเมืองเก่าสงขลา สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันของคนสามกลุ่มในเมืองเก่าสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีทั้งศาลเจ้า มัสยิด และวัดในแหล่งท่องเที่ยวเดียวกัน กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจึงเลือกปฏิบัติตามความศรัทธาของตน อีกทั้งได้เรียนรู้การใช้ชีวิตบนความต่างทางความเชื่อ ที่ได้ผสมผสานและหล่อหลอมมาเป็นสังคมเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบัน

1.4 การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ในเขตเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์หลักๆ 3 แห่ง คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาสพิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลาเปิดให้บริการหลังการปิดปรับปรุงในช่วงต้นปี พ.ศ.2554 ให้เข้าชมได้ทุกวันพุธ-วันอาทิตย์ เวลา 09.00-16.00 น. ค่าเข้าชมชาวไทย 30 บาท ชาวต่างประเทศ 150 บาท อัตราผู้เข้าชมเฉลี่ยอยู่ที่ 11 คนต่อวัน (ไม่นับรวมนักเรียนนักศึกษา) ภายในพิพิธภัณฑ์มีการจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของจังหวัดสงขลาและพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง การได้เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจบริบทเมืองสงขลาจากอดีตถึงปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พบว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา มีภารกิจหลักคือ การดูแลรักษา โบราณวัตถุ มุ่งเน้นการให้บริการชุมชน นักเรียน นักศึกษาในพื้นที่ไม่ได้มุ่งเน้นการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้น กิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์สำหรับนักท่องเที่ยวจึงเป็น การเดินชม โบราณวัตถุและอ่านป้ายข้อมูล โดยในแต่ละห้องมีเจ้าหน้าที่ประจำคอยดูแลผู้เข้าเยี่ยมชม

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ตั้งอยู่ในบริเวณวัดมัชฌิมาวาส เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่รวบรวม โบราณวัตถุศิลปวัตถุในอำเภอเมือง อำเภอสทิงพระ และอำเภอใกล้เคียง ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส ได้ดำเนินการปรับปรุงการจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงประวัติวัดมัชฌิมาวาสวรวิหารและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส การเผยแพร่ของพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยและสู่ภาคใต้ โดยมีโบราณวัตถุเป็นหลักฐานเชื่อมโยงร่องรอยที่สำคัญพื้นที่ห้องจัดแสดงมีขนาด 185 ตารางเมตร โบราณวัตถุที่ใช้จัดแสดงมีจำนวน 158 รายการ จากที่มีอยู่กว่า 4,000 รายการ นักท่องเที่ยวที่สนใจจะเดินชมและอ่าน แผ่นป้ายข้อมูลด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ไม่ได้ทำหน้าที่บรรยายหรือนำชมโดยตรง

พิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม ตั้งอยู่ที่ถนนจนะระ อาคารจำลองรูปแบบมาจากบ้านพักเดิมของรองอำมาตย์โทขุนวิจิตรทัศนกรรม (บิดา ฯพล ฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์) เปิดให้เข้าชมทุกวันเว้นวันจันทร์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 08.30-16.00 น.และทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว เปิดให้บริการเพิ่มเติมในช่วงงานสงขลาแต่แรก นักท่องเที่ยวที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อน กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการเดินชมพิพิธภัณฑ์ด้วยตนเอง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ให้บริการมีเพียงหนึ่งคน ซึ่งต้องรับผิดชอบหลายหน้าที่ จึงไม่สามารถให้บริการนำชมได้

ห้องแสดงผลงานศิลปกรรมร่วมสมัย a.e.y.space ตั้งอยู่ที่ถนนนางงาม เปิดให้บริการครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 ผู้สนใจสามารถเข้าชมได้โดยไม่คิดค่าบริการ ในทุกช่วงเย็นวันเสาร์และวันอาทิตย์ ลักษณะของห้องแสดงผลงานเป็นการใช้สถาปัตยกรรมอาคาร โบราณตึกแถวสองหลังมาปรับแต่งเป็นห้องแสดงผลงานศิลปกรรมร่วมสมัย รูปแบบการจัดแสดงผลงานมีทั้งผลงานภาพถ่าย การแสดงดนตรีและงานศิลป์อื่นๆ โดยที่ผ่านมาได้เชิญศิลปินที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยมาร่วมถ่ายทอดผลงาน อาทิ นกคด ชาวสำอองค์ และชานี ทิพย์มณี เป็นต้น การจัดแสดงแต่ละครั้งจะอยู่ภายใต้แนวคิดที่ไม่ซ้ำกัน ผลงานที่จัดแสดงจึงมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ นักท่องเที่ยวจึงได้เรียนรู้เมืองเก่าสงขลาและสถานที่อื่นๆ ผ่านการนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถตอบโจทย์ คนรุ่นใหม่มากขึ้น

1.5 กิจกรรมสามล้อชมเมือง

ปัจจุบันสามล้อถีบมีจำนวน 28 คัน จอดให้บริการ 2 คันต่อวัน ณ บริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรม ราคาค่าบริการ รอบเล็กราคา 200 บาท รอบใหญ่ 300 บาท ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมักใช้บริการรอบเล็ก ใช้เวลา 1 ½ ชั่วโมง อายุเฉลี่ยของผู้ปั่นสามล้อคือ 64 ปี เส้นทางของกิจกรรมสามล้อชมเมืองในช่วงที่ผ่านมา จะปั่นสามล้อแวะตามจุดต่างๆ ในแต่ละครั้งจะแตกต่างกัน ไปบ้างขึ้นกับความต้องการของคณะหรือหน่วยงานที่มาใช้บริการ โดยเกือบทุกคณะต้องการแวะศาลหลักเมืองและชื่อของฝากจากร้านค้าบริเวณใกล้เคียง

หากเป็นการปั่นสามล้อในช่วงงานสงขลาแต่แรก เทศบาลนครสงขลาได้จ้างแบบเหมาจ่ายต่อวันในอัตราคนละ 200 บาท จำนวน 5 คัน สามล้อแต่ละคันจะหมุนเวียนให้บริการแก่ผู้ที่มาเดินเที่ยวภายในงานที่สนใจ โดยจะปั่นสามล้อตามเส้นทางเพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีการบรรยายประกอบการนำเที่ยว และไม่มีการจอดแวะระหว่างทาง

ปัญหาและอุปสรรคของกิจกรรมสามล้อชมเมืองที่พบ คือ ประการที่หนึ่ง ผู้ให้บริการสามล้อเป็นผู้สูงอายุและมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ได้เข้ามาสู่อาชีพนี้ ประการที่สอง นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการมีจำนวนไม่มาก จึงส่งผลต่อรายได้ของผู้ประกอบอาชีพนี้ ประการต่อมาคือ สภาพรถสามล้อที่ควรได้รับการปรับปรุงเช่น ฝักคลุมที่ติดบริเวณพนักพิงที่มีรอยปะหลายจุด สภาพตัวรถมีร่องรอยถลอกตามจุดต่างๆ เป็นต้น ประการที่สี่ ด้านโปรแกรมท่องเที่ยวและบริการนำเที่ยว การปั่นสามล้อชมเมืองไม่ได้มีการบรรยายหรือนำเที่ยวตามจุดต่างๆ ประการสุดท้ายคืออุปสรรคเรื่องแสงแดดและสายฝน

1.6 กิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา (Singora Tram Tour)

กิจกรรมรถรางชมเมืองเป็นโครงการนำเที่ยวทั่วเมือง เริ่มเปิดให้บริการตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ.2555 มีจุดเริ่มต้นอยู่บริเวณด้านข้างกำแพงเมือง ถนนจะนะนำชมบริเวณย่านเมืองเก่า สงขลาและบริเวณชายหาดกิจกรรมนั่งรถรางชมเมืองมีบริการจำนวน 3 คัน คันละ 32 ที่นั่ง เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุกวัน วันละ 6 รอบตั้งแต่เวลา 9:00-15:00 น. โดยไม่คิดค่าบริการมีผู้บรรยายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของเมืองสงขลา และให้ความรู้โดยย่อแก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมนี้เทศบาลนครสงขลาหวังให้เป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในเขตเทศบาลนครสงขลาได้มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมรถรางชมเมืองนี้เป็นการนำเสนอเมืองสงขลาในเบื้องต้น หากนักท่องเที่ยวต้องการสัมผัส เรียนรู้หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับเมืองเก่ามากขึ้น จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วยตนเอง ในมุมมองของผู้ประกอบการในพื้นที่ มองว่า กิจกรรมรถรางไม่ได้ส่งผลต่อยอดขายมากนักเนื่องจากรถรางไม่ได้จอดแวะให้กับนักท่องเที่ยวลงซื้อสินค้า

1.7 งานสงขลาแต่แรก

งานสงขลาแต่แรก “ถนนคนเดิน เพลินกินของอร่อย ช้อนรอยบ่ออย่าง” โดยงานจัดขึ้นทุกวันศุกร์และวันเสาร์ ช่วงเวลา 17:00-22:00 น. นอกจากนี้ได้มีการนำกิจกรรมสามล้อชมเมืองและการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พืชมงคลมาผนวกรวมเข้ากับงานสงขลาแต่แรก โดยไม่คิดค่าบริการ ลักษณะของงานสงขลาแต่แรก ในทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องมองว่างานมีลักษณะคล้ายกับตลาดนัด ตลาดเปิดท้าย สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากโรงงาน เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า ของตกแต่งบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้มีสินค้ามือสองกระจายจำหน่ายตามจุดต่างๆ ภายในงานมีการแสดงดนตรี

ข้างถนนหรือเรียกว่าการแสดงเปิดหมวก หรือการแสดงเพื่อการบริจาค ประมาณ 5-7 กลุ่มต่อ สัปดาห์ ส่วนบริเวณพื้นที่จำหน่ายอาหาร มีอาหารหลากหลายประเภททั้งอาหารคาวและอาหาร หวานให้ผู้ที่มาเดินภายในงาน ได้เลือกหาซื้อหารับประทาน สินค้าพื้นเมืองมีจำหน่ายบ้างแต่มี จำนวนไม่มาก อาทิ ขนมอบอก การอจี๋ สินค้าหัตถกรรม

โดยภาพรวมของงานสงขลาแต่แรกยังคงประสบกับปัญหาดังต่อไปนี้ คือ ประการ ที่หนึ่ง การจัดงานขาดเอกลักษณ์ความเป็นสงขลาแต่แรก สินค้าส่วนใหญ่ขาดจุดยืนและเอกลักษณ์ ในตัวสินค้าเป็นสินค้าที่หาซื้อได้ในตลาดทั่วไป ลักษณะของผู้ค้า การแต่งกาย ภาษา ลักษณะ- การขาย ลักษณะร้านค้า การจัดพื้นที่ขายยังคงเป็นรูปแบบทั่วไป ทำให้ลักษณะงานเป็นเหมือนตลาด เปิดท้ายประการที่สอง การแสดงบนเวทีและกิจกรรมพิเศษ โดยรอบ ยังขาดสีสันและความน่าสนใจ หลายสัปดาห์ที่กิจกรรมบนเวทีได้ขาดหายไป ทำให้ลักษณะงานเป็นเพียงการมาเดินเลือกซื้อสินค้า เท่านั้น กิจกรรมบนเวทีที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมค่อนข้างน้อยส่วนใหญ่เป็นการฉายภาพยนตร์ (หนังกลางแปลง) ประการสุดท้ายคือ ปัญหาเรื่องพื้นที่การจัดกิจกรรม เช่น ไม่มีที่จอดรถเพียงพอ พื้นที่บางส่วนมีรถยนต์สัญจร ไปมาเป็นต้น

1.8 กิจกรรมตามเทศกาล

กิจกรรมตามเทศกาลในที่นี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 งานหลัก คือ งานสมโภชเจ้าพ่อ หลักรเมือง และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม)

งานสมโภชหลักเมืองสงขลา หรืองานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นงานที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2385 หลังจากที่มีการฝังหลักเมืองเสร็จ ในวันศุกร์ที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2385 พระยาสงขลา (เถียนเส็ง) จัดการสมโภชหลักเมืองเป็นการเอิกเกริกอีก 5 วัน 5 คืน ชาวไทยเชื้อสายจีนได้ร่วมกัน จัดงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นเป็นประจำทุกปี ครั้งละ 7 วัน โดยถือเอาวันที่คาดว่าจะเป็น วันเกิดเจ้าพ่อมาจัดเป็นงานสมโภชขึ้น ซึ่งตรงกับปฏิทินไทยคือ แรม 12 ค่ำ เดือน 7 และปฏิทินจีน วันที่ 27 เดือน 5 โดยในปี พ.ศ.2549 เริ่มมีการจัดงานร่วมกับงานถนนคนเดินถนนนางงาม โดยงาน ทั้งสองที่จัดร่วมกันนี้ได้รับกระแสการตอบรับที่ดีจากประชาชนและนักท่องเที่ยว ทำให้บรรยากาศ การเที่ยวชมงานสมโภชฯ มีความคึกคักมากขึ้น โดยกิจกรรมงานสมโภชศาลหลักเมือง ประกอบด้วย พิธียกเสาโกเต้ง พิธีผูกผ้าเสาหลักเมืองพิธีอ้วกั๊ง แห่งพระรอบเมืองพิธีเวียนเทียนสะเดาะเคราะห์ เสริมดวงชะตา พิธีตักบาตรพิธีไหว้สมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองเนื่องในวันคล้ายวันประสูติโดยใน ทุกวันที่จัดงาน นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปไหว้พระภายในศาลเจ้า และชมการแสดงอุปรากรจีน (จิว) เป็นการจัดงานครบรอบ 170 ปี ของการฝังหลักเมืองสงขลา และสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง ประจำปี พ.ศ.2555 โดยวันเกิดเจ้าพ่อตรงกับวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 จึงจัดให้มีงานสมโภช

เข้าหอหลักเมืองในช่วงระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม พ.ศ.2555 จากการสำรวจบรรยากาศภายในบริเวณศาลหลักเมืองสงขลา พบว่า บริเวณศาลหลักเมืองเต็มไปด้วยคลื่นชนนับริยทั้งชาวไทยพุทธชาวไทยเชื้อสายจีน ต่างหลั่งไหลมายังศาลหลักเมือง โดยมุ่งหวังที่จะมาไหว้เข้าหอหลักเมืองและร่วมพิธีกรรมตามกำหนดการต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว จำนวนผู้มีจิตศรัทธาจากแหล่งต่างๆ ได้เข้ามาเขียนเขียนศาลหลักเมืองสงขลาอย่างต่อเนื่องทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน บรรยากาศที่เคยเงียบสงบกลับเต็มไปด้วยผู้คนมากมายที่กำลังถือรูปเดินไปมาหรือกำลังเติมน้ำมันตะเกียงและเผากระดาษ บางคนเล็กลงนมอุปรากรจีน ดังนั้น บรรยากาศภาพรวมของงานสมโภชฯ เต็มไปด้วยสีสรรและความน่าสนใจ ศาลหลักเมืองดูสวยสะอาดตาและมีเสน่ห์ในอีกรูปแบบหนึ่ง

งานถนนคนเดินจัดขึ้นที่ถนนนางงาม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 ในช่วงที่มีการจัดงานสมโภชเข้าหอหลักเมือง โดยในช่วง 2 ปีแรกยังไม่มีกรปิดถนน เป็นการจัดงานแบบเล็กๆ ภายในชุมชน และในปี พ.ศ. 2551 เริ่มปิดถนนนางงามตลอดสายและองค์กรต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนและพัฒนาเป็นงานถนนคนเดินที่ยิ่งใหญ่ขึ้น ผู้รับผิดชอบในการจัดงานคือ ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งในเวลาต่อมาได้พัฒนาเป็นคณะกรรมการชุมชนย่านเมืองเก่า ภาพรวมของการจัดงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ในปี พ.ศ.2555 ประชาชนและผู้ประกอบการย่านถนนนางงามต่างเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี สามารถขายของได้ดีขึ้น เป็นงานที่ผู้คนให้ความสนใจและเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก บรรยากาศภายในงานสว่างไสวด้วยโคมไฟและแสงไฟจากร้านค้าต่างๆ ตลอดเส้นทาง สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีจำนวนมากและหลากหลาย ทั้งสินค้าดั้งเดิมที่มีอยู่บนถนนนางงามและสินค้าที่เกิดจากผู้ค้าต่างถิ่นได้เข้ามาเปิดร้านร่วมด้วย อีกทั้งมีการเปิดห้องแสดงนิทรรศการและการแสดงตามจุดต่างๆ การจัดเสวนาเรื่องเมืองเก่าสงขลา การเปิดร้านจำหน่ายอาหาร “ของอร่อยเมืองบ่อียง” ภาพรวมของงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) จึงสนุกสนานและครึกครื้นเป็นอย่างมาก การจัดงานถนนคนเดินแม้ได้รับกระแสการสนับสนุนที่ดีจากหลายฝ่าย แต่คนในพื้นที่บางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการจัดงานดังกล่าว เนื่องจาก ผลประโยชน์ไม่ได้ตกกับคนในพื้นที่มากนัก ผู้ค้าที่มาตั้งร้านค้าขายมาจากแหล่งอื่น และยอดขายของร้านค้าที่ขายประจำบางร้านลดลง นอกจากนี้ก่อให้เกิดมลภาวะในด้านต่างๆ อาทิ ฝุ่นละอองและขยะมากขึ้น เสียงดังรบกวนจากเวทีการแสดงต่างๆ ผู้ค้าไม่ช่วยดูแลรักษาความสะอาด นอกจากนี้เจ้าบ้านยังไม่ได้รับความสะดวกในการนำรถเข้าออกบ้านของตน

ภาพรวมของกิจกรรมการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาในปัจจุบัน ไม่มีกิจกรรมที่โดดเด่นเพียงพอ นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรม ซึ่งในความเป็นจริงย่านเมืองเก่าสงขลาที่มีต้นทุนที่ดีในเรื่องเหล่านี้ ดังนั้น กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ทำส่วนใหญ่ คือ การถ่ายภาพ จับจ่ายใช้สอยเรื่องอาหารและขนมเป็นหลัก

การพัฒนากิจกรรมจึงควรเริ่มต้นจากสิ่งที่ชุมชนมีคือ ทรัพยากรที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทรัพยากรที่จับต้องได้ ได้แก่ วัด ศาลเจ้า มัสยิด พิพิธภัณฑ์ อาหารพื้นเมือง เป็นต้น ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความภูมิใจและการอยู่ร่วมกันของคนในพื้นที่ รวมไปถึงนิสัยใจคอ ความสามัคคี เป็นต้นนอกจากนี้ควรสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดและการเสียดสละร่วมกัน เรียนรู้ในการเป็นเจ้าของที่ดี พัฒนาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์แก่คนในชุมชน ย่านเมืองเก่า เพื่อให้สามารถเป็นผู้เล่าเรื่องแก่นักท่องเที่ยวได้ และทุกฝ่ายมีความคิดเห็นตรงกันว่า การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลายังขาดการจัดการที่ดี บุคคลากรไม่ได้มองในภาพเดียวกัน ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีมา นำเสนอในรูปแบบกิจกรรมที่น่าสนใจ และส่งเสริมบรรยากาศความเป็นเมืองเก่าสงขลาให้เด่นชัดมากขึ้น เช่น การแต่งกาย ภาษา เป็นต้น สิ่งที่ควรมีเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือ แผ่นพับหรือคู่มือการท่องเที่ยวแผนที่ท่องเที่ยวที่แสดงจุดสำคัญเพื่อช่วยแนะนำนักท่องเที่ยวถึงสถานที่สำคัญและความเป็นมาอย่างย่อให้กับนักท่องเที่ยวป้ายบอกทิศทาง มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยทุกฝ่ายควรตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีและควรช่วยกันแก้ไข เพื่อเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนร่วมกัน

ปัญหาและอุปสรรคที่ทุกฝ่ายควรช่วยกันแก้ไข คือ การไม่มีที่จอดรถทางสัญจรคับแคบพื้นที่ทางเดินเท้าที่มีขนาดเล็ก ร้านอาหารส่วนใหญ่รองรับได้ไม่เกิน 60 คน ไม่มี ถึงขยะห้องน้ำสาธารณะมีจำนวนน้อยและไม่สะอาด ทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม เช่น การมีขยะ การปลูกต้นไม้รกรกทางเดิน ปัญหามูลสุนัข เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องแสงสว่างปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การลักลอบวิ่งรถ 6 ล้อ 10 ล้อ การจอดรถไม่ตรงตามวันคู่วันคี่ เป็นต้น

2. ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฯ

จากการศึกษา สัมภาษณ์และการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม พบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 8 กิจกรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ได้แก่ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณการเยี่ยมชมศาสนสถาน(เฉพาะศาลหลักเมืองสงขลา) งานสงขลาแต่แรกกิจกรรมตามเทศกาล(งานสมโภชและงานถนนคนเดินที่ถนนนางงาม) กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

สามกิจกรรมหลัก บริเวณถนนนางงาม ได้แก่ 1) การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง 2) การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ 3) การเยี่ยมชมศาสนสถาน (เฉพาะศาลหลักเมืองสงขลา) กิจกรรมทั้งสามกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่อยู่ในบริเวณช่วงกลางของถนน-

นางงาม นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจกับกิจกรรมเหล่านี้ โดยเฉพาะกิจกรรมการรับประทาน อาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด เนื่องจากวัฒนธรรมด้านอาหารของเมืองเก่าสงขลามีลักษณะที่โดดเด่น ถิ่นกำเนิดจากวัฒนธรรมอัน หลากหลาย ทั้งด้านเชื้อชาติ ความเชื่อ วิถีชีวิต ตลอดจนถึงวัตถุดิบท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปในแต่ละ ฤดูกาล จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2555 ได้มีความคิดเห็นอยากให้ ร้านอาหารจัดสาธิตการทำอาหารเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นเมืองมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดนี้ไปสอบถามนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ต้องการที่จะชม การสาธิตการทำอาหาร มีความต้องการที่จะรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองเป็นหลัก เนื่องจากมีความจำกัดในเรื่องเวลา หากจะจัดสาธิตควรทำเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ นอกจากนี้ กิจกรรมการรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองยังเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมเยี่ยมชม สถาปัตยกรรมโบราณ ศาลหลักเมืองและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ดังนั้นสิ่งที่นักท่องเที่ยวมุ่งหวังหรือ ต้องการคือ การพักผ่อน นั้นหมายถึงการทำกิจกรรมหลัก 3 อย่างคือ การรับประทานอาหาร การช้อปปิ้ง และการเที่ยวชม (ชิม ชม ช้อป) กิจกรรมเหล่านี้จึงดำเนินควบคู่กันไป

กิจกรรมรถรางชมเมือง พบว่า ปริมาณผู้ใช้บริการมีจำนวนไม่มาก เนื่องจากอยู่ใน ช่วงแรกของการเปิดให้บริการ จำนวนผู้โดยสารรถรางเฉลี่ยประมาณ 8-10 คนต่อเที่ยว ส่วน ความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ให้บริการรถรางชมเมืองมองว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ที่ใช้บริการรถรางมักจะเป็นช่วงบ่ายมากกว่าช่วงเช้านี้จำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวันจะมาก น้อยไม่เท่ากัน ไม่สามารถระบุได้ หากอยู่ในช่วงปิดภาคการศึกษา ผู้ที่เข้ามาใช้บริการรถรางจะมีเข้า มาโดยตลอดบางวันผู้ใช้บริการมีจำนวนมาก บางวันผู้ใช้บริการมีจำนวนน้อย แต่ทั้งนี้โดยภาพรวม ผู้ที่ใช้บริการรถรางต่างรู้สึกพอใจกับการให้บริการรถรางชมเมืองสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวชาวไทย คือ ต่างรู้สึกพอใจกับการให้บริการรถรางชมเมือง เป็นกิจกรรมที่ได้สร้าง สีสันให้การท่องเที่ยวเมืองสงขลา และเห็นว่าเป็นบริการที่ดีกว่าการนั่งสามล้อชมเมือง เนื่องจาก สงสารผู้สูงอายุและรู้สึกเอ็นสงขลามากกว่าการนั่งสามล้อ แต่นักท่องเที่ยวบางคนเสนอให้เก็บค่าบริการ ในราคาที่ไม่แพง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักและเห็นคุณค่าการท่องเที่ยว นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวเสนอให้มีบริการมัคคุเทศก์นำเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ และมีสินค้าที่ระลึกเมืองสงขลา จำหน่ายบนรถราง

งานสงขลาแต่แรก เป็นงานที่ตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่เป็นหลัก ปริมาณนักท่องเที่ยวมีไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียง และนักท่องเที่ยวต่างชาติสามารถพบเห็นได้บ้างแต่มีปริมาณไม่มาก จากการสำรวจ สังเกตและ สัมภาษณ์พบว่า ในวันศุกร์กลุ่มที่มาเดินเที่ยวงานจะเป็นกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาค่อนข้างมาก

หากเป็นช่วงเย็นวันเสาร์สามารถพบเห็นนักท่องเที่ยวจากต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดเข้ามาเที่ยวได้มากขึ้น เช่น หาดใหญ่ ยะลา ปัตตานี เป็นต้นหากเป็นในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ ตรุษจีน สงกรานต์ สามารถพบเห็นนักท่องเที่ยวจากแหล่งอื่นเข้ามาเที่ยวในงานในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นและนักท่องเที่ยวบางส่วนเกิดจากการมีเวลาว่างในช่วงเย็นหลังจากที่ได้ลี้มนมา ประชุม สอบแข่งขัน หรือเยี่ยมญาติ มาเดินเล่นภายในงาน จากการสัมภาษณ์ทัศนะของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต้องงานสงขลาแต่แรก พบว่า สิ่งที่แสดงออกมาในงานสงขลาแต่แรกนี้ ยังไม่สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเดินเที่ยวงานได้มากนัก เนื่องจากไม่ได้สะท้อนถึงเรื่องเอกลักษณ์ของสงขลาเป็นเหมือนตลาดหรืองานเปิดท้ายขายของ แต่ทั้งนี้ก็มีนักท่องเที่ยวบางส่วนชื่นชอบกับรูปแบบงานสงขลาแต่แรกที่เป็นอยู่ โดยให้เหตุผลว่าสินค้าภายในงานมีให้เลือกหลากหลายประเภทและหลายราคา ส่วนทัศนะของนักท่องเที่ยวต่างชาติมองว่า งานสงขลาแต่แรกเป็นตลาดเช่นกัน เป็นงานที่ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมของคนในท้องถิ่น รู้สึกชื่นชอบที่สัมผัสกับผู้คนที่นี่ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนไม่มาก มีสินค้าแปลกใหม่หลายอย่าง โดยเฉพาะอาหารที่มีให้เลือกมากมายและราคาไม่แพง

งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นกิจกรรมตามเทศกาลที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจอยู่ในระดับที่สูง นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสบรรยากาศแบบสงขลาได้มากกว่างานสงขลาแต่แรก เพราะเนื่องจากบริเวณที่จัดงานคือถนนนางงาม เป็นย่านที่อาศัยของชุมชนดั้งเดิม มีร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง อีกทั้งเป็นที่ตั้งของศาลหลักเมืองที่มีการจัดงานสมโภชฯ ทำให้ภาพรวมของงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) จึงเป็นที่สนใจและเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชนมากกว่างานสงขลาแต่แรก จากการสำรวจและสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวภายในงานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม 2555 พบว่า นักท่องเที่ยวให้การตอบรับกับงานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นอย่างดี เป็นงานที่ผสมผสานวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนภายในท้องถิ่น และประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่สืบสานกันมาอย่างยาวนานได้อย่างลงตัว นักท่องเที่ยวได้รับความรื่นรมย์ที่ได้เดินอยู่ท่ามกลางบรรยากาศบ้านโบราณที่ตกแต่งด้วยแสงไฟสีต่างๆ พร้อมเสียงเพลงบรรเลงและการแสดงต่างๆ ตลอดเส้นทาง รวมทั้งได้เห็นเมืองสงขลาในแง่มุมมองที่น่าสนใจผ่านห้องจัดแสดงนิทรรศการภาพ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นผสมผสานรวมทั้งร้านค้า ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้ามากมายตลอดสองข้างทาง ภาพผู้คนมากมายที่เดินไปมาอย่างขวกไขว่ ทำให้งานดูมีชีวิตชีวาที่มีสีสันที่น่าประทับใจ

ดังนั้น งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นงานที่สามารถสร้างกระแสการท่องเที่ยวให้กับย่านเมืองเก่าได้เป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และมีประสบการณ์ในสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เปรียบเสมือนพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ที่ได้บอกเล่าเรื่องราวให้ผู้คนได้รับรู้ โดยกิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวมีความต้องการในระดับสูงสุด และเป็นกิจกรรมที่สร้างพลังทางบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา

นอกเหนือจากกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้น ย่านเมืองเก่าสงขลามีกิจกรรมอีกหลายกิจกรรม แต่เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมากนัก อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่นักท่องเที่ยวไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก ได้แก่ การเยี่ยมชมศาสนสถาน (ยกเว้นศาลหลักเมือง) การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ และกิจกรรมสามล้อชมเมือง เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้มีอุปสรรคและปัจจัยหลายประการจึงทำให้ไม่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว อีกทั้งขาดความพร้อมในการเปิดประตูไปสู่การบริการนักท่องเที่ยว การนำเสนอกิจกรรมไม่สามารถสร้างความต่างในสายตาของนักท่องเที่ยวทำให้กิจกรรมขาดความน่าสนใจ กิจกรรมเหล่านี้จึงมีพลังน้อยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

การเยี่ยมชมศาสนสถาน เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจน้อยเช่นกัน เนื่องจากนักท่องเที่ยวมองว่าเป็นสถานที่ที่ประกอบพิธีทางศาสนา และยังไม่ได้มีรูปแบบการนำเที่ยวหรือกิจกรรมอะไรที่น่าสนใจในระหว่างการเดินทาง อีกทั้งการเข้าเยี่ยมชมภายในอาคารสำคัญบางอาคารเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและไม่สะดวก ต้องดำเนินการติดต่อและนัดหมายล่วงหน้า เช่น การติดต่อของเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์ในพระอุโบสถ วัดมณีมาวาส เป็นต้น นอกจากนี้หลักข้อห้ามบางประการของศาสนาไม่สามารถอนุญาตให้คนต่างศาสนาเข้าไปภายในสถานที่ประกอบพิธีได้ เช่น การเข้าเยี่ยมชมภายในอาคารมัสยิดอิสลาม บุคคลต่างศาสนาจะไม่สามารถเข้าไปภายในอาคารได้ เพราะเป็นสถานที่สำคัญที่ใช้ประกอบพิธีนมาซหรือพิธีละหมาด เป็นต้น

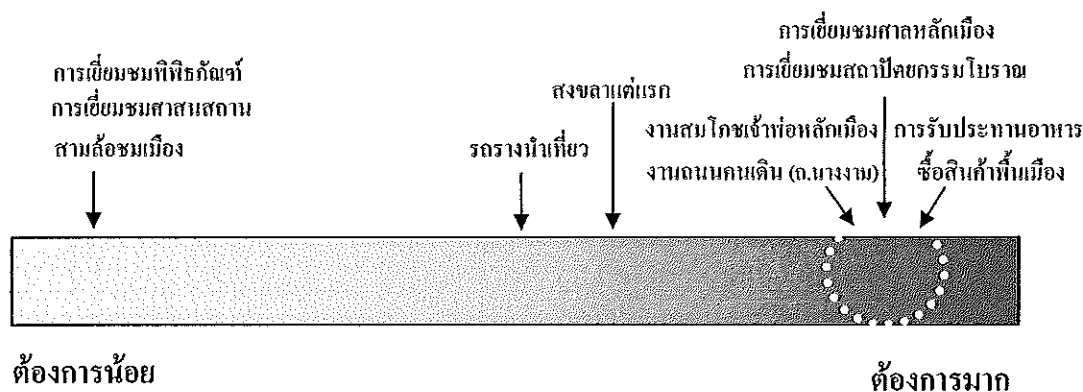
การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ จากการสัมภาษณ์และสำรวจพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา พบว่า นักท่องเที่ยวทั่วไปไม่ได้ให้ความสนใจในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งที่มีอยู่ในเขตเมืองเก่าสงขลามากนัก หากนับสถิติโดยไม่นับนักเรียนนักศึกษา ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวที่เข้าชมพิพิธภัณฑ์ในแต่ละแห่งมีจำนวนน้อย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา มีอัตราผู้เข้าชมเฉลี่ย 11 คนต่อวัน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มณีมาวาส มีอัตราผู้เข้าชมเฉลี่ยอยู่ที่ 7 คนต่อวัน ส่วนพิพิธภัณฑ์พระรามณรงค์อัตราผู้เข้าชมเฉลี่ยอยู่ที่ 400 คนต่อเดือน (ประมาณ 13 คนต่อวัน) เนื่องจากพิพิธภัณฑ์พระรามณรงค์ได้เปิดให้บริการเพิ่มเติมทุกเย็นวันศุกร์และวันเสาร์ ในช่วงงานสงขลาแต่แรก จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พระรามณรงค์จึงมีปริมาณมากกว่าพิพิธภัณฑ์อื่นๆ ในเขตเมืองเก่าสงขลา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ น้ชมิมาวาส เป็นสองพิพิธภัณฑ์ที่ได้มีการปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดงเป็นแบบนิทรรศการ ทำให้โบราณวัตถุที่จัดแสดงมีจำนวนลดลง ใช้แผ่นป้ายข้อมูลมากขึ้น นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าการนำเสนอที่น่าสนใจลดลง แต่โดยภาพรวมนักท่องเที่ยวรู้สึกพอใจกับสถานที่และการจัดแสดงในห้องต่างๆ ส่วนในด้านบรรยากาศขณะเดินเยี่ยมชมค่อนข้างเงียบเหงา ในทัศนะของเจ้าหน้าที่ภาครัฐมองว่า พิพิธภัณฑ์ไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวได้มากนัก ขาดการเล่าเรื่องหรือผูกเรื่องให้เป็นเนื้อเดียวกัน ควรสร้างเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจและมีความเพลิดเพลินขณะเยี่ยมชมจึงจะเป็นการสร้างความต้องการให้กับนักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติคนหนึ่งพบว่า ความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพิพิธภัณฑ์อยู่ในระดับต่ำ นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการเยี่ยมชมประมาณ 5 นาที และเดินออกจากพิพิธภัณฑ์โดยทันที โดยนักท่องเที่ยวให้เหตุผลว่าความต้องการที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตคนในห้องถิ่นมากกว่าการใช้เวลาอ่านข้อมูลจากแผ่นป้ายหรือพิจารณาโบราณวัตถุที่จัดแสดง

ทัศนะโดยรวมของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มมีความสอดคล้องกันคือ มองว่าพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องที่ไม่มีความทันสมัย ไม่มีความตื่นต่อน่าดึงดูดใจ และไม่มีกิจกรรมอะไรที่น่าสนใจระหว่างการเดินชมพิพิธภัณฑ์ ทำให้ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์มีไม่มาก จำนวนผู้เข้าชมที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวจึงมีจำนวนน้อย การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ได้กลายเป็นเรื่องของคนเฉพาะกลุ่มคือ กลุ่มผู้ที่มีความชื่นชอบหรือสนใจในกิจกรรมด้านนี้โดยตรง

กิจกรรมสามล้อชมเมืองปริมาณนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการมีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นชาวไทย ที่เดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเอง อัตราเฉลี่ยการใช้บริการสามล้อชมเมืองของนักท่องเที่ยวก่อนหน้าฤดูฝนอยู่ที่ 1-2 คนต่อสัปดาห์ แต่ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2554 ไม่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ นักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะในระยะ 1 ปีที่ผ่านมาไม่ได้เข้ามาใช้บริการ นักท่องเที่ยวต่างชาติจะใช้บริการบางโอกาส ประมาณ 2-3 เดือนครั้ง ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความเต็มใจจ่ายจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้อง พบว่า มีหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมใช้บริการสามล้อชมเมือง อาทิเช่น ผู้ปั่นสามล้อมีอายุมาก สภาพของรถที่ไม่แข็งแรง บางส่วนชำรุดทรุดโทรมไม่เหมาะที่จะให้บริการนักท่องเที่ยว ขาดการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาดไปสู่กลุ่มนักท่องเที่ยว นอกจากนี้สภาพอากาศที่ร้อนหรือมีฝนตกเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ต้องการใช้บริการสามล้อชมเมือง

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่เมืองเก่าที่ได้อธิบายมาข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นแผนภาพแสดงระดับความต้องการกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา ได้ดังนี้ (ดูภาพประกอบ 54)

ภาพประกอบ 54 ระดับความต้องการกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

3. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวฯ สามารถสรุปได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบ “สุขสันต์วันสบาย” (Happy holiday in Songkhla Old Town) เป็นรูปแบบกิจกรรมสำหรับกลุ่มครอบครัวหรือคนในวัยทำงาน และรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป” (Friend together in Songkhla Old Town) เป็นรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยรุ่นหรือวัยนักเรียนนักศึกษา ทั้งสองรูปแบบจะเน้นการทำกิจกรรมในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดสำคัญๆ ประจำปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบที่หนึ่ง “สุขสันต์วันสบาย” คือ การนำเสนอให้ท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาแบบสบายๆ ย้อนภาพวันวานให้กลับมาดูวันวานอีกครั้ง เน้นความรื่นรมย์ของบรรยากาศเมืองเก่าสงขลา ความเรียบง่ายและความแท้ของเมืองเก่าสงขลาผ่านการเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม โบราณ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ได้ลิ้มรสกับอาหารพื้นเมืองและอาหารในแบบต่างๆ ในแบบฉบับของสงขลา รูปแบบกิจกรรมสุขสันต์วันสบายจะส่งเสริมกิจกรรมภายในครอบครัว จำนวนผู้เดินทาง 3-6 คน เดินทางด้วยรถไฟฟ้าขนาด 6 ที่นั่ง สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ เข้าถึงเที่ยง และเที่ยงถึงเย็น ใช้เวลาประมาณ 4-4½ ชั่วโมง มีจุดแวะที่สำคัญ คือ ประตูเมืองจำลอง ย่านถนนนางงาม โรงสีแดง พิพิธภัณฑน์เมือง ย่านถนนนครใน โดยสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นสถานที่ที่มีอยู่จริง ยกเว้นพิพิธภัณฑน์เมืองซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับเรื่อง “บ้านสงขลาตัวอย่าง” ที่กล่าวถึงในงานวิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้ ปัจจุบันอาคารพิพิธภัณฑน์เมืองไม่ได้มีอยู่จริง แต่เป็นโครงการที่ทั้งภาครัฐและเอกชนมีแผนที่จะทำพิพิธภัณฑน์ที่คล้ายกับรูปแบบพิพิธภัณฑน์เมืองที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ คือเป็นทั้งพิพิธภัณฑน์ ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว สถานที่จัดแสดงนิทรรศการร่วมสมัย และสถานที่จัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมในรูปแบบสุขสันต์วันสบายจะเน้นการให้บริการที่สะดวกสบายเหมาะสำหรับกลุ่มครอบครัวรองรับได้ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและเด็กเล็ก นักท่องเที่ยวได้

สัมผัสกับความเป็นท้องถิ่นได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้นทั้งด้านอาหารและสถาปัตยกรรม ข้อมูลต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับมีความสดใหม่ เนื่องจากมีคณาจารย์ท้องถิ่นรู้จักและเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชน สามารถมอบประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เมือง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมีของฝากเป็นสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกเป็นภาพประทับใจ คือ โปสการ์ดภาพตนเองและครอบครัวที่ถ่ายบริเวณประตูเมืองจำลอง ศาลหลักเมืองและโรงสีแดง พร้อมบริการส่งไปรษณีย์ให้กับนักท่องเที่ยวได้บอกเล่าเรื่องราวที่น่าประทับใจแก่ผู้อื่นหรือส่งกลับไปยังบ้านของตนเองเพื่อเป็นที่ระลึกจากการได้มาท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา ภาพรวมของกิจกรรมรูปแบบนี้จะก่อให้เกิดรายได้แก่คนในพื้นที่และเป็นการท่องเที่ยวที่มีระบบแบบแผน กิจกรรมในรูปแบบนี้เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีการคล้อยและต้องการความสะดวกในการเดินทาง โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไม่ได้ต้องการกิจกรรมสันทนาการประเภทเกมมากนัก แต่เน้นความเรียบง่ายและสิ่งที่น่าสนใจที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

รูปแบบที่สอง “เพื่อนกันตลอดไป” กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นเหมาะสำหรับกลุ่มเพื่อนและกลุ่มวัยทำงานตอนต้น ที่ยังต้องการความสนุกสนานระหว่างการท่องเที่ยว มีพฤติกรรมชอบเที่ยวในกลุ่มเพื่อน และสามารถเดินเท้าเดินชมยังจุดต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลาได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มต้นจากพิพิธภัณฑ์เมืองเก่าสงขลา ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ให้บริการด้านข้อมูลท่องเที่ยว จำหน่ายคู่มือและแผนที่ท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเส้นทางและจุดท่องเที่ยวได้ตามอัธยาศัย โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับสมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว (Tourist passport) เพื่อใช้ร่วมสนุกในการตอบคำถามและสะสมตราประทับ นักท่องเที่ยวที่ต้องการร่วมสนุกต้องสะสมตราประทับร้านค้าตามจุดต่างๆ ให้ครบจึงจะสามารถนำมาแลกของที่ระลึกได้ที่พิพิธภัณฑ์เมืองเก่าสงขลา สโลแกนของกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้คือ “ชม ชิม และช้อปแบบชิๆ” (Chill out @ Songkhla Old Town) นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินไปกับการรับประทานอาหารที่อร่อยถูกปาก ชื่นชมกับความงามของสถาปัตยกรรมต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลาและเลือกซื้อสินค้ากลับไปเป็นของฝากของที่ระลึก ส่วนรูปแบบการเดินทางของกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ควรสอดคล้องไปกับแผนการอนุรักษ์เมือง อาทิ การเดินเท้า การปั่นจักรยานหรือการใช้จักรยานไฟฟ้า นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวที่ถ่ายภาพร่วมกับเมืองเก่าสงขลาตามจุดต่างๆ สามารถส่งภาพเข้าประกวดได้ผ่านทางเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา เพื่อรับของรางวัลประจำเดือนและมีสิทธิ์เข้าประกวดชิงรางวัลชนะเลิศประจำปี ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนุกสนานต่อเนื่องจากการได้มาเที่ยวชมเมืองเก่าสงขลา กิจกรรมที่เป็นลูกเล่นอื่นๆ อาทิ การแต่งกายย้อนยุคหรือถ่ายภาพย้อนยุค เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่สร้างความรู้สึกแปลกใหม่แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างถิ่นต่างวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นที่ค้นพบดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

ตามแนวคิดของ G. J. Ashworth and J. E. Tunbridge(1990, p. 21) รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถเป็นได้ทั้งการท่องเที่ยวแบบในเมือง (Urban areas) และแบบชนบท (Rural areas) ซึ่งการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาเป็นแบบในเมืองเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ของเมือง อาคารหรือสถานที่ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม เช่นพิพิธภัณฑ์ ศาลเจ้า วัด กำแพงเมือง โรงสีแดง เป็นต้น และมีรูปแบบการท่องเที่ยวภายในหนึ่งวัน (One-day trip) สอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 292-293) ได้แบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 5 รูปแบบ แต่รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา มี 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี เป็นรูปแบบที่นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาจึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์ เรื่องเล่าและเหตุการณ์ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลา ยังคงผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตผู้คน อาคาร สถานที่สำคัญต่างๆ สามารถเป็นที่ประจักษ์แก่สายตานักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้จากการศึกษาของวิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรืองและคณะ (2547, น. 23-24) เรื่องเส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ ได้แบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ตามความนิยมของนักท่องเที่ยว ออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวงานเทศกาลและประเพณี อาทิ งานสงกรานต์ เทศกาลยี่เป็งหรือลองกระทง 2) การเที่ยวชมสถาปัตยกรรมและโบราณสถานเมืองเชียงใหม่ อาทิ วัดเจดีย์หลวง 3) การเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ 4) การเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกพื้นเมือง เช่น ไม้แกะสลัก ผ้าไหม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเมืองเชียงใหม่และเมืองสงขลา มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความใกล้เคียงกันในแง่ของความเป็นเมืองเก่าที่ยังคงมีชีวิตอยู่ มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบในเมืองที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเป็นหนึ่งในสิบเมืองเก่าที่สำคัญที่ถูกบรรจุอยู่ในแผนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

ประเทศไทย (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554, น. 1) อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การเที่ยวชมเชิงประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม โบราณ เช่น อาคารบ้านเรือนต่างๆ ที่เป็นแบบจีน ไทย เปอร์เซียและยุโรป ซึ่งได้ผสมผสานงานสถาปัตยกรรมร่วมกันอย่างลงตัว การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และศาสนสถาน เป็นต้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2554, น. 22) รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวงานเทศกาล อาทิ งานเทศกาลสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมือง และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) และงานสงขลาแต่แรก (ถนนจนะ) รูปแบบที่ 3 การเที่ยวชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนสงขลา เนื่องจากเมืองเก่าสงขลาประกอบด้วยผู้คน 3 ชชาติพันธุ์ คือ ชาวไทย ชาวจีนและชาวมุสลิม ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลายภายในพื้นที่เดียวกัน เช่น การได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ค้าและผู้คนที่ท้องถิ่น การได้ลิ้มลองอาหารพื้นเมืองสงขลา เป็นต้น (คณะกรรมการแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา, 2554, น. 8-9) หรือการนั่งสามล้อถีบแบบสงขลา นักท่องเที่ยวจะสัมผัสกับบรรยากาศในการเดินทางของคนสมัยก่อนได้ในอีกรูปแบบหนึ่ง รูปแบบที่ 4 การเลือกซื้อสินค้า อาหารและของที่ระลึกพื้นเมือง เช่น สินค้าหัตถกรรม ขนมส้มป่นนี้ ขนมทองเอก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามงานวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาของ อิศรัฎฐ์ รินโชสงและคณะ (2552, น. 126-135) ได้เสนอรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มี 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง การท่องเที่ยวแบบถนนคนเดิน ที่จัดขึ้นในวันเสาร์-วันอาทิตย์ ขายสินค้าพื้นเมือง และปิดถนนนางงามในช่วงเทศกาลประเพณีสำคัญต่างๆ รูปแบบที่สอง การท่องเที่ยวตามเทศกาลสำคัญ โดยจัดทำเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปี รูปแบบที่สาม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิญชวนดูวิถีชีวิต มีการส่งเสริมการเดินทางโดยใช้รถถีบสามล้อเพื่อเยี่ยมชมโบราณสถาน โดยนำเยี่ยมชมวัด 5 วัด และศาลเจ้า 2 ศาลเจ้า รูปแบบที่สี่ คือ รูปแบบเชิงระบบสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะเห็นได้ว่าการจัดงานถนนคนเดินบริเวณถนนนางงามในช่วงเทศกาลต่างๆ หรือช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ ไม่สามารถทำได้ในปัจจุบันเนื่องจากส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน จึงเหลือเพียง การจัดงานถนนคนเดิน ในช่วงเทศกาลสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองเท่านั้น และการให้บริการสามล้อเพื่อนำเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้น สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือเรื่องการนำเที่ยว เนื่องจากผู้ปั่นสามล้อไม่สะดวกในการนำชมขณะที่ปั่นสามล้อ ประการสำคัญคือ กิจกรรมสามล้อ นั้นไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมเยี่ยมชมศาสนสถานต่างๆ (ยกเว้นศาลหลักเมือง)

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา ในปัจจุบันพบว่า มีกิจกรรมหลัก 8 กิจกรรม คือ 1) การรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง 2) การเยี่ยมชมอาคาร โบราณย่านเมืองเก่า 3) การเยี่ยมชมศาสนสถาน 4) การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ 5) สามล้อชมเมือง 6) การนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา 7) งานสงขลาแต่แรก 8) กิจกรรมตามเทศกาล โดยมีพื้นที่หลักอยู่บนถนนนางงาม และถนนที่เชื่อมโยงกับถนนนางงาม ได้แก่ ถนนนครใน ถนนนครนอก ถนนพัทลุงและถนน ไทรบุรี ส่วนพื้นที่รองลงมา ได้แก่ ถนนจะนะ

กลุ่มกิจกรรมบนพื้นที่ถนนนางงามที่สำคัญ ได้แก่ การรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมอาคาร โบราณย่านเมืองเก่า การเยี่ยมชมวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการเยี่ยมชมศาลหลักเมืองสงขลา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมตามเทศกาลคือ งานสมโภชหลักเมืองสงขลาและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ซึ่งจัดขึ้นปีละครั้งครั้งละ 7 วัน และกิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ถนนนางงามคือ กิจกรรมสามล้อชมเมืองและกิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลา ที่ใช้ถนนนางงามเป็นหนึ่งในเส้นทางกรนำเที่ยว จะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณถนนนางงามมีนัยสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลา เนื่องจากเป็นบริเวณที่ตั้งของชุมชนการค้าดั้งเดิมของเมืองเก่าสงขลาและศาลหลักเมืองสงขลา จากการศึกษาในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่า แต่ละกิจกรรมในย่านนี้มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวบริเวณถนนนางงาม พบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาไหว้พระที่ศาลหลักเมือง จะแวะมารับประทานอาหารเช้าและซื้อสินค้าพื้นเมือง ในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวที่เข้ามาย่านถนนนางงามเพื่อมารับประทานอาหาร จะแวะซื้อของฝาก เดินเล่นชมเมืองแบบสบายๆ บางคนจึงเดินเข้ามาเยี่ยมชมและสักการะศาลหลักเมืองด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพากันและกันเช่นนี้ ถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การท่องเที่ยวตามอรัญญา ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วม ภาครัฐและองค์กรสาธารณะแนวคิดนี้ถือเป็นมุมมองที่สอดคล้องกัน ดังนั้น การท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวไม่เพียงแต่เสพรส เสพกลิ่นจากอาหาร แต่ได้เสพบรรยากาศแบบเมืองเก่า ทำให้นักท่องเที่ยวซาบซึ้งและเกิดความสุนทรีย์มากยิ่งขึ้น

นอกจากถนนนางงามที่เป็นพื้นที่หลักที่สำคัญทางการท่องเที่ยว ถนนที่เชื่อมโยงกับถนนนางงามได้รับอิทธิพลจากถนนนางงามด้วย อาทิ ถนนนครใน ถนนนครนอก ถนนพัทลุง และถนน ไทรบุรี บริเวณดังกล่าวเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม สอดคล้องตามที่ ศรีญา วรากุลวิทย์ (2546, น. 242-243) ได้อธิบายไว้คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ประเภทประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมที่แสดงออก

ทางด้านลักษณะความเป็นอยู่ของผู้คน ภาษา เทศกาล ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ศิลปหัตถกรรม การแต่งกาย การละเล่นและการบันเทิงต่างๆ สถาปัตยกรรม ๑๓๑ และที่เป็นนามธรรม ที่แสดงออกทางด้านความคิด ความเชื่อ ทักษะคติ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ๑๓๑ รวมทั้งอักษาสัยไมตรีและการต้อนรับของผู้คนในท้องถิ่น หรือเหตุการณ์ที่สืบสานกันมาตั้งแต่อดีต จะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณถนนนครในและถนนนครนอกเป็นแหล่งรวมสถาปัตยกรรม โบราณที่สำคัญจำนวนมากของย่านเมืองเก่าสงขลา เนื่องจากในอดีตมีท่าเทียบเรือและร้านค้าส่งค้าปลีกที่สำคัญของเมืองอยู่บนถนนสองเส้นนี้ ส่วนถนนพัทลุงเป็นที่ตั้งของมัสยิดอุสาสนอิสลาม ซึ่งคาดว่าเป็นมัสยิดแห่งแรกของสงขลา และถนนไทรบุรี อุดมไปด้วยวัดหลายวัด อาทิ วัดมัชฌิมาวาส วัดเลียบ วัดคอนแแม่ วัดโพธิ์ และถนนอื่นๆ ที่เชื่อมต่อกันที่ดังกล่าวเข้าไว้ด้วยกัน เป็นสถานที่ตั้งของศาลเจ้าที่สำคัญด้วยเช่นกัน อาทิ ศาลเจ้าปู่เงาะง อยู่ที่ดินหนองจิกและศาลเจ้าไต้ฮงเอียนอยู่ที่ถนนยะลา เป็นต้นพื้นที่บริเวณถนนนางงามนอกจากเป็นที่ตั้งของศาลหลักเมือง ยังประกอบด้วยศาลเจ้าอีก 2 แห่งคือ ศาลเจ้าพ่อกวนอูและศาลเจ้าตั้งเซ่งฮ้อง และวัดอีกหนึ่งวัดคือ วัดยางทอง อีกทั้งเป็นแหล่งรวมอาหารพื้นเมืองทั้งคาวหวานหลากหลายชนิด รวมถึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของคนในท้องถิ่นคั้งนั้น พื้นที่บริเวณย่านถนนนางงามจึงเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

พื้นที่ต่อมาคือพื้นที่กิจกรรมบริเวณถนนจะนะ เป็น โซนที่แยกออกมาจากพื้นที่ถนนนางงาม เป็นพื้นที่ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ กำแพงเมืองสงขลา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา พิพิธภัณฑท์หามะรงค์ สอดคล้องกับที่ ศรีธัญญา วรากุลวิทย์ (2546, น. 242-243) กล่าวไว้เช่นกัน แต่ข้อแตกต่างจากพื้นที่ถนนนางงามคือ พื้นที่นี้เน้นหนักมาทางทรัพยากรประเภทประวัติศาสตร์ ไม่ได้เน้นด้านวัฒนธรรม สังคม เนื่องจากไม่ได้เป็นแหล่งอาศัยของชุมชนดั้งเดิม โดยพื้นที่บริเวณหลังกำแพงเมืองเดิมถูกใช้เป็นทัณฑสถาน ส่วนพื้นที่พิพิธภัณฑท์หามะรงค์ในปัจจุบันเดิมคือ บ้านพักข้าราชการกรมราชทัณฑ์ และพื้นที่บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา เดิมเป็นบ้านพักของตระกูล ณ สงขลา และศาลาว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช ระหว่างปี พ.ศ.2439-2460 ส่วนพื้นที่บนถนนจะนะใช้เป็นสถานที่จัดงานสงขลาแต่แรก ซึ่งจัดในรูปแบบของถนนคนเดินทุกเย็นวันศุกร์-วันอาทิตย์ ดังนั้นบริเวณถนนจะนะจึงไม่ได้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม สังคมของเมืองเก่าสงขลา เนื่องจากไม่ได้เป็นแหล่งอาศัยของชุมชน แต่ยังคงมีบทบาทที่สำคัญต่อ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา นอกจากนี้บริเวณถนนจะนะยังเป็นจุดขึ้นรถของกิจกรรมนั่งรถรางชมเมืองและสามล้อชมเมือง ถนนที่เชื่อมต่อกับถนนจะนะ คือ ถนนไทรบุรี และถนนรองเมืองเป็นพื้นที่ที่มีโรงแรมราคาปานกลางและราคาประหยัดอยู่โดยรอบ จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติที่

จัดการเดินทางด้วยตนเอง ได้เลือกพักห้องพักรับบริเวณนี้ เพราะได้ข้อมูลจากคู่มือเดินทางท่องเที่ยว
ดังนั้น บริเวณถนนจะนับถือเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีนัยสำคัญทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่
ย่านเมืองเก่าสงขลา

พื้นที่หลักทั้งสองพื้นที่ที่กล่าวมาในข้างต้น คือ พื้นที่บริเวณถนนนางงามและ
ถนนจะนะ ได้เป็นแหล่งรวมทั้ง 8 กิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา เป็นพื้นที่ประสาน
และเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

ลักษณะกิจกรรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาสามารถแบ่งได้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น
เองอย่างเป็นธรรมชาติ และตั้งใจสร้างให้เกิดขึ้น กิจกรรมที่เกิดขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติ ได้แก่
1) การรับประทานอาหารเช้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง 2) การเยี่ยมชมอาคารโบราณย่านเมืองเก่า
3) การเยี่ยมชมศาสนสถาน เป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยผู้รับผิดชอบหลัก กิจกรรมเหล่านี้เกิดจาก
ลักษณะพื้นฐานทางกายภาพ สังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ด้วยว่าเมืองเก่าสงขลาเป็น
แหล่งรวมของผู้คนสามกลุ่มหลัก ทั้งนี้จึงส่งผลต่อวิถีชีวิต อาหาร สถาปัตยกรรมด้านที่อยู่อาศัย
การแต่งกาย ภาษา รวมถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีต สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิด
เป็นอัตลักษณ์ของเมืองเก่าสงขลา สร้างความแตกต่างให้ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว เช่น อาหารพื้นเมืองที่
เกิดจากการผสมผสานของการอยู่ร่วมกัน รูปแบบสถาปัตยกรรมและการวางผังเมืองที่ใ้
ความสำคัญกับการเป็นเมืองท่าและเมืองค้าขาย รวมไปถึงนิสัยใจคอ ลักษณะเฉพาะของผู้คนในย่าน
เมืองเก่าสงขลา ศาสนสถานต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับความเชื่อที่เป็นไปตาม
ลักษณะของคนกลุ่มต่างๆ สิ่งเหล่านี้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และมีประสบการณ์ได้ขณะเดิน
เที่ยวชมในพื้นที่

ประเด็นต่อมาคือ กิจกรรมที่ตั้งใจสร้างให้เกิดขึ้น ได้แก่ 1) การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์
2) กิจกรรมสามล้อชมเมือง 3) กิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา 4) งานสงขลาแต่แรก
5) กิจกรรมตามเทศกาล เป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีหน่วยงานรับผิดชอบชัดเจน โดยพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ สงขลาและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส รับผิดชอบ โดย สำนักศิลปากรที่ 13
สงขลา กรมศิลปากร ส่วนพิพิธภัณฑ์พืชมะรงค์ กิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา และ
กิจกรรมสงขลาแต่แรก รับผิดชอบโดยเทศบาลนครสงขลา กิจกรรมสามล้อ ชมเมือง รับผิดชอบโดย
องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนกิจกรรมตามเทศกาลคือ งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน
(ถนนนางงาม) ผู้รับผิดชอบมีหลายหน่วยงาน โดยงานสมโภชหลักเมือง ผู้รับผิดชอบหลักคือ
คณะกรรมการศาลเจ้าหลักเมือง ที่อยู่ภายใต้สมาคมสภากีฬาย่านเมืองสงขลา และห้าสมาคมจีน
ส่วนงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ผู้รับผิดชอบหลักคือ ชุมชนเมืองเก่า แต่เนื่องจากเป็นงาน
สมโภชยิ่งใหญ่ประจำปีที่สำคัญ หลายหน่วยงานจึงเข้ามามีส่วนร่วม อาทิ จังหวัดสงขลา วัฒนธรรม

จังหวัด เทศบาลนครสงขลา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ภาคีคนรักเมืองสงขลา และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กิจกรรมที่สร้างขึ้นเหล่านี้จะเป็นไปตามทิศทางและนโยบายของแต่ละหน่วยงาน

3. ลักษณะนักท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลาเป็นกลุ่มครอบครัว รองลงมาคือกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มักจะเป็นชาวภาคใหญ่ รองลงมาคือ คนจากต่างอำเภอจังหวัดใกล้เคียง และกรุงเทพมหานคร นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่มาจากประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวคือ เพื่อพักผ่อน ใช้เวลากับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนเป็นหลัก และไหว้พระที่ศาลหลักเมือง โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้ขับรถยนต์เข้ามาท่องเที่ยวด้วยตนเอง บางคณะมาด้วยรถตู้จากหน่วยงานต่างๆ หรือมาด้วยรถแท็กซี่บ้างแต่มีจำนวนไม่มาก หากเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ที่มากับรถบัสจะมาประมาณปีละครั้ง พื้นที่ที่สามารถพบนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดและบ่อยที่สุด โดยเฉพาะถนนนางงามช่วงตั้งแต่แยกถนนรามัญไปจนถึงแยกถนนหนองจิก ซึ่งเป็นบริเวณที่มีร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและศาลหลักเมืองรวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน ข้อมูลข้างต้นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเมืองเก่าสงขลาของ ฉัตรชนันท์ อนันตพรค (2554 , น. 57-64) ที่ได้ทำการสอบถามนักท่องเที่ยว 100 คน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (63%) อายุของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21-30 ปี (42%) 31-40 ปี (33%) การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (54%) อาชีพส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัท/ลูกจ้าง (27%) และกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา (26%) วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวคือ การท่องเที่ยว/พักผ่อน (81%) รองลงมาคือ เยี่ยมญาติ/เพื่อน (15%) ในด้านลักษณะการเดินทาง ส่วนใหญ่เดินทางกับครอบครัว (51%) รองลงมาคือเดินทางไปกับเพื่อน (42%) พาหนะที่ใช้คือ รถยนต์ส่วนตัว (81%)

ข้อค้นพบด้านลักษณะของนักท่องเที่ยวที่ได้จากงานวิจัยทำให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ทำด้วยตนเอง ในทางกลับกันแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมได้ทำหน้าที่คัดเลือกนักท่องเที่ยวเช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือรสนิยมของนักท่องเที่ยวแต่ละคนทำหน้าที่ขับเคลื่อนความต้องการ ในการเลือกแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับข้อคิดเห็นที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วมที่ได้ให้ทัศนะว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นตัวคัดเลือกนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเป็นผู้เลือกแหล่งท่องเที่ยวเข้ามาซึ่งข้อสรุปที่ว่าเราไม่ควรบริการนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม แต่ควรให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เลือกสรรแล้ว ขณะเดียวกันข้อจำกัดด้านสถานที่บางประการได้ทำหน้าที่คัดกรองนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน อาทิสภาพถนนในเขตเมืองเก่าชั้นในที่มีความคับแคบ จึงส่งผลต่อ

การจราจรและที่จอดรถ นักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะโดยเฉพาะที่เดินทางด้วยรถขนาดใหญ่จะไม่สะดวกในการเข้าถึงแหล่งสภาพดังกล่าวเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกใช้ชีวิตการขับรถส่วนตัวเข้ามาในพื้นที่ และอีกประเด็นหนึ่งเห็นได้จากงานสงขลาแต่แรกที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการและไม่ต้องการในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน คำตอบในการอธิบายเรื่องความต้องการที่แตกต่างกันนี้คือ รสนิยมของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันเป็นตัวกำหนดความต้องการที่มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในแหล่งนั้นๆ

นอกจากนี้การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ถือได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 291) ได้อธิบายไว้ว่านักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ นักท่องเที่ยวคุณภาพ มีความใฝ่รู้ มีความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ที่มองว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาในย่านเมืองเก่าสงขลาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีการศึกษาและฐานะที่ดี ชอบความสงบ เรียบง่ายดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมมากนัก สิ่งที่เป็นผลกระทบต่อคนในพื้นที่บ้าง คือ การจราจรและพื้นที่จอดรถ

4. ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีขึ้นกับปริมาณ “ความขาด (แคลน)” ภายในของนักท่องเที่ยว ตามความหมายของ IFER/DART (1976, p. 46 อ้างใน Torkildsen, 2005) ที่มองว่า ความต้องการเป็นภาวะกดดันภายในของแต่ละบุคคลหรือภาวะที่ยังขาดแคลน นักท่องเที่ยวที่รู้สึกขาดมากย่อมเกิดความต้องการมาก ความขาดที่เกิดขึ้นทำให้เกิดเป็นความต้องการที่จะหาบางสิ่งมาเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dann (1981 อ้างใน ฉันทัช วรรณถนอม, 2552, น. 130) โดยมองว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งทดแทนความต้องการที่ขาดหาย ตัวอย่างเช่น คนทำงานหนักเกิดความรู้สึกเครียด เกิดความต้องการอยากจะไปเที่ยวในที่ทำให้สนุก ผ่อนคลาย อยากรับประสบการณ์ที่ดี เพื่อเป็นแรงใจในการทำงานต่อไป สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาเพื่อพักผ่อนและใช้เวลากับครอบครัว นักท่องเที่ยวบางส่วนได้ใช้ชีวิตวัยเด็กที่สงขลา และได้จากสงขลาไปเป็นเวลานาน ทำให้มีความขาดมากจึงแสดงออกเป็นความรู้สึกคิดถึงและต้องการที่จะกลับมาเยี่ยมเมืองสงขลาสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวในพื้นที่พบว่า นักท่องเที่ยวที่ได้ใช้ชีวิตวัยเด็กในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา มีความต้องการที่จะกลับมาเยี่ยมบ้านเกิด

ความต้องการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการที่มีอยู่ เกิดจากแรงกระตุ้นภายในที่สำคัญ 4 ด้านคือ แรงกระตุ้นทางด้านกายภาพ แรงกระตุ้นด้านวัฒนธรรม แรงกระตุ้นส่วนตัว แรงกระตุ้นด้านสถานภาพและชื่อเสียง นอกจากนี้ยังมีสิ่งกระตุ้นจากภายนอก เช่น การให้บริการทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 2-3; ฉันทัทช วรรณถนอม, 2552, น. 131) ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาได้อาศัยสิ่งกระตุ้น 3 ประการแรกเป็นหลัก คือ นักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อนด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งถือเป็นแรงกระตุ้นทางด้านกายภาพ นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสกับความรื่นรมย์ของบรรยากาศเมืองเก่า วิถีชีวิต เทศกาลและสถาปัตยกรรมโบราณต่างๆ ความต้องการนี้เกิดจากแรงกระตุ้นด้านวัฒนธรรม และแรงกระตุ้นส่วนตัว เช่น การเดินทางกลับมาเยี่ยมญาติหรือเยี่ยมบ้านเกิดที่สงขลา เป็นต้น ส่วนแรงกระตุ้นประการที่ 4 คือ แรงกระตุ้นด้านสถานภาพและชื่อเสียง มีความเป็นไปได้เช่นกัน กล่าวคือนักท่องเที่ยวบางส่วนที่เดินทางเข้ามาในเขตอำเภอเมืองสงขลาเพื่อสอบแข่งขัน ประชุม สัมมนา แข่งขันกีฬา ดัดต่องานหรือทำงาน เช่น พนักงานชาวอินโดนีเซียที่ทำงานในบริษัทหุจเจาะน้ำมัน เป็นต้น นักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ ในอำเภอเมืองสงขลาบางคนได้ถือโอกาสแวะเข้ามาเยี่ยมชมย่านเมืองเก่าสงขลา จะเห็นได้ว่าแรงกระตุ้นประการที่ 4 นักท่องเที่ยวไม่ได้มีความตั้งใจจะเข้ามาท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาโดยตรง ต่างจากแรงกระตุ้น 3 ประการแรกที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะแวะเข้ามาเยี่ยมชมย่านเมืองเก่าสงขลาโดยตรง

จากการศึกษาเรื่องความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา ทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดความต้องการอยากออกไปท่องเที่ยวโดยแรงกระตุ้นภายในขึ้นกับปัจจัยภายในของแต่ละบุคคลนั้นๆ อาทิ รสนิยม (Taste) ความชอบ (Preference) รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) ทัศนคติ (Attitudes) ช่วงวัยหรืออายุ (Age and life cycle stage) ประสบการณ์ (Experience) การรับรู้ (Perception) เป็นต้น ขณะเดียวกันแรงกระตุ้นจากภายนอกได้ขึ้นกับปัจจัยภายนอกในบริบทของการตัดสินใจนั้นๆ เช่น ค่านิยมของสังคม (Social values) สิ่งกระตุ้นทางการตลาด (Marketing stimulus) อิทธิพลจากครอบครัวหรือคนรู้จัก (Family or reference groups) ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว (Safety) การให้บริการทางการท่องเที่ยว และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น โดยองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวแบ่งได้ 3 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity) องค์ประกอบทั้งสามประการนี้จะเป็นตัวกำหนดความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, น. 10-11)

ดังนั้น ความต้องการของนักท่องเที่ยวเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน และภายนอกที่กล่าวถึงในข้างต้นเป็นตัวกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งว่าจะไปในลักษณะอย่างไรสอดคล้องกับแนวคิดของ Dann (1981 อ้างใน จันทิช วรรณถนอม, 2552, น. 130-131) ที่อธิบายลักษณะสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประการคือ 1) การท่องเที่ยวเป็นสิ่งทดแทนความต้องการที่ขาดหาย 2) สถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดให้เกิดแรงกระตุ้นในการท่องเที่ยว 3) ภาพลักษณ์ในทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งกระตุ้นการท่องเที่ยว 4) ข้อมูลข่าวสาร สื่อประเภทต่างๆ เป็นสิ่งกระตุ้นการท่องเที่ยว 5) วัตถุประสงค์ในการเดินทางเป็นสิ่งกระตุ้นทางการท่องเที่ยว 6) ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว 7) สิ่งกระตุ้นเป็นสิ่งที่มีความหมายและกำหนดรูปแบบด้วยตัวของมันเอง สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาและรู้สึกชื่นชอบ พบว่า ความตั้งใจเบื้องต้นของนักท่องเที่ยว กลุ่มนี้คือ มีความต้องการไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมากนักเพราะ อยากสัมผัสกับวิถีชีวิตประจำวันคนในท้องถิ่น ไม่อยากไปสถานที่ท่องเที่ยวที่เน้นธุรกิจกับนักท่องเที่ยว ไม่ชอบการท่องเที่ยวแบบแนวกลางคืน และต้องการ ไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ค่าครองชีพไม่สูงมากนัก นักท่องเที่ยวต่างชาติประเภทนี้จึงมีรสนิยม ความชอบทัศนคติรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง ประกอบกับสิ่งกระตุ้นจากภายนอกที่ได้รับ เช่น ข้อมูลข่าวสารที่บอกให้นักท่องเที่ยวรับทราบว่าเมืองเก่าสงขลาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ นักท่องเที่ยวจึงมีความตั้งใจ วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา สอดคล้องกับการวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการตลาดท่องเที่ยวของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 96-98) ได้ อธิบายว่านักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความต้องการอยู่ 3 ประการ คือ 1) นักท่องเที่ยวต้องการไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าครองชีพถูก แต่มีบริการได้มาตรฐาน 2) นักท่องเที่ยวต้องการความสะดวก โดยเริ่มจากสนามบินควรให้ความสะดวกในพิธีการเข้าออกประเทศ การผ่อนปรนเรื่องระบบภาษี และการอำนวยความสะดวกอื่นๆ 3) นักท่องเที่ยวต้องการความปลอดภัย สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จะต้องมีการป้องกันและรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาสามารถสอดคล้องกับกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง แต่จำเป็นต้องพัฒนาเรื่องการประชาสัมพันธ์ การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง อาทิ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือแผนที่ท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามายังพื้นที่ได้มากขึ้น

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาส่วนใหญ่มีความต้องการพักผ่อนและใช้เวลากับครอบครัวหรือกับกลุ่มเพื่อนเป็นหลัก ดังนั้น กิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างสัมพันธ์ในครอบครัวหรือญาติมิตรจะได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี อาทิเช่น กิจกรรมการรับประทานอาหารท้องถิ่น กิจกรรมไหว้พระ การเลือกซื้อขนมไปฝากญาติมิตร หรือการเดินทางเยี่ยมชมเมืองเก่าสงขลาด้วยกันและได้เห็นถึงวิถีชีวิตท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎี Travel Career Ladder ของ Peacc (1998) ที่อธิบายเรื่องแรงจูงใจเป็นสิ่งที่มียุทธศิลป์ในการค้นหาสิ่งที่ต้องการจากแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นจึงควรตอบสนองในเรื่องความต้องการด้านความสัมพันธ์เป็นหลัก สอดคล้องกับแนวคิดของ Mill (1990) ที่อธิบายเรื่องความต้องการด้านการท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ตามทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow คือ ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการด้านสังคม ความต้องการการยกย่อง ความต้องการความสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิด โดยความต้องการที่นักท่องเที่ยวมีต่อการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาจะเป็นความต้องการ 3 ประการแรกเป็นหลัก คือ นักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อน และใช้เวลาร่วมกันภายในครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน และมีการคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังไม่ได้มุ่งความสนใจศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ในเมืองเก่าสงขลามากนัก แต่หากมีการนำเสนอหรือนำเที่ยวที่ดีจะสามารถสร้างความต้องการของนักท่องเที่ยวในส่วนนี้ได้ เพราะเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนด้านการสร้างสัมพันธ์เช่นกัน

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ประสบการณ์ การรับรู้ข้อมูลท่องเที่ยว รวมถึงทัศนคติ ทัศนียภาพและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวแต่ละคน เปรียบเทียบกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจริง ตัวอย่างเช่น งานสงขลาแต่แรก หลายฝ่ายมองว่าเป็นงานที่ไม่ได้สะท้อนอัตลักษณ์ของสงขลาในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวไทยรูปแบบงานถนนคนเดิน งานเปิดท้ายขายของ หรือตลาดนัด เป็นรูปแบบการจัดงานที่พบเห็นได้โดยทั่วไปในประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ได้มีอะไรแปลกใหม่กว่ากันมากนัก จึงไม่ได้รู้สึกตื่นเต้นหรือสนใจกับสิ่งที่พบ แต่จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยบบางคนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงกลับรู้สึกชื่นชอบกับรูปแบบการจัดงาน โดยให้ทัศนะว่ารู้สึกชื่นชอบงานสงขลาแต่แรก เพราะได้เดินดูของต่างๆ รู้สึกเพลิดเพลินดีจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวมีความคาดหวังและทัศนียภาพที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้การรับรู้ข้อมูลที่ต่างกันทำให้ช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงไม่เท่ากัน ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดใกล้เคียงสามารถรับรู้ข้อมูลของงานสงขลาแต่แรกได้มากกว่า ทำให้เข้าใจถึงลักษณะรูปแบบของงานก่อนที่จะเดินทางมาเที่ยวจริง ทำให้ความคาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงไม่แตกต่างกันมากนัก จึงรู้สึกพอใจและรับได้กับรูปแบบของงานสงขลาแต่แรก ในทำนองเดียวกันนักท่องเที่ยวที่มีโอกาสเดินทาง

ท่องเที่ยวไปในต่างพื้นที่หรือต่างวัฒนธรรมทำให้ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น สามารถเรียนรู้ความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ที่ซึ่คิดเห็นหรือข้อเปรียบเทียบจะมีมากกว่านักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์น้อยกว่า ประเด็นต่อมาคือ เรื่องของทัศนคติ ทัศนียมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล (ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงกระตุ้น) ได้เป็นตัวกำหนดความต้องการการท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกันด้วย ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวที่มีรสนิยมชื่นชอบการเดินทางที่รวดเร็ว ชอบเดินในสถานที่ที่มีคนมาก จะรู้สึกสนุก ไม่เจียมเหนง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีแนวโน้มชื่นชอบงานสงขลาแต่แรกมากกว่านักท่องเที่ยวที่ชอบสันโดษ ชอบพักโรงแรมที่หรูหรา สะดวกสบาย และมีการให้บริการครบทุกด้าน เป็นต้นจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ได้มาเดินเที่ยวภายในงานต่างรู้สึกชื่นชอบกับรูปแบบการจัดงานสงขลาแต่แรก นักท่องเที่ยว ชาวแคนาดาได้ให้ทัศนะต่องานสงขลาแต่แรกว่า เป็นตลาดที่ทำให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมของคนสงขลาในปัจจุบัน และรู้สึกชื่นชอบที่ได้เห็นและสัมผัสกับผู้คนที่นี่ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนไม่มาก มีสินค้าแปลกใหม่หลายอย่าง และนักท่องเที่ยวชาวปีนัง ประเทศมาเลเซีย ได้ให้ทัศนะว่า รู้สึกชื่นชอบและสนุกสนานมาก การเดินเล่นในงานนี้แปลกกว่าการท่องเที่ยวข้อปั้งทั่วไป ได้สัมผัสกับอาหารและขนมแปลกๆ ของคนไทย อีกทั้งสินค้าส่วนใหญ่ราคาไม่แพง สามารถทดลองซื้อรับประทานเพื่อชิมรสชาติอาหารประเภทต่างๆ ได้ ทัศนะของนักท่องเที่ยวต่างชาติเหล่านี้ ทำให้เห็นว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ต่างกันมาก ทำให้เกิดความสนใจหรือความต้องการท่องเที่ยวได้มากเช่นกัน

จากการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาพบว่า กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ได้แก่ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ การเยี่ยมชมศาสนสถาน (เฉพาะศาลหลักเมืองสงขลา) งานสงขลาแต่แรก กิจกรรมตามเทศกาล (งานสมโภชและงานถนนคนเดินที่ถนนนางงาม) กิจกรรมนั่งรถชมเมืองเล่าเรื่องสงขลาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรชนันท์ อนันตพรพรค (2554, น. 114) เรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเมืองเก่าสงขลา ได้ระบุว่าอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลา ในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชื่นชอบ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการระดับมากในเรื่องการรับประทานอาหารพื้นเมืองของคนท้องถิ่น การเยี่ยมชมโบราณสถาน การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามลำดับ สถานที่ที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการระดับมากคือ ศาลหลักเมืองสงขลาและย่านเมืองเก่าสงขลา จะเห็นได้ว่าจุดขายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาคือ เรื่องของอาหารและสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ทำให้ดึงความสนใจและสร้างความต้องการจากนักท่องเที่ยวได้มาก

โดยภาพรวมในเรื่องความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยว ในเมืองเก่าสงขลา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการอยากให้การท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา คงไว้ซึ่งความเรียบง่าย ความแท้ ความดั้งเดิมของพื้นที่ กิจกรรมที่มีควรถอดรับและแสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองเก่าสงขลา นักท่องเที่ยวไม่ได้ต้องการความตื่นเต้น หรือความสนุกเพียงชั่วคราว ดังนั้น กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ควรเป็นการเพิ่มความน่าสนใจ ดึงเอกลักษณ์ที่มีมาพัฒนาให้เข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพิ่มองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคมของเมืองเก่าสงขลา ในมุมมองและนำเสนอด้วยวิธีการที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวดังเช่นข้อเสนอที่ได้จากนักท่องเที่ยว เช่น แนวคิดเรื่อง “Very Songkhla” หรือเรียกว่า “หมั่นแล้ว...สงขลา” (ใช่แล้ว..สงขลา) การเพิ่มลูกเล่น (Gimmick) และนำเสนอการนำเที่ยวที่น่าสนใจให้กับกิจกรรมท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา ตัวอย่างเช่น การฉายภาพยนตร์เรื่องเมืองเก่าสงขลา แสดงจุดสำคัญของดินแดนชิงกอร่า (Singora) เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจพื้นฐานประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ก่อนที่จะได้ท่องเที่ยวในสถานที่จริง หรือการจัดกิจกรรมนั่งเฮลิคอปเตอร์ชมทัศนียภาพเมืองสงขลา การจำหน่ายเหรียญตราชิงกอร่าเป็นสินค้าที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

5. ทิศทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา

เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีพลวัตทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ เป็นเมืองที่เกิดจากการย้ายเมืองถึงสามครั้ง เป็นแหล่งรวมผู้คนจากหลากหลายชาติพันธุ์ ศูนย์รวมการค้าและเศรษฐกิจที่สำคัญ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดเป็นรากทางวัฒนธรรม และสังคมที่เข้มแข็ง หากพิจารณาร่วมกับคำนิยามใหม่ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 2011) ที่ได้ให้ข้อสรุปนิยามการท่องเที่ยว คือ ปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ที่มีเงื่อนไขของการเคลื่อนย้ายผู้คนจากแหล่งที่อยู่ประจำไปยังประเทศอื่นหรือสถานที่อื่นที่มีวัตถุประสงค์ส่วนตัว หรือทางธุรกิจ หรือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ผู้คนเหล่านี้ถูกเรียกว่า “ผู้มาเยือน” ซึ่งรวมถึง นักท่องเที่ยว นักทัศนาจร พลเมืองและไม่ใช่พลเมือง โดยมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยว (UNWTO, 2011) สิ่งที่กำลังมาข้างหน้าชัดเจนให้เห็นถึงมิติของการท่องเที่ยวนั้นลึกซึ้งกว่าเป็นเพียงการเคลื่อนย้ายผู้คน การเคลื่อนย้ายของผู้คนถูกมองว่าเป็นปรากฏการณ์ และปรากฏการณ์เหล่านั้นมีผลต่อทั้งสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสเมืองเก่าสงขลามากขึ้น จะก่อให้เกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม สังคมและมีผลต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง

สิ่งเหล่านี้ได้เป็นข้อพิจารณาที่สำคัญที่ตัวแทนจากภาคประชาชนและภาครัฐตระหนักและคิดเห็นว่าการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา โดยเห็นว่าสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ เรื่องของคุณค่าและความแท้ของเมืองเก่าสงขลา ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ คุณค่าและความแท้เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถลอกเลียนแบบหรือแย่งชิงไปได้ หากไม่อนุรักษ์หรือพัฒนาอย่างถูกต้องทิศทางสิ่งเหล่านี้ อาจถูกลบเลือนและลบทอนคุณค่าลงได้ สอดคล้องกับแนวคิดของนักท่องเที่ยวที่ได้เสนอแนวคิดเรื่อง “Very Songkhla” หรือเรียกว่า “หมั่นแล้ว...สงขลา” (ใช่แล้ว..สงขลา) โดยมองว่าการนำอัตลักษณ์ที่มีมาสร้างคุณค่าและความต่างให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นสิ่งที่ควรนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความแปลกความต่างของเมืองเก่าสงขลา และในทำนองเดียวกัน ปวีณา จำพืด (2553, น. 9) มองว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น เป็นการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะ ศาสนาหรือการแสดงต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ดังนั้น การนำอัตลักษณ์หรือความแท้ที่มีมาปรับแต่งให้ดึงดูดใจขึ้น เป็นสิ่งที่ดีกว่าการพยายามที่จะพัฒนาโดยการเลียนแบบการท่องเที่ยวในแหล่งอื่นๆ จนทำให้เกิดมิติของ “การทำซ้ำ” ในความรู้สึกของนักท่องเที่ยว โดยอาจเริ่มต้นจากสิ่งพื้นฐาน อาทิ การแต่งกาย ภาษา อาหารหรือวัฒนธรรมความเป็นอยู่ เช่น การถือตะกร้าไปตลาด การปั่นจักรยานไปมาหาสู่กัน การกล่าวทักทาย โอภาปราศรัยกัน การนั่งเล่นดนตรีหน้าบ้านของตนเอง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตจริงของคนในชุมชนที่อาจถูกลบเลือนและจางหายไปบ้าง แต่สิ่งเหล่านี้คือความจริงแท้ที่เคยเป็นอยู่ของผู้คนในย่านเมืองเก่าสงขลา เพียงแต่รอวันที่จะรื้อฟื้นและเพิ่มเติมสีสันให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาจึงควรเป็นการนำเสนอสิ่งที่มีสิ่งที่เป็นให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ตามที่ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540, น. 1-10) ได้มองว่าการท่องเที่ยวคือ การเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ ความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น นักท่องเที่ยวไม่เพียงได้เรียนรู้จากชุมชน แต่ชุมชนเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นจากนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน นอกจากนี้การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่ดีไม่ควรเร่งรีบจนเกินไป จนขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งอาจไปขัดแย้งกับความจริงทางประวัติศาสตร์หรือความแท้ที่เป็นอยู่ได้ ตามวิสัยทัศน์ของพีระ ตันติเศรณี นายกเทศมนตรีนครสงขลา (พ.ศ.2553-2555) ที่มุ่งประเด็นของการพัฒนาและอนุรักษ์เมืองไปพร้อมกัน (พีระ ตันติเศรณี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาได้ขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรที่สำคัญและจำกัดจึงจำเป็นที่คนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรตระหนักและคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อทรัพยากรของท้องถิ่นไม่ว่าทางใดทางหนึ่งดังนั้น การรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอยู่บนหลักการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามที่บุญเลิศจิตตั้งวัฒนา (2548, น. 286) ระบุไว้ 4 ประการคือ ประการที่ 1 เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญคุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ประการที่ 2 เป็นการท่องเที่ยวที่มีการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงเห่น รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตน ร่วมรับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ประการที่ 3 เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ประการสุดท้ายคือ การท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ ดังนั้น ปัจจัยสำคัญด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ได้มีข้อเสนอให้แต่ละบ้านมีการจัดภูมิทัศน์รอบบ้านของตน เช่น โครงการทำความสะอาด(Big cleaning day) หรือโครงการทาสีบ้าน (Painting day) เป็นต้น โครงการเหล่านี้เป็นการกระตุ้นเตือนให้ทุกคนตระหนักถึงบทบาทของตนที่ต้องรับผิดชอบ ช่วยกันดูแลทรัพยากรท้องถิ่น โดยเริ่มจากบริเวณบ้านของตน

ความจำเป็นในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวประการต่อมาคือ การที่ภาครัฐต้องดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ประสานการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ตามข้อเสนอที่ได้จากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ได้เสนอให้การท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา ควรเป็นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism-CBT) เนื่องจากคนในพื้นที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ควรเป็นผู้ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว และคนในพื้นที่ยังเป็นผู้ที่ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว สามารถรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง ได้รวดเร็ว นอกจากนี้ทรัพยากรที่มีเป็นสิ่งที่คนในชุมชนควรช่วยกันอนุรักษ์ และเฝ้าระวัง ดังนั้น ชุมชนจึงมีส่วนเป็นอย่างมากและควรเป็นผู้รับประโยชน์หลักจากการท่องเที่ยวสอดคล้องกับบุญเลิศจิตตั้งวัฒนา(2548, น. 284) ที่อธิบายว่าปัจจัยพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญประการหนึ่งคือการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องช่วยกันดูแลรักษาให้คงไว้ซึ่งคุณพาสสิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและชุมชนท้องถิ่นควรได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอพร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น

ในความเป็นจริงชุมชนเมืองเก่าสงขลาอยู่ในบริบทของความเป็นเมือง ซึ่งต่างจากสังคมชนบทที่ผู้นำชุมชนสามารถมีบทบาทต่อคนในชุมชน ได้มากกว่าสังคมเมือง โดยจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนเมืองเก่าสงขลาที่มีความเป็นปัจเจกชนในระดับหนึ่ง ดังนั้น การประสานความร่วมมือกันอย่างจริงจังนั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา ข้อคิดเห็นที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วม ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องมองเรื่องความร่วมมือภายในชุมชนว่า ชุมชนขาดตัวแทนชุมชนที่แท้จริงที่จะเข้ามาทำหน้าที่ประสานการทำงานร่วมกันหรืออีกนัยหนึ่งคือชุมชนยังขาดความร่วมมือกันต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำ ขาดการเอื้อเฟื้อ ดังนั้น การบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวโดยภาคประชาชนนั้นยังต้องอาศัยเวลาและกระบวนการที่จะนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่มากขึ้น ทั้งนี้ภาครัฐควรเปิด โอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น วางแผนตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ และประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977) ที่ได้อธิบายถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการจัดงานสมโภชหลักเมืองสงขลาและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) ประจำปี พ.ศ.2555 โดยได้อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทำให้งานสำเร็จผลเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การดำเนินการเรื่องการมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติควรให้ข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่ายมากที่สุด เพื่อลดข้อถกเถียงและปัญหาที่จะตามมาในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดของพีระ ดันติเสรณี นายกเทศมนตรีนครสงขลา (พ.ศ.2553-2555) ได้มองว่าการถกเถียงกันในพื้นที่ยังคงมีอยู่บ้าง เช่น บางคนอยากให้มีการเปลี่ยนแปลง ไปสู่ความทันสมัย บางคนอยากจะทำให้คงอยู่เหมือนเดิมทุกประการ นานาทัศนะเหล่านี้ถือเป็นเรื่องที่ดี เพราะเป็นขบวนการที่ทุกคนกำลังร่วมคิด เจรจา ต่อรอง ตกลงกัน เพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พีระ ดันติเสรณี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา หลายฝ่ายมองว่าเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มที่มีความสนใจในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นพิเศษ คนกลุ่มนี้ถือว่าเป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพ ตามที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 291) ได้อธิบายไว้ว่า นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะคำนึงถึงผลกระทบทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนเข้าไปเยี่ยมชม นอกจากนี้ยังเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในเรื่องค่าใช้จ่ายสามารถซื้อสินค้าและบริการต่างๆ ในอัตราที่สูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป ดังนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลาจึงไม่จำเป็นต้องตอบสนองต่อคนทุกกลุ่ม แต่ควรเลือกที่จะเป็นแหล่งศึกษา ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมให้มีคุณภาพ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเขตเมืองเก่าสงขลามีลักษณะเป็นแบบปานกลาง คือเป็นนักท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสนุกสนาน บริการที่ไม่ต้องหุรหุรามากนัก แต่ไม่แออัดเกินไป ตามที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 138) ได้แบ่งนักท่องเที่ยวเป็น 3 ประเภท คือ แบบมวลชน แบบปานกลาง และแบบหรูหรา ดังนั้น การใช้โทรศัพท์หรืออุปกรณ์การสื่อสารในมือของนักท่องเที่ยวให้เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการทำกิจกรรมในย่านเมืองเก่าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

6. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการใช้มีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่คู่ขนานกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมต่างๆ พัฒนาจนกลายเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสรุปได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบ “สุขสันต์วันสบาย” (Happy holiday in Songkhla Old Town) สำหรับกลุ่มครอบครัวหรือคนในวัยทำงาน 2) รูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป” (Friend together in Songkhla Old Town) สำหรับกลุ่มวัยรุ่นหรือวัยนักเรียนนักศึกษา ทั้งสองรูปแบบจะเน้นการทำกิจกรรมในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดสำคัญประจำปี

กิจกรรมในรูปแบบ “สุขสันต์วันสบาย”เป็นการดึงเนื้อแท้ของความเป็นเมืองเก่าสงขลาออกมาให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสให้มากกว่าการเดินชมเมืองโดยทั่วไป นักท่องเที่ยวได้เห็นพัฒนาการของเมืองในด้านต่างๆ ผ่านคำอธิบายจากมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อาทิ ด้านที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตดั้งเดิม อาชีพ อาหาร ความเชื่อ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้จากอาคารบ้านโบราณต่างๆ ที่ผ่านยุคผ่านสมัยมากกว่า 170 ปี มีการใช้ศิลปะการก่อสร้างและตกแต่งทั้งแบบไทย จีน ตะวันตก และมุสลิม ผสมผสานในพื้นที่เดียวกัน วิถีชีวิตและอาชีพดั้งเดิมที่ผูกพันกับทะเลและการค้าขายเห็นได้จากโรงสีข้าวโบราณที่ยังคงหลงเหลือเป็นหลักฐานให้แก่คนในสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้เมืองเก่าสงขลามีการพัฒนาการด้านอาหารที่น่าสนใจ เห็นได้จากการมีอาหารท้องถิ่นเป็นของตนเองและพัฒนาศูการจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว อาทิ ข้าวหมูสด ไอศกรีมไข่แข็ง ขนมทองเอก ดังนั้นจึงได้จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ลองชิมและปฏิบัติ เพื่อเข้าใจถึงพื้นภูมิปัญญาของชาวท้องถิ่นสงขลา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ต้องการให้นำอัตลักษณ์ความเป็นสงขลามาสู่ไว้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่นและศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะ ศาสนาหรือการแสดงต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาด้าน

ภูมิปัญญา ความสร้างสรรค์ เกิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ที่กว้างไกล จากการมีประสบการณ์ในแหล่ง วัฒนธรรมที่คงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อก่อให้เกิด มิตรภาพ ความรู้ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ (ปวีณา ขำหัด 2553, น. 9; วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2553)

กิจกรรมในรูปแบบ “เพื่อนกันตลอดไป” เน้นความสนุกสนานในการทำกิจกรรม ร่วมกันในกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นรวมไปถึงวัยทำงานตอนต้น ที่ต้องการกิจกรรมหรือภารกิจที่ท้าทาย ความสามารถ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ค้นหาคำตอบและร่วมสนุกกับการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา โดยมีการใช้สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการแนะนำกิจกรรมและกติกาต่างๆ ข้อดี ของการใช้เกมเป็นสื่อในการนำเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้เปิดมุมมองใหม่ในการ ท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา และเป็นการกระตุ้นให้เกิดคำถามและค้นหาตอบเกี่ยวกับเมืองเก่า สงขลามากขึ้น โดยอาศัยสังคมออนไลน์อย่าง เฟสบุ๊ค (Facebook) เป็นสื่อกลางในการสร้างประเด็น และนำเสนอทิศทางหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาให้แก่ักท่องเที่ยว และยังเป็นช่อง ทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ดีและมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ การนำร้านค้าต่างๆ เข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมไม่เพียงเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ร้านค้าต่างๆ ในย่านเมืองเก่าสงขลา แต่เป็น การประสานความร่วมมือและสร้างพลังด้านเครือข่ายของคนในชุมชนเมืองเก่าในด้านการท่องเที่ยว มากยิ่งขึ้น กิจกรรมรูปแบบนี้สอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์และหลักของการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม คือ เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ อันประกอบด้วยการเรียนรู้ การสัมผัสการชื่นชม กับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์และสังคม ความเป็นอยู่ของกลุ่ม ชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 284) และหลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิง- วัฒนธรรม 4 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ประการที่สอง การ- สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตน ร่วมรับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวใน รูปแบบต่างๆ ประการที่สาม การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในวัฒนธรรมและ ได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม ประการสุดท้ายคือ การเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่นรวมทั้ง เคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเอง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 286)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมทั้งสองรูปแบบจำเป็นต้องอาศัยการจัดสรรทุนของภาครัฐ และการระดมทุนภาคประชาชน เพื่อร่วมสร้างรูปแบบกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพและสามารถมี ศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง เช่น การลงทุนในสินทรัพย์ อัน ได้แก่ พืชไร่ผักเมือง รัตไฟฟ้า สมุดประจำตัวนักท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึกและการลงทุนในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ด้าน การท่องเที่ยว อาทิ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่บริการนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ประสานงานด้านการ ท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยการร่วมมือและสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบจึงจะทำให้เกิดโครงข่าย การท่องเที่ยวที่แข็งแรง รวมถึงการสร้างทัศนียภาพของเมืองในจุดต่างๆ การตกแต่งไฟและสร้างจุด ที่สามารถถ่ายภาพได้ การเปิดพื้นที่ให้เข้าถึงทะเลสาบสงขลาได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบัน พื้นที่ด้านทะเลสาบส่วนใหญ่ถูกปิดกั้นด้วยบ้านเรือน ธุรกิจด้านประมงและเรือขนถ่ายสินค้า ยังไม่มี จุดชมวิวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สะอาด สะดวกและปลอดภัย โดยจากการสัมภาษณ์ พี่ระ ดันติเศรณี นายกเทศมนตรีนครสงขลา (พ.ศ.2553-2555) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เป้าหมายที่จะเปิดเป็นพื้นที่ เชื่อมต่อกับทะเลสาบสงขลา คือ บริเวณประตูเมืองจำลอง โดยเปิดพื้นที่คลังสินค้าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเชื่อมต่อพื้นที่ออกสู่ทะเลสาบสงขลา สร้างจุดชมวิวให้แก่นักท่องเที่ยวและเพื่อใช้เป็นฐานใน การพัฒนาสู่การท่องเที่ยวทางทะเลได้ต่อไปในอนาคต (พี่ระ ดันติเศรณี, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555) สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วมที่สังเกตเห็นความสำคัญของการที่ จะต้องระดมทุนเพื่อพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมทั้งสองรูปแบบที่เป็นของสรุปของงานวิจัยนี้ คือ สุขสันต์วันสบายและ เพื่อนกันตลอดไป ยังได้สอดคล้องกับข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ มิศรา สามารถ (2543, น. 16) ที่ได้ นำเสนอรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไว้ 5 ประเภท คือ 1) ชม ความงาม/ ความเก่าแก่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว 2) ศึกษาประวัติความเป็นมาของแหล่ง 3) ชมงาน ศิลปวัฒนธรรม 4) ร่วมกิจกรรม เรียนรู้ พฤติกรรม 5) ศึกษาเรียนรู้ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองและ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ รัชดา จึงพัฒนาวคี (2553) พบว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวมีดังนี้ คือ 1) การให้ความรู้ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 2) ความหลากหลายของกิจกรรม 3) กิจกรรมสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับความ เป็นมาของชุมชนและวัฒนธรรม 4) ความต่อเนื่องของแต่ละกิจกรรมโดยการจัดการนำเที่ยวต้องดี และมีระบบ

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นระบบพร้อมกับการพัฒนา เมืองอย่างมีทิศทางจะเป็นการเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาให้มีมาตรฐาน สร้าง แรงดึงดูดที่ดีต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวได้เข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ของสงขลาพร้อมกับรับความเปลี่ยนแปลงในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้รูปแบบดังกล่าวเป็นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวและกระจายผลประโยชน์สู่คนในชุมชน ทั้งนี้สังคม ชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจำเป็นต้องยึดในหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกัน นั่นหมายถึงการช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและเคารพในความต่างทางวัฒนธรรมของกันและกัน

นอกจากนี้การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมให้เป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้งภาคประชาชนด้วยกัน และภาคประชาชนกับภาครัฐ เพื่อประสานการทำงานร่วมกันในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนทิศทางการพัฒนา กิจกรรม บทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ รวมถึงการร่วมลงทุนเพื่อการรับผลประโยชน์ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วมภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องที่มีความต้องการให้ผู้ประกอบการในพื้นที่มีการประสานความร่วมมือ พุดคุยและดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวร่วมกันให้มากขึ้น โดยมองว่าการร่วมมือระหว่างกันในปัจจุบันยังคงมีน้อยอยู่ ผู้ประกอบการได้มองเรื่องการแข่งขันเป็นสำคัญ ไม่ได้มองเรื่องการเป็นคู่ค้ามากนัก เนื่องจากสภาพสังคมเมืองและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวสงขลาที่ค่อนข้างมีความเป็นส่วนตัวและรักความสันโดษ ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันน้อย จะเห็นได้ว่าก่อนหน้านี้ไม่ได้มีการเชิญผู้ประกอบการหรือประชาชนในพื้นที่มาประชุมพูดคุยแสดงความคิดเห็นมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการเรียกประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและลงมติบางอย่าง ทำให้การประชุมแต่ละครั้งไม่ได้มีการถามถึงความต้องการของคนในชุมชนมากนัก ประกอบกับการจัดประชุมขนาดใหญ่ทำให้ประชาชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ ดังนั้น ผู้เข้าร่วมเวทีแบบมีส่วนร่วมที่งานวิจัยนี้ได้จัดขึ้นจึงเห็นชอบที่จะให้มีการจัดเวทีแบบนี้เป็นระยะๆ เพื่อช่วยพัฒนาปรับแผนการดำเนินงานด้านกิจกรรมท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม (Community forums) เป็นเวทีที่มีขนาดเล็กและเกี่ยวข้องกับวาระชุมชนมากกว่า ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ปรับมุมมองกันและกันได้มากขึ้นจึงเป็นพื้นฐานที่ดีในการดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ รวมถึงเป็นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากเวทีแบบมีส่วนร่วมภาครัฐ ได้สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาแสดงบทบาทของการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น จึงมีแนวคิดสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism- CBT) ภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วย ส่งเสริมให้คนในชุมชนหันหน้าเข้าหากัน ร่วมมือกัน และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน สร้างจุดยืนที่เข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้น ส่งผลต่อการดูแลรักษาพื้นที่ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองให้คงอยู่ตลอดไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา พบว่า การส่งเสริมและพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวควรเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมให้ครบทุกด้าน ปรุสานการทำงานเครือข่ายภาคประชาชนและภาครัฐสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาคือควรเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายว่ามีทิศทางอยากให้อิจกรรมการท่องเที่ยวพัฒนาไปในทิศทางใด โดยคำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมของ การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้

1.1 การพัฒนา กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา

1.1.1 การพัฒนา กิจกรรมต้องคำนึงถึงคุณลักษณะต่างๆ ของพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องความแท้ (Authenticity) และคุณค่า (Values) การนำเสนอหรือปรับเปลี่ยนสิ่งใดควรคงไว้ซึ่งความแท้และคุณค่าของทรัพยากรที่มีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ การพัฒนา กิจกรรมหรือปรับปรุงปลูกสร้างสิ่งใดควรตระหนักถึงเรื่องนี้ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในพื้นที่ การพัฒนาจึงควรดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในพื้นที่ โดยเริ่มต้นจากคนในชุมชนให้มีส่วนช่วยรับผิดชอบบ้านของตนและบริเวณรอบๆ บ้านให้สวยสะอาดตา การประสานกับเจ้าของบ้านและผู้เช่าเพื่อการซ่อมแซมบ้าน โบราณที่ทรงคุณค่า การประสานความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญจากภาคส่วนต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา กรมศิลปากร ภาคคนรักเมืองสงขลา เป็นต้น เพื่อการซ่อมแซมปรับปรุงบ้านอย่างถูกวิธี หรือการจัดแต่งไฟตามอาคาร โบราณเพื่อความสวยงามในยามค่ำคืนและเป็นการเพิ่มแสงสว่างในพื้นที่ทำให้พื้นที่ที่มีความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น การพัฒนาดังกล่าวเป็นการคงไว้ซึ่งความแท้และคุณค่าของสถาปัตยกรรม ดังนั้น ฐานเรื่องการพัฒนาจึงควรเริ่มต้นจากสิ่งที่มีอยู่ ปรับปรุงสภาพ และรูปแบบของสิ่งต่างๆ ให้กลับมาคู่มือใช้งานได้ ทั้งนี้ไม่เพียงแต่การจัดการทรัพยากรที่จับต้องได้เท่านั้น ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้สมควรที่จะพัฒนาด้วยเช่นกัน อาทิ การเสริมคุณค่าและอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้แก่งานสงขลาแต่แรกให้มากขึ้น ควบคุมการจัดการแสดงต่างๆ ให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม การรณรงค์เรื่องการต้อนรับนักท่องเที่ยว การใช้ภาษาท้องถิ่น การแต่งกาย ให้แก่ผู้ประกอบการในย่านถนนนางงาม เพื่อใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือสื่อสารให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น หรือการจัดงานส่งเสริมอาหารท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาที่ดีควรคงไว้ซึ่งความแท้ และเสริมคุณค่าในสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น

1.1.2 การทำประวัติชุมชนทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม หรือเรียกว่าการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมซึ่งจะเป็นต้นทุนที่สำคัญในการพัฒนาต่อยอดเรื่องราวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี สร้างมิติการท่องเที่ยวในมุมมองและหลากหลายมากยิ่งขึ้น สามารถสร้างเป็นเรื่องราวและนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างความน่าใจในการท่องเที่ยว เช่น การจัดนิทรรศการแบบร่วมสมัยตามจุดต่างๆ ของย่านเมืองเก่าสงขลา การจัดกิจกรรมดนตรีย้อนยุคโดยนำเสนอผ่านแนวคิดสมัยใหม่ เป็นต้น

1.1.3 การจัดการองค์ความรู้ของคนในชุมชนถือเป็นเรื่องที่สำคัญ เนื่องจากชุมชนเป็นผู้มีบทบาทหลักในพื้นที่ ดังนั้น การมีความรู้ในแง่ของการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลา รวมทั้งความเป็นมาและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในเมืองเก่าสงขลาเป็นสิ่งที่ชุมชนหรือคนในพื้นที่ควรที่จะมียุทธศาสตร์ในเรื่องเหล่านี้ เพื่อคนในชุมชนสามารถเป็นนักร้องนำได้ ซึ่งจะเป็นเสน่ห์และสีสันแก่การท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่า สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และเป็นการเพิ่มการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ทำให้การท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความเป็นกันเอง และแฝงด้วยความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การสร้างองค์ความรู้แก่คนในชุมชนยังเป็นฐานในการสร้างมีคุณค่าท้องถิ่นในอีกทางหนึ่ง

1.1.4 การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา มีวัตถุประสงค์หลักในการพักผ่อนเป็นหลัก ไม่ได้เน้นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เชิงลึกแต่ยังคงให้ความสนใจในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลา ดังนั้น การให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยวควรคำนึงถึงระดับความต้องการของนักท่องเที่ยว ควรง่ายต่อการเข้าใจ สะดวกและต้นทุนต่ำ อาทิ กิจกรรมรับฟังข้อมูลผ่านเสียง นักท่องเที่ยวสามารถเลือกกดฟังเสียงผู้บรรยายตามจุดต่างๆ ได้ตามอัธยาศัย โดยสามารถดาวน์โหลดข้อมูลผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรือมีจุดให้บริการส่งข้อมูลผ่านบลูทูธ (Bluetooth) การให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุกเพลิดเพลินไปพร้อมกัน เช่น การมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Application) ต่างๆ บนโทรศัพท์มือถือ ทำเป็นเกมร่วมค้นหาสมบัติเมืองเก่าสงขลา (Singora adventure) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นจะเป็นการสื่อสารโลกในอดีตให้กับคนในสังคมโลกปัจจุบันได้เป็นอย่างดี หรือเกมฉันอยู่ที่ไหน (Where am I?) ให้นักท่องเที่ยวค้นหาสถานที่สำคัญของย่านเมืองเก่า เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีระบบช่วยนำทาง เช่น Navigator ให้กับนักท่องเที่ยวพร้อมเสริมทางเลือกด้านการท่องเที่ยวเมืองเก่าแบบสนุกและไม่หลงทาง กิจกรรมเสริมเหล่านี้นักท่องเที่ยวไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เนื่องจากใช้อุปกรณ์ที่นักท่องเที่ยวมีอยู่แล้วร่วมสนุกแบบสร้างสรรค์ได้

1.1.5 การพัฒนาช่องทางการสื่อสารให้หลากหลายและเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป็นสื่อกลางในการสร้างสังคมร่วมกันและเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ง่าย สื่อชนิดนี้ถือเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ดีและมีประสิทธิภาพ อาทิ เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (LINE) วอทส์แอป (WhatsApp) แชทออน (ChatON) อินสตาแกรม (Instagram) อินสตาเพลส (Instaplace) ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องช่วยกันสร้างพื้นที่ในโลกสังคมออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ที่ดี และต้นทุนต่ำ และการประชาสัมพันธ์ไม่ควรเป็นเพียงการแนะนำสถานที่เท่านั้น แต่ควรนำเสนอ กิจกรรม แผนที่เส้นทาง ประวัติศาสตร์ และตั้งกระทู้ที่น่าสนใจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และมีจิตสำนึกในการท่องเที่ยว

1.1.6 การพัฒนาปรับเปลี่ยนกิจกรรมเสริมตามช่วงเวลาต่างๆ เพื่อสร้างความรู้สึกลึกใหม่ในใจของนักท่องเที่ยว เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น หากมีการใช้ไปในระยะเวลาหนึ่ง จำเป็นจะต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้จึงควรมีการวางแผน และประเมินผลกิจกรรมเป็นระยะๆ เพื่อพัฒนาปรับปรุงและสร้างกิจกรรมที่เป็นลูกเล่นใหม่ๆ ให้แก่การท่องเที่ยว

1.1.7 การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของเมือง เช่น การเพิ่มแสงสว่างของเมืองในจุดต่างๆ การจัดการจราจรแบบปลายปิด การทำทางเดินที่ได้มาตรฐาน ระบบการรักษาความสะอาดและความปลอดภัย ระบบการคมนาคมขนส่ง ป้ายบอกทางการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

1.1.8 การเชิญบุคคลที่มีชื่อเสียงและอยู่ในความสนใจของสังคมไทยมาร่วมสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา โดยสรรหาบุคคลที่มีภาพลักษณ์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เห็นคุณค่าการอนุรักษ์เมืองเก่า ทั้งนี้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ บุคคลที่มีชื่อเสียงที่เข้ามาทำกิจกรรมท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา อาจดูเหมือนไม่ได้ส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวโดยตรง แต่จะทำหน้าที่ในการสร้างกระแสการท่องเที่ยวให้กับย่านเมืองเก่าสงขลาให้เป็นที่รู้จักของสื่อต่างๆ มากขึ้น อันจะส่งผลต่อการให้ข้อมูลข่าวสารไหลกลับเข้าสู่กลุ่มนักท่องเที่ยว สร้างแรงกระตุ้นให้เกิดขึ้น และขับเคลื่อนออกมาเป็นการตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา

1.1.9 การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์เมืองเก่าแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวจะเป็นแนวทางที่ดีในการช่วยดูแลและปกป้องทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่กำลังทรุดโทรมไปตามกาลเวลา โดยความรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรท้องถิ่นควรเป็นหน้าที่ของ

ทุกฝ่ายที่จะต้องช่วยกันดูแล ตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่ เช่น การปลูกฝังเยาวชนให้รักเมืองเก่าสงขลา การช่วยกันดูแลอาคาร โบราณต่างๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้ ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองไปในทิศทางที่เหมาะสมและยืนอยู่บนพื้นฐานความยั่งยืน

1.2 การพัฒนากิจกรรม 8 กิจกรรมหลักในย่านเมืองเก่าสงขลา

กิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมในย่านเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมไปบางส่วนแล้วในบทที่ 4 ภายใต้หัวข้อ ข้อพิจารณาเบื้องต้นในการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นการรวบรวมจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและจากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะสามกิจกรรมหลักในพื้นที่ถนนนางงาม คือ การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การเยี่ยมชมศาลหลักเมืองการเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ ซึ่งได้เสนอแนะแนวทางอันเป็นประโยชน์หลายประการในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ ดังนั้น ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้ จึงเป็นการเพิ่มเติมจากข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ

1.2.1 การรับประทานอาหารและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง

1) การทำประวัติร้านค้าที่น่าสนใจในย่านเมืองเก่าสงขลา เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการสร้างกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยว สร้างภาพลักษณ์แต่ละร้านค้าให้มีความแตกต่าง และจุดขายเป็นของตนเอง นอกจากนี้ยังสร้างความหลากหลายให้กับนักท่องเที่ยวในการเลือกซื้อสินค้า สร้างศักยภาพในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น ฐานข้อมูลดังกล่าวยังเป็นการสร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่น หรือวัยทำงาน เช่น การทำเสนออาหารแนวคูซีน (Cuisine) หรืออาหารแนวฟิวชั่น (Fusion food) หรือสร้างเป็นกิจกรรมพิเศษในแต่ละช่วงเวลา เป็นต้น

2) การพัฒนาและสร้างศักยภาพร้านค้าและสินค้าในแต่ละร้านให้ได้มาตรฐานและเป็นไปตามแนวโน้มความต้องการของนักท่องเที่ยวจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่การท่องเที่ยวในภาพรวม เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจในกิจกรรมการรับประทานอาหารเช้าเป็นพิเศษ หากร้านค้าสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แปลกใหม่และคงความเป็นสงขลาดั้งเดิมไว้ได้ จะเป็นการสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้นทั้งนี้อาจเป็นการพัฒนาร่วมกับการสร้างชื่อสินค้า (Brand) ผสานร่วมกับการทำตราประจำเมืองเก่าสงขลา (Songkhla logo) ให้เกิดความน่าเชื่อถือในสายตาของนักท่องเที่ยว

1.2.2 การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมโบราณ

1) ภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ควรช่วยกันในการสร้างบรรยากาศการเดินทางเมืองเก่าสงขลา โดยการช่วยกันรื้อฟื้นบรรยากาศแบบเก่ากลับมา เช่น การแต่งกาย ภาษา เป็นต้น ทั้งนี้วัฒนธรรมจังหวัดควรเข้ามามีบทบาทส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่นให้แก่คนในพื้นที่

2) สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา และหน่วยงานท่องเที่ยว เทศบาลนครสงขลา ควรช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าถึงแหล่ง เช่น การทำป้ายบอกทาง แผ่นที่ คู่มือแนะนำเที่ยวหรือจุดแสดงแผนผังเมืองเก่าสงขลา เป็นต้น

3) สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา หน่วยงานท่องเที่ยวเทศบาลนครสงขลา และสถาบันการศึกษาต่างๆ ควรสนับสนุนการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเป็นบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา ซึ่งจะเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีระบบและครบวงจรมากยิ่งขึ้น

4) ชุมชนเมืองเก่าและเทศบาลนครสงขลา ควรมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด ปรับทัศนียภาพบริเวณบ้านของตนให้สวยงาม ไม่ปลูกต้นไม้รกทางเดินเท้า ไม่ควรนำป้ายไวนิลหรือป้ายโฆษณาต่างๆ ที่ไม่เข้ากับบรรยากาศเมืองเก่ามาติด หากจำเป็นควรมีการออกแบบป้ายต่างๆ ให้สอดคล้องกับบรรยากาศเมืองเก่า นอกจากนี้เทศบาลนครสงขลาสามารถออกมาตรการเก็บภาษีป้ายไวนิลให้สูงขึ้นเฉพาะพื้นที่เมืองเก่าชั้นใน เพื่อช่วยลดจำนวนป้ายไวนิลที่มีมากเกินไป

5) ชุมชนเมืองเก่าและเทศบาลนครสงขลาควรมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลเรื่องการจราจรและการจอดรถในพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณถนนนางงาม หากเป็นไปได้ควรมีการจัดสรรพื้นที่จอดรถรอบนอกเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาการจราจร

1.2.3 การเยี่ยมชมศาสนสถาน

1) ศาสนสถานแต่ละแห่งควรมีการดูแลเรื่องความสะอาด ความปลอดภัย และควรมีป้ายข้อมูลแนะนำให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญและเข้าใจถึงความเป็นมาของศาสนสถานแต่ละแห่ง ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมเบื้องต้นในการรองรับนักท่องเที่ยว

2) ศาสนสถานแต่ละแห่งควรมีอาสาสมัครนำเที่ยวที่มีความรู้ความชำนาญในแต่ละสถานที่ จากนั้นประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวให้ชัดเจนถึงวันและเวลาที่จะมีอาสาสมัครมานำชมศาสนสถานต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่สนใจด้านศาสนา ศิลปกรรมหรือสถาปัตยกรรม

ประเภทนี้จะสามารถแวะเข้ามาเที่ยวชมได้ อาสาสมัครนำเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี คอยต้อนรับทักทายสร้างความอบอุ่นประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว

3) ปัญหาการเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดมณีนิมิตวาสนและวัดโพธิ์-ปฐมวาสนั้น หากจะปรับตัวเข้าสู่การเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยววันนั้น จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบนำชมชัดเจน เพื่อไม่เป็นการรบกวนภารกิจประจำวันของพระสงฆ์ นอกจากนี้ การกำหนดวันและเวลาที่เปิดให้เข้าชมได้ให้ชัดเจนจะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่สนใจด้านภาพจิตรกรรมได้มีโอกาสแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมชม สัมผัสและเรียนรู้ได้มากขึ้น

1.2.4 การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

1) การปรับกิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เข้าสู่การท่องเที่ยววันนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาดให้มากขึ้น เพื่อเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น เช่น การติดต่อบริษัทนำเที่ยวนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม จัดให้มีบริการนำชมเป็นภาษาอังกฤษและภาษาจีน เป็นต้น โดยขอความร่วมมือไปยังการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สำนักงานภาคใหญ่) สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา ให้ช่วยในการประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง

2) พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งควรจัดกิจกรรมประจำปีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อสร้างสีสันและกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์มากยิ่งขึ้น โดยมีแนวทางในการจัดงานที่แตกต่างกันไปในแต่ละปีนอกจากนี้ควรสร้างบรรยากาศในการเยี่ยมชม เช่น การเปิดเสียงดนตรีพื้นเมืองบรรเลงประกอบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เสพทั้งภาพและเสียงไปในขณะเดียวกัน

3) รูปแบบการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามโอกาส เพื่อสร้างสีสันให้นักท่องเที่ยวที่กลับมาเยือนซ้ำ นอกจากนี้การมีโครงการที่เปิดพื้นที่จัดแสดงร่วมกับภาพวาด ภาพเขียน หรืองานศิลปะแขนงอื่นๆ จะสร้างความรู้สึกละเอียดใหม่ให้นักท่องเที่ยว เช่น การนำภาพศิลปะที่อยู่ในกระแสมานิยมนำมาจัดแสดงร่วม การจัดเสวนาพร้อมฟังดนตรีในสวน การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น โดยเชิญชวนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด หน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายภาคประชาชนเข้าร่วมโครงการ

4) ในกรณีของพิพิธภัณฑ์พหุวัฒนธรรมควรมีป้ายหรือเอกสารภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เพื่อช่วยในการรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้มากขึ้น

1.2.5 กิจกรรมสามล้อชมเมือง

1) กิจกรรมสามล้อชมเมือง มีผู้ปั่นสามล้อเป็นผู้สูงวัย ทำให้ไม่สะดวกในการจัดการหรือบริหารงานด้วยตนเอง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนช่วยสนับสนุนทำแผนการประชาสัมพันธ์ การตลาด และช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ เช่น ติดต่อนำเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ โดยประสานให้มีมัคคุเทศก์บริการนำเที่ยว หรือมีเจ้าหน้าที่ดูแลเส้นทางในกรณีจำเป็น เป็นต้น

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรช่วยจัดหาทุนและแหล่งซ่อมบำรุงให้กับรถสามล้อ เพื่อให้รถสามล้อที่ใช้ในบริการนักท่องเที่ยวอยู่ในสภาพที่สวຍงามและพร้อมให้บริการ และควรช่วยจัดอบรมเรื่องการบริการและการท่องเที่ยวแก่กลุ่มผู้ปั่นสามล้อชมเมือง เพื่อสร้างความเข้าใจในการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

1.2.6 กิจกรรมนั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา

1) การนำนักท่องเที่ยวนั่งรถชมเมือง ควรมีการเล่าหรือบรรยายพอสั่งเขปเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและเห็นภาพรวมของเมืองสงขลาที่เป็นแหล่งหลอมรวมผู้คนสามวัฒนธรรม ได้มากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการจอตารางนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เดินแวะชมและเลือกซื้อสินค้าบริเวณถนนนางงาม ประมาณ 15 นาที นอกจากนี้ เทศบาลนครสงขลาและชุมชนย่านเมืองเก่าควรร่วมมือกันในการจัดหาบริเวณจอดรถให้แก่รถรางนำเที่ยว ซึ่งควรเป็นบริเวณที่ใกล้กับศาลหลักเมือง เพื่อสะดวกในการจอตรับส่งนักท่องเที่ยว นอกจากนี้เจ้าหน้าที่นำเที่ยวควรอธิบายนักท่องเที่ยวล่วงหน้าถึงกิจกรรมแวะซื้อสินค้า หากนักท่องเที่ยวท่านใดไม่สนใจสามารถนั่งรถอยู่บนรถได้ หรือนักท่องเที่ยวท่านใดสนใจจะนั่งรับประทานอาหารและเดินชมเมืองสามารถจอตรางคันต่อไปที่จะมาให้บริการได้

3) ควรจัดให้มีการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกบนรถรางนำเที่ยว เช่น เสื้อยืด ที่ติดคู่เย้น หมวก พวงกุญแจ และอื่นๆ เพื่อสร้างความจดจำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลามากยิ่งขึ้น

4) การให้บริการนำเที่ยวแบบแวะเยี่ยมชมตามสถานที่สำคัญต่างๆ มีมัคคุเทศก์นำเที่ยวและบรรยายถึงความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ โดยจำหน่ายเป็นตั๋วนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวกลุ่มอิสระสามารถใช้บริการได้ วิธีการนี้จะช่วยให้นักท่องเที่ยวไม่ต้องใช้บริการแบบเหมารวดทั้งคัน แต่การนำเที่ยวแบบนี้จำเป็นต้องอาศัยจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณมากเพียงพอ และมีความสม่ำเสมอในการเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองเก่าสงขลา ข้อเสนอแนะจึงเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้ในกรณีที่มีปริมาณนักท่องเที่ยวมากเพียงพอ

1.2.7 งานสงขลาแต่แรก

1) เทศบาลนครสงขลาควรส่งเสริมให้งานสงขลาแต่แรกมีการนำเอาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปในการจัดงาน เช่น เพิ่มพื้นที่การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ให้มากขึ้น นำงานวรรณกรรม งานศิลป์แขนงต่างๆ ร่วมจัดแสดง เป็นต้น การแต่งกายของ

ผู้ชาย การตกแต่งร้านค้าต่างๆ ควรเน้นให้เกิดบรรยากาศความเป็นเมืองเก่าสงขลาให้มากขึ้น นอกจากนี้บรรจุกุณธ์ในการใส่อาหารหรือสินค้าควรมีเอกลักษณ์ความเป็นสงขลาแต่แรก สอดแทรกอยู่ด้วย

2) เทศบาลนครสงขลาควรมีนโยบายจำกัดการจำหน่ายสินค้าให้อยู่ในกรอบที่กำหนด เช่น ไม่ควรมีสินค้ามือสองหรือสินค้าโรงงานมากเกินไป นอกจากนี้ควรส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง เช่น กระจ้า กระเป๋าสาน และสินค้าหัตถกรรมอื่นๆ ให้มากขึ้น โดยให้พื้นที่จำหน่ายสินค้าแบบไม่คิดมูลค่าแก่กลุ่มแม่บ้านหรือชุมชนต่างๆ ที่มีสินค้าที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรม

3) การแสดงบนเวทีและกิจกรรมพิเศษ โดยรอบ ควรมีการวางแผนกิจกรรมภายในงานให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการกำหนดแผนกิจกรรมประจำสัปดาห์เพื่อให้ทิศทางและภาพลักษณ์ของงานเป็นไปตามที่วัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เริ่มแรกของการจัดงาน

1.2.8 กิจกรรมตามเทศกาล:งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน

1) งานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) เป็นงานที่จัดปีละครั้ง และไม่สามารถกำหนดวันที่ชัดเจนได้ เนื่องจากนับตามปฏิทินจีน ดังนั้น การประชาสัมพันธ์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น จังหวัดสงขลา สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา เทศบาลนครสงขลา สถาบันการศึกษาต่างๆ ภาควิชาการเมืองสงขลา ชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา สมาคมสมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพจังหวัดสงขลา หอการค้าจังหวัดสงขลา สมาคมชกเกียนอำเภอเมืองสงขลา สมาคมโรงแรมจังหวัดสงขลา เป็นต้น รวมทั้งสื่อทุกแขนง เพื่อส่งข่าวสารไปยังนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มากที่สุด ดังนั้น การทำงานด้านเครือข่าย จำเป็นต้องมีประสิทธิภาพและส่งเสริมความร่วมมือกันในมิติต่างๆ

2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา ควรช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมนำเสนอการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา (Road show) ร่วมกับกลุ่มท่องเที่ยวและโรงแรม เพื่อนำเสนอความน่าสนใจของการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

3) ในช่วงวันที่มีการจัดงาน ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอโปรแกรมท่องเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package tour) ในช่วงเวลากลางวัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสัมผัสเมืองเก่าสงขลาในอีกแง่มุมหนึ่ง ก่อนที่จะนำนักท่องเที่ยวมาเดินเที่ยวงานถนนคนเดินในช่วงค่ำ เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกแตกต่างให้กับนักท่องเที่ยว

4) การจัดทำสินค้าที่ระลึกงานสมโภชหลักเมืองและงานถนนคนเดิน เป็นประจำทุกปี ช่วยสร้างเสริมเอกลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวในแบบเฉพาะเมืองเก่าสงขลา อีกทั้งเป็นการสร้างเสน่ห์ให้กับงานทั้งสองงาน ได้เป็นอย่างดีทั้งนี้ คนในชุมชนย่านเมืองเก่าควรมีส่วนร่วมในการจัดทำสินค้าที่ระลึกนี้ เพื่อผลประโยชน์ที่ได้จะตกอยู่กับคนในชุมชน

1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาครัฐ

1.3.1 จากการวิจัยที่เกิดขึ้นพบว่ามีความหลายหน่วยงานและหลายฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีความร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก และทำหน้าที่เป็นตัวประสานการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เกิดความสอดคล้อง มีประสิทธิภาพ และตรงต่อความต้องการนักท่องเที่ยวและชุมชนให้มากที่สุด ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักภาครัฐ ควรเป็นเทศบาลนครสงขลา ที่จะคอยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ และหน่วยงานภาคประชาชนคือ ภาคีคนรักเมืองสงขลาและชุมชนย่านเมืองเก่าทำหน้าที่ประสานงานภาคประชาชนกับชุมชนใกล้เคียง คือ ชุมชนบ้านบน และชุมชนคอนรัก

1.3.2 รากฐานที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ ชุมชนที่มีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง จะเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญและทำให้กิจกรรมถูกกำหนดออกมาเป็นรูปธรรม การกำหนดให้กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเป็นวาระชุมชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ในการบอกทิศทางการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้นำชุมชนต้องมีบทบาทสำคัญในการระดมสรรพกำลัง และสรรพยุทธ์ ออกมาจากคนในพื้นที่ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยใจอาสา จึงจะสามารถผลักดันให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.3.3 ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น เช่น การส่งตัวแทนชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน การตัดสินใจและการดำเนินการในด้านการท่องเที่ยว อีกทั้งสนับสนุนและผลักดันให้ชุมชนรวมตัวกันเพื่อให้มีส่วนร่วมกันภายในชุมชน และรับฟังข้อเรียกร้องของชุมชน เพื่อนำไปสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน รวมถึงนักท่องเที่ยวร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเรื่องเส้นทางการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาอย่างละเอียด แล้วจัดทำเป็นแผนที่พร้อมคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยว และควรศึกษาเรื่องรายการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อจัดทำเป็นโปรแกรมทดลอง โดยให้ชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องระดมทุนเพื่อจัดตั้งและดำเนินการนำเที่ยวใน

ภาคปฏิบัติ นอกจากนี้ควรศึกษาถึงประวัติชุมชนดั้งเดิม โดยทำเป็นทำเนียบคนสงขลาในอดีต ประวัติความเป็นมาของตระกูลสำคัญ ที่มีการตั้งรกรากในแถบย่านเมืองเก่าสงขลา มากกว่า 100 ปี ขึ้นไป เนื่องจากคนรุ่นปู่ย่าหรือทวดเหลือจำนวนน้อยลงมาก หากขาดการถ่ายทอดบอกเล่าถึงความเป็นมา สภาพสังคมในอดีต ประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การบันทึกไว้จะสูญหายไปอย่างที่ไม่อาจจะกู้กลับมาได้ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นแผนที่ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ได้อีกทางหนึ่งด้วย สุดท้ายควรศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างครบวงจร และเป็นแบบแผนการจัดการการท่องเที่ยวให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปรับใช้ได้

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2525). *ประวัติวัดมัชฌิมาวาสและนำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส (ภัทรคีลสังวร)* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- กรมศิลปากร. สำนักศิลปากรที่ 13 สงขลา. (2554). *เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลาและมัชฌิมาวาส*. สงขลา: สำนักศิลปากรที่ 13 สงขลา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรมการท่องเที่ยว. (2553). *พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ: สำนักทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรมการท่องเที่ยว. (2554). *สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา*. สืบค้น 17 เมษายน 2554, จาก <http://www.tourism.go.th/2010/th/statistic/tourism.php?cid=30>.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรมควบคุมมลพิษ. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชน*. สืบค้น 31 สิงหาคม 2553, จาก http://www.pcd.go.th/info_serv/info_parti.html.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). *เอกสารประกอบการประชุม (ฉบับที่ 1) “โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า...เมืองเก่าสงขลา” การประชุมการยกร่างแผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลา ครั้งที่ 1/2554*. 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554 ณ โรงแรมราชมั่งคณาพาวิลเลียน บีช รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. น.ป.ท.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2553). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สืบค้น 11 กันยายน 2553, จาก <http://www.creativeculturethailand.Com>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2550). *แนวคิดและประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สืบค้น 27 กันยายน 2553, จาก <http://thai.tourismthailand.org/seo-do/activities/search-result/activity/21/>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559*. สืบค้น 27 พฤษภาคม 2554, จาก <http://www.mots.go.th/download/ImplementationOfThePolicy/NotificationOfTheNationalTourismPolicy.PDF>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). *สถิติการท่องเที่ยว พ.ศ.2553*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.tourism.go.th/tourism/th/home/tourism.php>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สถาบันฝึกอบรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว. (2545). *การท่องเที่ยวและการต้อนรับนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: บริษัท ไทย ยูเนี่ยน กราฟฟิกส์ จำกัด
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). *การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ.2552*. กรุงเทพฯ: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอนัลพับลิเคชั่น จำกัด.
- กิ่งแก้ว บัวเพชร. (2549). *การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนกรณีศึกษาชุมชน ตีรวัง อำเภอสถานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลวดี ละม้ายจีน. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการสอน วิชาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 9032104 (หน่วยที่1) องค์ประกอบของการท่องเที่ยว*. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- โกวิท พวงงาม. (2545). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน [จุลสาร]*. มหาวิทยาลัยปทุมธานี. ม.ป.ท.
- คณะกรรมการการจัดเตรียมพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน. (2554). *กฐินพระราชทาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา วันที่ 20-21 ตุลาคม 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. ปทุมธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2545). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกถัมภ์และภูมิปัญญา จังหวัดสงขลา (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- คณะกรรมการแผนพัฒนาและอนุรักษ์เมืองเก่าสงขลา. (2554, 18 กันยายน). (ร่าง) เอกสารประกอบารรับฟังความคิดเห็น เพื่อจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลา ณ โรงเรียนสงขลาวิทยาสุนิธิ. สงขลา: ม.ป.พ.
- ครรชิต มาระโกชน. (2553). ขอบข่ายและความหมายของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. สืบค้น 27 กันยายน 2553, จาก http://mns.rru.ac.th/khanchit/?page_id=30.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2542). การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรชนันท์ อนันตพรรค. (2554). ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเมืองเก่าสงขลา. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.). สาขาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2552). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา.
- ชนิศา ครุจิราวุฒน์. (2546). เจตคติของผู้ประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในเขตภาคกลางของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). โครงการวิถีทรรศน์วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชายชัย ดวงจิตต์. (2536). การท่องเที่ยวกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยา. จุลสารการท่องเที่ยว 17(2), 76
- ชุย กำลั้งงาม, สุทธิศักดิ์ แก้วแกมจันทร์, และนันทน์ภัส อยู่ประยงค์. (2550). พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ สนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณัฐฉิณี ศรีวงศ์ตระกูล, ดวงใจ คำรบชนสาร, และเมธีทองดี. (2550). โครงการ กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนของที่พักแบบสัปดาห์สัปดาห์วัฒนธรรมชนบท (Home Stay) เขตอีสานใต้. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- คารามาส มณฑลวิทย์. (2549). การใช้เทศกาลดนตรีพักยาในฐานะกิจกรรมเชิงกลยุทธ์ เพื่อการสร้างภาพลักษณ์เมืองพักยา ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดือน พรหมเมศ. (บ.ก.). (2552). รักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อำเภอเมืองสงขลา [จุลสาร]. สงขลา: ม.ป.พ.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เทศบาลนครสงขลา. (2553). เอกสารโครงการ “สงขลาแต่แรก : ถนนคนเดิน เพลินกินของอร่อย ย้อนรอยบ่อยาง”. สงขลา: เทศบาลนครสงขลา.
- เทศบาลนครสงขลา. (2555). เอกสารโครงการ งานสมโภชหลักเมือง ครบรอบ 170 ปี ระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม 2555 และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม). สงขลา: เทศบาลนครสงขลา.
- เทศบาลนครสงขลา. (2555). เอกสารโครงการ ฟื้นฟูอาคารย่านเมืองเก่า จัดแถลงข่าววันที่ 17 มีนาคม 2555 ณ ลานประมืองจำลอง อ.นครนอก อ.เมือง จ.สงขลา. สงขลา: โรงพิมพ์ เวิลด์มีเดีย กราฟฟิค
- เทศบาลนครสงขลา. (2555). เอกสารโครงการ รถมรางชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา Singora Tram Tour. สืบค้น 17 มีนาคม 2555, จาก http://www.songkhlaclacity.go.th/news_detail.asp?newsID=465&groupID=1

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชนกฤต สังข์เฒ. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ ดำรงวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ในรายวิชา 765101 คณะวิทยาการจัดการ วิทยาเขตสารสนเทศ. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ชนพล แก้ววงษ์. (2552). *แนวทางการพัฒนาการจัดการกิจกรรมจักรยานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ธีรศักดิ์ นวรัตน์ ณ อยุธยา. (2552). *การตลาดสำหรับการบริการแนวคิดและกลยุทธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพฯ: 598 Print.*
- นิคม จารุมณี. (2544). *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.*
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.*
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.*
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.*
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). *การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.*
- ประเสริฐ วิทยารัฐ. (2531). *รายงานสัมมนาทางวิชาการเรื่องบทบาทของภูมิศาสตร์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว. กาญจนบุรี : สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทยร่วมกับวิทยาลัยครูกาญจนบุรี.*

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผู้ศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ไฟว์ แอนด์ โฟร์ พรินติ้ง จำกัด.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พงศธร เกษลาลี. (2543). *เอกสารประกอบการสัมมนางานเทศกาลเที่ยวเมืองไทยปี 2543 ททท. 40 ปี ย่าอยู่กับที่หรือก้าวไปข้างหน้า*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พระครูปลัดวัชรพล ธนธมฺโม, จำรัส ทองป้อง, เตือน พรหมเมศ, กฤตวิทย์ ดวงสร้อยทอง, เอื้อนจิตร ตัมมา, และอรุณวรรณ พรหมเมศ. (2546). *พระราชวังมณฑลโกศลอนุสรณ์ อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พระราชวังมณฑลโกศล (ขาว อุทัยเถร) วันที่ 29 มีนาคม 2546*. กรุงเทพฯ: บริษัท เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- พิชญ์สินี ชมพูคำ, และพิมพ์ทอง สังสุทธิพงศ์. (2552). การวิจัยเชิงคุณภาพ [รายงานในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา]. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ภาคีคนรักเมืองสงขลา. (2553). *เมื่อเพลง "เสน่ห์สงขลา" ใช้ในงานเปิดตัวงานสงขลาแต่แรก เมื่อวันที่ 6-11 เมษายน พ.ศ.2553 ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา*. สงขลา: ภาคีคนรักเมืองสงขลา.
- ภาคีคนรักเมืองสงขลา. (2553). *เอกสารโครงการ "งานสงขลาแต่แรก ตอนเก้าห้อง 169 ปี" ในเทศกาล "ตรุษจีน" ระหว่างวันที่ 4-11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2553 ณ ถนนนางงาม ต.บ่อยาง อ.เมือง จ.สงขลา*. สงขลา: ภาคีคนรักเมืองสงขลา.
- ภาคีคนรักเมืองสงขลา. (2555). *เอกสารเกี่ยวกับงานสมโภชหลักเมือง ครบรอบ 170 ปี ระหว่างวันที่ 9-15 กรกฎาคม 2555 และงานถนนคนเดิน (ถนนนางงาม) อ.เมือง จ.สงขลา*. สงขลา: ภาคีคนรักเมืองสงขลา.
- กาญจนาพันธุ์วรเดช, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. (2427). *ชีวิวัตน์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- มนัส สุภลักษณ์. (2544). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. (2554, 26 พฤษภาคม). *เอกสารประกอบการประชุม (ฉบับที่ 2) “การยกร่างแผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลา ครั้งที่ 1/2554” ณ โรงแรมราชมั่งคณา พาวริลเลี่ยน บีช รีสอร์ท. สงขลา: ม.ป.พ.*
- มิศรา สามารถ. (2543). *กลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์มหาดไทย สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. รายงานผลการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัท แอล.ที. เพรส จำกัด.*
- อุภาพร รูปงาม. (2545). *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัชดา จิ่งพัฒนาดิ. (2553). *แนวทางการพัฒนาสถานที่พักแรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วสิน ปัญญาภูษิตระกูล. (2550). *การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระยอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทาลัยนครสวรรค์: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วอลเตอร์ เจไมสัน. (2552). *แนวทางการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน [Guidelines on Integrated Planning for Sustainable Tourism Development]* (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุณ, ผู้แปลและเรียบเรียง) (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (ACTPPR) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย โกลละสุต. (2549). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. สืบค้น 12 มกราคม 2554, จาก http://opens.dpt.go.th/dpt_kmcenter/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=1.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วาริษฐ์ มัชฌมบุรุษ. (2552). *รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย* (ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2553). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สืบค้น 6 มิถุนายน 2553, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki>.
- วิเชียรศิริ (ชม), พระยา. (2515). *พงศาวดารเมืองสงขลา*. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 อนุสรณ์ในงานทำบุญฉลองอายุครบ 80 ปี ของนางท่านะประจักษ์ (เจ๊ว ลิมปิษาเจียร) (พิมพ์ครั้งที่ 9). มปท.
- ศรัญญา วรากุลวิทย์. (2546). *ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.
- ศราวดี วัชรปิ่นดี. (2552). *ทัศนคติและพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกรุงเทพฯ ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ทับบริเวณถนนข้าวสาร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร. (2544). *ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หจก.ภาพพิมพ์.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2553). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 7). ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- สงบ ส่งเมือง. (2523). *การพัฒนาผังเมืองสงขลาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (พ.ศ.2510-2444)*. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2554). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน Community - Based Tourism*. สืบค้น 31 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.cbt-i.org/travel.php>.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2529). *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.2529 เล่ม 5*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สถาบันวิจัยสังคม. (ม.ป.ป.). คู่มือการเก็บข้อมูลภาคสนามและเทคนิคการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ: สภาร่างรัฐธรรมนูญ.
- สมคิด พรหมขัย. (2538). ชุมวิททางการศึกษานอกโรงเรียน เล่มที่ 10 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- สมเด็จพระพนรัตน์. (2515). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: โพธิ์สามต้นการพิมพ์.
- สมาคมอิโคโมสไทย. (2553). เอกสารโครงการจัดงาน “การประชุมวิชาการนานาชาติของอิโคโมสไทย ประจำปี 2552-2553”. กรุงเทพฯ: อิโคโมสไทย.
- สมาคมอิโคโมสไทย. (2554). เอกสารสรุปการประชุมวิชาการนานาชาติของอิโคโมสไทย ประจำปี 2552-2553 “มรดกโลก มรดกร่วม : การนำเสนอ คุณค่า และการจัดการ”. กรุงเทพฯ: อิโคโมสไทย.
- สมาคมชกเกียนอำเภอเมืองสงขลา. (2554). งานสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา (พิมพ์ครั้งที่ 1). สงขลา: โรงพิมพ์เลคพรินทร์.
- สมาคมชกเกียนอำเภอเมืองสงขลา. (2555). งานสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา (พิมพ์ครั้งที่ 1). สงขลา: โรงพิมพ์เลคพรินทร์.
- สัญญา วัชรพันธ์ (2538). สงขลาที่ข้าเกิด. [อัครสำเนา]. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สำนักงานจังหวัดสงขลา. กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. (2553). ข้อมูลจังหวัดสงขลา 2552. สงขลา: ไอคิว มีเดีย.
- สุนีย์ วรกุลชัยวัฒน์, และเน่งนิต เจริญสี. (2547). เขื่อนแดนใต้. ใน อุษณี ปรีชม (บ.ก.). ใต้... หรอย มีดูย (พิมพ์ครั้งที่ 1) (น.136). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุพร บุญปก. (2551). การศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมนันทนาการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ บุญกล้า, และจุฑามาศ กระจ่างศรี. (2551). รูปแบบกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้ผลิตไข่เค็มไชยา ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิวัฒน์ ฐิติวารักษ์. (2551). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาพื้นที่ บ้านฝั่งท่า หมู่ 5 ตำบลวังกั๊ว อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรทัย สัตยสิทธิ์สกุล, และสำราญ ศรีพจนารถ. (2553). อาหารพื้นบ้าน โบราณของชาวตำบลบ่อขวาง. สงขลา: ภาควิชาการศึกษาศงขลา.
- อรทัย สัตยสิทธิ์สกุล. (2544). ลักษณะการค้าของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ถึงก่อนใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2488-2503) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อรุณสวัสดิ์พิชิต ฐิติพงศ์. (2551). การพัฒนาบนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมของอำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิศรัฎฐ์ รินไชสง, จิตภา สุวรรณฤกษ์, กานตนา สุวรรณ, กิตติยา ชนะกิจ, พัชรพล ณ พัทลุง, และศธาวิทย์ จันจุฬา. (2552). รายงานการวิจัย "รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา". สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Cohen John M and Norman T.Uphoff. (1977). *Rual development participation: Concepts and measures for project design, implementation and evaluation*. New York: The Rural Development Committee Center for International Studies.
- G. J. Ashworth and J. E. Tunbridge. (1990). *Towards quality urban tourism Integrated quality management (IQM) of urban tourist destinations*. EUROPEAN COMMISSION Brussels. 2000:21. Printed in Italy
- Gunn, A. C. (1994). A Perspective on the Purpose and Nature of Tourism Research Methods, pp. 3-11. In *Travel, Tourism, and Hospitality Research*, (2nd edition) edited by J.R. B. Ritchie and C. R. Goeldner. Wiley.
- International Association for Public Participation. (2011). *Public Participation*. [online]. Available : <http://www.iap2.org/displaycommon.cfm?an=4>. (accessed August 10, 2011).
- Mill Robert Christie. (1990). *Tourism: The International Business*. New Jersey: Prentice-Hall International Edition.
- Pearce,P.L.Morrison,,A.M.,Rutledge,J.I. (1998). *Tourism Bridges across continents*. Ausralia:The Mc Graw-Hill.
- Suwannachart Jaray. (2009). *Cultural Landscape Management Plan for Tourism, Case Study of The Songkhla Old Town and Its Associations*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree, Doctor of Philosophy. Program of Architectural Heritage Management and Tourism (International Program), Silpakorn University.
- Swarbrooke,J.,Horner,S. (1999). *Consumer Behaviour in Tourism*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Torkildsen George. 2005. *Leisure and Recreation Management*. Great Britain: Bell & Bain Ltd, Glasgow.

World Tourism Organization (UNWTO). (2011). *Understanding Tourism: Basic Glossary*. [online]. Available : <http://media.unwto.org/en/press-release/2011-06-20/tourism-linking-cultures-unwto-launches-world-tourism-day-2011>. (accessed September 17, 2011).

บุคลากรกรม

- กรกช ปานเอี่ยม (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2555
- กฤษณา บุญราช ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลากลางจังหวัดสงขลา
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555
- กัญญาลักษณ์ ยิ่งคง (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555
- กาญจนา สิริโสภา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555
- กุลประคอง ปุเวกิจ, สุประคิมจุ้ย สังข์สุวรรณ, จุฑาณิษฐ์ แก่งกระจ่าง, และณัฐวรรณ ชวา, เวทีแบบมี
ส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง ณ ห้องประชุม โรงเรียนสงขลา
วิทยามูลนิธิ วันที่ 11 มกราคม 2555
- เกียรติยศ ฉาวร (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 14 มกราคม 2555
- ขนิษฐา แก้วมัน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 3 มกราคม 2555
- ขรรค์ชัย ขอมิตร (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555
- ครรชิต นาทอง (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555
- คริส เฮอร์มัน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนจะนะ
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555
- ค่านวน จิตสะอาด (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555

บุคลากรกรม (ต่อ)

จรุ สุวรรณชาติ, ชรินทร์ สาครินทร์, ป็องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, พรรณิภา ไสยดิษฐ์, และอาภากร ไตรเรกพันธ์, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ณ ห้องประชุม โรงเรียนสงขลาวิทยานุถนินธิ วันที่ 11 มกราคม 2555

จักรกฤกษ์ ภัทรนินธิ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรษ์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554

จักรกฤกษ์ ภัทรนินธิ์, ปรัชญากร ไชยคช, เรณุกา ฤทธิเดช, ศรีลักษณ์ อนุตรฤกษ์วงศ์, และ อมรินทร์ สันตินิยมภักดี, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาครัฐและองค์กรสาธารณะ ณ ห้องประชุม โรงเรียนสงขลาวิทยานุถนินธิ วันที่ 11 มกราคม 2555

จำรวญ คุณธรรม (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรษ์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2555

จำเริญ บิลพัฒน์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรษ์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนจะนะ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554

เจริญ รัตนะวิจิตต์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรษ์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 16 มกราคม 2555

เจริญ รัตนะวิจิตต์, ไพลน ธรรมาภิรมย์, ศิริวรรณ จินตโกศล, และสุนทร พัฒนาคูณ, เวทีแบบมีส่วนร่วม กลุ่มภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง ณ ห้องประชุม โรงเรียนสงขลาวิทยานุถนินธิ วันที่ 11 มกราคม 2555

เจริญ สายบุรี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรษ์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนจะนะ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2555

ฉัตรชัย แซ่อั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรษ์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555

ชรินทร์ สาครินทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรษ์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 18 ธันวาคม 2554

บุคลากรกรม (ต่อ)

ชัยชนะ ประสพผล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2555

ชัยวัฒน์ มาสะพันธ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 9 เมษายน 2555

ฐิติรัตน์ อุทัยรัตน์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบล
บ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2555

ถรงค์ รัตนเลิศ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ เลขที่ 351 ถนนนครนอก
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554

ถวาย ช่วยประชา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่องค์การ
บริหารส่วนจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555

ทรงชัย พัฒนา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่องค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554

ทรงสิทธิ์ บัวทอง (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2554

ทิพวรรณ ดิเลกเวช ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554

ธรรมรักษ์ นวลศุค (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555

นพวรรณ เหมือนคล้าย (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณ
ถนนนางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 13 ธันวาคม 2554

นวฤทธิ นวพันธุ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุดมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนจะนะ ตำบลบ่อ
ทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555

บุคลากรกรม (ต่อ)

- นิติกร แก้วกล้า (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนจะนะ ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2555
- บิล และวรรณิ ชอว์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2555
- เบรนค้ำ ชามูเอล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 12 กรกฎาคม 2555
- ปกรณ์ ศรีสุข (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนครใน ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2554
- ปกรณ์ เนมิตรมานสุข ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนครใน ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2555
- ปฐมพร กองสุข (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนวิเชียรชม ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555
- ปทุมรัตน์ ศิริคติธรรม ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 23 ธันวาคม 2554
- ประวิทย์ สนไพศาล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2555
- ปรัชญากร ไชยคช ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2554
- ปรารธนา สังข์แก้ว (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555
- ปัทมา ก่อทอง ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา ตำบลปอ้อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2555

บุคลากรกรม (ต่อ)

- ปีทมา เจือรุ่งโรจน์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
 ฉะนะ ตำบลปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555
- ปานชนก วงศ์เฉลิม ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
 ตำบลปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤษภาคม 2555
- ปีเตอร์ ไบรท์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนฉะนะ
 ตำบลปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555
- พนาวรรณ บุญส่ง ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
 ฉะนะ อ.เมือง จ.สงขลา สัมภาษณ์วันที่ 14 ธันวาคม 2554
- พระมหาโชติ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดมัทธิมาวาส
 ตำบลปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555
- พะเยียบ สายเรือน ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบล
 ปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2555
- พันแสง สุขนิรันดร์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่
 ศาลหลักเมืองสงขลา ถนนนางงาม ตำบลปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์
 วันที่ 3 มกราคม 2555
- พิชาน วงศ์ชนพรเลิศ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
 ตำบลปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 7 พฤษภาคม 2555
- พีระ ดันติเศรณี ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่เทศบาลนครสงขลา ตำบล
 ปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2555
- เพชรรุ่ง เทียบทอง ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบล
 ปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 16 เมษายน 2555
- ไพโรจน์ พงษ์สุขเจริญกุล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
 ตำบลปอ้อย อำเภอมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555

บุคลากรกรม (ต่อ)

- ไพศาล สิงห์กรรม (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2555
- มงคล หนูชุม ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศาลหลักเมืองสงขลา ถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2555
- มัทธนา การเวก (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2555
- ยงยุทธ คิชู้สถาน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่
ศาลหลักเมืองสงขลา ถนนนางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์
วันที่ 28 เมษายน 2555
- ยิ่งจักร จันทน์ผา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555
- โยธิน รอดผล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
มัจฉิมาวาส ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 26 มกราคม 2555
- รจนา อิมเทศ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 25 มิถุนายน 2555
- รังษิ รัตนปราการ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 4 ถนนนครนอก
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 21 ธันวาคม 2554
- รัชณี พูนผลิต (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 12 มกราคม 2555
- รัฐนคร ปิยะศิริโสฬส ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ร้านสองแสน ถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555
- รัฐศาสตร์ ปิยะมิตร (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555

บุคลากรกรม (ต่อ)

- รัตนา มณีรัตน์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555
- รัตนากรณ์ สนิทคี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มกราคม 2555
- ราตรี วรรณวิไล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ร้านราตรี ถนนนางงาม
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2555
- วรากร ช่างแก้ว (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555
- วิวัฒน์ นวประภากุล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2554
- วิวัฒน์ นวประภากุล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 19 มกราคม 2555
- วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ ผู้ให้สัมภาษณ์, ประชุมภาคีคนรักเมืองสงขลา วันที่ 18 ธันวาคม 2554
- วุฒิชัย เพ็ชรสุวรรณ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่องค์การบริหารส่วน
จังหวัด อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 28 พฤศจิกายน 2554
- ศรีสว่าง อัดด โกศล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 17 มีนาคม 2555
- ศิริพร แซ่อ้า (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 14 มกราคม 2555
- ศิริวัฒน์ สุภาพ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2555
- ศุภชัย อนุรักษ์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2555

บุคลากรกรม (ต่อ)

สุภชัย ชูศรี ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบลป้อม
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 28 มกราคม 2555

สมนึก สะโตะหลี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่มีสยิดอุสา-
สนอิสลาม ถนนพัทลุง ตำบลป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 9
เมษายน 2555

สมมาตร พิภพสถิต (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555;

สมศักดิ์ หวันห๊ะเบ๊ะ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่มีสยิดอุสาสนอิสลาม
ถนนพัทลุง ตำบลป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2555
สมสุข คัญชยวัฒน์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนครใน ตำบล
ป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 1 เมษายน 2555

สัญญา ชัยโค (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2554

สันติ บุญญา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 12 พฤษภาคม 2555

ลำราญ ศรีพจนารอด ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
ตำบลป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555

สุคา ตันรัตน์หงส์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม ตำบล
ป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555

สุธรรมา ปราบกิติ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 20 เมษายน 2555

สุเมธี รัตนวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนครใน ตำบล
ป้อม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2555

บุคลากรกรม (ต่อ)

อมรพันธ์ ศิริสวัสดิ์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555

อรรถัย สัตยศักดิ์สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนครใน
ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 27 มีนาคม 2555

อรรถัย สัตยศักดิ์สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนครใน
ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2555

อรรถัย สัตยศักดิ์สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนนางงาม
ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 9 กรกฎาคม 2555

อรอนงค์ เปี่ยมไพศาล (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณ
ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 15 มกราคม 2555

อศวิน เต๋นเสรี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2555

อำนาจ เกียรติศุกสิริ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 6 เมษายน 2555

อำพร แอโตะและ ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่มีสยิดอุสาสนอิสลาม
ถนนพิทลุง ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2555

อุทัย ธรรมโชติ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนน
นางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555

อุทิศ ชูช่วย ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด
สงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555

แอนนา หวัง (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ บริเวณถนนจะนะ
ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 2 มิถุนายน 2555

ฮาริช หรัมโตะสัน ผู้ให้สัมภาษณ์, สวรรค์พร อุคมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่มีสยิดอุสาสนอิสลาม
ถนนพิทลุง ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2555

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แนวทางการสัมภาษณ์

แนวทางการสัมภาษณ์

ภาคเอกชนและประชาชนที่เกี่ยวข้อง (ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1)

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

คำชี้แจง แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวิจัยเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่าน และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ ชาย หญิง

อายุ

สถานภาพ โสด แต่งงาน หย่าร้าง หม้าย

การศึกษา

อาชีพ

ที่อยู่ปัจจุบัน

ช่วงเวลาทำงาน

โทรศัพท์

วันที่สัมภาษณ์

2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

- 2.1 ในปัจจุบัน “กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา” มีอะไรบ้าง และมีรูปแบบอย่างไร (อธิบายแต่ละกิจกรรมพอสังเขป)
- 2.2 กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีปัญหา ข้อดี ข้อเสีย หรือข้อควรปรับปรุงอย่างไรบ้าง
- 2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลกระทบต่อท่านหรือชุมชนอย่างไรบ้าง

3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะนักท่องเที่ยว

- 3.1 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางเข้ามายังพื้นที่ในช่วงวันและเวลาใด
- 3.2 ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเข้ามาของนักท่องเที่ยว
- 3.3 ลักษณะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลามีลักษณะอย่างไร (คำถามนำ: เป็นคนไทยหรือต่างชาติ อายุประมาณเท่าไร เป็นคนกลุ่มไหน จำนวนเท่าไร เดินทางมาอย่างไร มีวัตถุประสงค์มาเที่ยวหรือไม่ สิ่งอะไรที่ส่งผลต่อนักท่องเที่ยว)

ความต้องการกิจกรรมของนักท่องเที่ยว

- 3.4 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลามักจะทำกิจกรรมอะไร
- 3.5 กิจกรรมใดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เพราะอะไร (ให้จัดลำดับความสำคัญ) และกิจกรรมใดที่ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เพราะอะไร
- 3.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ท่านอยากนำเสนอเพิ่มเติมคืออะไร และควรนำเสนอในรูปแบบใด

4 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

รูปแบบกิจกรรมที่ควรเกิดขึ้นในอนาคต

- 4.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาควรเป็นอย่างไร (คำถามนำ: วิธีการเดินทางของนักท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร เช่น รถส่วนตัว เดินเท้า รถเช่า/รถโดยสารสาธารณะ เป็นต้น/ จำนวนผู้เดินทางต่อคณะ ประมาณกี่คน จำนวนรถกี่คัน/ ลักษณะการจัดการเดินทาง เช่น จัดการเดินทางด้วยตนเอง ชื้อทัวร์หรือใช้บริการนำเที่ยว (มัคคุเทศก์)/ นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องพักแรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาหรือไม่/ จำนวนวันและเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว)
- 4.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลานั้นควรเป็นอย่างไร โดยให้กำหนดจุดท่องเที่ยวและเส้นทาง (วาดจุดและเส้นทางเชื่อมโยง)
- 4.3 ในแต่ละจุดท่องเที่ยวควรนำเสนอ กิจกรรม เรื่องราวหรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ วิถีชีวิต อาหาร ขนบธรรมเนียมเทศกาลและประเพณีท้องถิ่นอะไรบ้างและควรนำเสนออย่างไร
- 4.4 ขอท่านช่วยนำเสนอรายการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาแก่นักท่องเที่ยว 1 รายการ

การมีส่วนร่วมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.5 ปัจจุบันท่านมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเรื่องใด ระดับใด

- การมีส่วนร่วมรับรู้ ได้แก่ การรับรู้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมคิด ได้แก่ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมทำ ได้แก่
 - เป็นคณะกรรมการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - เป็นที่ปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - เป็นผู้มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่
 - เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณจัดการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - เป็นผู้สนับสนุนช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่
 - เป็นผู้ประกอบการ ผู้จำหน่ายสินค้า
- การมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมด้านอื่นๆ ระบุ.....

4.6 ในปัจจุบันมีหน่วยงานใดหรือบุคคลใดบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ “กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ในเขตเมืองเก่าสงขลา หน่วยงานหรือบุคคลนั้นมีส่วนในเรื่องใด

4.7 ท่านคิดว่าควรมีหน่วยงานหรือบุคคลใดอีกบ้าง ที่น่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา และควรมีส่วนในเรื่องใด เพราะอะไร

ขอขอบพระคุณท่านที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูลและร่วมแสดงความคิดเห็นต่องานวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

แนวทางการสัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรสาธารณะ (ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2)

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

คำชี้แจง แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวิจัยเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่าน และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ ชาย หญิง

อายุปี

การศึกษา

ตำแหน่งงาน

หน่วยงานที่สังกัด

ที่อยู่ปัจจุบัน

โทรศัพท์

วันที่สัมภาษณ์

2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าสงขลา ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

- 2.1 ในปัจจุบัน “กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา” มีอะไรบ้าง และมีรูปแบบอย่างไร (อธิบายแต่ละกิจกรรมพอสังเขป)
- 2.2 กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีปัญหา ข้อดี ข้อเสียหรือข้อควรปรับปรุงอย่างไรบ้าง
- 2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลกระทบต่อท่านหรือชุมชนอย่างไรบ้าง

3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

หมวด ลักษณะนักท่องเที่ยว

- 3.1 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางเข้ามายังพื้นที่ในช่วงวันและเวลาใด
- 3.2 ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเข้ามาของนักท่องเที่ยว
- 3.3 ลักษณะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลามีลักษณะอย่างไร (คำถามนำ : เป็นคนไทยหรือต่างชาติ อายุประมาณเท่าไรเป็นคนกลุ่มไหน จำนวนเท่าไร เดินทางมาอย่างไร มีมัลคูลเตศก์นำเที่ยวหรือไม่ สื่ออะไรที่ส่งผลต่อนักท่องเที่ยว)

หมวด ความต้องการด้านกิจกรรมของนักท่องเที่ยว

- 3.4 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา มักจะทำกิจกรรมอะไร
- 3.5 กิจกรรมใดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เพราะอะไร(ให้จัดลำดับความสำคัญ) และกิจกรรมใดที่ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เพราะอะไร
- 3.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ท่านอยากนำเสนอเพิ่มเติมคืออะไร และควรนำเสนอในรูปแบบใด

4 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

รูปแบบกิจกรรมที่ควรเกิดขึ้นในอนาคต

- 4.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาควรเป็นอย่างไร (คำถามนำ : วิธีการเดินทางของนักท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร เช่น รถส่วนตัว เดินเท้า รถเช่า/รถโดยสารสาธารณะ เป็นต้น/ จำนวนผู้เดินทางต่อคณะ ประมาณกี่คน จำนวนรถกี่คัน/ ลักษณะการจัดการเดินทาง เช่น จัดการเดินทางด้วยตนเอง ชื้อทัวร์หรือใช้บริการนำเที่ยว (มัลคูลเตศก์)/ นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องพักแรมในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาหรือไม่/ จำนวนวันและเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว)
- 4.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลานั้นควรเป็นอย่างไร โดยให้กำหนดจุดท่องเที่ยวและเส้นทาง (วาดจุดและเส้นทางเชื่อมโยง)
- 4.3 ในแต่ละจุดท่องเที่ยวควรนำเสนอ กิจกรรม เรื่องราว หรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ วิถีชีวิต อาหาร ขนบธรรมเนียมเทศกาลและประเพณีท้องถิ่นอะไรบ้างและควรนำเสนออย่างไร
- 4.4 ขอท่านช่วยนำเสนอรายการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาแก่นักท่องเที่ยว 1 รายการ

การมีส่วนร่วมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.5 ปัจจุบันท่านมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเรื่องใด ระดับใด

- การมีส่วนร่วมรับรู้ ได้แก่ การรับรู้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมคิด ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมทำ ได้แก่
 - เป็นคณะกรรมการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - เป็นที่ปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - เป็นผู้มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่
 - เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณจัดการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - เป็นผู้สนับสนุนช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่
 - เป็นผู้ประกอบการ ผู้จำหน่ายสินค้า
- การมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมด้านอื่นๆ ระบุ.....

4.6 ในปัจจุบันมีหน่วยงานใดหรือบุคคลใดบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ “กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ในเขตเมืองเก่าสงขลา หน่วยงานหรือบุคคลนั้นมีส่วนในเรื่องใด

4.7 ท่านคิดว่าควรมีหน่วยงานหรือบุคคลใดอีกบ้าง ที่น่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา และควรมีส่วนในเรื่องใด เพราะอะไร

ขอขอบพระคุณท่านที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูลและร่วมแสดงความคิดเห็นต่องานวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

แนวทางการสัมภาษณ์

นักท่องเที่ยว (ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3)

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเมืองเก่าสงขลา

คำชี้แจง แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวิจัยเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่าน และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ ชาย หญิง

อายุ

สถานภาพ โสด แต่งงาน หย่าร้าง หม้าย

การศึกษา

อาชีพ

ที่อยู่ปัจจุบัน

ช่วงเวลาทำงาน

รายได้ต่อเดือน

โทรศัพท์

วันที่สัมภาษณ์

2 ลักษณะการเดินทางของนักท่องเที่ยว

2.1 ท่านเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา เพราะเหตุใด

.....

- 2.2 การเข้ามาท่องเที่ยวของท่านในครั้งนี้ พื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็น
 เป้าหมายหลัก จุดท่องเที่ยวระหว่างทาง การแวะพัก
- 2.3 ท่านได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลากี่ครั้งแล้ว หรือครั้งนี้เป็นครั้งแรก

- 2.4 ท่านได้กลับเข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาอีกครั้ง เพราะเหตุใด (กรณีไม่ใช่ครั้งแรก)

- 2.5 ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเข้ามาท่องเที่ยวของท่านในครั้งนี้

- 2.6 ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาจากใครหรือแหล่งใด
 คำบอกเล่าของคนในครอบครัว คำบอกเล่าจากเพื่อน
 ใบปลิว/แผ่นพับ วารสารท่องเที่ยว
 คู่มือท่องเที่ยว ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต
 ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ตัวแทนด้านการท่องเที่ยว
 สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ
 หน่วยงานภาครัฐ อื่นๆ ระบุ.....
- 2.7 ลักษณะการท่องเที่ยวของท่านในเขตเมืองเก่าสงขลาในครั้งนี้เป็นอย่างไร
การพักแรม
 ไม่พักค้างแรมในพื้นที่ พักค้างแรมในพื้นที่
 เพราะเหตุใด.....
- จำนวนวันและเวลา
 เที่ยว 2 วัน 1 คืน เที่ยว 3 วัน 2 คืน
 เที่ยวแบบทั้งวัน เที่ยวแบบครึ่งวัน
 เที่ยวจำนวน.....ชั่วโมง อื่นๆ ระบุ.....
 เพราะเหตุใด.....
- ช่วงวันและเวลา
 วัน.....ช่วง.....
 ช่วงเทศกาล/งานสำคัญ เช่น
 เพราะเหตุใด.....

ลักษณะการเดินทาง

- เดินทางคนเดียว เพื่อน คู่รัก/ครอบครัว หน่วยงาน

เพราะเหตุใด.....

วิธีการเดินทาง

- รถส่วนตัว รถเช่า รถโดยสารสาธารณะ อื่นๆ

เพราะเหตุใด.....

จำนวนผู้เดินทาง

มีผู้ร่วมเดินทางทั้งหมด..... คน จำนวนรถ..... คัน (กรณี ไม่ได้เดินทางคนเดียว)

การนำเที่ยว

- เที่ยวด้วยตนเอง มีมัคคุเทศก์นำเที่ยว (ซื้อทัวร์)
 มีญาติมิตรในพื้นที่นำเที่ยว อื่นๆ

เพราะเหตุใด.....

วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลา
 เพื่อเยี่ยมชมอาคาร โบราณในย่านนี้ (Sightseeing)
 เพื่อเข้าร่วมงาน/เทศกาล ระบุ.....
 เพื่อรับประทานอาหารพื้นเมืองสงขลา
 เพื่อซื้อสินค้า/อาหารพื้นเมืองสงขลา
 เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน
 อื่นๆ ระบุ.....

2.8 ท่านได้แวะเยี่ยมชมหรือเที่ยวในสถานที่ ถนน เส้นทางหรืองานใด ในเขตเมืองเก่าสงขลาบ้าง (ลำดับตามเส้นทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว)

.....

2.9 สถานที่ท่องเที่ยวใดอีกบ้างที่ท่านยังไม่ได้ไป แต่อยากที่จะไป เพราะอะไร

.....

2.10 สถานที่ ถนน เส้นทางหรืองานใด ที่ท่านชื่นชอบเป็นพิเศษ เพราะอะไร

.....

2.11 ท่านจะกลับมาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาอีกหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

3 การทำกิจกรรมของนักท่องเที่ยว

3.1 ท่านได้ทำกิจกรรมอะไรบ้างในการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลา (เช่น ถ่ายภาพ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ นั่งสามล้อชมเมือง ลองรับประทานอาหารชนพื้นเมือง)

.....

.....

.....

3.2 กิจกรรมใดที่ท่านรู้สึกชอบหรือประทับใจเป็นพิเศษ เพราะอะไร กิจกรรมนั้นมีลักษณะอย่างไร (ใช้คำตอบจากข้อ 1 และถามแยกทีละกิจกรรม)

.....

.....

.....

3.3 กิจกรรมใดที่ท่านรู้สึกไม่ประทับใจ เพราะอะไร

.....

.....

.....

3.4 ท่านคิดว่ากิจกรรมที่ท่านได้ทำระหว่างการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าสงขลาที่มีความเหมาะสม หรือเพียงพอต่อความต้องการของท่านแล้วหรือยัง

.....

.....

3.5 ท่านได้เรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาหรือของสำคัญของสถานที่สำคัญในเขตเมืองเก่าสงขลาบ้างหรือไม่ ขอให้ยกตัวอย่าง

3.5.1 หากได้เรียนรู้ ท่านได้เรียนรู้จากใครหรือจากแหล่งใด และความรู้ที่ท่านได้ท่านคิดว่ามีความเพียงพอต่อความต้องการของท่านแล้วหรือยัง

.....

.....

3.5.2 หากท่านยังไม่ได้เรียนรู้ ท่านมีความต้องการจะเรียนรู้หรือไม่ โดยวิธีการอย่างไร (เช่น มีผู้บรรยาย มีคู่มือท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว)

.....

.....

3.5.3 ท่านมีความต้องการจะเรียนรู้อะไรเพิ่มเติมอีกหรือไม่ เพราะอะไร

.....
.....

3.6 ท่านอยากให้กิจกรรมอะไรเพิ่มเติมอีกบ้าง และควรมีรูปแบบอย่างไร

.....
.....
.....
.....

3.7 ท่านได้รับประโยชน์อะไรจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา

.....
.....

3.8 ปัจจุบัน “กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา” ควรปรับปรุงในเรื่องใดและอย่างไรอีกบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณท่านที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูลและร่วมแสดงความคิดเห็นต่องานวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	สถานที่ทำงาน
1.	ดร.จเร สุวรรณชาติ	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา / ภาควิชาคานวณเมืองสงขลา
2.	ดร.แสนศักดิ์ ศิริพานิช	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและชุมชนสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
3.	ดร.ป๋องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิทยาเขตและสิทธิประโยชน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา / อาจารย์ประจำภาควิชาอุตสาหกรรม ท้องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

